

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREDERIKSBORG AMTS
SPARE - OG LAANEKASSE
1842 - 1942

•
FREDERIKSBORG AMTS
SPARE- OG LAANEKASSE
1842—1942

FREDERIKSBORG AMTS SPARE- OG LAANEKASSE

1842—1942

UDGIVET I ANLEDNING
AF DENS 100 AARS JUBILÆUM
18. JANUAR 1942

1942

I KOMMISSION HOS
GYLDENDALSKE BOGHANDEL · NORDISK FORLAG
KØBENHAVN

TEGNINGERNE: HAKON SPLIID, FREDERIKSDAL
KORTENE: B. JUEL WEBER, HILLERØD
CLICHÉERNE: MIDDELBOES REPRODUKTIONSANSTALT
TRYKNINGEN: C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI, HILLERØD
BOGBINDERARBEJDET: AXEL LARSEN, HILLERØD

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
FORORD	
Af Tilsynsraadet Formand, Stiftamtmand, Kammerherre <i>W. Oxholm</i>	9
SPAREKASSENS STIFTELSE. DE 25 FØRSTE AAR 1842—67.	
Af Museumsdirektør <i>Otto Andrup</i>	11
Frederiksborg By og Amt. 1840	15
Pengeforholdene i Frederik VI.s og Christian VIII.s Tid	29
Forarbejderne til Sparekassens Stiftelse	36
Stiftelsen af Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse 1842	43
De første 5 Aar	73
Kriseaar omkring den første slesvigske Krig	88
Tiden mellem de slesvigske Krige	106
Forholdene i Treserne og Krigen 1864	134
Stifterne og den første Tids Mænd	149
BIDRAG TIL SPAREKASSENS HISTORIE 1870—1927.	
Af Museumsdirektør <i>Otto Andrup</i>	175
Halvfjerserne	177
Firserne	192
Halvfemserne	208
Tiden fra 1901 til 1916	219
Fra 1916 til 1927. J. P. Jensen Bjellekjærs Periode ..	239
Tabeller over forskellige Kontis Bevægelser 1842—1920	253
LIDT OM SPAREKASSERNE OG STATEN	
Af Folketingsmand, Docent <i>Otto Himmelstrup</i>	259
SPAREKASSEN I DE SIDSTE 15 AAR. 1927—42.	
Af Sparekassedirektør <i>C. F. Andersen</i>	299
Tilsynsraadet	303
Direktionen	306
Personalet	314
Revisionen	319
Hovedkontoret	322
Sparekassens Filialer	324
Indlaan	326
Midlernes Anbringelse	331
Renten	338
Sparekassens Velgørenhedsfond	341
Landbrugskrisen	344
Sparekassens Forbindelser	350
Statistik over nye Indskyderes Livsstilling m. m.	354
Regnskabstabeller	357
REGISTER	363
PORTRÆTTER OG INTERIØRER	I—XXIV

FREDERIKSBORG AMTS SPARE- OG LAANEKASSES Ledelse har ønsket at mindes 100 Aars Dagen for Sparekassens Stiftelse ved Udgivelse af nærværende Skildring af dens Liv i den forløbne Aarrække.

Sparekassen blev stiftet paa en Tid, da vort Land var begyndt at komme til Kræfter efter de økonomiske Trængselsaar i den første Trediedel af det 19. Aarhundrede, og den er vokset til sin nuværende anselige Størrelse samtidig med, at det Amt, hvis Tarv den først og fremmest skulde betjene, er undergaaet en tilsvarende Udvikling, saa at Sparekassens Historie i de forløbne 100 Aar udgør et ikke uvæsentligt Afsnit af Frederiksborg Amts Historie i det samme Tidsrum.

De Mænd, der stiftede den, var besjælede af den Almensans og Interesse for det »til Borgerheld sigtende«, som var Tidens Arv fra det nærmest forudgaaende Slægtled, og Skriftet skal da ogsaa være et Æresminde for deres kloge Forudseen og uegennyttige Virke.

Efter dem er fulgt andre gode Mænd, som har ofret Tid og Kræfter for Sparekassens Trivsel, og Ledelsen har haft Held til gennem Tiderne at knytte Medhjælpere til sig, der har betragtet det som en Ærespligt at gøre et godt og forsvarligt Arbejde i Sparekassens Tjeneste. Følelsen af at tjene en Institution, der ved Siden af at forfølge samfundsnyttige økonomiske Formaal har Lov til indenfor en sund Forretningsførelses Rammer at tage humane Hensyn og støtte filantropiske Bestræbelser, giver Arbejdet i en Sparekasse en særlig Tilrækning, og i samme Grad, som denne Følelse gennemtrænger Ledel-

sen og dens Medarbejdere, vokser Arbejdsglæden og dermed tillige Arbejdskvaliteten; herom har Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse i den svundne Tid gjort gode Erfaringer.

Ledelsen kan da se tilbage med Taknemmelighed for Hundredaarets rige Vækst og fremad med Fortrøstning til, at Sparekassen i den kommende Tid vil faa Lykke med Arbejdet for sine forskelligartede Formaal. Tilliden hertil vinder i Styrke ved Forvisningen om, at, hvad det historiske Tidehverv, vi nu gennemlever, end bærer i sit Skød, vil den nedarvede Sans for Opsparingens Betydning for Samfundet og den enkelte bevare sin Plads mellem de bærende Samfundsværdier og yde sit Bidrag til Opbygningsarbejdet i Fredens Dage.

Formand for Tilsynsraadet.

OTTO ANDRUP:
SPAREKASSENS STIFTELSE.
DE FØRSTE 25 AAR

DA jeg i sin Tid fra Ledelsen af Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse modtog en Opfordring til at udarbejde et Mindekrift til 100 Aars Dagen for dens Stiftelse, var det med Glæde, at jeg tog mod denne Anmodning. Jeg mente derved ikke blot at kunne komme til at redegøre for Sparekassens store Betydning for Befolkningen i Amtet og for Udviklingen af væsentlige Sider af dets økonomiske Liv, men det syntes mig ogsaa at være af Interesse at se, hvorledes en relativ magtfuld Institution som Sparekassen, der fra først af har haft en fri og selvstændig Styrelse, ofte endda fra Kredse, hvis daglige Arbejde ikke var knyttet til Administration, har kunnet virke og vokse igennem de mange kritiske Perioder, den har gennemlevet. Endelig lokkede det mig, at man muligvis gennem Institutionens Papirer kunde finde Træk til Belysning af hin Tid for hundrede Aar siden, der har haft saa væsentlig Betydning for Frederiksborg og for Hillerød.

Imidlertid viste det sig snart, at Sparekassen har været ude for den mærkelige Hændelse, at en Række betydningsfulde Vidnesbyrd om dens Virksomhed er udslettet. I dens Arkiv findes fra den ældre Tid, udover nogle Indskudsprotokoller, nu kun en endda ikke fuldstændig Række Bestyrelsesreferater, som tilmed tit kun gengiver det passerede paa en antydende, for Nutiden uforstaaelig Maade. Sparekassens Stiftelsesdokumenter, de kongelige Breve og Bevillinger, Regnskaberne, for ikke at tale om alle Aktivfortegnelser og Journaler er gaaet til Grunde.

Sparekassen udsendte hvert Aar et trykt Regnskab, men ogsaa disse er forsvundne, ikke blot i Hovedsædet, men ogsaa i de forskellige lokale Arkiver, hvor de er eftersøgte; ja, selv det kongelige Bibliotek har intet af de første 35 Aars Regnskaber.

Et Jubilæumsskrift, som Sparekassen lod udarbejde til sin 25 Aars Fødselsdag, er ligeledes totalt forsvundet. Aviserne omtaler det, men intet Eksemplar synes bevaret til Nutiden. De Detailoplysninger, som Statens statistiske Kontor aarligt udbad sig fra Sparekassen, blev i sin Tid negligerede, dels uomhyggeligt behandlede, saa det trykte Stof i de statistiske Aarbøger har væsentlige Lakuner for Frederiksborgs Vedkommende. De originale Indberetninger, som dog maaske

kunde give nogen Oplysning, er kasserede og tilintetgjort paa Rigsarkivet for en Del Aar siden.

Har det interne Stof saaledes delvis svigtet, kan man heller ikke sige, at de ydre Kilder har sprunget rigeligt. De smaa Mindeskrifter fra 1892 og 1917 giver kun meget kortfattede Oplysninger. I Tidens Aviser ser man kun sjældent noget om Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse.

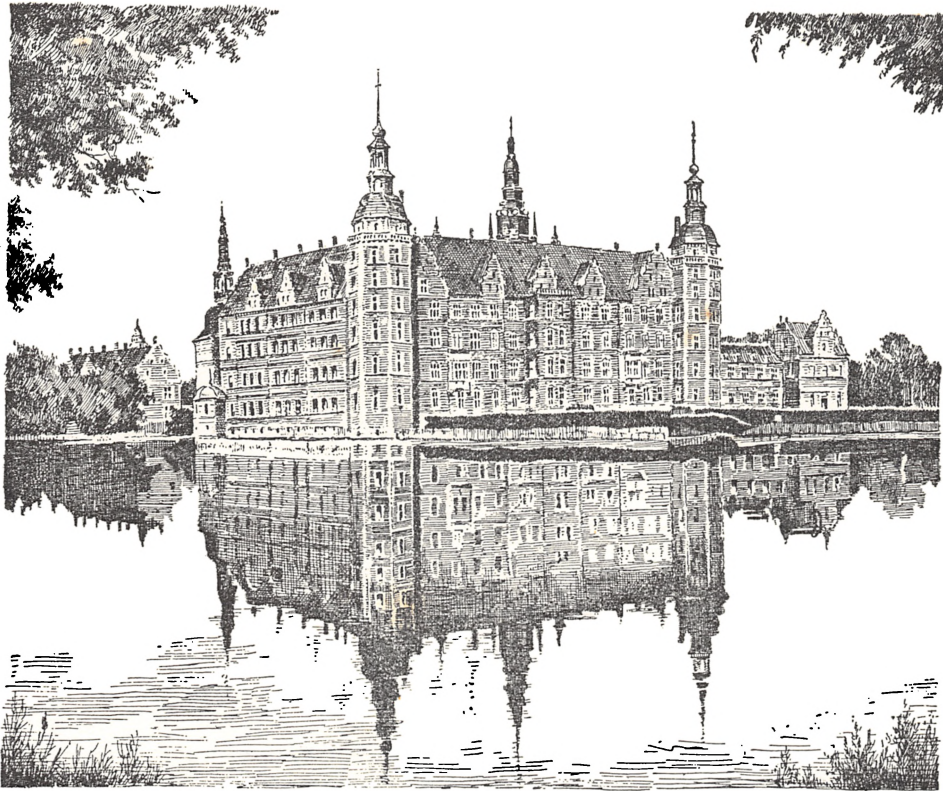
Under disse Omstændigheder er Hovedvægten lagt paa at give et Indtryk af Hillerød og Omegn, som de var for hundrede Aar siden, og skildre de Forhold, de Problemer, som var afgørende ved Sparekassens Start og i dens første Leveaar. De følgende Aars Begivenheder bliver kun behandlere i korte Træk. En *Tak* vil jeg her gerne bringe Sparekassens Ledelse for dens velvillige Indstilling overfor den forelagte Plan til Bogen, og takke dens Personale for altid venlig og redbon Hjælp under Arbejdet. Til Rigsarkivet, Landsarkiverne og til en Række Sparekassedirektioner retter jeg en Tak for venligt tilstillede Oplysninger, ligeledes til de mange Privatpersoner og Embedskontorer i Amt og Kommuner, som jeg har ulejlighet om Oplysninger; særlig har jeg haft Hjælp til Undersøgelserne af Arkivar Bro Jørgensen paa Landsarkivet og hos Fru cand. mag. C. C. Lund og cand. mag. Georg Ulrich (Avisgennemgang og Registret).

I en Bog om en højst ærværdig Sparekasse maa man ikke vente at finde spændende og dramatiske Episoder. Det er Dagliglivets Gang til de forskellige Tider, som er søgt gengivet. Men jeg har prøvet netop derigennem at rejse et Æresminde ikke blot over de enkelte Mænd, som har stiftet og fremelsket Sparekassen, men ogsaa over den Tid og den Befolkning, som gjorde det muligt, igennem Selvstyre af gode enkle Mænd, at føre en for Samfundet saa vigtig og betydningsfuld Institution som Sparekassen frem til den Størrelse og Betydning, som den nu har.

Maatte her i Landet altid den frie og gode Mand af Folket faa Mulighed og Lejlighed til at føre Værket videre paa samme uegenyttige og sunde Sæt.

Frederiksborg, den 24. Oktober 1941.

O. ANDRUP.

Frederiksborg Slot

FREDERIKSBORG BY OG AMT 1840

Frederiksborg Amt havde i 1840 omtrent samme Udstrækning som nu og husede 14.000 Familier, omtrent 71.000 Indbyggere, henvend en Fjerdedel af Sjællands Befolkning. Dets Hartkorn, som var sat til 15.171 Tønder efter den gamle Matrikel, naaede 1844 ved den nye op til 16.316, en Fremgang, som tyder paa, at adskillig Jord var indtaget til Brug i de sidste Hundrede Aar. Vægten laa unægtelig uden for Byerne; thi af Indbyggerne boede de 61.000 paa Landet; kun 1600 Familier, smaa 10.000 Personer, var Byboere. Foruden Helsingør, som havde en 7600 Indbyggere og var Danmarks trediestørste By, var der kun to Byer; Hillerød med 1800 Indbyggere var Nr. 26 i Rækken og Frederikssund med 400 Nr. næstsidsst eller 67. Frederiksværk, der ejedes af Frederik VI.s Bo og først 1840 overtoges af

Staten, var endnu ikke blevet en By, — den fik først sin Kommunalbestyrelse i 1850; Fredensborg og Hørsholm betragtedes som Flækker.

Man kan veje en Bys Betydning for sin Tid efter Folketallet; men man overser de økonomiske Forhold klarere, naar man betragter de Summer, som maatte betales i Anledning af særlige Forhold, som f. Eks. Frederiksborg Amts Bidrag 1839 til Stænderforsamlingen: Helsingør fik paalagt 606 Rigsbankdaler, Hillerød 146, Frederikssund 34, medens det frie Hartkorn (à 50 Sk. pr. Tønde) maatte give 950 Rigsbankdaler og det ufrie Hartkorn (à 6 Sk.) 830 Rigsbankdaler.

Havde Hillerød, eller som den dengang ofte kaldtes *Frederiksborg*, derfor ikke meget at prale med i Størrelse, — for en Ordens Skyld bør det dog anføres, at Slotssognet i Reglen regnedes med, og da talte Byen 2790 Mennesker, — saa havde Staden en ikke ringe Anseelse; thi mod Helsingørs Toldkammerfolk, Storhandelsmænd og Konsuler, ja endogsaa fremmede Agenter kunde den opføre hele den Embedsstand, som Amtets Centrum, Frederiksborg, husede. Amtmanden og Amtsfuldmægtigene, Amtsforvalteren med sine Amtsstuefuldmægtige, Slottet med dets Personale og Husgeraadsbetjente og Slots-haven med dens Folk, Hospitalet for hele Amtet med dets Bestyrer, Distriktssygehuset, og saa var der Stutteriet med dets Embedsmænd og Betjente, Stutmesteren, Staldskrivere og Foderskaffere, Udridere og Staldkarle. Endelig kom dertil Byfogeden og Byskriveren, Latinskolen med dens Stab af Lærere, og ikke lidet prægedes Livet af Officerer og Mandskab fra den Husar-Eskadron, der garnisonerede i Byen. Hillerød havde Accise, det vil sige Afgift af de Varer, som førtes dertil fra Omegnen; derfor var en Del Toldere Dag og Nat posterede ved Byens fire Porte, alle Udgangsvejene fra Byen, selv i Slotsporten.

Latinskolen var i de sidste Aar vokset godt i Anseelse og havde faaet et betydeligt Opsving. Fra 41 Disciple i 1838 var den paa et Par Aar naaet op til et Elevantal paa 57, hvoraf dog de 24 havde Skolelegater eller fri Undervisning. Der var kun en eller to Dimitten-

der om Aaret, og det virker ejendommeligt og betegnende for Forholdene, at af de 57 Elever i Skolen var de 39 Embedsmandsbørn.

Hillerød var altsaa kun en lille By, og dens Vækst var ringe. I 1838 fødtes der 62, kun 8 flere, end der døde. I 1839 var det ganske vist 80, 21 flere end døde; til Gengæld fødtes der i 1840 kun 63 (deraf 14 uægte Børn), mens der var 89 Dødsfald; i de tre Aar 1845—47 kom der tilsammen 158 af Mandkøn til Verden og døde 151; men 19 var Sygehuspatienter, altsaa næppe alle fra Hillerød; af Kvindekønnet var Tallene bedre: 121 mod 94, deraf 5 paa Sygehuset. Med det Fødselsoverskud bliver en By jo ikke stor.

Der fandtes 166 Huse og Gaarde, og 14 offentlige Bygninger. Byen havde 320 Indbyggere, som betalte Skat, 106 var valgberetigede til dens Borgerrepræsentation (de af dem, som havde løst Borgerskab og betalte mere end 8 Rbd. i Næringsskat eller havde Hus i Byen til større Værdi end 2000 Rbd.) og af dem var kun de 65, altsaa godt Halvdelen, valgbare. Dens Borgerrepræsentation bestod af 8 Medlemmer og Byfogeden. Kommunen var gældfri, ja, der var vel en Formue paa en 1500 Rbd. Regnskaberne for Kommuneudgifterne viste en Indtægt paa en 5000 Rbd., mod en Udgift paa godt 4000 Rbd.; dertil kom saa yderligere Skolevæsen med 1200 Rbd. og Fattigvæsenet med 2000 Rbd. Det var ikke store Summer; men dengang fik man da noget for Pengene, Stenbroen blev omlagt i Helsingørgade til en Licitationspris af 53 Sk. pr. Favn og for Vejarbejde betaltes der 2—3 Sk. pr. Favn. — Frederikssunds aarlige Budget var dengang paa 1200 Rbd.

I Hillerød var der i 1840 484 Husstande. 149 Personer bistod Erhververne i deres Arbejde, 258 var Tyende og 948 Koner, Børn o. lign. Befolkningen faldt i forskellige Klasser, og det kan altid have sin Interesse at se, hvorledes de var fordelt inden for et saadant næsten afsluttet Samfund, og hvorledes dette var organiseret, for at de forskellige Gøremaal kunde varetages og det daglige Livs Krav opfyldes.

Byen havde 24 Købmænd, og de beskæftigede 19 Kommissær o. lign. og 39 Tyende, og der var desuden 5 Høkere, medens der paa Landet ude i Amtet kun fandtes 11 Høkere. Der var 5 Handelsfolk i Byen og 119 paa Landet, men da de 119 kun havde 11 som Medhjælpere, har der næppe været større Konkurrence at frygte. Der var 11 Gæstgivere — i Amtet uden for Byerne kun 38, — 9 Vognmænd, desuden 1 Apoteker og 1 Boghandler; 2 ernærede sig ved Jordbrug, 6 ved frie Studier; at det ikke drejede sig om Studenter fremgaar deraf, at de 6 Husfædre underholdt Familie paa 27 Personer og 4 Tyende. Der var 10 gejstlige og Lærere i Byen, 25 Civilebedsmænd med 12 Hjælpere, 5 Officerer og 36 Underofficerer, altsaa ca. 140 Husstande i hele denne Klasse, som vel var Overklassen.

Haandværket var repræsenteret paa følgende Vis: 4 Bagere, 5 Brænderiejere, 4 Bødkere, 3 Garvere, 2 Glarmestre, 7 Smede, 3 Hattemagere, 2 Hjulmænd, 2 Kobbersmede, 4 Malere, 5 Murere, 2 Møllere, 3 Rebslagere, 2 Rokkedrejere, 9 Saddelmagere, 10 Skomagere, 7 Skræddere, 5 Slagtere og 7 Snedkere, 6 Syer(sker?), 4 Tømrere, 3 Urmagere, 4 Vævere og 12, som drev industriel Virksomhed; desuden en af hver af Kategorierne Blikkenslager, Brygger, Buntmager, Drejer, Farver, Gjørtler, Guldsmed, Handskemager, Hørsvinger, Pottemager, Skorstensfejer og Træskomand; altsaa ialt ca. 125 Husstande.

En tredje Klasse dannedes af Pensionister, Kapitalister o. lign. 33 Personer, men kun med 20 Tyende, saa Kapitalerne har nok ikke været store. Der var 62 Daglejere, 95 Almissefolk, hvoraf 21 var »Lemmer«, og 18 Arrestanter, samt 7, hvis Levevej ikke kunde angives.

Kun 150 Beboere havde løst Borgerskab. En Klasse indenfor disse prægede Byen: Brændevinsbrænderne. Den Tid var vel forbi, men »ikke længe siden, da Byen husede 14 Brændevinsbrænderier, og en

enkelt Ejer kunde indbetale 6000 Rigsdaler aarlig i Afgift til Staten«. Men havde Forholdene end ændret sig for Erhvervet — efter Dattens Mening, — var det dog tydeligt, at det var Brændevinsbrænderne og Købmændene i Hillerød, der var Matadorerne, og derved kom der en egen »Duft« over hele den offentlige Debat. Man vaagede med Skinsyge over, at der ikke kom Indgreb i Byens Rettigheder, selv i de allermindste Detailler. Evig og altid jamres der over, at Slingerup og Rungstedlund, Røens Kro ved Niverød og Fredensborg har faaet Bevillinger, saa Folk let kan faa Brændevin, der var brændt der. I gamle Dage var Tilstrømningen til Hillerød større: »til Gavn for Brænderierne, men tillige for Haandværkerne og de Handlende, idet Forbruget af Sæd paa Brænderierne bevirkede, at Bonden villigere besøgte vort Torv og afkøbte os sine Fornødenheder«. Ogsaa Gaardskarlene var med i Goderne; thi det synes, som om det har været tolereret, at de i alt Fald efter 1833 holdt Smugkro, naar deres Principalers Forretninger lukkede. Man værgede sig indenfor Bystyret imod enhver Forandring, som kunde rumme et Konkurrencemoment.

Byens forsigtige Holdning og nidkære Overvaagen af sine Goder viser sig tydeligt, naar der f. Eks. er Tale om, at »Skovlyst« kan faa Beværterbevilling; »saa kan vi alle skynde os at sælge vore Huse i Hillerød for næsten ingenting«, skriver en Indvaaner, og en anden bedyrer, at det vil gøre 7 Familier i Hillerød brødløse og til en Byrde for Fattigvæsenet, ligesaa Kromanden i Bloustrød, og dertil kom Gênen ved, at man skal hente Pigerne hjem ude fra »Skovlyst« om Natten, naar der var Bal; det kunde være galt nok med al den Dansen i Hillerød.

Uro vækker det ogsaa, da det forlyder, at Folk søger at faa Beværterbevilling et Sted ved Melløse med den Begrundelse, at en Mængde Bønder baade Nord fra og Vest fra af Hensyn til Told og Accise ikke vil køre gennem Hillerød, men drager udenom gennem Ullerød og derfor maa bede under aaben Himmel ved Slottet eller

Carlsberg, da de ikke kan naa frem til den næste Kro, Bloustrød, i eet Stræk. At lægge en ny Kro for fjernt fra Hillerød, vilde være skadeligt, mener Byen, for saa vilde Folk ikke komme ind til Byen for at købe, hvad de trængte til. At lægge den tæt ved, som i Nyhuse, vilde være farligt, for saa vilde altfor mange, som ellers bedede i Hillerød, søge derhen til Skade for Byens Næring. Som Følge af denne noget indviklede Argumentation, foreslog man at lægge Kroen ude ved Ullerød; men Planen blev heller ikke gennemført, og senere omtales det direkte som nedsættende om en af de fremtrædende Sogneraadsmænd i Omegnen, at han var en af dem, der vilde have Kro i Ullerød. I det Hele taget: Frygten for Nabokroerne var saa stærk, at disse, som dog alle ligger 1 á 2 Mil fra Byen, kunde bringe alvorlige Folk i Hillerød til den Ytring, »at de var blandt de væsentligste Aarsager til, at Gaard- og Grundejendom i Hillerød staar i Forhold til deres virkelige Værdi som een til tre«. Landboerne skulde tvinges til at køre gennem Hillerød trods alle Vanskeligheder for dem.

I det Hele taget maa man betragte Hillerød fra den Tid som en lille By og som en smaalig By. Denne Smaabyernes Snæversynethed i Betragtningen — den var vel ens overalt — giver sig ofte Udslag paa den grelleste Maade. En Avisnotits i et københavnsk Blad fortalte, at tre Købmænd i Hillerød engang var blevet mulkteret med ialt 30 Rigsbankdaler, fordi de uberettiget havde udskænket Brændevin. Det medfører et Avisangreb mod Kæmneren fra en anonym, med Meddelelse om, at han ikke har fundet de Bøder, som Kommunen da skulde have Part i, indført i Kæmnerens Regnskab. Denne brave Mand maatte nu rykke ud med den Erklæring, at han ikke havde faaet Meddelelse fra Domstolen om, at der var faldet slige Bøder, og at Skænk-Sager her førte til Frifindelse, da Forbudet mod Købmandsudskænkning kun gjaldt paa de faste ugentlige Markedsdage, og saadanne ikke fandtes i Hillerød.

Et andet Eksempel: Da Frederik VI var død, var der Landesorg;

men Amtmand Knuth havde givet Lov til, at der et Sted ude paa Landet maatte danses ved et Bryllup. Dette medførte en Avisangivelse, selvfølgelig under de »uskyldigste« Former, og derpaa en offentlig Vedstaaelse af Amtmanden. — Et tredie Eksempel: Til en velgørende Indsamling i Slutningen af Fyrerne blev der foranstaltet en Koncert; Kongen sendte 100 Rbd. som Støtte, og Kassereren, Købmand Carl L. Møller jun., indrykker derfor et kort Regnskab i Avisen over Indtægter og Udgifter med Meddelelse om, at Overskuddet var indsendt til Hovedkomitéen, hvad der straks fremkaldte et Brev i Avisen fra »Flere Medlemmer af Sangforeningen«, som paastaar, at »tilrejsende« har spurgt, hvilken Kunst Møller udøvede, og at man havde maattet svare, at han kun var Kasserer og ingen Del havde taget i Koncerten. Skinsygt og mistroisk vendte man sig med Insinuationer mod enhver, hvem Offentlighedens Lys ramte. Til Gengæld blev et Parti omkring Avisen, Vosbein, Krog, Borregaard, David og Ostermann, ved enhver Lejlighed trukket frem der, og de kom alle til at spille en vis Rolle i det offentlige Liv.

Det var i Enevældens sidste Tid, hvor der var overordentlig Kontrol med alt, hvad der blev skrevet og offentliggjort, hvor Censuren stadig virkede, og hvor Folk, da de ikke fik positive Oplysninger, svælgede i Rygter og i at tillægge de Afgørelser, som de ikke billigede, de laveste Motiver. Staten havde f. Eks. besluttet at afhænde Hestetangs Vandmølle ved Uggeløse, en Tokværns Mølle med 70 Tdr. Lands Jord (5 Tdr. Hartkorn). Dette skete ikke under Haanden, men ved offentlig Auktion, og blandt Konditionerne var den, at 1000 Rigsbankdaler skulde udbetales straks og i de følgende 2 Terminer skulde der erlægges 500 Rbd., hvorefter Resten maatte blive staaende i 10 Aar. Disse meget sømmelige Vilkaar blev dog angrebet paa det kraftigste af en anonym, som mente, at man ikke skulde give mere end 2000 Rigsbankdaler for Møllen, og den, der købte den, maatte saa slide haardt og uden Hjælp for at faa tilstrækkeligt Udbytte deraf.

Det hele var en aabenbar Uretfærdighed mod den arbejdsomme Mand, der vilde frem, men ikke havde Penge nok. Amtmanden maatte være den, der var Skyld i Konditionerne, og han havde sikkert hørt efter en velbekendt, nærboende Mand, som for en billig Penge vilde have fat i Ejendommen ved gennem de haarde Konditioner at udelukke alle andre Konkurrenter. Man vidste nok, hvem der sigtedes til derude. — Virkeligheden afhjæmlede paa eklatant Maade dette Angreb. Møllen blev solgt til en Møller, og det endog Ejeren af Christians Mølle i Hillerød, for 6000 Rbdl., og han synes ikke at have haft Grund til at beklage sig. I Hundreder af indsendte Meddelelser sporer man en Smaalighed, en Mistroiskhed og en Insinuation ikke alene mod Embedsklassen, men mod enhver offentlig Person, endogsaa mod dem, der var valgt af Borgerkabet selv. Det skal dog ikke forbigaa, at man i flere Tilfælde virkelig synes at have kunnet finde Spor af Sløseri, Bestikkelighed og Langsommelighed hos de udpegede Mænd.

Byen havde naturligvis Slottet som Centrum, ikke alene fordi det var en Kongebolig og en stor Seværdighed, men ogsaa fordi Embedsmændene havde til Huse der, og der derfra sattes vigtige Hjul i Bevægelse. Naturligvis gav det mange Penge, naar Kongen var herude; men selv da jamrede det nationalliberale Parti højt over det store Tab, som blev tilføjet Byen ved de Gêner og Udgifter, den maatte have under Kong Christian den VIII's Kroning, en Smaalighed, som gik saa vidt, at enkelte Borgere indgav en Klage til Kancelliet over, at de var sat i Bidrag til Betaling af Illumination og Transparent paa Raadhuset, der ialt beløb sig til 200 Rigsdaler, skønt Festudsmykningen var blevet vedtaget paa et indkaldt Borgermøde paa Raadstuen. Det er givet, at de store Dage bragte mange Penge til Byen.

Dagvognsforbindelsen med København havde aarlig en Tusinde Passagerer i begge Retninger, hvoraf mange nærmest maa opfattes som »Turister«, og i 1841 nævnes det udtrykkeligt, at »Confluxen af

rejsende, der fra Hovedstaden søger deres Pinsefornøjelse i vor By og Omegn, har næppe nogensinde været saa stor som i Aar. Pinse-lørdag bragte 20 eller 21 Dagvogne i eet Tog, over 100 Passagerer, herud.«

Vedligeholdelsen af Statens Bygninger gav ogsaa Penge til Byen, omend der med Rette klages over, at Haandværkerne altfor ofte blev taget fra København. Trods alt havde Byen meget lidt Øje for, hvad Slottet og dets Omgivelser betød for dens Vel, og det vakte stor Forbitrelse i Byen, at Hofmarskallatet, der havde opdaget, at Porttaarnet blev brugt som Krudttaarn for Byen og Garnisonen, som Følge deraf ved Kroningsforberedelserne forlangte et eget Rum udenfor Slottet bygget til Krudtmagasin. Borgerrepræsentationen satte sig paa det voldsomste derimod, og Bygningen af dette Krudttaarn, som ialt kom til at koste 150 Rigsdaler, bragtes ofte paa Bane i de følgende Aar. Krudtet blev flyttet fra Porttaarnet, men ud i Badstuen, hvor det vistnok gemtes under Kroningen, og hvor Festfyrværkeriet blev fabrikeret, og Forbitrelsen steg igen, da Hoffet heller ikke vilde lade Badstuen være Krudtmagasin.

De *økonomiske Forhold* i en lille By var naturligvis dengang helt forskellige fra Nutidens. Familierne forsynede sig i Reglen med Levnedsmidler fra selve Producenterne og i betydelige Forraad, og der var da ikke Brug for en Brøkdel af alle de Handlende, som det moderne Samfund maa ty til, blot for at skaffe sig Levnedsmidler til en enkelt Dag. Brændevinsbrænderne var som omtalt Matadorerne i den lille By. Købmændene falholdt Klædevarer, Jern, Saasæd og naturligvis enkelte importerede Husholdningssager som Krydderier og Vin; de store synes ogsaa at have drevet Pengeforretninger og vidtstrakt Kredit med Bønderne. Enkelte Modehandlere eller Modehandlerinder dukker op, et Tegn paa voksende Velstand.

Haandværkerne havde Ret til at forsyne Byen og de Folk udefra,

som rekvirerede deres Hjælp, medens Landbohaandværkerne som Regel ikke maatte lade sig bruge udenfor den Landsby, hvor de havde fæstet Bo. Det kneb tit stærkt for Haandværkerne i Hillerød at faa tilstrækkeligt Arbejde, og Borgerrepræsentationen maatte paa enhver Maade træde i Skranken for deres Interesser, ikke blot som da den under Takkebesøg hos Kong Christian VIII efter Kroningen fremhævede det sørgelige i, at der anvendtes saa mange københavnske Haandværkere til Vedligeholdelsen af Slottet, hvortil Kongen karakteristisk maatte svare, at det jo ikke var ham, men Arkitekten som engagerede Malere. Ogsaa i det daglige vogtede den Borgernes Interesser, især saaledes at der ikke blev givet Dispensationer til nærboende til at drive Haandværkernæring. En Garversvend havde købt et Garveri, der paa Grund af særlig gunstige Driftsforhold og i Kraft af en personlig Bevilling laa uden for Hillerød Kommune, omtrent ved »Slotsmøllen«, men altsaa paa Slotssognets Grund, hvorfor Byraadet kraftigt fraraadede, at den nye Ejer fik Bevillingen overdraget af Amtmanden, og Harmen var ikke ringe, da han alligevel opnaaede Bevilling til at fortsætte Garveriet. Animositeten mod ham i Bykredsen har formentlig stadig været stærk; thi han er nok »den Garver i Hillerød«, som søgte Laan i Helsingør Sparekasse.

Man søgte ogsaa at forhindre nye Haandværkere i at nedsætte sig i Byen, da man mente, at det vilde øge Konkurrencen. En Farver i Køge søgte om Tilladelse til at flytte til Hillerød, men Borgerrepræsentanterne mente, at det let kunde nedsætte Priserne i Hillerød, hvis der kom een Farver til, hvorfor man nægtede at anbefale hans Ansøgning, saa meget mere, som han da nok kunde tjene til Livets Ophold i Køge, hvor han hidtil havde boet.

Som man ser, havde Borgerrepræsentationen nidkært forsvaret Borgernes Interesse, maaske snarere end Byens, men der toges ogsaa visse sociale Hensyn. Bagerne fik en Takst paa, hvor meget Brødet skulde koste og veje; et Firepunds Rugbrød kostede 9 Skilling, men steg i

Begyndelsen af 1840'erne med Kornprisen til 11 Skilling. Et Franskbrød paa 90 Gram kostede 3 Skilling, og en Hvedesimmel eller Hvedetvebak til en Skilling skulde veje 45 Gram.

Var Byen saaledes en lille Verden for sig, laa hele *det store Amt* rundt om den, i væsentlig Grad en Betingelse for Byen. Dèr boede 4343 Jordbrugere, og de havde til Hjælp 416 Medhjælpere og 5433 Tyende, desuden var Tallet paa Hustruer, Børn og Paarørende næsten 16.000. Amtet var stort set ikke en særlig Foregangssegn i landbrugsteknisk Henseende. De sydlige Dele af Amtet nævnes dog som fremragende, og de østlige Dele fik Ord for, paa Grund af en stærk engelsk-skotsk Iblanding i Befolkningen — aabenbart gennem engelske Konsulatskontorer i Helsingør — at være naaet langt frem i Driftsmaader. Man kan ikke sige, at Befolkningens Moral ikke var værre end andre Steder, for i 1839 dømte Højesteret 62 Forbrydere fra Sjælland, deraf var de 26 fra Frederiksborg Amt, og Egnen var i det hele taget ret berygtet. Der skete stadig frække Røverier i Nordsjælland, og Offentligheden jamrede med Rædsel og Forargelse hver Gang disse grove Forsyndelser mod Offentlighed og Sædelighed fandt Sted.

Amtets Jord var Kongens. Der var derfor ingen Godsejerstand af Betydning; Svanholm, Krogerup, Pagterold, Overberg og delvis Selsø var vist de eneste private Godser. Ved Stændervalget i 1841 mødte der kun en eneste stemmeberettiget i den Klasse, og det var Ejeren af Overberg. Til Gengæld betød Præsterne en hel Del som ledende Mænd, og var det en dygtig Præst, stod han højt i Anseelse og i Indflydelse hos sine Sognebørn. Lærerne var endnu ikke kommet frem til nogen ledende Stilling; men de rørte paa sig og bragte f. Eks. som Stand den nye Konge en særlig Hyldestadresse, hvad Kongen tog meget vel imod, om han end ytrede, at han jo ikke kunde modtage Lærerne fra Nordsjælland som en egen Korporation,

men nok fordi de alle var ansatte paa hans Gods. Derimod sad Sognefogederne ude paa Landet som en Slags Høvdinge, og man tør med Sikkerhed sige, at det gennemgaaende ikke var uværdige Repræsentanter; der var en Groning og et Liv over Egnen. Det var ganske vist et Slagord fra Stænderforsamlingsvalgene, at »Bonden sov«; men der var sandelig vaagne Individier imellem, netop i den Klasse, jeg har nævnt.

Det var Sognefogederne, som ved deres Møde i Hillerød i Anledning af en Hyldestadresse ved Christian VIII's Kroning stiftede en Sognefogedforening, og den behandlede landøkonomiske og administrative Spørgsmaal med en saadan Alvor og Dygtighed, at det gentagne Gange satte sig Spor i Forordninger og i den offentlige Debat. Der blev senere Tale om at udvide Foreningen til en almindelig Landboforening, og en saadan blev stiftet 1843. Det er en lang Række Navne af kendte Sognefogeder og af kendte Gaardmænd, man ser rykke frem, baade i Aviser og i Ansøgninger til Kancelierne. Der er ikke Tvivl om, at deres Ord havde Vægt, »erfarne Mænds Ord« var jo i Christian VIII's Tid som Balsam for Regeringen. Ved Kroningen 1840 blev en Del nordsjællandske Sognefogeder udnævnt til Dannebrogsmænd, og det var en ikke ringe Ære for en Bonde paa den Tid.

Tyendet og Landarbejderne havde det ikke mere end godt. Trods Stigninger af Priser paa alle Omraader, regnedes Daglejernes Dagløn her paa Egnen for 32 Sk. paa egen Kost og med egne Redskaber, og til 16 Sk., naar Arbejdsgiveren gav Kost og Værktøj; det var uforandret Lønnen fra Tyverne. Man ser veluddannede Piger, som søger Plads som Lærerinder i »en galant Familie« med Tilføjelse af, at paa Lønnen ses mindre, eller at de ikke forlanger Løn, »da de haver nok til at klæde sig for«. Ligesom Gaardejerne nød Husmændene godt af de stigende Kornpriser; det viste deres Indskud i Sparekassen, da den var bleven stiftet; paa en Husmandskonto kunde

der godt staa 1000 Rbd. Men adskillige Husmands- og Daglejerhjem var dybt nedsænkede i Armod og blev Arnesteder for grove lovløse Tilstande, hvad Forhørsprotokollerne viser.

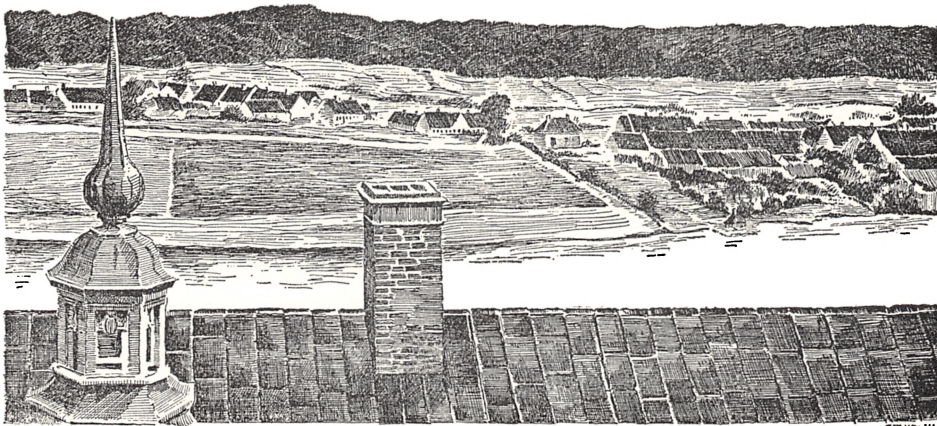
Det er i det hele taget af Betydning at se lidt paa, hvad man i den Periode fik for sine Penge, naar man skal vurdere Indsatsen af et økonomisk Foretagende som Stiftelsen af en Sparekasse. En Del af Omegnens Gaarde blev handlet omkring 1840. Naturligvis kan man ikke sammenligne Priserne med den nuværende Ejendomsskyld, for Gaardene kan have undergaaet mange Ændringer i de 100 Aar, men noget Begreb giver det dog om Værdigrundlaget. Sophienborg, over 15 Tdr. Hartkorn, solgtes 1840 til Joh. Koch for 26.000 Rbd. Nu staa den (30 Tdr.) for 440.000 Kr. Sandholm med godt 12 Tdr. Hartkorn og 100 Rbd. Indtægt fra Hoveripenge og med en fast aarlig Udgift i kgl. Skat paa 200 Rbd., kostede samme Aar 35.000 Rbd.; nu med 24½ Tdr. Hartkorn skyldsats for 200.000 Kr. Nebbegaard ved Bloustrød i Hørsholm Birk paa omtrent 12 Tdr. Hartkorn betaltes ogsaa i 1840 med 28.000 Rbd., nu har den med 23½ Tdr. Hartkorn en Skyldværdi paa 350.000 Kr., og Herløvgaard, den gamle Arvefæstegaard Sophienfryd samt Præste-Annex-Gaarden og Prøvelyst, 22 Tdr. Hartkorn og 360 Rbd. i Skat, købtes 1842 for 22.750 Rbd. Nu har den 28½ Tdr. Hartkorn og en Ejendomsskyld paa 260.000 Kr.

Der var nu vokset frem en fast Tillid til, at Landbruget skulde betale sig ordentligt. Da Hillerødsholm skulde have ny Forpagter i 1841, gik han ind paa en Afgift for de 500 Tdr. Land og 120 Køer paa 4260 Rbd. aarlig. Men naturligvis kunde Konjunkturerne indvirke her, og der kunde, som i 1841, ske pludselige Stigninger i Kornpriserne, og dermed i Ejendoms-Priserne. Rugen betaltes gennemsnitlig med 25 Mark Tønden, indtil den i Sommeren 1841 gik op i omkring 35. Hvede kostede hele Tiden en 6—8 Rbd. Et Pund Smør og en Snes Æg holdt paa det nærmeste samme Pris, omkring

de 20 Sk., naturligvis steg Æggene paa visse Aarstider. I Byens Aviser averterede baade Sandviggaard og Røyens Gaard om Mælk til 3 Skilling pr. Pot og fed Fløde til henholdsvis 1 Mark og 20 Skilling; men Sophienborg lod melde, at dens Vogne hver Søndag og Onsdag bragte disse Produkter til deres Liebhavere for henholdsvis 4 Skilling og 24 Skilling. — Annissegaard reklamerede med sine Kartoffler til 2 Rbd. Tønden og Duemose med sine Kastaniekartofler til 10 Mark, mens Sandviggaard bød Kartoffler ud til 1 Mark Skæppen. — Gravenstenerne fra Sandviggaard kostede »nedplukkede« 3 Mark Skæppen, men »nedfalden« 24 Skilling.

Der har været talt saa meget om Priser nu. Lad os blot til Slut nævne, at Sukker kostede 21 Sk. Pundet, hvad der synes ikke saa lidt efter vore Værdibegreber. Til Gengæld kostede en Pot Hillerødbrændevin, 8 Grader stærk, kun 14 Skilling, og man fik en Flaske ægte Genever for 2 Mark, fin Cognac for 4 Mark og Rødvind fra 2 Mark. Mest frapperende er det dog at se, at en fin Lejlighed i Slotsgade i en af de store Gaarde med 6 rummelige, gode Værelser med den sædvanlige og nødvendige Udlejlighed kun kostede 75 Rbd. i halvaarlig Leje.

Jægerbakken og Hillerød, set fra Slottet 1834

PENGEFORHOLDENE I FREDERIK VI's OG CHRISTIAN VIII's TID

Pengeforholdene i Danmark var i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede meget ustabile. Kurant- og Speciebanken var gaaet under; dens Sedler nedskreves til $\frac{1}{10}$ af deres Paalydende, og en ny Bank, Rigsbanken, var blevet oprettet 1813 paa Basis af en tvungen første Prioritet i al fast Ejendom paa 6 % af deres Værdi; disse »Bankhæftelser« skulde forrentes med $6\frac{1}{2}$ %, at erlægge til Banken. Disse Behæftelser overgik i 1818 til Nationalbanken; til Gengæld fik Ejeren Beviser for Tvangslaanet, som af mange regnedes for værdiløse, men som dog efterhaanden naaede at blive deres Paalydende værd og endelig efter Bestemmelse af 1839 inden 1842 kunde byttes med »Nationalbankaktier« til Pari, men naturligvis kun i fulde 100 Rbd.;

man maatte derfor enten lægge flere Beviser sammen for at naa denne Sum eller supplere op kontant. Dette blev vanskeligt for mange mindre Besiddere. Aviserne indeholdt derfor lange Vejledninger om, hvorledes de smaa Beviser kunde gøres i Penge, og Hillerød Købmænd averterede med, at de opkøbte saadanne Smaabeviser. Aktierne blev, da de blev udfærdigede, næsten det eneste offentlige Papir — udover visse Statslaan —, som var Genstand for Notering paa Børsen. I 1846 var Aktiernes Kurs 173, og fra 1845 begyndte de at give Udbytte.

Nationalbanken havde 1818 faaet Eneret paa Udstedelse af Pengesedler paa Basis af Bankhæftelserne. Disse Sedler blev i daglig Handel ikke taget til fuld Værdi, da de var uindløselige; men Sølvpengene havde fuld Værdi. Man regnede derfor stadig med to Slags Penge, rede Sølv paa den ene Side og Repræsentativer og Tegn (Sedler og Skillemønt) paa den anden. I Tidens Løb, eftersom Forholdene blev gunstigere, Landejendommene steg i Værdi og Nationalbanken arbejdede sig op, forbedredes dog Kursen, i 1838 kom Sedlerne i Pari; i 1844 blev Nationalbanksedlerne erklæret for indløselige med Sølv. Men Folk havde stadig en vis Mistillid over for Sedler.

Da Frederiksborg Amts Sparekasse begyndte sin Virksomhed, maatte den naturligvis skelne mellem de to Former for Betalingsmidler (de er dog her i Oversigterne slaaet sammen, da Værdiforskellen ikke længer spillede nogen Rolle), men endnu i 1854, da Revisorerne ved Frederiksborg Amts Sparekasse foreslog her at ophæve dette Dobbeltregnskab, fordi der efter Sedlernes Indløselighed med Sølv ikke eksisterede nogen Forskel, blev deres Henstilling afvist af Direktionen. Saa sent som i 1859 skelnedes der i Sparekasseregnskabet mellem rede Sølv og Repræsentativer. Og dog havde man i Februar 1854 faaet et nyt Møntnavn, den gamle Rigsdaler, i Stedet for den hidtil brugte Betegnelse Rigsbankdaler. Først 1862 besluttede Bestyrelsen at lade Forskellen bortfalde.

Skal man ansætte Penges Værdi i Tiden omkring 1840 over en Bank efter det, det daglige Liv krævede, var Rigsbankdalernes Købevne vel lig en 10—12 Kr. i vor Mønt. Man forstaar, at Penge var noget værd, selv om det ogsaa kun var smaa Beløb, det drejede sig om; men det var ikke helt let for dem, der havde smaa Summer tilovers, at faa dem fornuftigt anbragt.

Den frigjorte Bondestand paa Sjælland arbejdede sig i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede op til en vis Velstand. Landboerne begyndte at faa et Pengeoverskud. *Kornpriserne* var i stadig Stigen; Rugen, som i 1824 blev betalt med 12 Mark, var steget betydeligt de følgende Aar; i Efteraaret 1839 kostede den ca. 24 M. pr. Tønde, og i Juli 1840 30 M. I 1843 noteredes Rug i August til 36—38 M. Tønden, men faldt inden Maanedens Udgang »uformodentlig« til 24 M. I Februar 1846 stod den i 40 M., og i September steg den til 46 M. Kapiteltaksten for 1847 var 5 Rbd.; i 1848 kostede den i Februar kun 25—26 M., i December 1849 kun 20 M., og holdt sig de følgende Aar omkring denne Pris. Ogsaa Smørret steg i 1846 til 25 Sk., i 1848 til 31—41 Sk. pr. Pund, for i 1849 og 1850 atter at naa ned til 20—25 Sk. Og Kvæget? I 1846 betaltes en Slagtestud paa 450—500 Pund med 80 Rbd., en Tyr paa 300—350 Pund med 50 Rbd., en Ko paa 300—350 Pund med 50 Rbd., en Kvie af lignende Vægt med 50 Rbd. og et Lam paa 24—28 Pund med 22—27 M. Kreaturerne var aabenbart ikke meget store.

Med Priserne paa Landbrugsprodukter steg Jordens Værdi. I et Amsraadmøde i 1849 fastsloges det, at et almindeligt Arvefæstehus med 3 Tdr. middelgod Jord i 1839 havde haft en Pris af 250 Rbd. og nu var i 400 Rbd., men i den østlige Del af Amtet $\frac{1}{2}$ Gang mere, paa begge Tidspunkter. Man regnede andetsteds med, at Ejendomspriserne fra 1830 til 1845 havde fordoblet sig.

Det var jo ikke let for Landboerne at faa de Overskud, som ind-

tjentes, sikkert opbevarede, end sige gjort frugtbringende. Formynderi- og penge vilde Statsgældsdirektionen nok modtage til Forrentning, naar det var Summer paa runde 100'er Rbd., og enkelte andre Midler nød samme Privilegium; men det kostede altid en Del Ulejlighed og Skriveri, naar de skulde hæves. De mindre Kapitalejere havde det sværere. Pengene kunde gemmes i Kister og Strømpeskafter, udsat for at forsvinde ved Røveri eller Indbrud; saa det var ikke altid den behageligste Gemmeform; de kunde laanes ud til Naboer eller Bekendte, hvad der efter Erfaringens Lov ikke altid fremmede Venskab og Fordragelighed og heller ikke stedse frembød ubetinget Sikkerhed.

Der var kun een Bank i Danmark, *Nationalbanken* i København, og den var meget trægt administreret. Vel fandtes der rundt i Landet nogle *Sparekasser*; den ældste, paa Holsteinborg Gods, var fra 1810. Den var kun lille, men administrerede Indskudsmidlerne saaledes, at de udlaantes paa Egnen, omend kun til nyttige Forbedringer. Fyens Stifts Sparekasse i Odense fra 1816 gik langt videre i sin Udlaansvirksomhed, belaaente ikke blot Ejendomme og Huse, men laante mod Haandpant i Papirer og Værdigenstande ligefrem som et Slags Assistenshus, hvorfor baade en Urmager og en Guldsmid knyttedes til Virksomheden. De fleste andre modtog kun Sparemidlerne for at indbetale dem til Forrentning i Statsgældskassen eller i Nationalbanken. Det var vel helt naturligt, naar det gjaldt Sparekassen for København og Omegn (fra 1820), hvor Pengene dog blev i København, og hvor Laansøgere i nogen Grad f. Eks. i Nationalbanken, havde Mulighed for lettere at finde Imødekommenhed; men det var ikke rart for Provinserne, hvor betydelige Pengemidler gennem Sparekasserne vandrede bort fra Egnen til København.

Der stiftedes stadig Sparekasser, og de fik i Reglen visse Begunstigelser med Hensyn til en særlig høj Rente (5 %, 4½ %) af de Pengemidler, de indbetalte til Finanserne; 1836 grundlagdes saaledes

en Sparekasse for Frederiksværk, der som kongeligt Gods havde Særstilling, men indtil 1848 anvendtes alle de der indkomne Beløb kun til Indbetalinger i Statskassen. Det samme gjaldt i Hovedtrækkene Sparekassen i *Helsingør*, der allerede var begyndt 1829; først i 1840 begyndte den at yde mindre Veksellaan til lokale Folk, i 1842 Prioritetslaan og i 1844 Laan mod haandfaaet Pant (Papirer) og 1845 fik Skolekommissionen i Helsingør et Laan, 1856 Frederiksborg Amt et til Arresthusene i Helsingør og Fredensborg. (Pengene herfra blev ejendommeligt nok af Amtet foreløbig indsatte i Frederiksborg Amts Sparekasse, til de skulde bruges).

Endelig skal det ikke forties, at man fra de Handlendes Side var uvillig stemt mod Sparekasserne, fordi de bød Folk Mulighed for at gemme til Side de Penge, som ellers uvægerligt vilde blive brugt til Indkøb, fordi det var den eneste fristende Anvendelse, der frembød sig.

Der var stedvis betydelig Uvilje mod den gængse Sparekasseordning med Indsætning af Midlerne i »Kongens Kasse«; selv Staten var ikke helt tilfreds med disse flygtige Penge, som stadig gik ind og ud. Inden for politisk-økonomiske Kredse begyndte en vis Opposition at gøre sig gældende, stærkest vel i Bankdirektør Dr. Bangs Artikel i Dansk Folkeblad 1836 og i Forhandlingerne i den slesvigske Stænderforsamling 1836 om Provinsernes Mangel paa Laanemidler paa Grund af Sparekassernes Indbetaling af Indskuddene til Finanserne. Man maa dog erindre, at det for Sparekasserne var nødvendigt at have større Midler let tilgængelige, saa de kunde sættes ind, hvis der kom ekstraordinære Opsigelser af Indskud; Sparekasserne yndede af praktiske Grunde, — Rentetab, Frygt for Tyveri og Brand — ikke at ligge med Kontanter. Et nyt Moment kom til. Staten nedsatte 1832 Renten af nye Indskud fra Sparekasserne, saaledes at den kun betalte 4 % og $3\frac{1}{2}$ % for en begrænset Sum og 3 % for, hvad der derudover indskødes. At dette ikke havde kata-

strofale Virkninger kan ses deraf, at Statskassen i 1839 besluttede ordinært at forrente de der indskudte Midler (Over-Formynderipenge, offentlige Indretnings Midler) med $3\frac{1}{2}$ % i Stedet for 4 %, og at det anførtes, at det var Resultatet af Erfaringerne gjort ved Nedsættelse af Renterne af Sparekassepengene. I 1838 blev de gamle Indskud til 5 % og $4\frac{1}{2}$ % ganske opsagte. Det blev efter disse Nedsættelser ikke saa indbringende at indsende Pengene til Finanskassen.

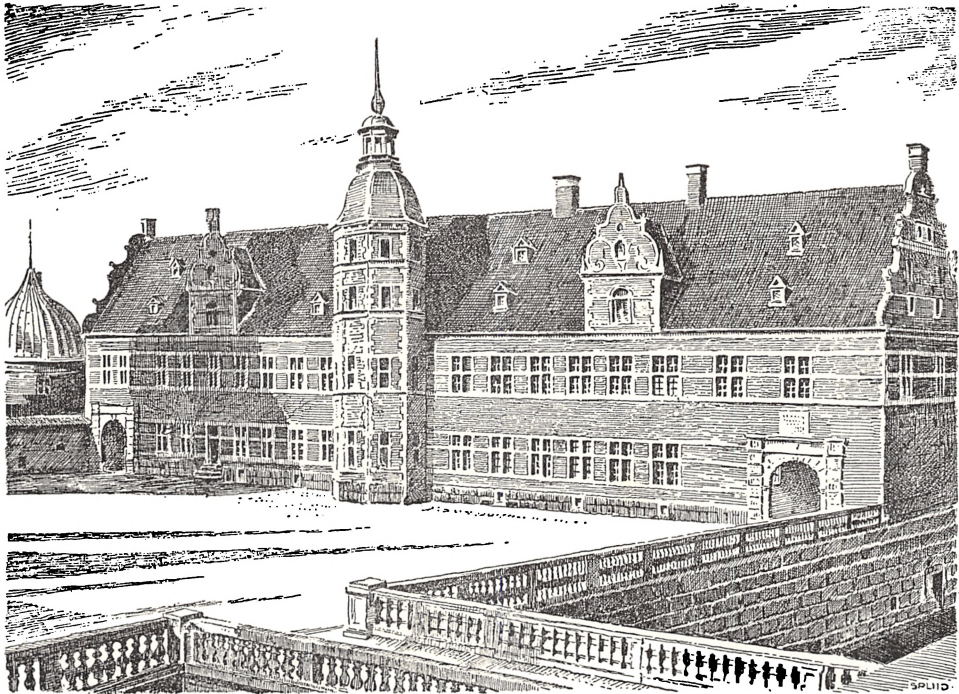
Under disse Omstændigheder ændredes Karakteren af Sparekasser noget, idet de blev tvunget tilbage til den oprindelige Idé, som især praktiseredes i Hertugdømmerne, at Spareinstitutionerne skulde virke som Spare- og Laanekasser, d. v. s. lægge Vægt paa at anvende Midlerne til Udlaan paa Stedet, baade i Prioriteter i Landboejendomme og Købstadshuse og mod betryggende sikrede Veksleobligationer, ja, endog nogle Steder mod Haandpant i Værdigenstande. *Roskilde* Sparekasse, stiftet 1833, en Institution, som ved sit Naboskab fik betydelig Indflydelse paa Sparekassetankens Udvikling i Nordsjælland, havde 1841 af sine Midler paa ca. 308.000 Rbd. anvendt 206.000 Rbd. til Udlaan; en stor Sum var anbragt i letrealisable Værdipapirer, og kun 29.000 Rbd. henstod i Statskassen. Fyens Stifts Sparekasse i *Odense* oplyste, at i 1845 havde den af sine Midler anbragt 656.000 Rbd. i Landboejendomme, 299.000 Rbd. i Købstadsejendomme og desuden ydet eet Kommunelaan.

Der er et andet Faktum, som er af Betydning for Sparekassernes særlige Organisationsform. Kasserne stiftedes som en Art velgørende Institutioner for at hjælpe de smaa Kapitalejere til at faa deres Penge opbevarede sikkert og med nogen Rentefordel. Derfor var Direktionens Medlemmer ulønnede, de udførte en velgørende Handling; derfor ydede Staten gode Renter af de indsendte Penge, og derfor sattes der de fleste Steder Grænse opad for de enkelte Indskuds Størrelse 200 Rbd. (*Roskilde, Helsingør*) eller 500 Rbd. (*Ringsted*),

---

mens andre Steder hele Kontoen ikke maatte overskride f. Eks. 500 Rbd. (Viborg). Der var endvidere ogsaa i de fleste Sparekassers Fundatser truffet Bestemmelse om, at et muligt Overskud skulde henstaa som en Garantikapital, og først naar denne havde naaet en passende Størrelse, maatte yderligere Udbytte anvendes i velgørende Øjemed, som Hjælp til Enker, Tyende, Nødlidende eller til offentlige Foranstaltninger.

Amtmandens Bolig paa Frederiksborg

FORARBEJDERNE TIL SPAREKASSENS STIFTELSE

Paa denne Tid fik Hillerød sit eget Blad, selv om det ogsaa maatte trykkes i København. Det var »Frederiksborg Amts Tidende«, som Boghandler J. Vosbein («Boghandelen er aaben hver Dag fra 9 til 12») startede; — det første Nummer kom 6. Juli 1839, og det opnaaede straks over 100 Abonnenter. Det var naturligvis mest af politiske Grunde, at J. Vosbein, der synes at have været en rendyrket Nationalliberal, stiftede sit Blad, som en Propaganda for Frihedsidéer, for Menigmand og Bondestand mod Adel og Embedsmænd, men ganske vist saadan, at det ikke skulde være enhver som helst Menigmand, men frisindede Intelligente, der skulde styre. For at naa det politiske Maal var det selvfølgelig nødvendigt at gøre Egnen interesseret i Bladet, og Vosbein forstod hurtigt at bringe en Del vigtige

Spørgsmaal af lokalpolitisk eller lokaløkonomisk Art i Forgrunden. Anonyme Indsendere skrev lange Afhandlinger om Forbedring af Ligningen i Hillerød, om Sognefogedvæsenet paa Landet, om Berettigelsen af et landøkonomisk Selskab for Amtet, en Landboforening, og ikke mindst greb Bladet Tankerne om Oprettelsen af en Sparekasse for Frederiksborg Amt og drev Sagen igennem i en Række Avisartikler. Det begyndte med en Række Notitser om de Resultater, der var opnaaet af forskellige Sparekasser (som Fyens Stifts Sparekasse), og om Oprettelsen af nye Sparekasser, som den i Aarhus 1839. Men allerede den 7. September 1839 i Bladets 10. Nummer berettes det, at flere Mænd omgaas med Tanken om at oprette en Spare- og Laanekasse i Hillerød for at fremme Haandværksdriftens og de øvrige Næringsvejenes Opkomst; Landboerne kunde jo med de stigende Produktpriser og deraf følgende Forøgelse af Ejendommenes Værdi nu lettere faa Laan, og Oprettelsen af Creditforeninger stod jo ogsaa for sin Iværksættelse; ene Købstæderne stod tilbage i denne Sag. Det paavistes i Avisen, at der i Sparekasserne i Landet var opsamlet 1.000.000 RbdL., hvoraf $\frac{1}{3}$ var udlaant til Private. Senere vilde Bladet vende tilbage til dette Projekt.

Det har aabenbart mest været Smaalaan til Haandværkere og mindre Landboere, der her har været tilsigtet; thi tilsyneladende var der flydende Kapitaler til Stede i Hillerød, og Aviserne indeholder i de Aar stadig Annoncer, f. Eks. fra Brændevinsbrænder exam. juris L. Krog, om at han har Kapitaler til Udlaan, men ogsaa om, at forskellige søger Laan af »større og mindre Summer«.

Sagen genoptoges paa bredere Basis et Par Maaneder senere i tre Artikler, der er underskrevne x, formentlig et Mærke for ovennævnte examinatus juris L. Krog; de fremkom i Avisen for den 9., 16. og 30. November 1839. Udredningen er klar og ligetil, og et betydelig mere omfattende og gennemtænkt Synspunkt er nu anlagt. Der skrives bl. a.:

»Sparekassernes Øjemed er at modtage, bevare og meest muligt frugtbargjøre de Smaasummer, som i Mangel af denne Indretning maatte hos hver Enkelt henligge golde og usikre og netop derfor friste til unyttig Anvendelse. Altsaa — alle disse »Skillinger«, der ellers flyve væk ved det første Stykke Stads, en Kræmmer viser, eller ved den klynkende Anmodning af en ødsel Bekjendter, — for alle disse, og nærmest for disse ere Sparekasserne oprettede, skjøndt de jo i Almindelighed heller ikke udelukke Indskud af anden Natur og Omfang. For at modtage og forrente disse Smaasummer er det, at Foreninger af Mænd, der ved Stilling, Character og Formue nyde almindelig Agtelse og Tillid, ere traadte sammen, naturligviis imod tillige at være ansvarlige for, hvad der betroes dem, og det er allerede skeet mange Steder rundtom i Landet; men til at en saadan Forening kom i Stand her for By og Egn er det, at Enhver bør medvirke, som kan det. Disse Foreninger eller Directioner stifte uberegnelig meget Godt, — rigtignok ikke af den Slags, som man kan pege paa med Fingeren og sige: »saa Det har Hr. N. N. gjort, — saadan en Mand er han,« — nej det Gode, vi tale om, er en anden Slags, — saa at den Mand ikke ret vilde blive tilfredsstillet, der holder af, med de fire gamle Specier (Regnearter), at beregne Nyttens af Alt, hvorpaa han indlader sig, og endnu mindre Den, der gjerne stiller sig i Spidsen eller giver sit Navn til et nyttigt Foretagende, nota bene naar der er Udsigt til en »Raad« eller »Ridder«. Disse Folk skulde ikke ind med i Sparekasse-Directionen. Den derimod, der har lært Saameget af sin egen og Andres Skjebne i Verden, at sammensparet Velstand pleier at skabe en ordentlig Stue, et tilfredst Ansigt og et redeligt Sind, han vil sagtens nok tage Haand i med, især da det Hele dog kun gjelder ham en Times Ulejlighed hver eller hveranden Maaned. Hvergang han har efterseet Sparekassens Protocoller og de Frugter af Flid og Orden, som ere gjemte i dem, vil han dog være glad og tilfreds i sit Hjerte med, at han der har hjulpet til.«

Derefter imødegaar Forfatteren forskellige Indvendinger, der har mødt Tanken, som at man vil berøve Sparerne Glæden ved selv at have Pengene i Hænde, saa de kan se dem og tælle dem, og at Sparekasserne forhindrer den, der har Penge, i, i det givne Øjeblik, at benytte de smaa Summer, som kan nytte ham i hans Næring, eller at Amtet ikke er rigt nok til en Sparekasse; mod det sidste indvendes der:

»Det er saa langt fra Tilfældet, at er der noget Sted i Landet, der tilbyder Arbejde i nogen særdeles Grad, da er det netop her, hvor flere kongelige Hovedgaarde, en Mængde tildeels betydelige Kalk- og Teglværker, mange kongelige Kirker, Skoler og tre eller fire Slotte, men, fremfor Alt, Landets vidtløftigste Kornstrækninger kræve en saa stor Mængde Haandarbeide, at det til enkelte Aars-tider falder mangan Mand vanskeligt nok i dette ellers folkerige District at faae tilstrækkelig Hjælp til sin Dont. — Her mangler ikke Arbeide, altsaa heller ikke Fortjeneste; men her mangler et sikkert Sted, hvor Manden, der faaer sin Regning eller sin Dagløn betalt, kan gaae hen og gjemme den Mark eller de Smaaeskillinger, som ellers saa let drukne i Kaffe, Brændeviin eller Lotterispiritus, eller, godt og vel regnet, blive gjemte i en usikker og ufrugtbar Skuffe.«

Forfatteren paapeger vel, at Finanserne baade giver en ringe Rente, og at Anbringelsen af Pengene der trækker Kapitalen bort fra Egnen; »men en ny Sparekasse kan efter min Overbeviisning ikke endnu aldeles undvære denne Understøttelse. En saadan kan nemlig vel faae sine Capitaler udsatte og forrentede paa fordeelagtigere Vilkaar, end de, under hvilke Statskassen nu modtager dem, men dog neppe tillige faae dem saa let opsigelige, saa hvert Øieblik disponible, som nødvendigt er, naar større Summer hyppigen blive Sparekassen opsagte af Indskyderne. Ingen Privatmand og maaske ikke engang Nationalbanken kan være tjent med, at en laant eller dog modtagen Capital bliver opsagt til Udbetaling efter tre Ugers For-

løb, og længere Tid behøver til Ex. den roeskildske Sparebank ikke for atter at uddrage sine Penge af Finantskassen.« Man bør saa snart Forholdene er konsoliderede, udlaane Pengene paa Egnen og derved besejre hemmelig Pengeaager og hjælpe i en »snæver« Vending. En Mand, som Justitsraad Krüger i Frederikssund, som har været en af de første Bestyrere i den falsterske Sparekasse, vil kunne gavne med sine Raad ved en Planlæggelse af en Sparekasse i Nordsjælland. Efter et fornyet Udfald mod Lotterivæsenet, som koster de fattige deres surt erhvervede Skillinger, fortælles det, hvorledes Falster Sparekasse har faaet i 9 Aar 897 Indskydere, hvoraf de 364 var Børn, de 118 Tyende, 113 Haandværkere og Bønder og 112 Enker, Aftægtsfolk eller Pensionister; det var hovedsagelig Landboere (686); kun 211 Konti lød paa Købstadsfolk og de 719 Konti var under 20 Rbd.

Roskilde havde i faa Aar faaet indskudt 121.000 Rbd., hvoraf de 81.000 var udlaant til Private, og Ringsted 262.000 Rbd., hvoraf de 247.000 ligeledes var kommet stedlige Laantagere tilgode. Forfatteren tilføjer endelig, at Direktionen burde være ulønnet; men Bogholderen honoreres med 100—200 Rbd., da Udlaanet vilde give ham stort Arbejde.

En Sparekasse for Nordsjælland burde oprettes, og alt laa klart dertil. »Det er altsaa ene en Bestyrelse, en Forening af Mænd, der nyde offentlig Credit, hvorom det gjælder, og at Tanken her uvilkaarligt vender sig til Amtets første Øvrighedsperson, Kammerherre Grev Knuth, er ligesaa naturligt, som jeg holder mig overtudet om, at denne Embedsmand med sin ved slige Lejligheder sædvanlige Redebonhed vil understøtte og fremme Sagen, om ogsaa Omstændighederne formene ham at tage umiddelbar Andeel i Administrationen. Men desforuden ere her ikke faa baade Geistlige og civile Embedsmænd, tvende Kjøbstæders Borgerrepræsentationer, og flere ansete og bemidlede Eiendomsbesiddere og Bevillingshavere paa Lan-

det, af hvilke man er berettiget til at vente, at de ville træde til og ikke lade en visselig god Sag falde bort eller blive udsat af ingen anden Grund, end — jeg skriver, som jeg tænker — fordi ingen vil være den Første. Den Mand af disse altsaa, der ikke frygter at tabe sine Medborgeres Tillid, fordi han offentlig vedgaar, at han troer sig i Besiddelse deraf, han træde frem, saa, min kjære Læser! saa — faae vi en SPAREKASSE, og saa bliver Du fritaget for at se mere om Sparekasserne fra

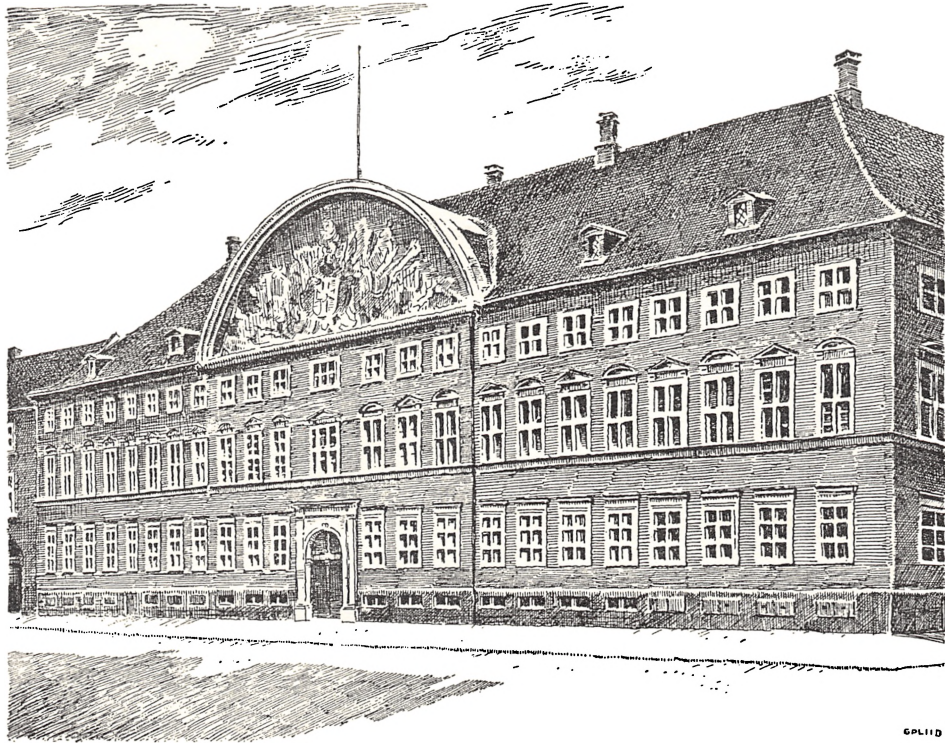
x.“

Kort efter døde Kong Frederik VI, og det gav Folk andre Ting at tænke paa. Man genoptog dog allerede 8. Februar 1840 i Avisen Spørgsmaalet, og fremkom med et nyt Forslag til Starten. Folk var altsaa for beskedne til at melde sig som Indbydere; en offentlig Udpegen af Personer dertil vilde være upassende for Avisen. »Men Vanskeligheden maa dog kunne omgaaes; man kunde nemlig, synes det os, blot bestemme et Sted, en Dag og et Klokkeslet, hvor alle Sagens Venner udtale sig for hinanden indbyrdes, blive enige om Foranstaltninger til at constituere en Bestyrelse, — og Sagen var i fuld Gang.« — »Men,« siger Man, »Hvo skal være Indbyderen, Hvo den, der ved et saa dristigt Skridt vil vove at vedkjende sig Interesse for en Sag, som ene i en Avis har havt sin Talsmand?« — »Nu vel da, vi haabe, at Communebestyrelsen i Hillerød ikke vil lade sig betage Æren for at have gjort det første Skridt; vi haabe, at den anseer en Spare- og Laanebank for ustridigen at høre hen under de offentlige Velfærds-Foranstaltninger, som Repræsentationen skylder sine Vælgere, og flere end Dem, at tage sig af, og vi haabe saaledes, at denne Opfordring ikke lyder forgjæves.«

Saa kom Kroningsfestlighederne i Hillerød, og man hører foreløbig ikke mere om Sagen; men den var ikke død. Stenen var kastet i Vandet, og Ringene bredte sig. Paa Sognefogedforeningens Møde i Hillerød den 16. Nov. 1840 var et af Forhandlingspunkterne, hvor-

ledes Foreningen kunde virke til, at Amtet erholdt sin egen Spare- og Laanebank.

Næste Gang Spørgsmaalet berøres, er i en Notits i Bladet af 22. Maj 1841 (Nr. 25). »For en stor Deel af vore Læsere er det vel næppe nogen Nyhed længere, naar vi berette, at den i lang Tid ønskede Oprettelse af en combineret Spare- og Laanekasse for Frederiksborg Amt nu er nær forhaanden. Vi tilstaae, at det er med ublandet Glæde, vi nedskrive denne Efterretning; det er, mene vi, neppe en for sangvinsk Opfatning af et saadant Instituts Natur og Følger, naar vi ansee det for et af de paalideligste Midler til Almeenvællets Fremme i den Kreds, hvor det bringes i Virksomhed, og Publikum maa i Sandhed være de Mænd høist takskyldige, der, i velbegrundet Fortrøstning til at besidde den almindelige Agtelse og Tillid, have paataget dem den første Bestyrelse af denne ofte Tid og Ansvar fordrende Indretning. Vi ville senere komme til at omtale Sagen, men ansee os ikke for Øieblikket beføiede til Videre, da vi vide, at en fuldstændig Meddelelse om dette Anliggende om kort Tid vil komme til Publikums Kundskab.«

Kancelliet i København

STIFTELSEN AF FREDERIKSBORG AMTS SPARE- OG LAANEKASSE

Hvad der er sket i Maj 1841, som berettiger Bladet til denne Oplysning, ligger ikke klart for Dagen; ingen Papirer derom synes bevarede. Fra Avisens senere Meddelelse, da Sparekassen aabnedes, ved vi blot, at en Række Beboere af Amtet med Amtmanden, Greve Knuth i Spidsen havde udsendt Indbydelse til et Møde i Hillerød den 17. Maj 1841 hos Amtmanden, og at man der havde besluttet at søge oprettet en Spare- og Laanekasse, samt udpeget de Mænd, som skulde staa i Spidsen for dette Foretagende. Hvem der egentlig havde faaet Idéen til Mødet og taget Initiativet, hvem der anbefalede Planen, og hvilke Forslag der fremsattes, kendes ikke.

Men der var siden Kravet om en Sparekasse rejstes i Frederiks-

borg Amts Tidende, kommet en Mand til Byen, som var fortrolig med Sparekassetanken. 1840 blev Amtsforvalter *C. L. Paulsen* i Stege forflyttet til Frederiksborg. Han var en af Steges initiativrige og fremsynte Indbyggere, og han havde indlagt sig stor Fortjeneste af sit Arbejde paa Møen for Almenvellet, bl. a. havde han været en af de fire Stiftere af Møens Spare- og Laanekasse i 1829, specielt den, som havde underskrevet Ansøgningerne til Kongen derom, og den, der havde lagt alt til Rette for Driften. Saa længe han boede i Stege, var han en af Kassens fire Direktører, og de maanedlige Kontordage holdtes hele Tiden paa hans Kontor i Amtsstuen. En saadan Mand maatte jo af Forkæmperne for en Sparekasse i Nordsjælland opfattes som en Gave for Tankens Realisation. Jeg nærer ingen Tvivl om, at det er Paulsen, som har givet det endelige Stød til Oprettelsen af Sparekassen, selv om Initiativet heroppe er udgaaet fra andre.

I det lille Skrift, som Frederiksborg Amts Sparekasse udsendte 1892, staar ganske kort angivet, at Indbydelsen til Mødet hos Amtmanden udgik fra Amtmand Knuth, Amtsforvalter Paulsen, Kammerraad Madsen, Brændevinsbrænder Borregaard, Amtsstuefuldmægtig Krog og Boghandler Vosbein; det er meget vel muligt, at det er rigtigt, at Boghandler og Redaktør Vosbein har været blandt Indbyderne; mærkeligt er det da blot, at han ikke kom med i den første Direktion. Men som sagt, Indbydelsens Ordlyd kendes ikke, og hverken Amtets eller Byens Arkiv indeholder noget herom.

Derimod meddeler Skriftet ogsaa de foreløbige Bestemmelser for Sparekassens Virksomhed, der blev foreslaaede, nemlig følgende:

1. Indskud modtages fra 32 Sk.
2. Interessenterne erholder, som Bevis for deres Fordring paa Kassen, Kontrabøger, lydende paa deres Navn.
3. Om Interessenterne eller deres Indskud maa ingen Uvedkommende meddeles Underretning.

4. Indskud modtages, og Tilbagebetaling sker een Gang maanedlig.
5. Renten beregnes indtil videre med $3\frac{1}{8}\%$ og begynder, naar et Indskud er 4 Rbd. Den beregnes fra den 11. i den paafølgende Maaned, efter at Indskuddet er sket.
6. Renten udbetales i de sædvanlige Terminer. Naar den ikke hæves, lægges den til Kapitalen og bærer altsaa Rentes Rente.
7. Et Reservefond dannes af Kassens Overskud.
8. Summer indtil 20 Rbd. udbetales uden Opsigelse; 20—500 Rbd. efter en Maanedes Opsigelse og Summer over 500 Rbd. efter $\frac{1}{4}$ Aars Opsigelse.
9. En lønnet Bogholder ansættes. Han aflægger aarligt Regnskab, der efter at være revideret og decideret bringes til almindelig Kundskab ved Trykken.
10. Generalforsamlinger kunne sammenkaldes.
11. Kassens Bestyrelse betros en Direktion af 7 Medlemmer, der overtage Forretningerne uden nogensomhelst Godtgjørelse.
12. Naar Afgang i Direktionen finder Sted, ere de øvrige Direktører berettigede til i den Afgaaedes Sted at vælge en ny Direktør.

Adskillige af disse Punkter er ordret de samme, som i de Mønske Vedtægter, men disse stammer næsten slavisk fra Konditionerne for Sparekassen for København og Omegn fra 1820. Den mærkelige Rentefod $3\frac{1}{8}\%$ staar i Forbindelse med Møntberegningen: 1 Rbd. = 6 Mark = 96 Sk.; 2 Mark giver saaledes 1 Sk. i Rente om Aaret.

Det første sikre Dokument, der findes vedrørende Sparekassen, er en Ansøgning til Kongen dateret Frederiksborg den 6. Juni 1841. Originalen ligger som Bilag til Statsgældskontorets Journal af samme Aar, Sag Nr. 1875 (henlagt til Nr. 3775). Den lyder saaledes:

Chr. VIII R	
N. 4 Stempelmærke	Fjerde Klasse . . .
1841	12 Rigsbankskilling Sølv.
Bentzen	Falkenskiold

Frederiksborg, den 6te Junii 1841.

De til Bestyrere for den Spare- og Laanekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, Udvalgte ansøge allerunderdanigst om, at denne Spare- og Laanekasse, ved Deres Kongelige Majestæts Naade, maae vorde tilstaaet adskillige Begunstigelser, lig dem, der sædvanlig allernaadigst vorde lignende Instituter bevilgede.

Efterat Erfaringen allerede længe har stadfæstet Gavnigheden af velindrettede Sparekasser, i Særdeleshed naar Laanekasser dermed ere satte i Forbindelse, er man i Frederiksborg blevet enig om at see et saadant Institut oprettet for det samlede Frederiksborg Amt. Ved en hos Deres Kongelige Majestæts Amtmand over Frederiksborg Amt, Hr. Kammerherre og Commandeur af Dannebrogen, Greve Knuth, efter forudgaaet Indbydelse i denne Anledning stedfunden Samling af en Deel af Amtets Beboere, er man bleven enig om de Vedtægter, der kunde lægges til Grund

for Sparekassens Virksomhed, og har derfor vist allerunderdanigst Undertegnede den Tillid at anbetroe os Directionen af det paatænkte Institut.

Idet vi som Saadanne, vil lade os det være magtpaaliggende efter bedste Evne at bestræbe os for at virke til Medborgeres Gavn, vove vi allerunderdanigst at smigre os med det Haab, at dette Institut vil vinde Deres Kongelige Majestæts allernaadigste Bifald, og at det ved Deres Majestæts Naade maae blive tilstaaet nogle af de Begunstigelser, der hidtil ere bevilgede lignende Indretninger.

Vi vove derfor herved allerunderdanigst at ansøge om:

1. At det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige

Majestæt at tillade: at af de Indskud, som vilde skee til den Sparekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, et Beløb af indtil 50,000 Rbd. i rede Sølv eller Sedler maae modtages ved Frederiksborg Amtstue, for i Statskassen at forrentes, Halvdelen med 4 pCto og Halvdelen med $3\frac{1}{2}$ pCto samt mod Tilbagebetaling efter 3 Ugers Opsigelse, dog saaledes, at blot runde Summer, i det mindste 100 Rbd. ad Gangen, indbetales af Institutets Midler; og at det derfor allernaadigst endvidere maatte tillades Bestyrerne, hvis de siden skulde ønske flere af Institutets Midler modtagne i Statsgieldskassen, da der at indskyde samme, om endog ikkun mod 3 pCto aarlig Rente og 1 Aars Opsigelse fra enten af Siderne.

Naar vi vove allerunderdanigst at ansøge Deres Kongelige Majestæt om, at en Sum af 50,000 Rbd. og mueligen et større Beløb maatte vorde imodtagen af Statsgieldskassen til Forrentning af Samme, saa er det alene med Hensyn til det Omfang, som vi antage, at Institutet med Tiden vil kunne vinde, og i Betragtning af den deraf flydende Nødvendighed, til enhver Tid at have en forholdsmæssig stor Capital disponibel, og derhos ikke at savne Udveie for sikker Anbringelse af Capitaler, selv til en lavere Rente end sædvanlig; thi ingenlunde er det Institutets Hensigt at unddrage fra Circulation i Amtet de Summer, som dets Indvaanere maatte kunne opsamle; thi ved en saadan Fremgangsmaade vilde Institutet maaske være til mere Skade end Gavn.

2. At de Beviser eller Contrabøger, som blive at meddele for Indskud i Sparekassen, maae udfærdiges paa ustemplet Papiir.

Vi fordriste os ikke til allerunderdanigst at ansøge Deres Kongelige Majestæt om en Naade, lig den, der er vist flere Laanekasser i Hertugdømmerne, ligesom og den i sin Tid paa Grevskabet Holsteinborg oprettede, nemlig Fritagelse for Brug af stemplet Papiir; men vi vove dog allerunderdanigst at henstille til Deres Kongelige Majestæts Viisdom: om det ikke allernaadigst maatte tillades Interessenterne i Sparekassen for det samlede Frederiksborg Amt at transportere deres Contrabøger til Ihændeleveren eller navngivne Personer uden Brug af stemplet Papiir.

3. At de i Sparekassen indskudte Summer ikke maae kunne belægges med Arrest eller Beslag, hvilket ansees ønskeligt i Særdeleshed med Hensyn til, at Indskud stundom skeer til Fordeel for Andre.

allerunderdanigst

A. A. David.   H. Fasting.   Hornemann.
C. Madsen.   Borregaard.   Krog.   Paulsen.

Af Underskriverne var A. A. David Brændevinsbrænder og Ejer af Rungstedlund, H. Fasting Amtsforvalter paa Esrom, Hornemann konstitueret Stutmester i Frederiksborg, C. Madsen Forpagter af Trollesminde, Borregaard Brændevinsbrænder i Hillerød og Formand for Borgerrepræsentationen, Krog examinatus juris og Brændevinsbrænder, Paulsen Amtsforvalter i Frederiksborg.

Til Ansøgningen føjede Amtmand Knuth følgende Erklæring:

Allerunderdanigst Erklæring!

Det er vistnok en ved Erfaring fuldkommen stadfæstet Kjendsgjerning, at Spare- og Laanekasser paa de Steder, disse ere etable-

til Sundart for Studens.

allersinderrigt

Høiherredømmet
Kongens Højesteret
København

Billens indberetning!

Når en udfordret en udfordring på det samme sted som det er
gjennem, at Guds- og Dødsbeholdere, som de Mærke. Sige om
skabte, som sig selv ingen sigte; og at Dødsen er Jævn
Indberetning og ja allerede og vil det for den, som jeg
er og sigte.

Når den Dødsbeholdere for sig selv som Dødsbeholdere
Dødsbeholdere, som for alle indberetning om udfordret, som
den sig for indberetning og ja forførelse, at det for den:
jævn og sigte. Dødsbeholdere allerede sigte sigte
og indberetning; og jeg mener Dødsen i sigte Dødsen
Indberetning at det sigte sigte indberetning om
den indberetning, idet jeg sig, som sigte til den

rede, have stiftet megen Nytte, og at derfor en saadan Indretning ogsaa attraaes her paa Egnen, anseer jeg meget ønskeligt.

Da nu Deres Majestæt har tillagt flere Sparekasser de Begunstigelser, som her allerunderdanigst ere ansøgte, saa tør det formeentligen ogsaa forhaabes, at det her Ansøgte vil finde Deres Majestæts allernaadigste Bifald og Indvilgelse, og jeg vover derfor i dybeste Underdanighed at ledsage Supplicanternes Begjæring med min Anbefaling, idet jeg dog, med Hensyn til den i Ansøgningens 2den Post fremsatte Henstilling om Tilladelse til at transportere Sparekassébøgerne uden at afbenytte stemplet Papir til Transporten aleene er saa frie at bemærke, at endskjøndt det vilde være til væsentlig Fordeel for Interessenterne i Sparekassen og sikkerligen ogsaa særdeles fremme Indretningens Virksomhed, og derhos navnlig fremkalde en omfattende Circulation af dens Midler, saa maa jeg dog ansee den derved attraaede Begunstigelse som udstrakt og tillige forbundet med saa stort Tab for Deres Majestæts Stempelpapirs Intrader, at jeg af denne Aarsag ikke drister mig til at andrage paa Indvilgelsen heraf, men vover iøvrigt at henstille, hvorvidt Deres Majestæt, i Lighed med den Faveur, der skal være forundt adskillige Spare- og Laanekasser i Hertugdømmene, maatte finde Føie til af særdeles Kongelig Naade at indrømme saadant.

Frederiksborg Amthuus, den 24. Juni 1841.

Allerunderdanigst

H. S. Knuth.

Ansøgningen var stilet til Kongen. Da det var en Sag om Indskud i Finanskassen, behandlede den først af Direktionen for Statsgælden og den synkende Fond, den meget betydningsfulde Gren af Administrationen, som forvaltede Statens indkomne Midler. Den synkende Fond var en Betegnelse for en Ordning til Statsgældens Amor-

tisering, der tilvejebragtes derved, at Direktionen af ethvert Laan afsondrede en vis Del, som saa blev staaende urørt og stadig voksede med sine Renter til den naaede en saadan Størrelse, at hele Laanet derigennem kunde udbetales. Direktionen havde som Formand Geheimstats- og Finansminister Greve A. W. Moltke og bestod af Folk som Direktøren for Øresunds Toldkammer, Conferensraad N. A. Holten og Conferensraad L. F. Fog, Etatsraad W. F. Johnsen og Kammerherre C. J. Hauch.

Statsgældskontorets Referatprotokol viser Sagens Behandling i første Fase, nemlig det som vedrørte Punkt 1 i Ansøgningen, Retten til at indskyde i Statskassen indtil 50.000 Rbd. til forhøjet Rente og paa kort Opsigelse. Det bemærkes der udtrykkeligt, at Sagen var anbefalet af Amtmanden, saa man ser, hvad dette betød.

Det var jo i en Grotid for Spareinteressen, og der indkom andre lignende Ansøgninger, fra Rudkøbing paa Langeland gennem Guvernøren paa Fyen, Kronprins Frederik, og fra Nakskov (19. Juli). Sammen med disse blev Sagen foreløbig behandlet; det resolveredes, at Forestillingen om Bevilling skulde nedlægges for Kongen, hvilket skete 13. September 1841 med følgende Ordlyd (Statsgældskontorets Kongelige Reskripter og Resolutioner 1834—42, Nr. 96, Nr. 1097/1841 og Nr. 2735):

Allerunderdanigst Forestilling.

Under 19de Juli Sidstleden har det allernaadigst behaget Deres Majestæt at tilstille medundertegnede Geheimstats- og Finantsminister Grev Moltke en fra Hans Kongelige Høihed Gouverneuren over Fyens Stift indsendt Forestilling, angaaende Oprettelsen af en Spare- og Laanekasse for Langeland, Strynøe, Thorseng og Thorø, og derhos befalet allerunderdanigst Betænkning afgivet over den i An-

søgningens anden Post omhandlede Begunstigelse, med Hensyn til Forrentningen af de Summer, som af Sparekassens Midler agtes indbetalte i Statsgjeldskassen.

I den Anledning tillader Statsgjelds-Directionen sig allerunderdanigst at yttre Følgende:

Bestyrelsens Ønske er at kunne af de i Sparekassen indskudte Capitaler indbetale i Statsgjeldskassen 10,000 Rbd. til en aarlig Rente af 4 pCt., 10,000 Rbd. til $3\frac{1}{2}$ pCt. Rente, og de derpaa følgende Capitaler til 3 pCt. — De første 20,000 Rbd. ville altsaa udgjøre Sparekassens Grundfond, og Differencen mellem den høiere Rente og den Rente, som Sparekassen giver sine Interessenter, nemlig 3 pCt., skulle anvendes til Dækning af de Contoir-Udgifter m. v., som udkræves for at holde Sparekassen i Virksomhed.

Saa vel Amtmanden over Svendborg Amt, Kammerherre Sporon, som By- og Herredsfogden, Kammerjunker v. Schmidten ansee i deres over Ansøgningen afgivne Erklæringer, en saadan forhøiet Rente som noget for Tiden usædvanligt, og det er endog af den Sidstnævnte anført, at den paatænkte Sparekasses Fremgang meget vil beroe paa, hvorvidt den høiere Rente allernaadigst maatte blive tilstaaet. Hertil støtter sig ogsaa Gouvernementets Betænkning, hvorfor dette har foreslaaet, at Begunstigelsen ikkun maatte indrømmes for de første 5 Aar, for at lette Sparekassens Virksomhed i Begyndelsen.

I Anledning heraf maa Statsgjelds-Directionen bemærke, at de hidtil bestaaende Sparekasser alle med allerhøieste Tilladelse nyde af en efter deres Virkekreds afpasset Grundfond, saalænge Sparekasserne lade denne forblive indestaaende i den Kongelige Kasse, en forhøiet Rente, der ifølge Kongelig Resolution af 14. December 1832 er

bleven bestemt til 4 pCt. af den første Halvdel af Beløbet og $3\frac{1}{2}$ pCt. af den anden Halvdel. Herfra finder kun een Undtagelse Sted, nemlig ved Sparekassen for Fyens Stift, hvis Bestyrelse uopfordret har renunceret paa de forhøiede Renter af Kassens Grundfond, fra sidstafvigte 11. December Termin at regne.

Billighed medfører derfor, at den paatænkte Sparekasse for Langeland tilstaaes uden nogen Indskrænkning i Henseende til Tiden den af Bestyrelsen attraaede høiere Rente af Grundfonden, hvis Størrelse Statsgjelds-Directionen iøvrigt finder i passende Forhold til Kassens Virkekreds. — Denne Sparekasse kunde da, i Overensstemmelse med de for de ældre Sparekasser gjældende Bestemmelser, gjøre sine Indskud i Statsgjeldskassen enten i rede Sølv eller Sedler, saaledes at Indbetalingen skeer i Nyborg Amtstue med runde Summer, i det mindste 100 Rbd. ad Gangen. — Ligeledes kunde Tilbagebetalingen finde Sted efter den for Sparekassen i Almindelighed bestemte Opsigelse af 3 Uger.

I Forbindelse med Ovenanførte forbigaaer Directionen ikke allerunderdanigst at omtale tvende andre her beroende Ansøgninger om Sparekassers Oprettelse. — Forinden Modtagelsen af Deres Majestæts allerhøieste Rescript af formeldte Datum indgave nemlig forskjellige Beboere paa Frederiksborg Amt til Statsgjelds-Directionen en allerunderdanigst Ansøgning, angaaende Oprettelse af en Sparekasse for det samlede Frederiksborg Amt, ligesom og det Kongelige Danske Cancellie har, ved at tilstille Directionen en fra forskjellige Embedsmænd og Beboere paa Lolland indgivet Ansøgning, angaaende Oprettelse af en Sparekasse for Nakskou Kjøbstæd og Omegn, forlangt sig Statsgjelds-Directionens Betænkning meddelt.

I begge Ansøgninger anholdes blandt flere Begunstigelser om Deres Majestæts Tilladelse til, af Sparekassernes Midler at gjøre Indskud i Statsgjeldskassen til Forrentning. — Som Grundfond for den førstnævnte af disse Sparekasser have Supplicanterne anseet en Kapital af 50,000 R. som passende, saaledes at de først indbetalte 25,000 R. forrentes med 4 pCt., de paafølgende 25,000 R. med $3\frac{1}{2}$ pCt., og de Summer, som derefter indskydes, ikkun med 3 pCt. — For Nakskou Sparekasse have vedkommende Supplicanter ligeledes anseet en Grundfond af 50,000 Rbd. som passende, hvorhos de have anholdt om, at den først indkommende Halvdeel af dette Beløb maatte forrentes med 5 pCt., den anden Halvdeel med $4\frac{1}{2}$ pCt., samt hvad der endvidere indskydes, med 4 pCt., eller, hvis saadant ikke kunde tillades, at Rentefoden da maatte bestemmes til 4, $3\frac{1}{2}$ og 3 pCt. aarligen. — Da den førstnævnte for Sparekassen i Nakskou attraaede Forrentningsmaade afviger fra, hvad der er vedtaget for alle øvrige Sparekasser, finder man ingen Anledning til at anbefale denne Deel af Ansøgningen. — Derimod formener man, at der intet vil kunne være til Hinder for, at det tillades disse Sparekasser af deres Midler at gjøre Indskud i Deres Majestæts Kasse, saaledes at Grundfonden for hver Sparekasse især bestemmes til 50,000 R. rede Sølv eller Sedler, hvoraf 25,000 R. forrentes med 4 pCt. og 25,000 R. med $3\frac{1}{2}$ pCt., og de Summer, som derefter indskydes, med 3 pCt., dog forøvrigt under de sædvanlige, angaaende den paatænkte Sparekasse for Langeland allerunderdanigst fremsatte Betingelser med Hensyn til Størrelsen af de Summer, som successive indbetales, og de Kapitaler, som agtes uddragne af Sparekassen.

Sparekassen for det samlede Frederiksborg Amt kunde da gjøre sine Indbetalinger i Frederiksborg Amtstue, og

Sparekassen for Nakskou Kjøbstad og Omegn sine i Mari-boe Amtstue.

I Overensstemmelse med Foranførte tillader man sig i dybeste Underdanighed at indstille:

At Statsgjelds-Directionen maatte bemyndiges til af efternævnte paatænkte Sparekasser at modtage i Statsgjeldskassen til Forrentning:

1. af Sparekassen for Langeland og omliggende Smaaøer 10,000 Rbd., rede Sølv eller Sedler, til 4 pCt. og en lige Sum til $3\frac{1}{2}$ pCt. Rente aarlig, —
2. af Sparekassen for Frederiksborgs samlede Amt 25,000 R. rede Sølv eller Sedler, til 4 pCt. og en lige Sum til $3\frac{1}{2}$ pCt. aarlig,
3. af Sparekassen for Nakskou og Omegn 25,000 Rbd. rede Sølv eller Sedler, til 4 pCt. og en lige Sum til $3\frac{1}{2}$ pCt. aarlig,
4. De Summer, som disse Sparekasser senere maatte indskyde, til 3 pCt.,
5. at Indbetalingerne skee i runde Summer, idet mindste 100 R. ad Gangen,
- og 6. at Tilbagebetaling kan finde Sted efter 3 Ugers Opsigelse. —

Directionen for Statsgjelden og den synkende Fond, den 13de September 1841.

A. W. Moltke.   L. F. Fog.   Johnsen.   Hauch.

Wilbrecht.

Det var altsaa første Gang, denne Ansøgning blev forelagt Kongen.

Allerede næste Dag forelaa Kongens Resolution derover som følger:

Vi vilde allernaadigst have Vor Direction for Statsgjelden og den synkende Fond bemyndiget til af indmeldte paatænkte Sparekassers Midler at modtage de heri allerunderdanigst indstillede Summer til Forrentning paa de ligeledes foreslaaede Vilkaar.

Sorgenfrie, d. 14de September 1841.

Christian R.

Da Sagen med Kongens Underskrift kom tilbage til Kontoret, blev der givet Ordre til at »det fornødne skulde kommunikeres vedkommende«, hvorfor det 2. Oktober meddeltes Amtmand Knuth, at Kongen havde tilladt, at den Sparekasse, som skulde oprettes for Frederiksborg Amt, maatte indsætte indtil 50.000 Rbd. i Finanserne paa de Vilkaar, som der var ansøgt om.

Samme Dag oversender Statsgældirectionen Sagen til Danske Kancelli, for at man der kunde træffe Bestemmelse vedrørende Ansøgningens Punkt 3, hvorefter de i Sparekassen indskudte Summer ikke skulde kunne belægges med Arrest. Det skete ved følgende Skrivelse (Indlæg i Danske Kancelli, 2. Departements Registrant Nr. 704 b/1841; 27. Oktober):

I Anledning af en hertil indkommen allerunderdanigst Ansøgning om Oprettelse af en Spare- og Laanekasse for det samlede Frederiksborg Amt, har Statsgjelds-Directionen nedlagt allerunderdanigst Forestilling angaaende Modtagelsen i Statsgjeldskassen af de Summer, som af Sparekassens Midler maatte attraaes indbetalte til Forrentning, hvorefter det under 14de d. M.(!) har behaget Hans Majestæt allernaadigst at bemyndige Directionen til at modtage bemeldte Sparekasses Midler saaledes, at de først indbetalte 25,000 Rb. rede Sølv eller Sedler forrentes med 4 pCt.,

de paafølgende 25,000 R. med $3\frac{1}{2}$ pCt., og hvad der endvidere indskydes med 3 pCt.

Efterat man herom under Dags Dato har tilskrevet Amtmanden over Frederiksborg Amt det Fornødne til videre Bekjendtgørelse, undlader man ikke herved tjenstligst at tilstille det Kongelige Danske Cancellie ommeldte Ansøgning, for at det videre Fornødne behageligen kan blive foranstaltet med Hensyn til den i Ansøgningens 3die Post nævnte Begunstigelse. — Bilaget udbeder man sig til sin Tid tilbage.

Directionen for Statsgjelden og den synkende Fond, d.
2den October 1841.

A. W. Moltke. L. F. Fog. Johnsen. Hauch.

Wilbrecht.

Til

Det Kongelige Danske Cancellie.

Danske Kancelli var egentlig den mægtigste Administrationsgren i Riget; det omfattede nærmest alle de nuværende Justits-, Indenrigs-, Social-, Undervisnings- og Kirkeministerier. Dets Præsident var den myndige Geheimestats- og Justitsminister P. C. Stemann og som »Deputerede« sad den store Jurist, Conferensraad, Generalprocureur Anders Sandøe Ørsted og Departementscheferne Michael Lange, L. J. Holm og H. G. Bentzen.

I Danske Kancelli overvistes Sagen til Behandling i 2. Departement, hvortil den indgik 6. Oktober og fik Nr. Q 2695. Allerede 27. samme Maaned forelaa et Forslag til en bekræftende Indstilling til Kongen; Stemann selv skriver paa Koncepten: vidi Stemann. Sagen forelægges derpaa atter Kongen, nu paa følgende Vis (Registranten som foregaaende), og Kongens Svar paategnedes den:

Allerunderdanigst
Forestilling

om at de Summer, der indskydes i den Sparekasse, der agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, ikke maae kunne belægges med Arrest eller Beslag.

Resolution

Vi bifalde allernaadigst, at de Summer, der indskydes i den Sparekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, ikke maae kunne belægges med Arrest eller Beslag.

Kbhvn., den 27de

Octobr. 41.

Christian R.

Den Kongelige Direction for Statsgjælden og den synkende Fond har tilstillet Cancelliet en Ansøgning, hvori Bestyrerne for den Spare- og Laanekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt iblandt Andet anholde om den Benaadning, at de i bemeldte Casse indskudte Summer maa fritages for at kunne belægges med Arrest eller Beslag. Statsgjældsdirectionen har derhos meddelt Cancelliet, at det paa en af Directionen betræffende et andet Punct i Ansøgningen, nemlig Modtagelse i Statsgjældskassen af de Summer, som af Sparekassens Midler maatte attraaes indbetalte til Forrentning, under 14de forr. Md. allernaadigst har behaget Deres Majestæt at bemyndige Directionen til at modtage Sparekassens Midler saaledes, at de først indbetalte 25,000 Rbd. rS. eller Sedler forrentes med 4 %, de paafølgende 25,000 med 3½ % og hvad der endvidere indskydes, med 3 %. Med Hensyn til et tredie Punkt i Ansøgningen, Begunstigelse i Henseende til det stemplede Papiir, formoder Man, at Directionen, der har begjært sig Ansøgningen tilbage, efter at Spørgsmaalet om den ansøgte Fritagelse for Arrest og Beslag paa Sparekassens Midler er afgjort, vil foranledige det Fornødne igjennem Det Kongl. Rentekammer.

Hvad nu Fritagelsen for Arrest og Beslag angaaer, da er Tilsagn herom allerede oftere givet andre lignende Ind-

Udgives med Omkost allede Klæder

J
Vi befalder allernaadigt, Omkost allede Klæder
at de Stimmene, der indsky. I den herfor meddelte Concullist, at det skal
des i den affarekasse, som nu af Directorens Kontorffund at de skal
agtes oprettet for det same. Finant: Opsigning, navnlig Medhjælper
hede Stredikeborg Amt: i Herbergskassen af de Stimmene, som af
ikke mere kunne selag. Forvarende Medlem maatte udvarene ind.
ges med. Forrest allede Beslag.
Kjøbenhavn den 27 October 1844

L. J. J. J.

ikludt andet vedtaget den den Anvendelse,
at den i tilværelsen heraf indskrænktes
naar fruktigere for at kunne kaldes ind
Herbergskassen
at de skal
des i den affarekasse, som nu af Directorens Kontorffund at de skal
agtes oprettet for det same. Finant: Opsigning, navnlig Medhjælper
hede Stredikeborg Amt: i Herbergskassen af de Stimmene, som af
ikke mere kunne selag. Forvarende Medlem maatte udvarene ind.
ges med. Forrest allede Beslag.
Kjøbenhavn den 27 October 1844
at henjædegne Directorens til det med-
taget Forvarende Medlem skal des, at
det først indskrænktes 25000 v. P. eller ind-
skrænktes med 4000 1 1 1.

retninger, og det skjønnes heller ikke, at det vil kunne medføre nogen væsentlig Indskrænkning i Interessenternes Creditors Rettigheder, da disse, naar de ikke have ladet sig stille Pant for deres Fordringer, maae antages at have fundet sig tilstrækkelg betryggede ved deres Debitors dem bekjendte Redelighed eller ved de Tvangsmidler, Loven indrømmer en Creditor imod hans Debtors Person, ligesom det i alt Fald vil være let for Debitorerne paa anden Maade at unddrage deres Creditorer de Midler, de maatte ville indsætte i Sparekassen. Man troer saaledes ikke, at der kan være noget imod, at den heromhandlede Begunstigelse tilstaaes den intenderede Sparekasse for det samlede Fr.borg Amt, og tillader sig i Overensstemmelse hermed i dybeste Underdanighed at indstille:

i Lighed med Underdanighed at indstille:
 at de Summer, der indskrives
 i den Sparekasse, som oprettes
 oprettet for det samlede Frederiks-
 borg Amt, ikke maae kunne
 belægges med Arrest eller
 Pfand.

Det Kongelige Danske Kancelli, d. 27de Octobr 1844.

allermindstendansigt
 Remann
 Det Kancellis
 L. M. M.

at de Summer, der indskydes i den Sparekasse, som agtes oprettet for det samlede Fr.borg Amt, ikke maae kunne belægges med Arrest eller Beslag.

Danske Cancelli, d. 27. Octobr. 1841.

Allerunderdanigst

Stemann. Ørsted. M. Lange. L. Holm.

F. Lütken,

Fm.

Kongen havde altsaa tiltraadt denne Begæring, hvorfor man derpaa udfærdigede følgende Kundgørelse:

Vi Christian VIII, Konge til Danmark etc. gjøre vitterligt, at Vi, efter derom allerunderdanigst gjort Andragende samt de af Vort Danske Cancellie i den Anledning allerunderdanigst foredragne Omstændigheder, allernaadigst have bevilget og tilladt, saa og herved bevilge og tillade, at de Summer, der indskydes i den Sparekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt i Vort Land Sjælland, ikke skulle kunne belægges med Arrest eller Beslag. Forbydende Alle og Enhver imod det, som foreskrevet staaer, Hinder af gjøre.

Givet i vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn, den 27de Okt. 1841.

Kongen havde altsaa ogsaa bifaldet dette Punkt, og Sagen sendtes 9. November tilbage til Statsgældskontoret med følgende Skrivelse (Statsgældskontorets Journal 1841 Nr. 3236):

Ved tjenstligst at underrette den Kongelige Direction for Statsgjælden og den synkende Fond om, at Hans Majestæt under 27de f. M. allernaadigst har bevilget, at de Summer, der indskydes i den Sparekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, ikke maa kunne belægges med Arrest eller Beslag, undlader Man ikke at

remittere den derom med behagelig Skrivelse af 2den næstforhen modtagne Ansøgning, angaaende hvis 2det Punkt, Begunstigelse i Henseende til det stemplede Papir, Man formoder, at velbemeldte Direction vil foranledige det Fornødne igjennem Det Kongelige Rentekammer.

Det Kongelige Danske Cancellie, den 9de Novbr. 1841.

Ørsted.

Bentzen.

L. J. Holm.

F. Lütken,

Fm.

Til

Den Kongelige Direction for Statsgjælden og
den synkende Fond.

Man har nu aabenbart ladet Sagen ligge i nogen Tid; thi først 11. December naar den frem til sit tredie Forum, Rentekammeret, der havde under sig bl. a. alle Sager, som vedrørte Rigets Indtægter. Dets Directeur var Johan F. G. Schönheyder, og de Deputerede var Etatsraad Chr. Lund og to Mænd, som senere skulde beklæde Ministerposter, Kammerherre Greve Carl Moltke og Etatsraad I. J. Unsgaard; den sidste var Chef for 1. Section, der bl. a. omfattede Kammersekretariatet; det var derfor ogsaa, at Overretsassessor P. W. Jacobsen, den committerede i den Section, senere paraferede Indstillingen til Kongen. I Ansøgningens Punkt 2 var der anmodet om Fritagelse for Brug af stemplet Papir til Contrabøgerne. Staten skulde altsaa afstaa en Rettighed, og dette krævede derfor en speciel Ordre fra Kongen, saa meget mere, som man havde søgt ogsaa at faa Ret til frit at overdrage Kontrabøgerne til andre, hvorved de altsaa fik Karakter næsten som en rentebærende Pengeseddel.

Allerede 21. December er Rentekammerets Indstilling færdig; den indgives til Kongen (Rentekammerets Relationsprotokol 1841 Nr. F. 572) og lyder saaledes:

Den 22de December 1841.

Allerunderdanigst Forestilling.

I en til Deres Majestæt indgiven og Rentekammeret fra Directionen for Statsgjelden og den synkende Fond tilstillet allerunderdanigst Ansøgning har Directionen for en Spare- og Laanekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, deels anholdt om, at de Contrabøger, der meddeles Interessenterne til Beviis for deres Indskud, maatte fritages for Brugen af stemplet Papir, deels henstillet, hvorvidt en lignende Frihed maatte tilstaaes med Hensyn til Transporter til Ihændeoveren eller navngivne Personer af disse Contrabøger.

Ihvorvel det er antaget, at denne sidste Begunstigelse vilde være til væsentlig Fordeel for Interessenterne i Sparekassen, ved særdeles at fremme Indretningens Virksomhed og navnlig at fremkalde en omfattende Circulation af dens Midler, har vedkommende Amtmand dog anset samme for saa udstrakt og tillige forbundet med saa stort Tab for Deres Majestæts Stempletpapirs-Intrader, at han af denne Aarsag ikke har dristet sig til at andrage paa Indvilgelsen heraf, idet han har henstillet, hvorvidt Deres Majestæt desuagtet maatte finde Føie til af særdeles Kongelig Naade at indrømme saadant. Iøvrigt er det antaget, at det projecterede Institut vil virke betydeligt Gavn, hvorfor ogsaa Amtmanden har anbefalet Ansøgningens ovennævnte første Deel til allernaadigst at bevilges.

Efter hvad Directionen for Statsgjelden og den synkende Fond har tilmeldt os, er samme af Deres Majestæt bemyndiget til at modtage til Forrentning af de til Sparekassen indkommende Capitaler 25,000 Rbd. til 4 Procent,

et lige Beløb til $3\frac{1}{2}$ Procent, og de Summer, som Sparekassen derefter maatte ønske at indbetale til 3 Procent, ligesom det ogsaa paa derom fra det Danske Cancellie nedlagt allerunderdanigst Forestilling allernaadigst er bevilget, at det Beløb, der indflyder i Sparekassen, ikke maa belægges med Arrest eller Beslag.

Fra Kammerets Side kan der intet være at erindre imod, at den ansøgte Fritagelse for stemplet Papirs Brug til de ommeldte Contrabøger tilstaaes den ovennævnte Sparekasse i Lighed med, hvad der hidtil i lignende Tilfælde allernaadigst er bleven bevilget. Derimod anseer Kammeret det ikke tilraadeligt at udstrække denne Fritagelse til ogsaa at omfatte Transporter af samme; thi foruden at Statskassen derved vilde lide ikke ubetydeligt Tab, formenes en saadan Tilladelse ogsaa lettelig at kunne give Anledning til Misbrug. Men da det antages, at Nyttens af Sparekasserne vil forøges, naar de deri indsatte Penge imod tilstrækkelig Sikkerhed anvendes til Udlaan blandt Private i mindre Summer, og den her omhandlede Sparekasse, efter hvad af Directionen er forklaret, har til Hensigt at fremme slige Udlaan, troe vi i denne Henseende at burde anbefale samme til at forundes saa megen Lettelse med Hensyn til Brugen af stemplet Papir, som der kan ansees passende med Hensyn til Statskassens Tarv. Og forsaavidt troe vi, at Afgangen i Stempletpapirs-Intraderne ikke vil blive følelig, naar Fritagelsen for at bruge saadant Papir i Lighed med, hvad der er bestemt for flere til forskjellige Tider indrettede Spare- og Laanekasser, bevilges ogsaa med Hensyn til Gjældsbeviser, som udstedes for Summer ikke over 100 Rbd. og ikke paa længere Tid end 6 Maaneder, dog at denne Fritagelse indskrænkes til de første Udstedere af

disse Beviser, saa at enhver Transport af samme bliver at skrive paa behørigt stemplet Papir.

I Henhold til Ovenanførte skulde vi saaledes i dybeste Underdanighed indstille til Deres Majestæts allerhøieste Resolution:

om det ved allernaadigst Bevilling maa tillades:

at ikke alene de Contrabøger, der blive at meddele dem, som gjøre Indskud i den Spare- og Laanekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, men ogsaa de Gjældsbeviser for Summer af ikke over 100 Rbd. Sølv og lydende paa en Tid, ikke længere end 6 Maaneder, som udstedes for Laan af bemeldte Spare-Kasse, maae udfærdiges uden Brug af stemplet Papir, paa Vilkaar, at de eventuelle Transporter af bemeldte Contrabøger og Gjældsbeviser i ethvert Fald blive at udfærdige paa anordnet stemplet Papir, og at det i Contrabøgerne, saavel som i Gjældsbeviserne anføres, deels at de, ifølge denne Bevilling, udstedes uden Brug af stemplet Papir, deels at Fritagelsen ikke strækker sig til Transporter af samme;

hvorhos vi allerunderdanigst maae henstille:

at den ovenanførte Bevilling i Lighed med, hvad der tilforn er bevilget til Gunst for Sparekasserne, maa udleveres aldeles gratis.

Rentekammeret, den 21. December 1841.

J. F. G. Schönheyder.

C. Moltke.

C. Lund.

I. J. Unsgaard.

Vilh. Jacobsen.

For tredie Gang faar saaledes Christian VIII Sparekassens Ansøgning forelagt, og han resolverer straks den følgende Dag:

Vi tillade allernaadigst herved saavel som ved den af Os under Dags Datum underskrevne Bevilling, der bliver at udlevere aldeles gratis, at saavel de Contrabøger, der blive at meddele dem, som gjøre Indskud i den Spare- og Laanekasse, som agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, som de Gjældsbeviser for Summer af ikke over 100 Rbdr. Sølv og lydende paa en Tid ikke længere end 6 Maaneder, som udstedes for Laan af bemeldte Sparekasse, maae udfærdiges uden Brug af stemplet Papiir, dog paa Vilkaar, at de eventuelle Transporter af bemeldte Contrabøger og Gjældsbeviser i ethvert Fald blive at udfærdige paa anordnet stemplet Papiir, og at det i Contrabøgerne saavel som i Gjældsbeviserne anføres, *deels* at de, ifølge denne Bevilling, udstedes uden Brug af stemplet Papiir, *deels* at Fritagelsen ikke strækker sig til Transporter af samme.

Kjøbenhavn, den 22de December 1841.

Christian R.

J. F. G. Schönheyder.

C. Moltke. G. Lund. I. J. Unsgaard.

Vilh. Jacobsen.

Paa Aarets sidste Dag tilbagesender da Rentekamret Ansøgningen tilligemed Kongens tredie Resolution til Statsgældskontoret med følgende Skrivelse (Statsgældskontorets Journal 1841 Nr. 3775):

Efterat Kammeret i Anledning af en samme fra Den Kongelige Direction for Statsgjælden og den synkende Fond

Atskillt allemaalige Jernad Jernad Jernad af Døindes Dage Døindes indlag Lønes Lønes
Ling, som bliver atillens aldeles gratis; at jernad de Døindes indlag Lønes Lønes
i sin Jern og Lønes Jern, som yder og vilde for det jernad de Døindes indlag
for Døindes af indkomne 100 Døindes og høitendige og ind de Lønes indlag Lønes
indkomne af indkomne Lønes indlag Lønes af Jernad Jernad, indkomne af indkomne
indkomne Lønes indlag Lønes og Jernad Jernad indkomne af indkomne
indkomne Jernad Jernad, og at de de Døindes indlag Lønes indkomne af indkomne
af de, indkomne Lønes indlag Lønes indkomne af indkomne Lønes af indkomne
indkomne Lønes indlag Lønes af indkomne.

Tjōbentiaeri, den 22^e December 1841.

Jernad

C
indkomne...

indkomne Jernad indkomne

---

indkomne

indkomne

under 11te i denne Maaned tilstillet Ansøgning fra Bestyrelsen for den Spare- og Laanekasse, der agtes oprettet for det samlede Frederiksborg Amt, hvilken Ansøgning, blandt andet, gaaer ud paa allernaadigst Fritagelse for stemplet Papirs Brug til de Beviser eller Contrabøger, som blive at udstede for Indskud i bemeldte Sparekasse, har, betræffende dette Punct, nedlagt allerunderdanigst Forestilling, har resolveret saaledes: [anført ovenfor].

Hans Majestæt under 22de i denne Maaned allernaadigst

Ved tjenstligst at meddele velbemeldte Direction denne allehøieste Resolution, der under Dags Dato herfra er communiceret Amtmanden over Frederiksborg Amt, undlade vi ikke, efter Directionens Begjæring i ovennævnte behagelige Skrivelse af 11. dennes, at remittere den os tilstillede Ansøgning til videre behagelig Afbenyttelse.

Rentekammeret, den 31. Decbr. 1841.

J. F. G. Schönheyder.   I. J. Unsgaard.   Vilh. Jacobsen,
Committeret.

F. Esbensen.

Til   Den Kongelige Direction for Statsgjælden
og den synkende Fond.

Inden Sagen endnu var endelig ekspederet fra Statsgældskontoret, havde man i Hillerød besluttet, i Henhold til den kgl. Resolution af 2. Oktober, at aabne Sparekassen ved det nye Aars Begyndelse, uanset om de andre Poster blev bevilligede, eller maaske havde man underhaanden faaet Underretning om, at Sagen var i Orden. Amtsforvalter Paulsens Broder, Overførsteren, var Kgl. Jægermester og stod Hoffet nær, saa han kunde f. Eks. have bragt Meddelelse derom fra Kabinetssekretariatet. I hvert Fald meddelte Avisen i sit Nr. 3

for 1842 for 15. Januar, at der den 31. December 1841 af Directionen var udsendt Indbydelse til at deltage i en Spare- og Laanekasse, som »vistnok vil bidrage til at fremme Sædelighed, Flid og Vindskibelighed og befordre Almenvellet«, og at Grev Knuth stod i Spidsen for Indbydelserne. I Avisen meddeltes nogle af Statutterne. Konto- ret skal være paa Hillerød Raadstue; men det første Aar paa Frederiks- borg Amtsstue, 12 Gange aarligt, nemlig den første Tirsdag i hver Maaned. Summer fra 2 Mark til 300 Rbd. modtages ad Gangen, Renten beregnes maanedlig, $3\frac{1}{8}$ pCt. om Aaret. Den løber, naar Indskud- det har naaet 4 Rbd. To Direktører skal være til Stede hver Kontor- dag for at lede og kontrollere Forretningerne. Udlaanene kan dog ikke begynde, før Kassen har naaet en passende Størrelse.

Aabningen af Konto- ret averteredes til Tirsdag den 18. fra 11—3.

Men en vigtig Ting manglede, og den vedkom netop Paulsen som Amtsforvalter; han havde ikke faaet officiel Meddelelse om Sagen og Ordre til at modtage Indskudsmidlerne paa Amtsstuen, og før han fik den, kunde Forrentning af Beløbene ikke finde Sted.

Directionen betragtede sig, ved den nævnte kgl. Resolution, som traadt i Virksomhed, og sendte 10. Januar 1842 Amtmanden følgende Skrivelse, der findes ved Sag Nr. 192 til Statsgældskonto- rets Referatsprotokol for 1842:

Idet undertegnede Direction med Taknemlighed erkien- der den for den Frederiksborgske Spare- og Laanekasse be- virkede Begunstigelse betreffende Indbetalingen i den Kon- gelige Kasse af visse Beløb for at vorde forrentede af Stats- giældskassen, giver den sig herved den Ære allerærbødigst at indberette, at dette Institut allerede i denne Maaned vil begynde sin Virksomhed, for om Deres Højvelbaarenhed, i Henhold til Bestemmelserne i Skrivelse til Amtet af 2den October forrige Aar, fra den Kongelige Direction for Stats-

gielden og den synkende Fond, gunstigst ville være uleiligt med at foranledige: at Amtsstuen i Frederiksborg vorder tillagt fornøden Indtægtsordre med Hensyn til de Summer, som i Overeensstemmelse med Kongelig Allershøjeste Resolution af 14de September forrige Aar, maae indbetales til Forrentning af Statsgieldskassen.

Directionen for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, den 10de Januarii 1842.

Paulsen.   Hornemann.   Borregaard.   Krog.

Højvelbaarne

Hr. Kammerherre og Amtmand, Greve af Knuth, Commandeur af Dannebrog.

Om Julen har varet længe i 1841, eller hvad der nu egentlig har været i Vejen hos Amtmanden, tør jeg nu ikke sige, men denne preserende Sag — Aabningsdagen var jo allerede bestemt til 18. Januar 1842 — blev liggende uekspederet hos ham, indtil 17. Januar, da han afsendte følgende Skrivelse, der findes opbevaret sammen med den foregaaende:

Directionen for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse har ved Skrivelse af 10. dennes til mig indberettet, at berørte Institut endnu i indeværende Maaned vil begynde sin Virksomhed.

Idet jeg herved har den Ære at fremsende fornævnte Skrivelse, tillader jeg mig derhos at andrage paa, at Frederiksborg Amtsstue i Overeensstemmelse med den Kongelige Directions Skrivelse af 2. October f. A., maatte vorde tillagt Ordre til at modtage de Summer, som med aller-

høieste Resolution af 14. September næst foran er bevilget at maatte indskydes til Forrentning i Statsgjældskassen.

Frederiksborg Amthuus den 17. Januar 1842.

H. S. Knuth.

Til

Den Kongelige Direction for Statsgjælden og den synkende Fond.

Men det fornøjeligste er, at der med Blyant er skrevet paa dette Brev til Underretning for høje Vedkommende: »ønskes endnu idag (ekspederet)«.

Naar dette Kapitel om Sparekassens Stiftelseshistorie er behandlet saa bredt og saa udførligt, med Gengivelse af alle disse Skrivelser mellem de forskellige Regeringsfaktorer indbyrdes, og der kunde aftrykkes endnu flere, er det ikke alene for deres historiske Betydning for Sparekassen, men ogsaa fordi den giver et klart Indtryk af Regeringens Arbejdsmaade under Enevælden; Omhyggelighed i Behandling og nøje Overvejelser skorter det sandelig ikke paa. Ensidighed i Synspunkterne kan heller ikke træde frem. Den ligelige Retfærdighed og Hensyntagen til alle Sider var Maalet. Tre Gange maatte Kongen resolve. Landets mest betydelige Mænd som Ste-mann, A. S. Ørsted, A. W. Moltke, Carl Moltke, Unsgaard, Schön-heyder, foruden en Række Folk, der beklædte vigtige Stillinger, nærmest som Departementscheferne nu, har underskrevet de forskellige Dokumenter, og der er Beviser for, at de ikke blankt har underskrevet, hvad der forelagdes dem, (Bemærkninger paa Koncepterne). Nu var det endda kun en lille Sag, idet der for de fleste Begunstigelser allerede var Præcedens overfor andre Sparekasser.

Finanserne betragtede Hjælpen som en Fordel, de ydede Sparekasserne, fordi de havde velgørende Formaal, og de var allerede da klare over det ufordelagtige og besværlige ved at modtage og forrente

disse Sparemidler, som regelmæssigt kom ind ved Maanedens Begyndelse og hævedes ved Slutningen, og som var saa flygtige, at de vilde kunne foraarsage betydelige Vanskeligheder, om de pludselig alle blev hævede fra alle Sider.

Men man var ogsaa klar over, at det for Sparerne betød meget, at de Direktører, som modtog Indskudsmidlerne, straks indbetalte dem i Kongens Kasse; thi hvor havde man dengang bedre Sikkerhed.

Formentlig lykkedes det Amtmanden at faa Modtagelsesordren til Amtsstuen ekspederet i rette Tid. I saa Fald var man nu saa vidt, at man i Tryghed kunde paabegynde Værket den følgende Dag, og denne blev siden betragtet som Sparekassens Stiftelsesdag.

1841-1842.
Den gamle Amtstue

DE FØRSTE 5 AAR

Tirsdag den 18. Januar 1842 samledes det Udvalg, som fra først af havde haft med Stiftelsen af Sparekassen at gøre, paa Amtsstuen til den første Kontordag. Sparekassen traadte i Kraft. Til Bogholder valgtes Amtsstuefuldmægtig From. Den Mand, som forretningsmæssigt blev den ledende Kraft ved Starten, var Amtsforsvalter Paulsen. Han anlagde det første *Bogholderi*, en Hovedbog, en Kassebog, en Kontrol-Journal, som en af Direktionens Medlemmer hver Kontordag skulde føre, en Memorial, hvori Bogholderen paa Kontordagene skulde opskrive alle de Penge, som gik gennem hans Hænder, og som skulde danne Grundlaget for hans Indførsler efter Kontortid i Hovedbog og i Kassebog, og desuden en Udgiftsbog, hvori de Indskydere, som hævdede alle deres Sparepenge, kunde kvittere for Modtagelsen deraf. Man enedes desuden om, at der paa hver Kontordag skulde være 4 Direktører til Stede.

Der kom straks Penge i Kassen; 3200 Rbd. indsattes paa 68 Konti. Sparekassebog Nr. 1 fik Afbygger Chr. Nielsen i Strø, men denne Konto varede kun 4 Maaneder. Nr. 2 havde Pastor Bang i Strø, og den holdtes i Kraft til hans Død 1849.

Forvaltningen af Midlerne krævede almindeligvis ikke hurtige Bestemmelser, for der var en Maaned til næste Kontordag, og ingen fik deres Penge fra Sparekassen udover 20 Rbd., uden at de en Kontordag før, — for større Summer 3 Maaneder før, — havde meddelt, at de vilde uddrage dem. Der var saa for Direktionen rigelig Tid til at skaffe Dækning. Efter Programmet var det Meningen at yde lokale Laan, saasnart Mulighed derfor forelaa. Indskuddene voksede, og snart oplyste en af Direktørerne, at nu var der Folk, som kunde tænke sig at laane Penge, hvad man derfor straks søgte organiseret; især var man ivrig efter at yde smaa Laan (under 50 Rigsdaler) paa Vekselobligationer til 5 pCt. p. a. Der blev ogsaa ydet Prioritetslaan til 4 pCt. p. a. i faste Ejendomme, men her holdt man foreløbig noget igen, og det var som Regel i Begyndelsen kun relative Smaa-beløb, der kom til at indestaa i Ejendomme. Det er ganske karakteristisk, at efter et af de første Møder optog Hillerød Borgerrepræsentations Formand, Brændevinsbrænder Borregaard, som jo var Medlem af Direktionen, det første Laan, stort 1000 Rigsbankdaler.

»Frederiksborg Amts Tidende« vedblev med gennem Notitser om Sparekassen at holde Interessen vedlige og aftrykte endog som Spidsartikel den 18. Juni 1842 Udlaansreglerne. Den 9. Juli indeholder Avisen en Artikel om »Tjenesteklassens Forværrelse i moralsk Henseende«. Man skal vænne Tyendet til Sparsommelighed og Orden i deres Pengeaffærer. Naar det først lykkes en at skaffe sin Karl eller Pige en Sparekassebog, saa er det vigtigste Skridt til disse Folks Forbedring gjort. — Desværre medførte denne Artikel i første Omgang ikke mange nye Indskud.

Paa Kontordagene kom der ikke smaa Summer ind. I de første

syv Maaneder indsattes en 3000 Rbd. hver Kontordag, og Gennemsnittet for det første Aar var c. 2,500 Rigsbankdaler pr. Kontordag.

De indkomne Penge blev indbetalt paa Amtsstuen for Statskassens Regning, og de bar straks deres Renter, men naar man vilde have dem ud, var der tre Ugers Opsigelse, og først naar Sagen var behandlet i Statsgældskommissionen, kunde Brev gaa tilbage til Amtsstuen om, at Pengene maatte udbetales; saa de tre Ugers Opsigelsesfrist var ikke upaakrævet.

Paa Kontordagen i Maj blev der udarbejdet Regler for Udlaan. Atter her var det Paulsen, som forelagde Planen, og den blev »med nogle mindre Modifikationer« vedtaget. Amtets Beboere skulde have fortrinlig (d. v. s. fortrinsvis) Adgang til at laane, og intet Laan maatte ydes paa mindre end 5 Rigsbankdaler. Der skulde Kautions til for alle Laan, hvor man ikke direkte modtog Laaneobjektet som Haandpant, og de, som misligholdt Afbetalinger og Rentebetalinger, vilde ikke i Fremtiden kunne vente at blive antaget som Laansøgere. Laantagerne maatte indgive skriftlig Begæring 4 Dage før den første, for at Sagerne, behandlet af Bogholderen, kunde forelægges paa den førstkommende Kontordag, altsaa den første Tirsdag i næste Maaned, og man vedtog, at fortrinsvis skulde alle de, der ønskede Laan indtil 50 Rigsbankdaler, tilfredsstilles, og derefter skulde de større Laan behandles i den Orden, hvori Ansøgningerne var indkommet til Bogholderen. Til Slut indføjedes de almindelige Bestemmelser om hurtig Retsforfølgelse og Debtors Værneting som Kautionisternes, samt endelig en staaende Ordre til Bogholderen om at anlægge Søgmaal, hvis de aftalte Tilbagebetalinger udeblev. Nu indførtes yderligere en Brev-Journal over Laanebegæringerne, for at Behandlingen kunde gaa i den rette Orden, og kort efter, i Juli, en Aktivliste, som Bogholderen skulde føre, for at Direktionens Medlemmer til enhver Tid kunde vide, hvorledes Kassens Midler var anbragte.

I de oprindelige Statutter var det bestemt, at Sparekassen modtog

Indskud fra 6 Mark til 300 Rigsbankdaler. Det var jo en tydelig Understregning af dens velgørende Formaal; sætter man en Grænse op efter, betyder det, at det kun er for at hjælpe de smaa Kapitalbesiddere, at man havde søgt de forskellige Begunstigelser fra Statens Side. Det viste sig dog hurtigt, at flere af de halvoffentlige og offentlige Kasser, som gerne vilde benytte Sparekassen, havde vanskeligt ved at akviescere ved denne Grænse. Frederiksborg Latinskoles Stipendiefond maatte saaledes indsætte sine Legatmidler paa to Sparekassekonti, og dette viser, at Bestemmelsen om de 300 Rigsbankdaler som Maximum for Indskud selvfølgelig var uholdbar. Der blev saa tilføjet, »at Direktionen er ej forpligtet, men vel berettiget til at modtage mere end 300 Rbd.«, og trods Hr. Borregaards Laan, — eller maaske netop af den Grund, — enedes man om, at Kassens Kræfter ikke endnu tillod, at der udstedtes Laan paa 500 og 1000 Rbd., da dette vilde ske med Skade for de mindre Laan. Man besluttede ogsaa, at Vexellaan ved Behandlingen skulde gaa forud for Prioritetslaan.

At Sagen havde vakt Interesse langt ud over Hillerød By fremgaar af, at »Frederiksborg Amts Tidende« allerede i Januar 1842 foreslog og Direktionen senere besluttede, at saafremt der skulde opstaa »*Filialindretninger*« rundt omkring i Amtet til at modtage og indsende Pengene eller til samlet at besøge Hævninger paa Kontordagene, da skulde de Omkostninger herved, »som der billig maatte regnes med«, erstattes Vedkommende.

Inden Sparekassens første Aar var forløbet, døde Amtsforvalter *Paulsen* i Oktober, og Direktørerne besluttede derefter, indtil et nyt Valg var truffet, at møde samtlige paa hver eneste Kontordag. Der er ikke Tvivl om, at Paulsens Død var et alvorligt Tab for Kassen; thi han havde utvivlsomt været ikke alene den ledende Administrator, men ogsaa den, der særlig gav Sparekassen Anseelse og Tillid udadtil. Uddragene, som til at begynde med havde været ganske minimale, steg i de to sidste Maaneder til tilsammen ca. 3000 Rbd., mens Gennemsnittet for de maanedlige Uddrag for hele Aaret kun blev 500

Rbd. Det var derfor nok nødvendigt, at samtlige Direktører mødte, thi man var lidet forberedt paa det uventede, og da der bogstavelig talt ikke forefandtes nogen Kassebeholdning fra den ene Kontordag til den anden, — oprindelig næppe 100 Rigsdaler, — kunde det ske, at Balancen mellem indkomne Bidrag og Udbetalinger faldt ud paa den Maade, at Direktionens Medlemmer, som ikke i Tide havde opsagt de nødvendige Midler eller havde ydet en eller anden trængende et uforudset Laan, maatte udlægge de Summer, som var nødvendige for at tilfredsstille Kreditorerne.

Først om Sommeren 1843 blev man enige om at vælge en Efterfølger for Amtsforvalter Paulsen som Direktionsmedlem; det skulde være Justitsraad, Amtsforvalter P. S. Neergaard, som i Løbet af Foraaret havde tiltraadt Embedet i Hørsholm, men som formentlig i sit tidligere Embede som Leder af Vejkontoret i Rentekammeret var kommet i Berøring med mange af Egnens Folk; men han sagde Nej, hvorefter Sognefoged og Dannebrogsmænd *P. Heegaard* i Slangerup blev anmodet om at indtræde i Direktionen og den 5. September mødte første Gang.

Man besluttede i Oktober 1843 at vælge en Formand, der til hver Kontordag skulde udpege de tre Direktionsmedlemmer, der desuden skulde give Møde; han skulde endvidere opbevare Kassens Aktiver, Laanedokumenter og Kassebeholdningen. Til denne Post blev Kammeraad *Chr. Madsen* paa Trollesminde eenstemmigt udpeget. Amtsforvalter Paulsens Død havde endvidere haft den beklagelige Virkning, at Fuldmægtig *From*, der jo var Kassens Bogholder, nu under Konstitutionen i Amtsforvalterembedet, havde faaet saa meget at gøre, at han ikke kunde anvende tilstrækkelig Tid paa Bøgerne. Regnskabet for 1842 var derfor endnu ikke aflagt, hvad der vakte nogen Misfornøjelse, og *From* lovede derfor at fremskynde Regnskabsaflæggelserne, men meldte samtidig, at han vilde afgaa som Bogholder fra 1. Januar 1844. Man valgte den tidligere nævnte Borgerrepræsentant, Brænderiejer *Borregaard* til hans Efterfølger. Da han nu maatte ud-

træde af Direktionen, blev Hospitalsforstander *Svend Petersen* hans Efterfølger. Bogholderen fik tillagt et Honorar af 150 Rigsbankdaler, og Direktionen udnævnte Borregaard og exam. juris Krog, der imidlertid var blevet Kæmmer i Hillerød, til at revidere Regnskabet for 1842, Kammerraad Madsen og Major Hornemann til at decidere det; det besluttedes, at naar det var færdigt og i Orden, skulde det trykkes, for at alle kunde erfare Kassens Tilstand. Dette skete med Regnskabet for 1842 inden Udgangen af Aaret 1843.

Det første Regnskab viste, at der, stort set, i det første Aar var indsat en 30.000 Rigsbankdaler og uddraget 6.000, saa det var en efter Forholdene ikke ubetydelig Sum, der var opsparet, og som for en Del blev udlaant paa Egnen.

Men jo mere Kassen voksede, desto besværligere blev naturligvis Forretningerne, og efterhaanden blev det nødvendigt, at Magten samledes paa færre Hænder. Der blev allerede i 1844 truffet Bestemmelse om, at Formand og Bogholder sammen maatte bevillige Vekselfornyelser.

Den 9. Januar 1844 afleveredes Kasse og alle Regnskaber fra den konstituerede Amtsforvalter From til Kammerraad Madsen, der lod Bøgerne overgaa til Borregaard. Samtidig blev Regnskabet for 1843 afleveret. Ved den Lejlighed besluttede man, at Formanden i sit Hjem skulde have en brandfri Kasse til Opbevaring af Dokumenter, Protokoller og Kontanter, som maatte tilhøre Sparekassen. En saadan Jernkasse blev sat i Arbejde; den kom til at koste 91 Rigsbankdaler, og endnu lever Erindringen om, hvor megen Vanskelighed denne store Jernkasse maatte volde; den opstilledes i de respektive Formænds Soveværelser, — endog imellem Ægtefolkenes Senge — og var saa stor, at der blev redt op paa den, naar Familiemedlemmer kom paa Besøg. Det er umuligt efter de Dokumenter, som nu i 1941 er opbevaret, at bedømme, hvem Laanene egentlig blev givet til; men enkelte Gange omtales de bevilgede Laanebegæringer i Formandsprotokollen, f. Eks. i November 1845, og da blev der udlaant til 5

Landmænd, 1 Lærer og 1 Skovfoged, saa det synes, som om de rigeligt kom Egnen til Gode. Ogsaa en Del af Hillerøds Haandværkere optræder som Debitorer. Administrativt kodificeredes i dette Aar den betænkelige Sædvane, at Bogholderen, for at hjælpe Laantagere, der vilde betale Rente, kunde modtage disse Penge uden for Kontordagene, og saa indbetale dem den næstfølgende Mødedag.

I Sparekassens andet Aar, hvor de Penge ude blandt Folk, som i særlig Grad egnede sig til Anbringelse i en Sparekasse, allerede var indbetalt, kunde Indskuddenes Gennemsnit selvfølgelig ikke blive saa stort, som det første Aar, men det andrager dog næsten 1500 Rigsbankdaler pr. Kontordag. Med Kapitalens Vækst steg selvfølgelig ogsaa Uddragene, og der gik gennemsnitlig 850 Rigsbankdaler ud pr. Maaned.

I de følgende tre Aar fortsatte Sparekassen sin rolige Vækst. Tiderne var gunstige for Landbruget, Kornpriserne steg som ovenfor omtalt (S. 27), og det gav Penge til Landboerne. Det gennemsnitlige Indskud paa hver Kontordag gik jævnt op til 2350 Rbd. i 1844, 2500 Rbd. i 1845 og til 3900 Rbd. i 1846, men selvfølgelig gik ogsaa Uddragene i Vejret, til henholdsvis 1000 Rbd., 1700 Rbd. og 2000 Rbd. pr. Kontordag. Perioden for de fem første Aar viser, stort regnet, et Indskud paa næsten 3000 Rbd. og et Uddrag paa ca. 1500 Rbd. hver Kontordag, saa Kassen havde ved denne Periodes Udløb en betydelig Sum udestaaende i Laan paa Egnen (83.000 Rbd.) og i Finanserne (1050 Rbd.) og man havde indtjent et Overskud paa 2000 Rbd. Kontordagene forløb saa jævnt, at det eneste bemærkelsesværdige i Forhandlingsobjekterne, udover Laangivningen, var Forslaget om, at der skulde anskaffes en Lædertaske *med Laas* til Brug for Bestyrelsen, hvad der var Eenstemmighed for; man skulde ikke have andre til at rode med Papirerne, naar Møderne var sluttede.

Men da Formanden kort efter foreslog at anskaffe et brandfrit Skab, hvori Protokollerne hos Bogholderen kunde opbevares, afviste Direktionen denne unødige Udgift; skulde Bøgerne blive ødelagte,

kunde man jo indkalde Kontrabøgerne, og se, hvad man skyldte; Gældsbeviser for Udlaan, Kontanterne og Bestyrelsesprotokollen laa jo hos Formanden. Saadan vendte man paa den Tid hver Skilling, før man gav den ud.

Men man maa undre sig over de afsluttede Aarsregnskabers sene Fremkomst. Det var paalagt Sparekassen som en Pligt at offentliggøre det aarlige Regnskab; det for 1844 aflagde den nye Bogholder prompte allerede i Februar 1845, og to af Direktionen reviderede det, og det offentliggjordes i Slutningen af September. Men Regnskabet for 1845 og 1846 lod vente paa sig og blev først offentliggjort saa sent som i Oktober 1847 i Form af et samlet Regnskab for de to Aar; men derom senere.

Der er endnu en Ting mærkbar fra denne Periode. En tilfældig Avisnotits viser, at Sparekassen i Marts—April 1845 ydede Hillerød By et Laan paa 2000 Rbd. til Køb af en ny *Markedsplads* nær Byen, den nuværende »gamle Markedsplads«, et Ønske, som Byen længe havde næret og arbejdet for trods en vis Modstand fra Amtets Side; den ældre Markedsplads laa i Slotssognet. Dette var antagelig det første Skridt paa en Bane, *Laanene til Kommuner* og offentlige Institutioner, som senere skulde blive af saa stor Betydning ikke blot for Sparekassen, men ogsaa for hele Egnen. At Sparekasserne ydede Laan til kommunale Myndigheder var for den Tid noget meget usædvanligt.

Aalborg Sparekasse havde sit første Kommunelaan i 1839 og denne Sparekasse var paa en ganske anderledes intim Maade knyttet til sin Hjemby end Frederiksborg Amts Sparekasse. Den store Fyens Stifts Sparekasse ydede først Kommunen Laan fra 1845, og Randers vover først 1849 at laane Kommunen Penge til Anskaffelse af en Bugserdamper til Havnen; i Helsingør skete det først fra 1852.

Man kan nu efter denne Oversigt over de første 5 Aars Virksomhed spørge, om der virkelig var Brug for en Sparekasse for Frederiksborg Amt, og saa se Sagen fra to Sider, fra Debitorernes, om det

TABEL I
De forskellige Indskuds Størrelse 1842—46.

	1842	1843	1844	1845-46
Under 10 Rigsbankdaler	105	148	146	403
Fra 10 til 20 Rbd.	149	107	171	492
" 20 „ 50 „	112	95	135	355
" 50 „ 100 „	41	35	42	133
" 100 „ 300 „	88	33	51	192
Ialt Antal Ekspeditioner.....	495	418	545	1575
paa Antal Konti.....	327	435	556	955

har været til Gavn for Laantagerne, der derigennem fik en Støtte, de ellers vanskeligere vilde kunne have faaet, og dernæst om Pengene kom Befolkningen i hele Amtet til Gode eller kun Folk i Hillerød, og fra Indskydernes Side, om der var Trang til en Slags velgørende Anstalt, ledet af ulønnede Direktører, til Modtagelse af Sparemidler, altsaa om der virkelig blev afhjulpet et Savn paa den Tid, og om det kun gjaldt for Hillerød og nærmeste Omegn eller for Amtet i sin Helhed. Det kunde ogsaa være en maskeret Finansforretning for nogle enkelte, der havde Pengemidler at udlaane.

Svaret skal gives efter en indgaaende Undersøgelse af de første Aars Virksomhed.

Hvad Nyttens af en Sparekasse angaar, set fra Indskydernes Side, henviser jeg til Tabel I over de enkelte Indskuds Størrelse i de første Aar og til Tabel II over Indskydernes Livsstilling. De stammer fra Sparekassens Regnskaber, hvortil der i de første Aar var knyttet en Statistik. Af disse fremgaar det med Tydelighed, at de Klasser af Folket, som Sparekassen vil hjælpe: Tyende i Land og i By, Landalmuen, samt Børn, var den absolut overvejende Del af Indskyderne, og at Smaaandskudene, dem under 20 Rbd., var over Halvdelen af Ekspeditionerne.

Jeg har, for at faa et endnu klarere Billede, søgt at opstille en Liste

TABEL II
Indskydernes Livsstilling 1842—46.

(Den samlede Indskudssum i Rigsbankdaler er sat i Parantes).

	1842	1843	1844	1845-46
Købstadboere'.....	32 (2,000)	23 (1,467)	42 (3,730)	62 (4,522)
Tyende i Købstæder	20 (700)	25 (1,250)	41 (2,532)	41 (3,615)
Landboere af Almueklassen	84 (10,300)	66 (7,753)	78 (11,585)	197 (30,677)
Landboer og Institutioner..	77 (7,500)	94 (12,100)	64 (11,375)	110 (18,200)
Tyende paa Landet.....	44 (2,900)	94 (7,450)	143 (12,262)	258 (25,256)
Børn	70 (1,300)	133 (2,700)	188 (7,400)	287 (11,300)
Ialt.....	327 Konti	435 Konti	556 Konti	955 Konti

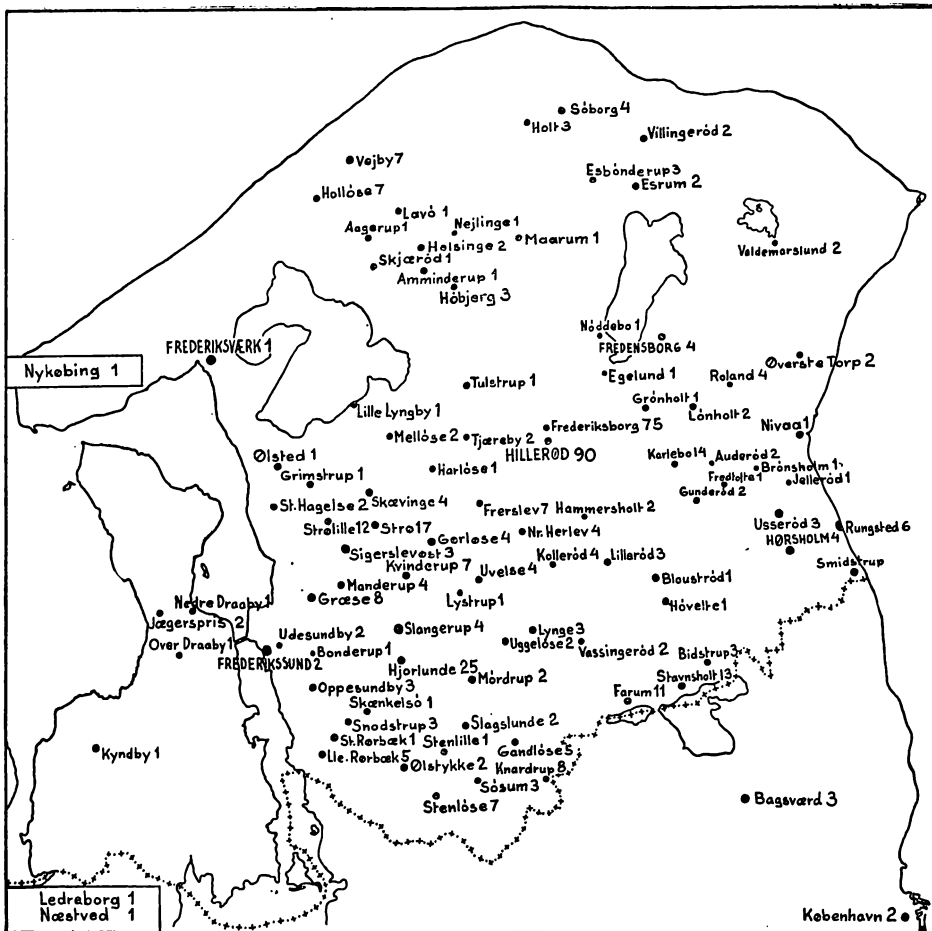
over *Indskyderne* i de to første Aar, som jo maatte være afgørende for at bevise Trangen til en Sparekasse.

Der blev da aabnet næsten 500 Konti, og derpaa skete der over 900 Indskud. Af disse Konti havde de 300 udpræget Sparekarakter, mens smaa 100 kun var nærmest bankmæssig Anbringelse af Pengene, saaledes at der stadig indsattes og udtoges Beløb, mens Resten var tilfældig Anbringelse af Penge for en ganske kort Tid. Pengene blev i 48 Tilfælde staaende i en Snes Aar eller derover, i 97 Tilfælde i fra 10 til 19 Aar; 150 Sparere holdt deres Bog vedlige i 5 til 10 Aar, 144 kun i 1—4 Aar og 59 hævede Pengene i Løbet af det første Aar.

Undersøger man det første Indskuds Størrelse, begyndte 221 Konti med under 10 Rdl., 240 med 10—100 Rdl. og 137 indsatte mere end 100 Rdl.

Endelig benyttedes de enkelte Konti, der var stiftet i de to Aar, saaledes, at de, naar de, ofte mange Aar senere, hævedes, har haft følgende Maximum: 21 under 10 Rbd., 82 fra 10—30 Rbd., 45 fra 30—50 Rbd., 97 fra 50—100 Rbd., 104 fra 100—200 Rbd., 54 fra 200—300 Rbd., 34 fra 300—400 Rbd., 16 fra 400—500 Rbd., 32 fra 500—1000 Rbd. og 13 over 1000 Rbd.

Det er deraf klart, at Sparekassen var af udpræget Nyttedevirksom-

Kort over Indskydernes Bopæl 1842 og 1843

hed for de mindre Sparere, som ellers ikke let vilde kunne have faaet deres Penge sikkert bevarede og desuden forrentede.

Det næste Spørgsmaal drejer sig om, hvorvidt Sparekassen havde Betydning for hele Amtet eller kun for Hillerød—Frederiksborg og deres nærmeste Opland, og her kan Svaret lettere gives gennem hoesaaende Kort, hvor Stedet, hvorfra Indskudene er sket, er anført med Antallet af Indskydere.

Endelig har jeg opstillet en Liste over de første to Aars Ind-

skyderes Stilling, saa man kan se, hvem der egentlig benyttede Sparekassen. Hovedparten af Konti aabnedes for Børn, af disse var 130 fra Landbohjem, 38 var fra Embedsmænds- og Funktionærhjem, 32 var Børn af Haandværkere og Borgere. Det er aabenbart Sparebøsserne, Daabsgaver og smaa Arveparter, som her har fundet deres rolige Leje. 81 Indskydere var Karle og 46 Piger, 53 Landbrugere, 42 Enker og enlige Kvinder, 27 Haandværkere og Møllere, 21 Embedsmænd og Funktionærer, 2 Lærere, 1 Købmand og 25 var offentlige eller halvoffentlige Kasser, som paa denne Vis sikrede de mindre Pengesummer, hvis Opbevaring ellers Præster eller Sognefogeder skulde have Ansvaret for.

Man kan deraf tydeligt se, at Sparekassens Stiftelse og Virksomhed var paakrævet, og ikke mindst de mange Landbokonti viser Udstrækningen af Sparekassens Virksomhed og Betydning for Amtet.

Naar man skal se Sagen fra *Laantagernes* Tarv, frembyder der sig den Vanskelighed, at de ældre Aktivlister ikke er bevarede, og man saaledes ikke i Detailler kan følge Udlaansvirksomheden. Det er givet, at en Del af Indskudene i Begyndelsen sendtes direkte ind i Statens Kasse, og saaledes berøvedes Egnen. Men denne Indsendelse maa nærmest betragtes som en Sikring af den disponible Kassebeholdning; man indsendte Pengene efter hver Kontordag, saa de kunde trække Renter, og udtog før hver Kontordag de Beløb, man mente, der vilde blive Brug for til Uddrag eller til begærede Laan. Ved første og andet Regnskabsaars Udgang stod der kun henholdsvis 4100 Rdl. og 8000 Rdl. i Statsgældskassen. Derimod var der udlaant henholdsvis 1915 Rdl. og 24.400 Rdl. til Beboerne i Amtet, Størsteparten i Prioriteter. Men at Indskudene ogsaa var kommet mindre Laantagere til Gode, paa Vexellaan, viser ikke blot Vexelportefeullen, der opføres med henholdsvis 4200 og 6000 Rbd., men ogsaa Statistikken, som angiver, at der ialt i de to Aar var stiftet

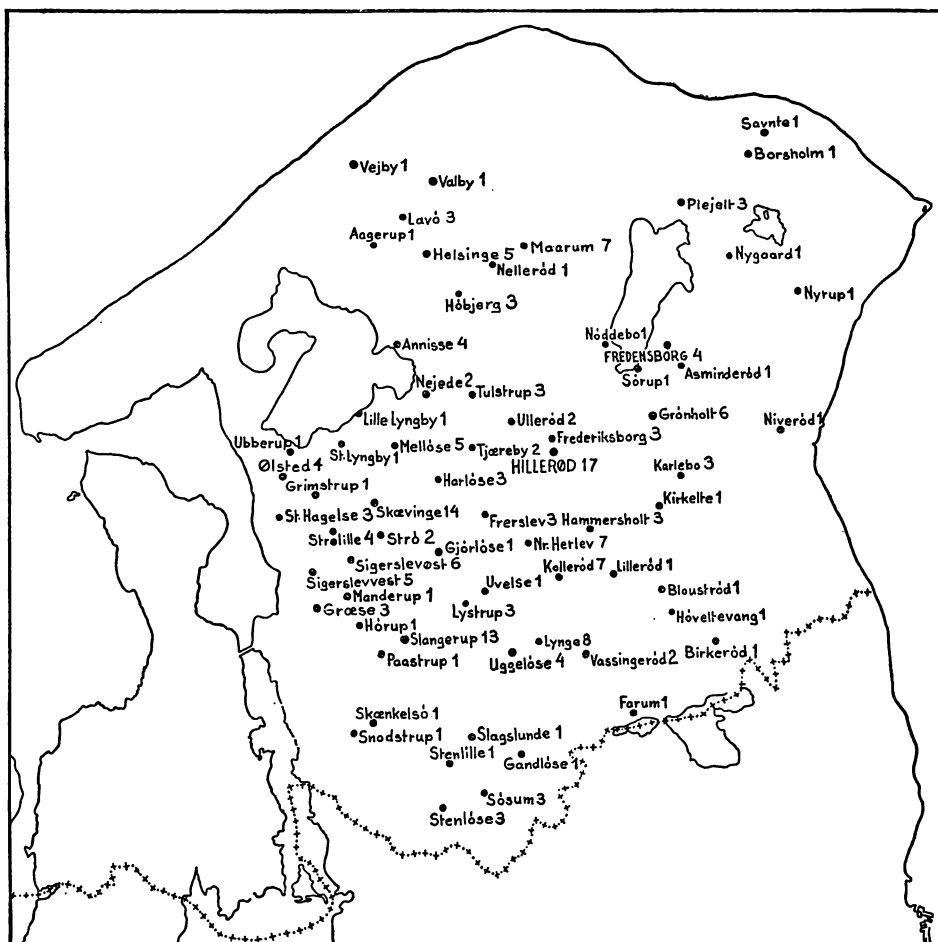
Laan for 29.600 Rbd., deraf 17.800 Rbd. paa Summer over 200 Rbd. (30 Laan), 8500 Rbd. paa Beløb fra 50—200 Rbd. (61 Laan) og 3300 Rbd. paa Laan under 50 Rbd. (77 Laan). Det er derfor tydeligt, at Pengene i høj Grad er anvendt til Støtte af Smaakaarsfolk.

Dette finder ogsaa sit Udtryk i, at Direktionen bestemte, at først skulde Laan under 50 Rbd. behandles, og derefter større Laan. Og Forhandlingsprotokollen, der oftest kun betegner Udlaanene ved Nr. (til 1848 var man naaet op imod Udlaan Nr. 1000), tilføjer enkelte Gange Navn og Stilling eller Adresse.

Indtil denne Tid er der omtalt ca. 50 Laantagere, og de fordeler sig saaledes: Embedsmænd 6, Funktionærer 6, Borgere i Byen 7, Haandværkere 8, Landboere 21. Regner man efter Stedbetegnelserne, bliver det 11 i Hillerød, 6 i Frederiksborg, 4 i Stenløse, 2 i Fredensborg, Slangerup og Skævinge, 1 i Hammersholt, Herløv, Frerslev, Harløse, Kollerød, Ølsted, Esrum, Lavø, Danstrup, Helsing, Lyng, Sundbylille, Paastrup, Sigerslevøster, Gørløse, Knudstrup, Hørup og Græse; Resten kan ikke stedfæstes. Man kan naturligvis ikke multiplicere dette Tal med 20 for at vise Laanenes Fordeling, ogsaa fordi enkelte Laantagere er nævnt mere end een Gang; Opregningen viser alene, at Laanene var fordelt over hele Amtet.

Denne Opregning gælder baade Laanene paa Vexelobligationer og Prioritetslaan. For at komme dybere til Bunds i Sagen er det undersøgt, hvilke af Sparekassens Laan, der fra 1842 til Udgangen af 1846, altsaa i de første fem Aar, er tinglæst paa Amtets Dommerkontorer. Der er konstateret godt 200 Tinglæsninger af Prioritetslaan.

At Laanesummerne var smaa, set med Nutidens Øjne, er foran berørt; men man undres vel en Del, naar man erfarer, at af dem var 22 paa 30 Rbd. og derunder, 41 paa 31—50 Rbd., 48 paa 51—100 Rbd., 37 paa 101—200 Rbd., 32 paa 201—500 Rbd., 16 paa 501—1000 Rbd.; kun 10 var paa over 1000 Rbd., nemlig et paa 4200 Rbd.

Kort over tinglæste Udlaan 1842 til 1846

til en Gaardejer i Lavø, to paa 4000 til Gaardejere i Aagerup og i Tikøb, et paa 4000 til Borregaard, og et andet til samme paa 3000 Rbd., et paa 3000 Rbd. til Helsingø Kro, et paa 2400 Rbd. til en Gaardejer i Slangerup, 2000 Rbd. til Hillerøds Køb af den nye Markedsplads og et paa 2000 Rbd. til Møller Erlandsen paa Christians Mølle, samt et paa 1500 Rbd. til en Gaardejer i Nejde.

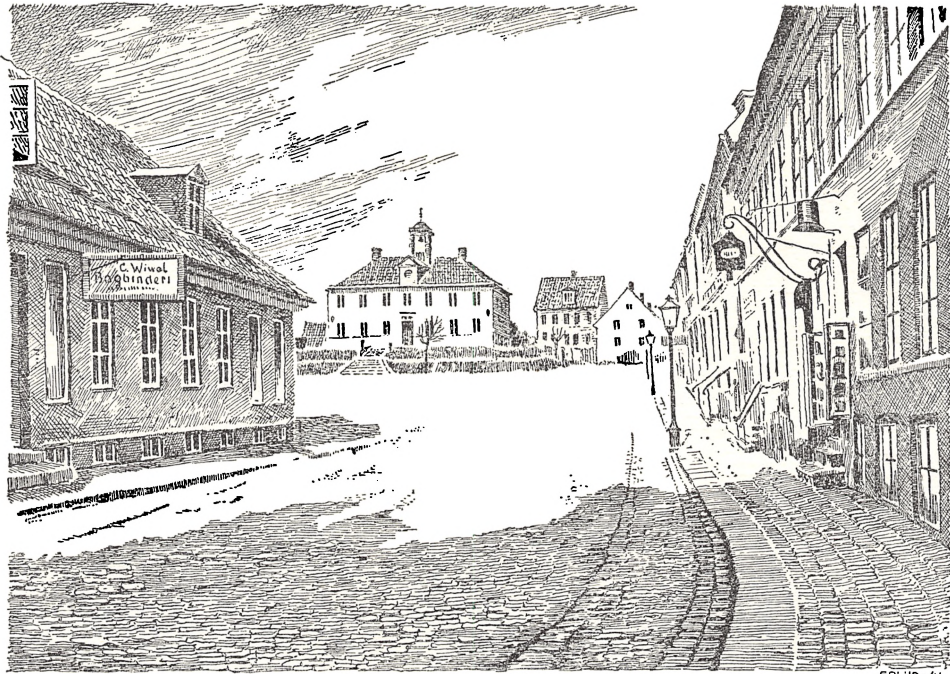
Ejendommeligt er det ogsaa, at disse tinglæste Prioritetslaan langt fra havde den Varighed, som Nutiden er vant til at betragte som

---

Norm. 9 af dem blev indfrieede efter 1 Aar, 48 inden fire Aars Forløb, 43 inden syv Aar, 29 inden ti Aar, 27 inden femten, 21 inden femogtyve Aar og 25 henstod længere Tid, deraf det ovenfor omtalte Laan for Markedspladsen, der først blev indfriet i 1912, og et Laan paa 25 Rbd. til en Husmand i Karlebo, som blev urørt i 65 Aar indtil 1909. For Resten er Udslettelsesaaret ikke angivet.

For at illustrere, hvorledes Laanene har været fordelt, er der udarbejdet et Kort over disse tinglæste Prioriteter, og det viser klart, at Hovedparten af Laanene var optagne af Landboere indenfor hele Distriktet.

Man kan derfor med Sikkerhed konstatere, at ogsaa denne Side af Virksomheden var til Gavn for hele Amtet.

Det gamle Raadhus

KRISEAAR OMKRING DEN FØRSTE SLESVIGSKE KRIG

Efter fem rolige Aar begyndte der pludselig at vise sig Skyer paa Himlen; Uvejret afslørede, at Ledelsen af en Sparekasse ikke var rent mekanisk Rutinearbejde, men krævede baade Omsigt og Fremsyn.

Man gik over til Aaret 1847 med en kontant Kassebeholdning paa 299 Rbd., og man vedblev fra Kontordag til Kontordag at disponere saaledes, at det kun var Bagateller af Mønt, som forefandtes, i Marts 54 Rbd., i April 39 Rbd. Der var ingen Ulv i Skoven. Man vedtog end-og nogle Begunstigelser for Personalet. Bogholderen fik sit Honorar fordoblet til 300 Rbd., Kæmner Krog, som havde været juridisk Konsulent ved Udfærdigelsen af Laanene, modtog et aarligt Honorar paa 100 Rbd. Det synes dog, som om Direktionen har anet et Faremoment deri, at Laanerne ikke altid var klare over, at Laan var en Begunsti-

gelse, ikke en Ret, hvorfor det udtrykkelig blev vedtaget, at naar Vexleobligationer skulde fornyes, skulde Laantager og Kautionist personlig give Møde, og at Formanden, en af Direktørerne og Bogholderen i Forening kunde beslutte at ophøre med Fornyelser af de enkelte Vexler, samt endelig deri, at det »efter given Anledning« blev fastslaaet, at ingen af Direktørerne eller Bogholderen i Fremtiden maatte indgaa Kaution for nye Laan, der stiftedes; dette overholdtes ogsaa senere, i hvert Fald som Regel. Pludselig skete der nu en Prisstigning, og Tiderne blev svære for Fattigfolk; Rugen gik vældigt op i Pris, og et 8 Punds Rugbrød, der før havde kostet 18 Sk., steg i 1847 til 30 Sk., og en Tønde Rug, som ellers betaltes med 25 Mark, naaede i 1846 op til 48 Mark, ja, i Maj 1847 endog sine Steder til 84 Mark. Ogsaa Kartofflerne steg.

Dyrtiden tærede stærkt paa Resourcerne, og Nøden blandt Fattigfolk var stor. Som en Solstraale virker det, at Slotssognets Sogneforstanderskab i 1847 kunde meddele, at en Skatteforhøjelse kunde undgaaes, da det havde indsamlet 252 Rbd. frivillige Bidrag og derfor i Sommeren uddelt 5932½ Pund Brød gratis til Trængende.

Naar der er Uro i Prislagen, kommer der ogsaa Forstyrrelser i Pengevæsenet, og Sparekassen maatte være forberedt paa Overraskelser. Indlaansbeløbene gik ned. Paa Kontordagen i Maj 1847, hvortil der var overført 15 Rbd. i Kassebeholdning, fremkom der uventet Opsigelse til Juni Termin paa 10.000 Rbd., og andre 10.000 Rbd. havde Direktionen givet Løfte om til Udlaan, derfor maatte hele Reserven, alle de 19.000 Rbd., som stod i den kongelige Kasse, opsiges. I dette højst uheldige Øjeblik var det, at Stenløse Folkene indkom med Anmodning om Laan paa 800 Rbd. til Bygning af en Højskole; at det ikke kunde ydes, var jo en Selvfølge.

Man havde faaet et Forvarsel, og i de følgende Par Maaneder disponerede man noget forsigtigere, saa der dog var visse Kontantbeholdninger; men allerede i September var man atter saa langt nede

med Kontanter, at Formanden paa Kontordagen maatte dække Forskellen mellem Indlaan og Uddrag med 250 Rbd.

Foreløbig saa det dog ikke truende ud. I Januar 1848 førtes Kassebeholdningen fra det gamle Aar over med 400 Rbd. Der indgik 7900 Rbd. og udtoges 4900 Rbd.

Den 20. Januar afgik Kong Christian VIII uventet ved Døden. Man forudsaa vel urolige Tider; men Tingenes Udvikling i København og i Hertugdømmerne tog saadan Fart, at Uvejret kom uforberedt over de fleste, og det vakte Panik. Nu var der Krig, og det var en kendt Sag, at Finanserne manglede Penge. Nationalbankaktierne, der i Januar og Februar noteredes til 173-174, faldt i Marts til 161 og stod i Juni i 143. 4 pCt.-Statsobligationer gik ned fra 105 til 84 og 3 pCt.-Obligationerne fra 82 til 64. Landboerne, som mindedes den sidste Krig og Pengenes Devaluering, blev opskræmte overalt i Landet. I København gik det ikke bedre. Det Rygte sattes i Omløb, at Staten vilde tvangsudskrive som Laan alle Sparekassamidler; derfor gjaldt det nu for Folk om at sikre sig kontante Penge fra Sparekassen, saa længe der dør var Penge rede; Opsigelserne begyndte derfor at rulle ind over Institutionerne.

Københavns Sparekasse gik fra 1.278.000 Rbd. og 12.400 Indskydere i 1846—47 ned til 719.000 Rbd. og 9.500 Indskydere i det følgende Aar og naaede først den tidligere Indskudssum i 1855—56.

Saa galt gik det vel ikke i Frederiksborg. Indskud og Uddrag, som i Februar havde været 8.900 Rbd. og 1400 Rbd., ændredes i Marts til 3400 Rbd. og 1100 Rbd.; det var atter et tydeligt Varselskud, men Direktionen udlaante trøstigt igen hele Kassebeholdningen. I April kom der i Indskud 1200 Rbd., og der gik 2400 ud; værre var det, at 12.500 Rbd. blev opsagt til næste Kontordag. Man maatte derfor nu kræve tilbage 14.000 af de Penge, som i det forløbne Aar var anbragt i Statskassen, og hele Direktionen sammenkaldtes til Over-

vejelser; paa dette Møde vedtog man endelig indtil videre aldeles ingen Udlaan at bevilge; eventuelle Indskud skulde forblive kontant i Kassen; Vekselgælden skulde indfordres, saa snart som muligt, og endelig skulde man forespørge hos »Statsminister, Nationalbankdirecteur« L. N. Hvidt, om man kunde gøre sig Haab om i Statskassen eller Nationalbanken at faa Laan til de raadende Renter paa nogle af de Panteobligationer i fast Ejendom, som Sparekassen ejede.

Maj-Dagen svarede til de bange Anelser. 100 Rbd. kom ind og 12.300 Rbd. gik ud. Der var nu kun kontant i Kassen 2300 Rbd. og tilbage hos Finanserne 6300 Rbd.; disse maatte opsiges, fordi der til Juni skulde præsteres 9400 Rbd.; saa der vilde blive Underskud i Midlerne, og man maatte antageligt være forberedt paa at skulle opsiges Udlaan hos Landboerne paa Egnen.

Ejendommelig lyder følgende Tilføjelse i Bestyrelsesprotokollen, der var afsluttet og underskrevet: »Da saa vidt var passeret, androg Bogholderen Borregaard paa, at det maatte tillades ham at optage et Laan af 1500 Rbd. i hans tvende Gaarde her i Byen næstefter 2800 Rbd., uanset at Sparekassen har 2den Prioritet i den ene af disse Gaarde, næstefter de nævnte 2800 Rbd., og at Direktionen maatte finde sig betrygget for de 7000 Rbd., som han skyldte til Cassen mod 1ste og 2den Prioritet i Bøgeskovgaard i Lavø med tilkøbte 3 Parceler og 3die Prioritet i hans Ejendom her i Byen efter 4300 Rbd. Herimod fandtes intet at erindre.«

At Direktionen har taget Situationens Udvikling yderst alvorlig, viser sig derved, at den lod udarbejde en Status pr. 25. Maj til Offentliggørelse (30/5) i Frederiksborg Amtstidende før Juni Termin. Af særlig Interesse er det, at der føjes til en Statistik, som viser, at Bøndernes Uddrag vil gaa ud over deres egne Standsfæller.

Af Indskyderne var nemlig 813 af Bondestand med en Kapital paa 85.717 Rbd., 261 offentlige Institutioner, Købstadsboere og Landboere udenfor Bondestanden med 30.086 Rbd. Disse Penge var an-

bragt i 239 Laan til Landboere indenfor Bondestanden med 54.625 Rbd. og 93 til den anden Kategori med 55.054 Rbd.

I Statskassen indestod 6300 Rbd. og i Kontanter havdes 2088 Rbd. Altsaa var Indskydernes 115.803 Rbd. sikrede i Prioriteter og Laan til 118.067 Rbd. Uddragene i April—Maj, som fra 1842—44 ikke havde oversteget 2000 Rbd. og i de to følgende Aar ikke 4000 Rbd., havde i 1847 — og næsten udelukkende af Landboere af Bondestanden, og navnlig af dem, som almindelig ansaaes for mere velhavende — været næsten 5000 Rbd., men i April—Maj 1848 14.728 Rbd., og nu var til Juni opsagt næsten 12.000 Rbd.

Direktionen indskærper nu paa dette Grundlag, at Indskyderne vel har juridisk Ret til at tage Pengene ud, men paadrager sig et moralsk Ansvar mod deres Medmennesker, for største Delen mod deres Standsfæller. Fortsættes Uddragene, lyder det næsten truende, maa man vente, at den Velsignelse, som Spare- og Laanekassens Virksomhed hidtil har frembragt, med Rette vil vende sig til en Forbandedelse over Ulykkens sande Ophavsmænd, nemlig dem, der nu udtager deres Penge.

Disse manende Ord virkede ikke øjeblikkeligt. Juni bragte kun 1100 Rbd. i Indskud, og Formanden, Kammerraad Madsen, maatte da laane Kassen 1000 Rbd. Et andet Direktionsmedlem, Brændevinsbrænder A. Petersen, 800 Rbd., hvilke Summer sammen med opsagte Obligationer og en Indbetaling »paa indgaaede Renter« fra Bogholderen, samt den reservede Kassebeholdning strakte saa vidt, at Hovedparten af Uddragene 7200 Rbd. kunde udbetales. Resten, 1100 Rbd., maatte vente, indtil Pengene fra Finanserne (6500 Rbd.) arri- verede. Da der yderligere af Indskyderne var opsagt 6500 Rbd. til Juli, blev det endelig nødvendigt at gribe til Aktivportefeullen, især da en Del af de Penge, som var indgaaede i Kassen, ikke var erlagt i rede Penge, men i Statens Kreditbeviser. Juli gav 700 Rbd.s Indskud samt 300 Rbd. fra Bogholderen »til Afdrag paa Renter« mod 6000 Rbd.s Hævning; det holdtes altsaa endnu gaaende.

I August kom der 200 Rbd. ind og gik 2900 ud. September Kontordagen gav 600 Rbd., men 3400 Rbd. gik ud, saa trods indvundne Renter og opsagte Vexelobligationer, var Likviditeten nu yderst stærkt reduceret. Der maatte finanskyndige paa Stedet ind i Direktionen, og man opfordrede da Amtsstuefuldmægtig, Kammerraad *Andreas From*, den tidligere Bogholder, til at indtræde. Ulykkeligvis var Formanden. Forpagter Chr. Madsen fra Trollesminde, syg og døde. Brændevinsbrænder *A. Petersen* overtog Formandsstillingen, Kassens Kontantbeholdning, Aktivlisten og Jernkassen, samt det tunge Ansvar for at skaffe de likvide Midler. Derefter meddeler Protokollen:

»Da Kassen nu ikke har mere indestaaende i Statskassen, ligesom ogsaa de fleste Tilgodehavender efter Vexelobligationer var indbetalt, saa ansaae man det rettest, til dermed at dække de Uddrag, som rimeligvis vil blive fordret, at opsigte nogle af Sparekassens Panteobligationsbeviser til 11. December, og navnlig saadanne, som har faaet præjudicerende Paategning ved Tinglæsningen, og saadanne, af hvilke der restere Renter.« Da der allerede af Indskydere var opsagt 1300 Rbd., »hvortil ikkun have 134 Rbd., overdrages det Formanden i Forening med de herved Stedet boende Directeurer at træffe fornødne hensigtsmæssige Foranstaltninger.«

Oktober 1848 forøgede de kontante Midler med 1400 Rbd., som indkom fra opsagte Vexelobligationer. Af Kassebeholdningen skulde kun 134 Rbd. blive i Kontanter, Resten indbetales til Finanserne.

November gav 3600 Rbd. i Indskud og 3500 i Uddrag, saa det balancerede omtrent, og ligeledes i December, hvor der indsattes 800 Rbd., 250 Rbd. indgik i tilbagebetalte Laan og 1500 Rbd. hentes fra Statskasse-Indskuddene, mens Uddragene var paa 2800 Rbd.; man var derved nede paa en Kassebeholdning paa 25 Rbd. Man nødtes da til at opsigte 13.000 Rbd., som var udlaant i Prioriteter. Sparernes Indskud var faldet fra 116.000 Rbd. i Maj til 97.000 Rbd. i Dec.

Januar 1849 gav 2700 Rbd. i Indskud og 4300 Rbd. for indløste

Laan; kun 4000 Rbd. gik ud. Nu begyndte man igen at komme paa den rigtige Side. Man satte stadig de flest mulige Penge i den kgl. Kasse, hvilket kunde medføre, at der, som i Maj 1849 kunde komme et Underskud paa 120 Rbd., som Formanden maatte udlægge, men da det atter trak op til Udbetaling i Terminen, besluttede man at henvende sig til *Centralkassen* i København, der var oprettet 1829 som et privat Aktieselskab til Støtte især af Købmændene for Belaa-ning af Varepartier med specielt Henblik paa Østersøhandlen, senere ogsaa paa Pantebreve, og dèr optage et Laan paa Vexelobligation, ganske vist til 5 % Rente (en ærgerlig Sag, naar man kun fik 4 % af de udlaante Midler) mod Pant i for 11.300 Prioritetsobligationer; man fik 6000 Rbd. i Laan.

Men nu havde Strømmen vendt. I Juli, hvortil man havde rustet sig ved at opsigte Prioriteter for 7400 Rbd., gik der 5000 Rbd. ind og 5100 Rbd. ud, og det blev stadig bedre. I September 1849 blev Gælden til Centralkassen betalt; men man maatte stadig for at holde det gaaende opsigte en Del af de udestaaende Kapitaler. Indskuddenes Totalsum faldt i Løbet af Aaret til 82.000 Rbd.

Først i Marts 1850 naaede man saa vidt, at man igen kunde begynde Udlaansvirksomheden; Pengene begyndte nu at strømme rigeligere ind. Aarets Regnskab viste en Totalbeholdning af Sparernes Tilgodehavende paa 90.000 Rbd. Derefter steg det til 99.000 Rbd. i 1851 og 117.000 Rbd. i 1852. Det varede altsaa til 1852, før man over-skred den Indlaanssum, der havde været i 1848 (116.000 Rbd.). Sagen er for saa vidt ikke ejendommelig for Frederiksborg Amts Sparekasse, for kun faa Sparekasser (København, Ringsted, Randers) havde i 1853 endnu ikke indvundet det tabte; de fleste naaede det samtidig med Frederiksborg.

Man maa spørge, hvor blev de udtagne Penge af? Naturligvis gik en Del med til Krigsskatten; men den ramte ikke de mindst bemidlede, som jo var Hovedparten af Indskyderne; en Del blev brugt som

Gaver til Fædrelandet i 1848; men det var ikke overvældende Summer, som indkom ved Indsamlingen. Man faar en Forestilling om, at det ikke var Hovedanvendelsen, naar man ser, at en Række Sparekasser, især de fyenske og de sydlige Øers, hvor Panikstemningen ikke havde været saa stor som i Nordsjælland, langt hurtigere naaede deres tidligere Indskudskapital, og man tør dog ikke tro, at Fyenboerne i 1848 var mindre offervillige end Nordsjællænderne.

Desuden var der nærliggende Sparekasser, som Frederiksværk eller Edelgave, der slet ikke gik tilbage nævnte Aar. Forklaringen kan kun være, at Folk stadig beholdt Kontanterne hjemme hos sig, trods de Farer, som kunde true de gemte, eventuelt nedgravede Penge, eller at de større Uddrag var brugt til Indkøb af Børspapirer, da disse var faldet saa meget.

Men indenfor Bestyrelsen af Sparekassen kom der i denne Periode andre Bekymringer til. De Penge, som skulde være let disponible, blev som omtalt, indsat hos Finanserne. 5. Juni 1848 kom Forordningen om, at Udbetaling fra Statskassen skulde erlægges i *Kreditbeviser* paa Statskassen; de indløstes vel, med Tillæg af Renter, 1 Sk. pr. 100 Rbd. pr. Dag ($3\frac{7}{96}$ %), med en Trediedel efter de Terminer, de bar Nummer efter; Nr. 3 i Juni 1849, Nr. 2 i December 1849, og Nr. 1 i Juni 1850, og de skulde gælde lig med Sedler; men Folk vilde ikke gerne modtage dem.

Dette voldte selvfølgelig Vanskeligheder for Sparekassen. Der blev paalagt Landet en Krigsskat, som skulde betales i tre Terminer; af Jorden med 6 Rbd. 48 Sk. pr. Td. Hartkorn, af Bygninger med Bygningsskattens aarlige Beløb, af Embedsmændene med 6—25 % af deres Gage, af Kapitalejere med 12 % af Renten og af Købstædernes Næringsdrivende over en Bank med 50.000 Rbd., for Hillerøds Vedkommende med 660 Rbd. Denne Skat kunde ganske vist erlægges i Kreditbeviser; men det gav ikke meget Aftræk paa Sparekassens Beholdning.

Der kom saa Kurs paa Kreditbeviserne; afhændedes de før Forfaldstid, var det til mindre end deres Paalydende. Sparekassen maatte naturligvis bære Tabene, hvorfor en Del blev liggende uvekslede, om end rentebærende i Kassen. Derved blev Kassens Trang til rede Penge yderligere øget og samtidig svækkedes Tilliden til Begrebet »Pengene i Kongens Kasse«.

Vel blev Krisen overstaaet, men Pengenes Forvaltning voldte stadig Direktionen Kvaler. Det daglige Livs Krav medførte en ny Forenkling i Sparekassens Styrelse, idet der i 1847 var givet Formanden Bemyndigelse til, indenfor de Summer, som indkom af indfrie Vexelobligationer, paa egen Haand at yde Udlaan til andre Laansøgere. Efter Januarmødet 1850 besluttede man som sædvanlig at indbetale Kassens Kontanter paa Amtsstuen, men Formanden blev efter Mødet betænkelig og forespurgte i Ministeriet, om man nu ogsaa kunde vente at faa de Beløb, man maatte ønske, udbetalt i samme Møntsort, som de var indbetalt i, hvortil Finansministeren havde svaret et afgjort Nej. Man frygtede derfor en ny Udstedelse af Kreditbeviser og vovede ikke at placere Summen i Statskassen. Men Renter maatte man have, og saa begyndte Direktionen at forhandle om, i hvilke Børspapirer, Kassebeholdningen skulde anlægges, og det var de gode Folk ikke særlig bevandrede i. Der var forresten kun faa offentlige Papirer, som var tilkøbs, Bankobligationer, der stod over Pari, Nationalbankaktier eller 3 % dansk-engelske Laan.

Proprietær David havde lovet at ordne Sagen, naar han kom til København, ved bedst mulig Køb af Papirer. Men han meddelte, at han havde faaet Tilsagn fra Nationalbanken (9. Februar 1850) om, at man der kunde indbetale Penge, ganske vist kun mod 3 % Rente, men til Gengæld kunde man uddrage dem, naar man lystede. 2500 Rbd. afsendtes straks. Men saa kom man i Knibe; thi Svaret fra Banken lød paa, at den havde modtaget Pengene, men paa 3 Maaneders Opsigelse. Laanet maatte derfor straks opsiges.

Sparekassens Likviditet vedblev at være vanskelig; ogsaa nu maatte man bede Kreditorer vente nogle Dage, og Formanden maatte personlig skyde til Kassebeholdningen.

I September 1850 begyndte man saa igen med den gamle Indbetaling til Statskassen paa Amtsstuen.

David tog sig formentlig denne Fejltagelse nær; thi han, som fra 1842—48 havde været Medlem af Amtsraadet og var Formand for det landoeconomiske Selskab, bad sig i November 1850 fritaget for Hvervet som Medlem af Sparekassens Direktion; men de øvrige Medlemmer bad ham komme til et Møde, hvor han saa indvilligede i at blive i Direktionen. Der var særlige Grunde, der talte for hans Forbliven.

Indenfor Sparekassens Direktion synes Forholdene at have været trykkede. Sognefoged *P. Heegaard* i Slangerup meddelte i Begyndelsen af 1847, at han vilde fratræde fra Aarets Begyndelse, men blev dog bevæget til Aaret ud at være Direktionsmedlem; han underskriver sidste Gang Protokollen i December 1847.

Sparekassen havde oprindeligt haft Kontor paa Amtsstuen; men efter Justitsraad Paulsens Død blev det flyttet til Raadhuset. Da Lokalerne her imidlertid ofte viste sig at være optagne paa de fastlagte Kontordage, ordnedes det saaledes, at man holdt Møderne ude i Byen, maaske hos Krog, maaske hos Formanden, Brændevinsbrænder *A. Petersen*. Fra Nytaar 1849 flyttede man dog igen op paa Raadhuset.

Den største Vanskelighed for Sparekassen i denne Periode opstod dog ved nogle Dødsfald.

Formanden skulde jo opbevare Gældsbeviserne og desuden føre en Kontrollkassebog over Indtægter og Udgifter paa hver Kontordag, samt Fortegnelse over, hvad der udenfor denne skete paa Omraader, hvor han havde Bemyndigelse til at handle. Hans Notater var Direktionens Kontrol med Bogholderen. Efter et langt og smerteligt Sygeleje døde Direktionens Formand, den højt fortjente Kammerraad

Chr. Madsen i August 1848, altsaa før Krisen var endelig afværget, og det synes, som om Enken straks er kommet i et Modsætningsforhold til Bogholderen, i hvert Fald nægtede hun at aflevere den Afdødes Papirer til Direktionen, og da en anden af Stifterne, Boghandler *L. Krog*, der var Kassens juridiske Konsulent og forresten den absolutte Foregangsmand i Byen, ogsaa afgik ved Døden faa Maaneder efter (8/12 1848), var Sparekassen vanskelig stillet. *Krog* havde i nogle Aar været syg af Tuberkulose, og hans Arbejdsevne var svækket, hans Sager i Uorden og hans Bo insolvent. Man besluttede derfor straks at søge at faa Rede paa, hvad der egentlig var af Aktiver fra Sparekassen i de afdødes Boer, og da der ikke var aflagt Regnskab for de sidste Aar, vedtog man i Februar 1849 — antagelig paa Grund af Byskriver *Kinchs* Indtræden i Direktionen i Laurids Krogs Plads — at faa en ordentlig Status tilvejebragt, og Regnskab aflagt.

Borregaard var med 1848 fratraadt sin Post som Formand for Borgerrepræsentationen; han havde, uden Held, søgt Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling 1848 og tog kraftig Del i Valget i Frederiksværk 1849. Nu levede han som Gaardejer paa Bøgeskovgaard i Lavø, aabenbart medtaget af Sygdom. Man stillede Krav om, at hans Regnskab for 1848 snarest skulde forelægges Bestyrelsen til Godkendelse; men det var et Slag i Luften, da Madsens Kontrollbøger savnedes. *Borregaard* tilstod da, at han ikke havde kunnet føre Hovedbogen for 1847 og 1848, og at Restancerne var betydelige. For at komme videre besluttede Bestyrelsen at bevilge ham 100 Rbd. til Hjælp ved Regnskabets Færdiggørelse under hans Sygdom. Man ønskede specielt en Liste over Restancer paa Gælden, samt Fortegnelse over de Renter, han havde oppebaaret, men ikke indbetalt, og han fik Frist til 15. April 1849 med Regnskabet, til 7. Marts med Restancelisten. Desuden vedtog man, at Hovedbogen i fuldført Stand skulde forelægges paa Mødet i April, og derefter, ført à jour, hver følgende Kontordag.

Den første Maj blev Regnskabet afleveret; men Direktionen fandt, at en Revision var et for specielt Arbejde, hvorfor man vedtog til Revisorer at vælge Adjunkt *Lowsen* og Amtsstuefuldmægtig *Møller*, og hvis de ikke vilde paatage dem Hvervet, Hillerød-Købmændene Carl L. Møller og Ørsleff.

Først i November 1849 kunde den omfattende Revision ved de to førstnævnte tilendebringes, og Bogholderen fik Sagerne til Besvarelse inden 1. December, samtidig rykkede man kraftigt for Restancelisten for Juni Termin 1849, med alle tidligere Restancer.

Det var aabenbart, at der var Urede i Sagerne. Decisorerne By-skriver Kinch og Amtsstuefuldmægtig From fik Anmærkningerne til Erklæring; de stod saa frit, at de til Bunds kunde løse Tvivlsspørgsmaalene. I et Møde, der holdtes den 18. December 1849, takkede Direktionen Revisorerne for den megen Flid og Nøjagtighed, hvorved de havde arbejdet med deres Opgave og for hvilket man tilbød dem et Honorar paa 70 Rbd. Man bad samtidig Major Hornemann og Amtsforsvalter Fasting, der aabenbart stod Bykredsen fjernest, om at formaa Enkefru Madsen til at gaa med til en Undersøgelse af hendes Mands endnu uopgjorte Forhold til Sparekassen, specielt til at udlaane Sparekassen de Fortegnelser over Indtægter og Udgifter, som han i sin Egenskab af Formand havde ført ind i Kontrolbogen hver Kontordag. Men det gik ikke saa let. Først i November 1850 tillod hun, at Bogholderen sammen med Revisorerne og en af hende tilforordnet Repræsentant, maatte faa de ønskede Regnskaber til Eftersyn. Derved blev Sagerne udredede, og kort efter forelaa det klart, at Bogholder Borregaard havde et »Debet«, vel væsentlig af oppebaarne, men ej indbetalte Renter paa opimod 3000 Rbd.; »med stor Pluralitet« besluttede Direktionen den 13. December, at han skulde stille Sikkerhed for dette Beløb ved Haandpant eller Skadesløsbrev i sine Ejendomme, og at dette straks skulde tinglæses. I den tilstundende Termin skulde Bogholderen daglig aflægge Regn-

skab for indbetalte Renter, og der skulde straks, senest næste Dag, udfærdiges en Liste over de Renter, han havde oppebaaret, og over Restancerne. Inden otte Dage skulde Revisionens Antegnelser besvares af ham.

Om dette Deficit kom Direktionen som en uventet Overraskelse eller om Uordenen i nogen Grad var taalt af, i hvert Fald nogle af, Medlemmerne — Kammerraad Madsen og L. Krog var jo døde — skal være usagt. Bestyrelsesprotokollen indeholder i hvert Fald mere end een Gang den mærkelige Tilførsel, at Bogholderen indbetalte runde Summer paa »de af ham oppebaarne Renter«, ikke det nøjagtige Beløb, og i Januar 1850 anføres det, at Bogholderens Honorar paa 300 Rbd. likvideres mod af ham oppebaarne Renter.

Borregaard lovede straks — »efter forudgaaende Discussion med Direktionen« — at udstede det ønskede Skadesløsbrev.

Efter Julen, den 28. December 1850, indfandt Bogholderen Hr. »Gaardejer« Borregaard sig efter Indkaldelse til et nyt Møde, udstedte den ønskede Sikkerhed, som man lod tinglæse; men umiddelbart derefter frasagde han sig Stillingen som Bogholder. Pantebreve i hans Gaarde i Hillerød og i Ejendommen i Lavø sikrede Sparekassen, trods de betydelige Laan, den havde ydet ham i disse Ejendomme.

Til hans Efterfølger, som straks maatte vælges, var der to Kandidater, Amtsfuldmægtig *Albrechtsen*, som var Borregaards Svigersøn, og som formentlig har været den, der hjalp ham med Regnskaberne Fuldførelse, og Amtsstuefuldmægtig G. Møller, den ene af Revisorerne. Man enedes om at antage den første, paa Betingelse af, at han stillede tilbørlig Kaution for sine Oppebørsler, og at han ikke vilde benytte Borregaards Assistance ved Regnskaberne. Indvilligede han ikke heri, skulde Møller være Bogholder. Men Albrechtsen stillede Kaution i et Skadesløsbrev (600 Rbd.) fra en Kollega og en Selvskyldnerobligation paa 400 Rbd. med Pant i sit Indbo,

og han fik Embedet, hvad Sparekassen ikke synes at have haft Grund til at fortryde.

Borregaard fik saa Besked om inden 3. Januar at aflevere alle Papirer vedrørende Sparekassen. Der skulde desuden af Formanden og Assessor From udarbejdes en ny Instruks for Bogholderen. Kinch og From skulde have Regnskaberne til Decision snarest.

Men der var flere Vanskeligheder. Paa Mødet den 13. December havde Bogholderen anmodet om, at et Sted i Hillerød, som sammen med Bøgeskovgaard var pantsat til Sparekassen for 4000 Rbd., maatte udgaa af Pantet, enten mod Indbetaling af 1500 Rbd. eller mod Aflevering af andre Panteobligationer. Direktionen havde indvilliget heri; men blev aabenbart kort efter bange for Borregaards Transaktioner, og allerede i Martsmødet bogførtes: »Da det er notorisk og vist, at forhenværende Bogholder efter Regnskabet for 1849 er bleven Sparekassen en ikke ubetydelig Sum skyldig, og at han derimod i den senere Tid har solgt de to Steder i Hillerød Købstad, hvori Sparekassen havde Sikkerhed for ældre Laan, og det ogsaa er Direktionen bekendt, at der af Kjøberne er udstedt Obligationer til ham, saa blev Direktørerne enige om, at tilskrive forhenværende Bogholder om, at han meddeler Sparekassen Transport paa een eller begge disse Obligationer, hvorimod Sparekassen da renoncerer paa den Panteret, den haver faaet i disse Steder, og Hr. Borregaard derimod meddeles Tilstaaelse for, at den eller disse Obligationer skulle ansees som Afbetaling paa hans Gjæld til Sparekassen«. Borregaard overgav derefter Obligationer til 2200 Rbd. til Kassen; det vedtoges, at Udstedelsen og Tinglæsningen skulde ske for hans Regning.

Da Regnskabet for 1849 var decideret og godkendt, sendtes en Extrakt til Borregaard, som »gav den en vidtløftig Besvarelse«, der dog blev resultatløs. De 2200 Rbd. Obligationer modtoges af Direktionen som Afdrag paa Gælden. I December 1851 ansøgte han om, at Restgælden maatte afbetales i sjællandske Creditforeningsobliga-

tioner — Kreditforeningsloven var jo vedtaget i 1850, og Borregaard har antagelig straks villet gøre Brug af de ham derved aabnede Muligheder; — men »da disse Obligationer endnu ikke er kommet i Handel og Vandel, og der endnu ikke kan vides, hvad Værdi Publikum vil sætte paa dem«, afsloges Tilbudet. 6. Juli 1852 forelaa en ny Ansøgning fra ham, nemlig om foruden de 7000, han skyldte i Bøgeskovgaard, at maatte laane yderligere 2000 Rbd. Dette bevilgedes paa Betingelse af, at Pengene først udbetaltes ham, naar Obligationen fremkom uden præjudicerende Paategning, fraregnet naturligvis Skadesløsbrevet, og mod at han af denne laante Sum betalte, hvad han skyldte Sparekassen efter sidste Regnskab. Først i September gik han ind herpaa, og Laanet udbetaltes ham da med Afkortning af 618 Rbd. 27 Sk., og Skadesløsbrevet blev ham udleveret til Udsettelse. De 9000 Rbd. Prioritet blev overtaget af hans Efterfølger som Ejer af Bøgeskovgaard, da han 1853 solgte denne Ejendom. Han flyttede derefter igen tilbage til Hillerød og opnaaede senere Stillingen der som Branddirektør, blev udnævnt til Kammerraad og døde 1866.

Saaledes endte den første alvorlige Vanskelighed, som ramte Sparekassen, lykkeligt forsaavidt som den ikke kom til at koste Sparekassen eller Sparerne noget. Sagen viste klart, at Institutionen nu var naaet til en saadan Størrelse, og at dens Forretninger var saa vigtige, at det ikke længere alene kunde betragtes som et Velgørenhedsværk eller en Opgave for velmenende Dilettanter.

Denne Sag medførte endnu et Gode for Sparekassen, idet den foranledigede *en aarlig fast og indgaaende Revision*, hvorved en af de største Farer, som truede Sparekassevæsnet paa den Tid, en overfladisk Regnskabsopgørelse, blev undgaaet. Revisorerne tog sig ikke Arbejdet let, men gennemprøvede alt, hvorfor de ogsaa kunde fremlægge en lang Liste over for meget eller for lidt beregnede Renter

overfor Indskydere eller Debitorer, men da det drejede sig om Bagateller — kun 5 havde faaet mere end 48 Sk. for lidt, og de for meget beregnede Renter for Indskyderne var tilsammen kun 1 Rdl. 12 Sk., medens der var betalt Kassen 26 Rbd. 80 Sk. for lidt af dens Debitorer — vedtog man at betale de fem deres Tilgodehavende og ikke retsligt indfordre det for lidt erlagte. Direktionen vedtog i Marts 1851, at den var Revisorerne »meget forbunden for den Iver og Nøjagtighed«, hvormed de sidste og ogsaa ældre Regnskaber nu var gennemgaaet, og bad dem modtage et Honorar paa 100 Rbd. »og tillige ytre, at dersom de fandt dette mindre, end de troede at kunne tilkomme, var man villig til at forbedre dette«. De takkede imidlertid, men foreslog, at de ansattes fast som Revisorer med 100 Rbd. aarlig Løn. Dette bevilgedes »foreløbig«, idet man tilkendegav, at Honoraret maatte nedsættes, hvis Kassens Tilstand i nogen betydelig Grad maatte forringes.

Den nye *Instruks* for Bogholderen, som det tilfaldt From at udarbejde, og som blev underskrevet 26. Marts 1851, er af Betydning, fordi dens skærpede Bestemmelser afslører de Fejl, som var forefundne. Den kom til at lyde paa, at han paa Kontordagene skulde føre en Memorial over alle Indskud og Uddrag paagældende Dag, og at de skulde indføres inden næste Kontordag i Hovedbøgerne. Indskuddenes Renter skulde hver Maaned paaføres de forskellige Konti, i hvert Fald de Konti, hvor der skete Forandringer fra den ene Termin til den anden, og dem, der var opsagte. Ikke hævede Renter skulde hvert Halvaar tillægges Kapitalen, inden henholdsvis Juli og Januar Kontordage.

Bogholderen skulde udføre Sekretærforretningerne for Direktionen, særlig skulde han gaa Formanden til Haande med, hvad denne forlangte, efter speciel Fuldmagt anlægge Sag mod Restanter og paase, at Sparekassens Fordringer blev varetaget i Døds- og Kon-

kursboer; kun med Direktionens Billigelse maatte Vexelobligationer fornyes, og Sagen skulde afhandles paa den Kontordag, som gik forud for Kravets Forfald.

Renterne af udlaante Kapitaler skulde han oppebære, kun ikke Kapitalafdrag, hvilke uden Undtagelse burde betales direkte til Formanden; dette skulde gælde saavel frivilligt opsagte Laan, som dem, hvori der var gaaet Sag. Over Udlaan skulde han føre Hovedbog og Kassebog efter opgivne Skemaer. I Hovedbogen skulde de Renter, som skulde svares af Prioritetslaan indføres før hver Termin og af Vexelobligationer ved Indfrielse eller Fornyelse. Naar Rentebetalingen havde fundet Sted, afskrevet den i Hovedbogen og derefter i Kassebogen, som skal afsluttes hver 31. December. Datoerne for Betalingen skulde anføres og de udskrevne Protokoller leveres Formanden til Opbevaring i Sparekassens Arkiv. — Mod Kvittering i Kassebogen vilde Renterne være at aflevere til Formanden, efterhaanden som de indkom, i hvert Fald saa snart de naaede 300 Rbd. og ellers paa førstkommende Kontordag; Kassebog og Hovedbog burde paa Kontordagene altid være til Stede. Paa Mødedagene i Juli og Januar skulde Bogholderen aflevere en specificeret Liste over Restancer, med Opgivelse af Aktivets Nummer og samtidig fremlægge til Underskrift Erindringsskrivelser paa trykte Blanketter til hver enkelt Restant, og paa det følgende Møde skulde der træffes Bestemmelse om Sagsanlæg. Samtidig med Affattelsen af Sparekassens Regnskab indleverer han in duplo et Regnskab over de af ham oppebaarne Renter, summarisk opstillet med Henviſning til Renteberegningen i Sparekasseregnskabet og Formandens Kvitteringer i Kassebogen; det ene Eksemplar tjener som Formandens Kvitteringer til ham, naar Hovdregnskabet er godkendt.

Renteudbetaling i Terminen kan ske paa særlige Kontordage, ikke af Bogholderen, men af Formanden; Bogholderen skal dog sørge for at avertere disse særlige Kontordage.

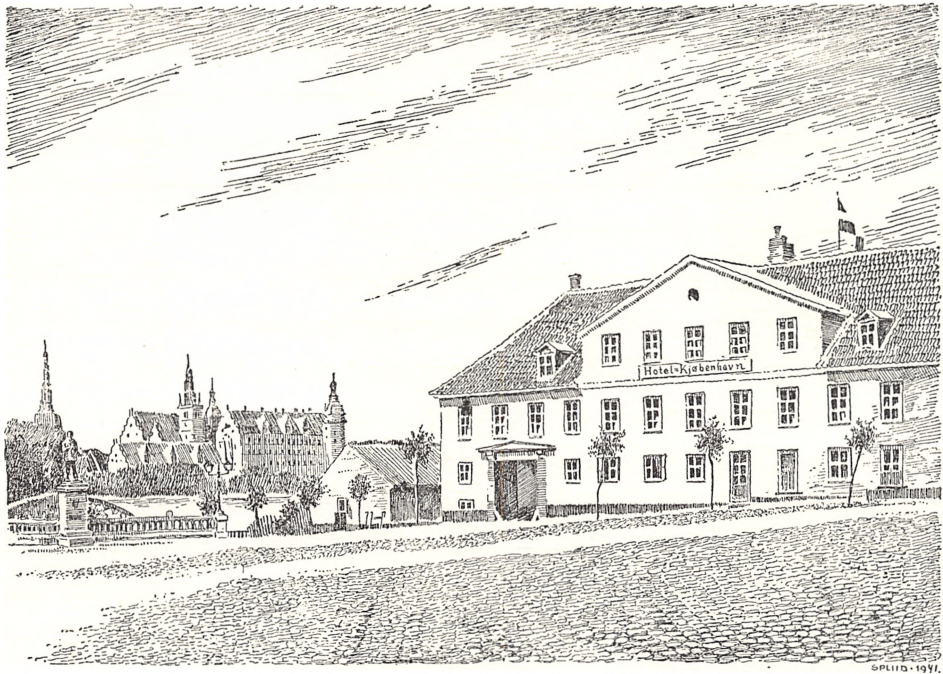
Hovedregnskabet skal afsluttes 31. December og ikke indeholde nogen Ind- eller Udbetaling efter denne Dag, og det skal aflægges til Direktionen inden Marts mødet (Direktionen forandrede dog i 1857 dette til i Aprilmødet).

Aktivlisten maa altid være ført à jour og desuden indeholde Oplysning om de Forandringer, som maatte foregaa med ældre Aktiver. Aktiverne skal bero hos Formanden og straks efter Tinglæsningen afgives til denne.

Af Hensyn til Indskydernes Tarv bør Kassebogen altid holdes i sikker Bevaring og kun være tilgængelig for Bogholderen og hans Assistent, Direktionens Medlemmer og Revisorerne.

Forskrivninger for Laan skulde ekspederes af Bogholderen mod et Honorar fra Laantagerens Side efter den Takst, som fastsattes af Direktørerne til Forevisning for Laantagerne.

Af ovenstaaende ses, at Personalet altsaa ikke alene var forøget med to Revisorer, men ogsaa med en Assistent; men denne sidste skulde Bogholderen lønne af sit Vederlag. Klog af Skade bestemte man endvidere, at Bogholderens Honorar skulde udbetales ham kvartalsvis med 50 Rbd. samt med 100 Rbd., naar Regnskabet var færdigt til Offentliggørelse. Man tænkte ogsaa paa de smaa Kræfter, som stod i Forbindelse med Sparekassens Drift. Arrestforvareren paa Raadhuset, som holdt Direktionen med Lys og Varme, fik sit Aarsbidrag forhøjet fra 8 til 12 Rbd., og for 1850 et Gratiale paa 4 Rbd., og Buddet, Udridder Ole Nielsen i Nyhuse, opnaaede et Gratiale paa 5 Rbd.

Hotel „Stadt Kopenhagen“

TIDEN MELLEM DE SLESVIGSKE KRIGE

Halvtredserne var Grotid i Danmark. De store Guldfund i Australien og Kalifornien bragte Pengenes Værdi til at falde og derfor Varenes Pris til at stige rundt om i Verden — vel med en 30 % — og samtidig tog Produktionen og Transportordningens Forbedring Fart. De første Aar under de frie politiske Forhold herhjemme ændrede meget i Samfundets Struktur; især paa de økonomiske Omraader skete der gennemgribende Omordninger. Loven om Kreditforeningerne, hvorved Laaneverksamheden overfor faste Ejendomme kom i nye Baner, blev udstedt 1850; 1855 frigaves Renten ved »Aagerloven«; 1856 fik Høkere Lov til frit at nedsætte sig rundt om paa Landet, og 1857 kom endelig Næringsloven, hvorved Næring blev givet fri overalt (alene med visse Indskrænkninger for Handelen i Byernes Omkreds, deres Læbælte), hvad der unægtelig gav Byboerne et betydeligt Tab, idet utallige Handlende nedsatte sig i de større

Landkommuner. Landejendommene, som fra 1830—45 havde fordoblet deres Værdi, steg atter til det dobbelte i Tiden 1848—63. Pengeomsætningen steg, og der kom store Værdier i Omløb blandt Befolkningen.

Da England 1849 ophævede Korntolden, og da Høsten i de følgende Aar baade i Kvalitet og Kvantitet var udmærket, bragte det mange Penge til Landet, Kornproduktionen voksede fra 1845 til hen i Tredserne med over Halvdelen, og dens Værdi kan regnes til ca. 100 Millioner Kr.

Men de Fremskridt, der gjordes, baade paa Landbrugets Omraade og paa Produktionens, og den lettere, upersonlige og overskuelige Maade at ordne Pengeforretninger paa (de talrige offentlige Papirer) medførte, at Renten steg; thi Pengene blev i stor Stil anvendt til økonomiske Foranstaltninger, til Driftforbedringer og til Nybygninger paa Landet.

Forholdet mellem Sparekasserne og *Finanserne* svækkedes. 1850 fik Finansministeren Bemyndigelse til at modtage Sparekassepenge til indtil 4 %; 1853 nedsattes Renten for nye Indskud til 3 % og paa tre Maaneders Opsigelse, dog ikke udover de tidligere tilstaaede, med højere Rente begunstigede Beløb, »Grundfondene«. 1856 indskrænkedes nye Indskud til kun at gælde Sparekasser, der var under 5 Aar gamle, og 1862 bortfaldt Tilladelse til helt nye Indskud; de indestaaende Kapitaler skulde forrentes, indtil de med behørigt Varsel var opsagt. Hermed frigjorde Statskassen sig for disse løse Sparekassemidler, som altid indkom, naar der var Pengerigelighed, og uddroges i strenge Tider, naar Staten netop havde Brug for Kapital. Men Betydningen af, at Statskassen i Sparekassernes Barndomstid havde bistaet Bevægelsen ved sin Autoritet, ved sine Rentepremier og ved de hurtige Udbetalinger, samt ved den Sikkerhed, som »Pengene i Kongens Kasse« betød for Menigmand, kan ikke nok værdsættes.

Nye Anbringelsesmaader for Penge udover direkte Udlaan i Panteobligationer og Vexler begyndte nu ogsaa at gøre sig gældende. Der var Statspapirer og Nationalbankaktier, og i Oktober 1851 skriver en Indsender i Amtstidende, at det vilde være ønskeligt, ja, en Pligt for Sparekassen, om den vilde give Laan paa Kreditforeningsobligationer til $\frac{3}{4}$ af deres Værdi og mod 4 % Rente.

Frederiksborg Amts Sparekasse havde i disse Aar en god Tid med Fremgang og rolige Kaar. Forholdenes hurtige Udvikling stillede naturligvis svære Krav til Direktørerne, som jo ikke var Finanskspertter, men deres Betydning var jo mere den som »kendte Folk« at sikre Tillid til Institutionen ude hos Befolkningen. Deres rolige Ledelse betød meget for Sparekassen.

En Sparekasse bliver hurtigt et Led i en Egn's Udvikling, og den naar inden længe ud over det enkle Spørgsmaal at opbevare og forrente modtagne Sparemidler. De Penge, som den udlaaner, skal ogsaa arbejde, for at Laaneren kan svare Renter til Sparekassen, og denne igen give Renter til Sparerne af deres Indskud. I Kraft af Laan rejses Bygninger, omlægges Driften af Landbruget, forbedres Besætninger, eller industrielle Anlæg udvides, større Lagre af Varer anlægges, og der købes Materialer af Haandværksfolk; private Forhold ordnes i Ly af saadanne Laan eller i Tillid til, at de kan opnaaes. En pludselig Standsning af Udlaansvirksomheden betyder en Katastrophe for en Egn; ofte har Laansøgerne truffet Aftaler og sluttet Forretninger paa Basis af en Forventning, maaske ogsaa en Slags Tilsagn om Laan. Maa en Sparekasse pludselig sige Stop overfor Udlaan, betyder det tit Tab, Gêne og Forvirring, og maa den begynde at opsigte Laan, bliver det tit katastrofalt. Det er den ene Side af Sagen, og de forskelligt indstillede Direktører i Sparekassen har aabenbart med deres Kendskab til Folk i Amt og By haft en klar Fornemmelse af det Ansvar, som paahvilede dem overfor Egnens økonomiske Liv.

Men de havde ogsaa deres Ansvar overfor Sparekassen og dens Indskydere, maatte vogte paa, at der var tilstrækkeligt likvide Midler, og at Sparekassen ikke kom i den Situation, at Indskyderne skulde vente paa deres Udbetalinger. At de indskudte Værdier skulde anbringes med størst mulig Sikkerhed er en Selvfølge, og at man ved Placeringen ikke maatte tage fortrinsvis Hensyn til egne Interesser eller Familiens eller Venners. Ogsaa Sparekassens egne Midler, det opsparede Overskud, maatte værnes; det var jo Garantisummen, som skulde afbøde Tab ved mulige Fejlgreb, og den skulde sikre Sparekassens Bestaaen ved at afholde Driftsudgifter i Tider, hvor Forholdene forvandlede et aarligt Overskud til Underskud, f. Eks. naar Renter af de Beløb, Kassen maatte laane, oversteg den Rente, den modtog af sine Udlaan.

Nu kan man spørge, hvorledes Direktionen i Fyrerne og Halvtredserne forholdt sig til disse forskellige og stundom modgaaende Retningslinier. At man til det yderste bestræbte sig for at holde Udlaansvirksomheden igang er bemærket, og at man kun under Tidens haarde Pres gik med til at indfordre Smaalaan og opsigte Prioritetslaan i 1848—49 er foran understreget. Med Hensyn til Likviditeten kan man vist fastslaa, at man i nogen Grad ofrede den for mest muligt at udlaane paa Egnen. Pengene var teoretisk set let at faa fat paa i »Kongens Kasse«; de skulde jo falde med tre Ugers Opsigelse; men i Praksis blev Spørgsmaalet besværliggjort ved smaa Indgreb fra Statsmagtens Side, som den automatiske Betaling i Kreditbeviser eller som Bestemmelsen om, at de Laan, som var indbetalt til højere Rente i ældre Tid, ikke kunde modtages igen, naar Pengene en Gang var udtaget. Uanset denne »halvdøde« Haand paa den likvide Kapital var denne dog sjældent højere end 10—15 % af Indskudskapitalen, og regner man alene med Indskudet i Finanskassen og Contanterne c. 8 %, ofte mindre.

Den Anvendelse af Pengene, som skulde have suppleret Stats-

kasseindskuddene, for at Sparekassen kunde være sikker paa likvide Midler til enhver Tid, nemlig Vedligeholdelsen af en Portefeuille offentlige Papirer, som til enhver Tid kunde realiseres eller i hvert Fald belaaes, var man gentagne Gange inde paa, og man købte ogsaa betydelige Poster, men naar Udlaansønsker trængte paa, opgav man Planen, realiserede Papirerne eller indlagde dem som Sikkerhed for Laan, der kunde tilfredsstillende det lokale Laanebegær. Det var smukt og menneskeligt, men utvivlsomt urigtigt.

Værst var det selvfølgelig, naar Sparekassen under handelskyn-dige Lederes Auspicier begyndte at betragte sig selv og sine Indtjeningssmuligheder fra rent forretningsmæssig Side, saa man af Frygt for Tab ikke tog Laan i Tide eller ventede med at købe for de Midler, der skulde anvendes til Køb af Obligationer, i Haab om, at Kurserne skulde falde — Spindingen gik altfor let op i Vindingen — eller især naar man tangerede Spekulation og ikke kunde staa for den Gevinst, en Kursstigning paa indkøbte Papirer betød, og realiserede dem for at faa Overskuddet hjem. Kursstigningen var jo ofte kun Udslag af en almindelig Konjunkturbevægelse, og saa gik ogsaa de Papirer, som skulde købes i Stedet for de solgte, i Vejret, og Pengene maatte ligge en Tid uforrentede i Kassen, til man atter greb til at udlaane dem lokalt; derved svækkedes atter Likviditeten. Direktionen havde dog set, med hvilken Pludselighed Kriser opstod, og hvorledes saa alle ellers let passable Udveje for Laan (Statskasse, Nationalbank) vanskeliggjordes.

Da Statskassen opgav at tage mod Indskud, flyttedes disponible Penge over til andre Sparekasser og Banker (Nationalbanken, Privatbanken); det gav vel en øjeblikkelig, omend lav Forrentning. Men Konsekvensen deraf virker snurrig, som naar Helsingør Sparekasse, for at have Midler likvide, indsætter dem i Frederiksborg Amts Sparekasse, og denne placerer dem i Privatbanken, og denne igen laaner Penge f. Eks. til Helsingør.

Men naturligvis kan man ikke bebrejde de gode Direktører i Hillerød, at de ikke skarpt trak saadanne Linier op; de var skjulte for eller affærdigedes som pedantiske af de fleste paa den Tid, indtil Erfaringen havde lagt sit Lod i Vægtskaalen.

Maalet for Direktørernes Anvendelse af Midlerne burde være et Udlaan i det lokale Marked saa rigt som gørligt og sikkert; men det skulde gøres jævnt, uden pludselige Stigninger, hvor alle Ansøgninger blev bevilgede, og Standsninger, hvor selv de nødvendigste Laan nægtedes; samtidig hermed skulde der foretages en rolig Opsamling af en forskelligartet godtforrentet Portefeuille offentlige Papi-rer, som rørtes det mindst mulige, og som kunde indlægges for Laan, om det behøvedes i Krisetider. En kontant Beholdning i Sparekassen af væsentlig Betydning behøvedes da ikke; det var jo kun mindre Summer, som kunde hæves uden Opsigelse. Men for at gennemføre denne Linie maatte der ikke, mens den anlagdes, eller naar den i vanskelige Forhold skulde anvendes, skeles til, hvad det kostede. For Kassens Fremtid vilde den blive langt billigere, for Sparerne mere betryggende.

Da de indre Administrationsforhold var klarede, og den daglige Ordning paa Kontordagene fastlagt i forbedret Form, Revisionen gennemført og Tilliden genvundet, hvad de stigende Indskud viste, blev det ikke længere indgribende Problemer, som forelaa.

Det viste sig gentagne Gange, at Lokalerne paa Raadhuset paa Kontordagene var optagne til andet Brug, og Direktionen kom derved i Forlegenhed, hvorfor man enedes om at søge et passende Sted til Forretningerne ude i Byen, og 27. Januar 1852 lejede Formanden hos Gæstgiver Fleischer i Hotel København (*»Stadt Kopenhagen«*) Lokaler for 15 Rbd. aarlig; dette billigedes, og dér holdtes nu Kontordagene indtil 1873. Betalingen derfor forhøjedes dog snart til 120 Rbd., idet den saa skulde indbefatte Lys, Varme og »Forfrisk-

ninger« til Direktionen. Fleischer maa vist ikke have haft for stor Fortjeneste af »Stadt Kopenhagen«; thi det blev snart Coutume, at han fik Betaling halvaarsvis forud.

Da Affærene med Borregaard endelig var bragt i Orden, udtraadte Stutmester Major *Hornemann* af Direktionen i 1852; han angav som Grund Sygdom, og han havde i det hele taget været den af Direktionens Medlemmer, som sjældnest havde givet Møde paa Kontordagene og ved de ekstraordinære Direktionsmøder. — Samme Aar trak *David* sig tilbage med Direktionens varme Tak for hans Bestræbelser for Sparekassens Bedste, in specie fordi han vedblev at være Medlem af Direktionen »paa Tider, der var meget mislige for Kassens Bestaaen«. Af de oprindelige Stiftere var nu kun Amtsforvalter *Fasting* tilbage. I Stedet for de afgaaede valgtes Proprietær *Philipsen* til Højagergaard ($\frac{3}{2}$ 1852) og Møller *Giellerup* i Knardrup ($\frac{2}{11}$ 1852); da Byskriver *Kinch* afgik ved Døden, tilfaldt hans Plads Købmand *Carl L. Møller* i Hillerød ($\frac{7}{12}$ 1852). Møller *Giellerup* gjorde sig straks gældende ved en praktisk Indsats, idet han fik ordnet en Henvendelse til alle Amtets Sogneforstanderskaber om hver i sit Distrikt at modtage de Indskud i Terminerne, som skulde sættes ind i Sparekassen og samlet indsende dem; ligeledes skulde Kassens Ekstraktregnskab hvert Aar tilstilles dem. Endnu den Dag i Dag sender Sparekassen sit Aarsregnskab til alle Amtets Sogneraad og Byraad.

Regnskabet for 1851 viste, at Sparekassens Formue var naaet til et Beløb paa 5000 Rbd. Man besluttede derfor ved offentlig Bekendtgørelse i Berlingske Tidende og Frederiksborg Amts Avis at indkalde til en *Generalforsamling*, hvortil alle Indskydere med mere end 200 Rbd. havde Adgang og Stemmeret. Den fandt Sted den 5. Oktober 1852 Kl. 9, men indtil Kl. 10 havde ingen Interessenter givet Møde. Hospitalsforstander, Cancelliraad *Svend Petersen* optraadte da som Interessent og vedtog Direktionens Forslag om, at Overskuddet skulde

oplægges til det udgjorde 10 % af Indskudskapitalen, og naar dette Beløb naaedes, skulde en ny Generalforsamling indkaldes med lignende Begrænsning af de stemmeberettigede for at bestemme Anvendelsen af det yderligere Overskud, dog at det ingensinde maa anvendes til Udbytte for Indskyderne.

Arbejdet i Sparekassen gik i de følgende Aar sin jævne Gang. Man var i 1852, nærmest ved et Tilfælde, kommet i Besiddelse af nogle Nationalbankaktier, idet et Laan var tilbudt tilbagebetalt i dem i Stedet for i Kontanter, og nu overvejede Direktionen, om det i Virkeligheden ikke var af Betydning, ligesom andre Sparekasser, at have en Del af Pengene anbragt i Børspapirer, ikke for at sælge dem, men for at have Værdier, som let kunde realiseres, hvis der kom større Udtræk, eller som i det mindste kunde danne bekvemmere Basis for Laan i Nationalbanken end Prioritetsobligationerne. Man hæftede sig især ved Nationalbankaktier, som ved Aarsskiftet stod i 148; men inden man fik Tanken realiseret, steg de. Faa Maaneder efter kom dog Tilbudet fra nogle Laantagere om at afvikle deres Gæld mod Afgivelse af Nationalbankaktier, men til Kurs 155; dette antoges, og saaledes fik Sparekassen sin første større Post af offentlige Papirer, en Post, som bevaredes, selvom ofte indlagt i Nationalbanken som Sikkerhed for Sparekassens Laan, gennem flere Aar. Da Finanserne indskrænkede Mulighederne for Anbringelse af Penge paa Amtsstuen (Cirkulæret af 31. Januar 1853), besluttede man endelig at anlægge nogle Tusinder i Børspapirer og drøftede Valget af 4 % Statsobligationer eller 3 % dansk-engelske Obligationer (Rothschilds Laan). Men Ordningen faldt ikke Direktionen let; thi man fortsatte de almindelige Udlaan, og inden der var gaaet et halvt Aar, var de indkøbte Papirer enten solgte eller belaante i Nationalbanken.

Anskaffelsen af Papirer, med svingende Kurs, gav ogsaa Vanskeligheder for Statusregnskabet; man vedtog derfor (⁷/₉ 1852), at

Papirer, som tilhørte Sparekassen, skulde opføres med deres Købepris, uanset den daglige Kurs. Snart kom dog Revisionen med Spørgsmaalet, om det ikke vilde være rigtigt at opføre Tab eller Gevinst paa offentlige Aktiver, som afhændedes, paa en særlig Post paa Regnskabet; men det vilde Direktionen ikke gaa med til ($\frac{3}{10}$ 1854); derimod skulde det klargøres i en særlig Oversigt, der skulde følge med Regnskabet. Det er interessant, fordi det viser, hvor tidligt den dygtige Revision havde Øjet aabent for slige smaa Forskydninger i Sparekassens Status, som, naar de ikke straks paapegedes og bemærkedes, kunde faa vidtrækkende Følger, som det viste sig ved Vanskelighederne med Sparekassen i Aarhus en Del Aar senere.

Den første Statistik over Sparekassernes Forhold i hele Riget gjaldt for 1854. Man ser af den, at Frederiksborg Amts Sparekasse ingenlunde da var blandt de første; der var en Snes Stykker, som havde større Indskud, selv Byer som Assens, Faaborg, Køge, Nakskov og Rudkøbing. Med sine 175.248 Rdl. havde den dog overfløjet Helsingør (166.000 Rdl.) og Frederiksværk (57.000 Rdl.). Kun 5 Sparekasser gav som den $3\frac{1}{8}$ % i Rente, Resten 3 % eller $3\frac{1}{2}$ %. Den havde udlaant 137.000 Rdl. i Prioriteter, 1400 Rdl. mod Pant, 11.600 Rdl. uden Pant, og anbragt 13.000 Rdl. i Statskassen, 18.500 Rdl. i Papirer, hovedsagelig til $4-4\frac{1}{2}$ %. Uddragene havde været ca. 58.000 Rdl.; der var udgaaet i dette Aar 203 Konti, men aabnet 384. De fleste Konti var under 10 Rdl. (301), derefter kom de paa 50—100 (272), paa 20—50 (271), paa 100—200 (246) og paa 10—20 Rbd. (133); mellem 200 og 300 Rbd. (102) og mellem 300 og 500 Rbd. (82); kun 67 var paa mere end 500 Rdl. Der var ialt 1474 Konti, og den højeste Sum, som indestod paa en Konto, var 3344 Rdl.

I 1853 forelagdes der en Sag, som vel ikke kom til at betyde noget i Øjeblikket, men dog synes at være den første Antydning til en Vej, som senere blev af væsentlig Værdi for Sparekassevæsenet, nemlig Sparekassernes indbyrdes Samarbejde.

Fra Sparekassen i Randers indløb der nemlig en Skrivelse, som

henstillede til Direktionen, at den i Samvirke med andre Sparekasser indgik til Finansministeriet om yderligere Begunstigelse med Hensyn til Stempelfrihed. Direktionen fulgte Anmodningen, men den blev afslaaet af Finansministeriet ved Resolution af 5. Juli. Det er første Gang, man ser Frederiksborg Amts Sparekasse optræde i aabent Samarbejde med de andre Sparekasser.

Brændevinsbrænder *A. Petersen*, som i de vanskelige Aar efter Kammerraad Madsens Død trolig og paapasselig havde ledet Direktionen som Formand, afgik ved Døden i Marts 1854. Kort før sin Død havde han ladet Jern-Pengekassen bringe over til Købmand Møllers Bolig, og der samledes de i Byen boende Medlemmer tillige med Bogholderen nu den 13. Marts. Møller paatog sig foreløbig Hvervet som Formand, og man aabnede Pengekassen og tog en Fortegnelse over Indholdet. Alt, hvad der skulde være, blev befundet til Stede, med Undtagelse af det Skadesløsbrev, som Bogholder Albrechtsen i sin Tid havde udstedt som Sikkerhed for sine Oppebørsler. Der laa ogsaa de i sin Tid modtagne kgl. Bevillinger og Hovedkassebogen; de øvrige Arkivalier »blev som Papirer uden Værdi sammenknyttede i en særskilt Pakke og nedlagt i Kassen«.

Da det kaster Lys over Sparekassens Anbringelse af sine let realisable Midler anføres her Registreringen af disse Aktiver:

Kontant	2869 Rd. 90 Sk.
To Amtsstuebeviser	13.000 Rd.
Nationalbankens Receptpaa 3 % dansk- engelske Obligationer	700 £
Creditforeningsobligationer	3000 Rd.
Bankaktier	2100 Rd.
Rigsbankobligationer	5000 Rd.

foruden nogle Papirer, som laa der for Kundernes Regning.

Desuden forefandtes samtlige Aktiver efter Aktivlisten undtagen nogle, som var til Tinglæsning hos Retsskriverne.

»Den nævnte Pakke værdiløse Papirer samt endeel gamle ubrugelige Protokoller, der er uden Interesse, blev forsynede med Sparekassens Segl«. Det kunde have været af Betydning, om disse Papirer var blevne bevarede til Nutiden, men de er forsvundne.

Kontordagen den 4. April 1854 lededes af Justitsraad Fasting, som det ældste Medlem af Direktionen, og her blev Købmand *Carl L. Møller* enstemmigt valgt til Formand. I den afdødes Sted udpegedes Proprietær *Gammeltoft* i Herløv som Direktør. Under Mødet faldt Udtalelser om de »critiske Forhold indenfor Økonomien«, hvad der forekommer mærkeligt for Nutiden, som opfatter de Aar, som særlig rolige, og Direktionen afslaar med den Begrundelse et Forslag fra Bogholderen om for en Del af de i Statskassen indestaaende Midler at købe Papirer, som vilde give større Rente. Men samtidig besluttede man dog at forhøje hans Løn med 100 Rdl. fra 1. Januar 1854 at regne, til 400 Rdl.

I Slutningen af 1855 blev Assessor *From* udnævnt til Amtsforvalter i Roskilde og udtraadte af Direktionen; til hans Efterfølger valgte Direktionen Kroejer Seirø i Bloustrød, med den høflige Tilføjeelse »hvis Justitsraad Fasting (som ikke var tilstede i Mødet) kunde billige det«; men Kroejeren betakkede sig. Da ogsaa Møller *Giellerup* flyttede bort fra Amtet, indtraadte ($\frac{8}{1}$ 1856) Proprietær *Smith* fra Eskemosegaard og Gaardejer i Hjørlunde *Jørgen Pedersen* i Direktionen. Sparekassen glider tydeligvis mere og mere over i Landboernes Kreds, selvstyrende som den var.

Statistikken viser for Aaret 1854, at af de 1474 Indskydere var 447 Børn, 261 mandlige Tyende, 210 kvindlige; altsaa næsten $\frac{2}{3}$ af Indskyderne faldt saaledes ind under de Grupper, til hvis Vel Sparekassen oprindelig var stiftet; 133 var Gaardmænd, 115 Husmænd, 87 Daglejere, desuden var der 70 Haandværkere, 7 Handlende, 1 Søfarende, 3 Militære, 37 Selskaber og Stiftelser og 103 Enker, Embedsmænd eller studerende. Det viser tilstrækkeligt, hvor

mange og forskelligartede Interesser, der var bundne ved Sparekassen.

Det blev ($\frac{3}{10}$ 1854) paa Revisorernes Indstilling bestemt, at fra 1855 skulde Forrentningen af Indskud ske straks den 11. i den Maaned, Pengene indsattes, og ikke som hidtil først fra den følgende 11.; at røre ved den vedtagne Rentesats $3\frac{1}{8}$ % vovede man endnu ikke i Hillerød.

Direktionen anvendte som omtalt af og til en lille Del af Kassens Kapital til Indkøb af offentlige Papirer, og lod de i Statskassen indskudte Penge staa der i Ro til 4 %; ved Uddrag vilde man jo miste Retten til atter at indsætte.

Af de indskudte Beløb udlaantes det mest mulige direkte, og Likviditeten ordnedes paa den Vis, at man, som Regel hver Termin i Nationalbanken optog Laan paa Børspapirerne for at klare de særlige Opsigelser. Ogsaa i det Smaa skete der Forandringer til et mindre paaholdende System end før. 1855 vedtog man saaledes endelig at anskaffe et Skab til Bogholderen til Opbevaring af Sparekassens Protokoller og Regnskaber, og man bekvemmede sig ogsaa til at afskrive en godt 100 Rbd. som tabt paa et Par Smaalaaen; de eneste Tab Sparekassen synes at have haft i den første Snes Aar.

At Kontordagene var saa faa, havde været en Gêne; ved Termin havde Kontorlokalet været som en sammenstuvet Børs af passiarende og ventende Personer, og man havde allerede længe haft det ordnet saaledes, at der paa en særlig Dag i Terminen udbetaltes Renter; nu indførtes det ($\frac{8}{5}$ 1855), at Bogholderens Kontor skulde være aabent for Udbetaling hver Dag i Terminerne fra den 11. til den 24. Kl. 9—11 og 12—2, mens Sparekassen desuden holdt Kontordag hos Fleischer en anden Dag i Terminen.

I Folks Bevidsthed maatte der snart ske en Ændring i Opfattelsen af Sparekassen; paa den ene Side Direktionen, som træffes een Gang om Maaneden i et lejet Lokale i Byens bedste Gæstgiveri,

og paa den anden Side Bogholderen, i sit eget Kontor, den, man søger Assistance hos, hvis man vil laane, den, som tilrettelægger Sagen, den, som skriver Papirerne, og den, til hvem man i Terminen betaler sine Rentepenge. Hvorlænge kunde en saadan Dobbelthed bevares? Enhver kan se, at det maatte bære hen mod eget Hus for Sparekassen. Men det kom til at vare længe endnu.

At Pengerigeligheden ikke var stor, kan man forstaa deraf, at Direktionen i 1855 vedtog »uden Betænkelighed« at ville modtage Tilbagebetaling af ydede Laan, uanset at de ikke var opsagte, og ikke beregne Rente derfor længere end til næste Kontordag. Man var naaet saa vidt nu, at en Omsætning pr. Kontordag paa en Snes Tusinde Rdl. ikke var paafaldende. I Maj 1855 naaede man Laanebegæring Nr. 2000 og allerede i Foraaret 1859 Nr. 3000. Man er nu oppe paa at ligge med Kassebeholdninger paa 15—35.000 Rdl.; thi man har ikke kunnet modstaa Fristelsen til at sælge indkøbte Aktiver, naar Kursen var gunstig, og sad nu med de mange kontante Penge, som ikke gav Rente. For at hindre ethvert Misbrug eller enhver Mistanke om Misbrug foreslog Formanden, at nogle Medlemmer af Direktionen et Par Gange om Aaret foretog Undersøgelse af de Værdier, som han opbevarede i Formandskassen.

De første Aar af Halvtredserne var, som omtalt, gode Aar for Landmændene, ikke blot voksede Produktionsmængden af Korn, men ogsaa Priserne steg. 1855 blev Kapitelstaksten for Rug paa Sjælland ansat til 58 Mark; i 1856 var den kun ansat til 38 Mark. Gennemsnittet for de sidste Tiaar var c. 36 Mark. Der opstod en usædvanlig Pengerigelighed. Ogsaa Frederiksborg Amts Sparekasse fik det at føle; fra 1854 til 1855 voksede Indskydernes Tilgodehavende fra 175.000 Rd. til 275.000 Rd.

Det var saaledes ikke uden Bund i Virkeligheden, at man indenfor Direktionen nu begyndte at anvende Udtryk som »betydelig Pengeomsætning«. Det lyder helt mærkeligt at se Protokollen, næ-

sten en passant, bemærke, at for at imødekomme nogle til næste Kontordag opsagte Kapitaler, besluttede man at realisere for 30.000 Rd. af Kassens Papirer, især naar man husker paa de Vanskeligheder og Overvejelser, langt mindre Opsigelser voldte Sparekassen for næppe 10 Aar siden. De gamle Former og Statuter var ved at sprænges.

Paa en *Generalforsamling* den 3. Juni 1856 Kl. 10 i Sparekassens Lokale hos Gæstgiver Fleischer vedtoges de af *Moritz Philipssen* og J. W. R. Albrechtsen foreslaaede og af hele Direktionen anbefalede nye Vedtægter, samtidig med at Renten af Indskudene forhøjedes fra $3\frac{1}{8}\%$ til $3\frac{1}{2}\%$.

Sammenligner man de enkelte Paragraffer i de ny Vedtægter med de gamle, saa vidt de da kendes, ser man Resultatet af Tidens Udvikling. I Afdl. I, om *Indskudet*, er 32 Sk. vel stadig Mindstemaalet for Indsats, men nu er der ingen Grænse mere opefter, og endelig blev det nu fastslaaet, at i Terminen, som til andre Tider, naar det findes hensigtsmæssigt, skal der afholdes overordentlige Kontordage til Modtagelse af Indskud.

I Afdl. II omtales først *Rentens* Forhøjelse til $3\frac{1}{2}\%$; men, som tidligere, skal Forrentningen først begynde ved 4 Rdl., at regne fra den første 11. efter Datoen for Indskydelsen, ligesom Forrentningen ophører den sidste 11., før Uddraget sker. Til Forandring af Rentefoden skal Generalforsamlingsbeslutning kræves. Renten beregnes maa-nedlig og ikke under 1 Sk. Overskuddet skal, fraeregnet Administrations- og andre Udgifter, oplægges til et Reservefond, hvormed de ved Udlaan muligt lidte Tab dækkes. Naar Fondet har naaet en efter Direktionens Mening passende Størrelse, saa yderligere Overskud kan anvendes til veldædigt Øjemed eller almennyttigt Foretagende, bliver det at afgøre af en Generalforsamling, hvorledes det, som Direktionen mener at kunne undvære, skal anvendes. Dog maa ingen Del bruges til Udbytte for Interessenterne (Indskyderne).

I Afdl. III, om *Uddrag*, træffes følgende Bestemmelser: 20 Rdl. kan hæves paa Anfordring, 20—500 Rdl. med en Maaned, derover med 3 Maaneders Opsigelse. Hæves det opsagte ikke, saa maa der ny Opsigelse til, om der skal hæves. Udbetalingen skal stadig ske i samme Møntsort, som der er gjort Indskud i. Naar der paa en Konto ikke i 20 Aar er sket Bevægelse, skal Besidderen eller dennes Arvinger ved 3 Avertissementer i Berlingske Tidende indkaldes; møder de ikke, tilfalder Kapital og Renter Sparekassen. Sparekassen har Ret til med 3 Maaneders Varsel kundgjort i Berlingske Tidende at opsige indestaaende Kapitaler til en af Terminerne.

Afdl. IV omhandler *Administrationen*. Der skal være en lønnet Bogholder, der tillige har Renteoppebørslen. Hans Løn og Vederlaget for hans Udfærdigelser af Kassens Forskrivninger fastsætter Direktionen. Ellers er det de gamle Bestemmelser, der skal gælde.

Afdl. V, om *Bestyrelsen*, kræver en Direktion paa *mindst* 7 Medlemmer. Man fastslaar, at Direktionen og dens Formand er ulønnede. Formanden er foreløbig Hovedkasserer, men denne Post kan overdrages til en anden, ogsaa en Person udenfor Direktionen, og denne skal da lønnes. Som tidligere skal paa hver Kontordag Formanden, to Direktionsmedlemmer og Bogholderen være til Stede »for at modtage Indskud, udtælle Uddrag, kontrollere Bøgernes Førelse og underskrive Kontrabøgerne, m. m.« Tre af Direktionens Medlemmer skal i det mindste være til Stede for at fatte lovlig Beslutning eller underskrive en den samlede Direktion forbeholdt Bestemmelse.

Afdl. VI, om *Generalforsamlinger*, fastslaar, at Stemmeberettigelse tilkommer Indskydere med mere end 200 Rdl. Indskud, men hver kan kun afgive een Stemme; Indvarsling skal ske tre Gange i Berlingske Tidende og Frederiksborg Amtstidende og give en Maanedes Varsel.

I Foraaret 1856 forhandlede man med Amtsraadet dels om et Laan paa 6000 Rdl. til Bygning af Arresthus i Fredensborg og senere om Modtagelse af 12.000 Rdl. fra Kronborg østre og vestre Birker; det er de Penge, som var laante i Helsingør Sparekasse og i Frederiksborg Amts Sparekasse, og de kom til at staa der roligt indtil 1866.

I Februar 1856 meddelte Finansministeriet, at det ikke længere modtog Indskud fra Sparekassen. Der købtes derefter Papirer for de Penge, som der ikke viste sig Laanebegær efter, og man begyndte at ombytte Papirer, efter som Kursen syntes gunstig; men disse Forretninger voldte mange Vanskeligheder, thi man handlede ikke hurtigt, og saa kunde Kursernes Stigen og Fald pludselig ændre hele Billedet, og Formanden maatte udskyde Afgørelsen til næste Direktionsmøde, hvorefter det samme kunde gentage sig.

Som Eksempel paa de Vanskeligheder, som Obligationskøbene kunde sætte Direktionen i, anføres her de Transaktioner, som blev foretaget fra Juli 1856 til Juli 1857. Det var egentlig normale Aar, men da 1857 tegnede til at blive daarligt for Landbruget, og da Verdensmarkedet var spændt og nervøst, begyndte der at vise sig nogen Uro paa Pengemarkedet, Stormvarsler for den pludselige Deroute i de sidste Dage af 1857.

Det vil dog være naturligt, naar man vil bedømme Direktionens Handlinger, først at opstille en Liste over de mest ansete Børspapirer paa den Tid og paa deres Kurs i Juli 1856 og i Juli 1857:

	1856	1857
Nationalbankaktier	181	187
4 % Østifternes Kreditforening	99 $\frac{1}{4}$	95
4 % Jydske Landcreditforening	99	93
3 % Dansk-engelsk Laan	80 $\frac{1}{2}$	80 $\frac{1}{2}$
5 % » » »	98 $\frac{1}{2}$	95 $\frac{1}{4}$
4 % Østgothlandske	93 $\frac{1}{2}$	93

Da der efter Terminen 1856 var stor Pengerigelighed i Sparekassen, vedtog man at anvende 22.000 Rdl. til Indkøb af Papirer, nemlig 2000 £ 5 % dansk-engelsk (Rothschilds Laan) og Resten i 4 % østgothlandske Hypothek Obligationer, der var ordnet af Hambro og udstedt i Bankomark. Man var saa vist ikke bange for internationale Penge. I Løbet af Juli steg Nationalbankaktierne, hvoraf Sparekassen havde for nogle Tusinde Rdl., til 186, mens 5 % Laanet faldt en Smule, og man vedtog derfor paa Kontordagen i August at sælge Aktierne og for Provenu og Kassebeholdning købe 1500 £ engelske 5 % Obligationer. Men inden man havde faaet Sagen ekspederet, faldt Aktierne atter til 181, og derfor blev der ikke solgt. For en Del af Kassebeholdningen skulde der jo være købt engelsk Laan, som nu stod i 98, men Købmand Møller havde hørt advarende Røster og derfor købt for 3400 Rdl. 4 % Østifter, som stod i samme Kurs, selv om de gav 1 % mindre Rente, og 2500 Bankomark 4 % Østgothlandske til Kurs 93. Imidlertid nærmede man sig nu November, hvor Nationalbankaktiernes Udbytte (8 %) faldt, og Aktierne steg derfor og naaede i Oktober 187; saa var det for fristende ikke at sælge, især da det saa ud til at knibe med Kontanter til November; man solgte og laante den tilstedeværende Kassebeholdning ud i det lokale Marked, og af 5 % Laanet, som nu var gaaet ned til 97, besluttede man at afhænde 1000 £. I December berettede Formanden, at Aktierne var solgt til 180, exclusive Udbyttet; men i Stedet for 1000 £ 5 % Laan havde han efter Konference med kyndige ment det fornuftigere at søge afhændet 700 £ af det engelske 3 % Laan, som man laa inde med; de stod omkring 80. Men Salget var dog ikke helt effektueret, hvorfor Veksellerer H. P. Hansen havde forstrakt Sparekassen med Papirernes omtrentlige Værdi.

Da December Termin 1856 var sluttet, havde Kassen atter rigelige Midler, og man bestemte sig nu for 20.000 Rdl. 4 % Østifter. Det er ovenfor omtalt, at Fastings Nevø havde med jyske Land-

creditforening i Viborg at gøre; maaske har det været Grunden til, at Formanden ved Februardmødet meddelte, at han havde fundet Østifternes Kurs (c. 97½) for høj, og i Stedet havde indkøbt 4 % jydsk Land. (c. 97) og derfor nu fremlagde 20.600 Rdl. i dette Papir.

5 % Obligationerne, som stadig stod i 97—98, foruroligede endnu Direktionen, og man vedtog, trods den gode Rente at realisere, saafremt en passende Kurs kunde faas (98¼ og 200½ for Bankomarkafregningen), og man købte i Marts yderligere for 1000 Rdl. 4 % Creditforeningsobligationer og endelig næste Maaned for 4500 Rdl. I Maj vedtog man ikke at sælge Papirer til Terminen, men optage Laan paa 20,000 Rdl. i Nationalbanken paa dem, og dette Laan afvikledes med 16,000 Rdl. i Juli og 4000 Rdl. i August 1857, hvorhos man yderligere erhvervede for 3000 Rdl. jydsk Land.

Dette viser tilstrækkeligt de Vanskeligheder, som Pengenes Administration krævede, og de Krav til Finanskyndighed, der maatte stilles til Lederne. Mens Kurserne paa Nationalbankaktier, der jo var solgte, steg, var Obligationerne lavere, men mest de danske, som man havde dækket sig med. Derimod var det unægteligt ros værdigt, at man forenkledede Portefeullen til dansk Mønt, og derved blev uafhængig af de Udsving, som udenlandsk Valuta kunde give.

Det meget forøgede Arbejde med Sparekassens Regnskaber medførte, at Revisorernes Løn blev forhøjet til 200 Rdl.

I den følgende Tid kom flere nye Mænd til at overtage Ansvaret for Kassens Styrelse. I April 1857 meddelte Proprietær *G. Smith*, at han forlod Amtet, og Købmand *N. Aabye* i Hillerød valgtes enstemmigt til hans Efterfølger.

Det skæbnesvangre Aar 1857, da den store Deroute begyndte, satte ikke overvældende stærke Spor i den herværende Sparekasse;

Aaret havde jo i det Hele været et Tilbagegangsaar. Landbrugsprodukternes Pris gik ned, Kapitelstaksten for Rug var for 1857 kun 30—31 Mark, og Indskudene kom ikke saa rigeligt som før. I Oktober har man følt Uroen, og efter en skriftlig Votering, som dog ikke er bevaret, blev det vedtaget at opsigte, hvad der fra gammel Tid indestod i Statskassen, 13.000 Rdl., og at realisere yderligere 400 £ af det 3 % engelske Laan, men man udlaante samtidig over 10.000 Rdl.

Netop i de Dage kom der Opfordring fra den nystiftede *Privatbank* — den aabnede 2. November 1857 — til at træde i Forbindelse med den ved given Lejlighed, saa man indløste Bankens Sola-Veksler, hvad Sparekassen bejaede, »naar dens Lejlighed iøvrigt tilsteder det«.

I December var Ulykken over Hovedet. Firmaet *Pontoppidan* i Hamborg maatte paa Grund af Mangel paa likvide Midler suspendere sine Betalinger, og derved truedes Danmarks Næringsliv, omend sjællandske Forretninger i mindre Grad. I københavnske Finanskredse og blandt Politikerne herskede den største Bestyrtelse. *Tietgen* fik sat et Laan igennem til Pontoppidan paa 1 Million Bancomark, og der igennem reddedes de mange jyske Firmaer, som i Halvtredserne var afhængige af de Pontoppidanske Forretninger. Af de Summer, som var stillet til Danmarks Raadighed ved Sundtoldafløsningen, altsaa udenlandsk Valuta, dannedes *den midlertidige Laanebank for Kongeriget*, som bl. a. skulde forstrække Pengeinstitutterne, saa Opsigelse af Prioriteter kunde undgaas. Sparekassen mente dog foreløbig at kunne klare sig, idet man for at styrke Kassen bestemte at sælge 1000 £ 5 % Laan, saafremt Kurserne 93 og 201, henholdsvis paa Laanet og paa Bancomark, kunde opnaaes.

Den 22. December var Situationen saa truende, at Direktionen »af Hensyn til de nærværende Pengekonjunkturer i det Hele vedtog at sikre sig en tilstrækkelig coulent Capital til at dække de gjorte Op-

sigelser« og at søge optaget et Laan paa 15.000 Rdl. i den midlertidige Laanbank mod Pant i Sparekassens Panteobligationer, skulde det ikke lykkes, da at sælge, uanset Tabet, de 1000 £ 5 % dansk-engelske Obligationer. Derimod tilbød man med Glæde at modtage uden Opsigelse Tilbagebetaling af forskellige Prioritetslaan.

Laanet opnaaedes ikke straks, men Sparekassens Vexellerer H. P. Hansen i København skaffede den de 9000 Rdl., som var nødvendige; man vedtog alligevel i Januar 1858 at fastholde Begæringen om Laanet i den midlertidige Laanbank.

Frygten for, at Pengene skulde undrages Sparekassen, naar Renten kun var $3\frac{1}{2}$ %, og maaske ogsaa Hensynet til, at Bondestandens Sparekasse, som var stiftet 1856, gav 4 %, bevirkede, at man i Marts 1858, altsaa midt under Krisen, besluttede at sammenkalde en Generalforsamling, som skulde give Bemyndigelse til at forhøje Renten af Indlaan til 4 % (Forholdene var under Krisen saadan, at man i København betalte indtil 8 % for rede Penge, og Frederiksværk Sparekasse havde allerede fra 11. December 1857 sat Renten op til 4 %). Men det skulde være en Betingelse for Forhøjelsen, at Renteforhøjelser eller Nedsættelser fra nu af skulde være en *Direktionssag*, og ikke indbringes for Generalforsamling. Hertil sluttede en *Generalforsamling* sig eenstemmigt den 6. April 1858. Men skulde Renten for Indlaan forøges, maatte nødvendigvis ogsaa Renten af Udlaan forhøjes, og den blev for nye Vexellaan sat til 6 %, for Prioritetslaan til $4\frac{1}{2}$ %. Ved samme Tid gav Sparekassen sine Debitorer en generel Tilladelse til at udtræde af Landets Brandforsikring, naar de vilde indtræde i den nye Brandforsikring for Bygninger i det danske Monarki.

Laanet hos Laanbanken tilbagebetaltes allerede i April dels ved Salget af de ofte nævnte 1000 £ Sterling Obligationer, dels ved Provenuet af et (vistnok 6 %) Laan i Nationalbanken paa 10.000 Rdl.

paa deponerede Panteobligationer, og samtidig besluttede man at frugtbar gøre 2500 Rdl. f. Eks. ved at indskyde dem i Privatbanken; det blev dog til, at de udlaantes til Vexellereren til 4 %. At der var Uro mellem Folk, fremgaar af, at Direktionen besluttede straks ved Regnskabet for 1857's Fremkomst at offentliggøre det uden at afvente Revisionen.

I Maj forøgedes Laanet i Nationalbanken med 25.000 Rdl. mod Pant i 36.200 Creditforeningsobligationer, 8000 Bancomark østgothlandske Hypotekobligationer samt i de allerede indleverede Prioritetsobligationer for 10.000 Rdl. Laanet; thi der var betydelige Kapitalopsigelser til Terminen.

Kammerraad Rasmussen paa Flynderupgaard havde netop underrettet Formanden om en mundtlig Afgørelse af Indenrigsministeren paa et af Sjællands Stifts landøkonomiske Selskab indgivet Andragende om Hjælp til nødstedte Landmænd, for at forebygge Realisationer, som under den store Pengetrang maatte befrygtes; Protokollen føjer til, at der var givet ham Svar derpaa paa Direktionens Vegne. Det har formentlig været beroligende, men kendes ikke; thi Protokollen er yderst forbeholden med alle Realiteter. Ministeren havde nemlig vel skaffet Penge til at støtte Landboere, som havde faaet deres Prioriteter opsagte i denne pengefattige Periode, men samtidig forespurgt bl. a. Sparekasserne, om de havde Penge nødige for at undgaa Opsigelser, og Frederiksborg Amts Sparekasse synes ikke at have behøvet at gøre Brug af dette Tilbud og heller ikke at have opsagt Prioriteter. I September blev Laanene til Nationalbanken tilbagebetalt, og man begyndte igen at købe Papirer, denne Gang jyske Land.

For Handelsstandens Vedkommende var Krisen ovre før Juni Termin; Landbostanden følte dog længere dens Virkninger. Strømmen af Indskud mindskedes, og Indlaanssummen, som med 1856 var 314.000 Rdl. og med 1857 372.000 Rdl. gik i 1858 8000 Rdl. ned, for to Aar efter med 1860 at naa op paa 543.000 Rdl.

Krisen havde virkelig rystet Forholdene i Amtet. Amtstidende skriver i Juli 1858: »Som Bevis for, at Pengeknapheden, i det mindste her paa Amtet, synes at være overstaaet, kunne vi meddele, at der i Tirsdags blev indskudt i Sparekassen c. 29.000 Rdl. Det tør nu haabes, at dette Institut om ikke lang Tid vil kunne tilstaae Udlaan til Private; at dette ikke allerede kan ske, er en naturlig Følge af, at Directionen under hele Pengekrisen ikke har opsagt en eneste Kapital hos sine Skyldnere, og altsaa — for at fyldestgøre de mange og store Uddrag, der i det sidste Halvaar have andraget c. 60.000 Rdl. mere end Indskudene, har tilveiebragt de fornødne Kontanter paa anden Maade, hvilke saaledes nu først maa dækkes. Man kan ikke noksom rose Directionens rolige Besindighed under de vanskelige Pengeforhold, hvilken det for en stor Del skyldes, at Pengekrisen her paa Amtet er overstaaet saaledes, som den er.«

Det er jo en fin Kompliment fra Offentligheden til Sparekassen og dens Ledere.

Det blev fra nu af Skik før December og Juni Termin at laane en 15—20.000 Rdl. i Nationalbanken og tilbagebetale Pengene i Januar og Juli.

Man begyndte ogsaa, da der indskødes saa mange Penge, at gaa i Lag med større Opgaver, som *Udlaan til Kommuner*, hvortil Begyndelsen allerede var gjort ved Laanene til Hillerød By og til Amtet. I Oktober 1860 søger Frederikssund Communalbestyrelse om et Laan paa 5000 Rdl. til en Skolebygning, men faar Svar, at der først vil være Penge dertil hen paa Foraaret. Det effektueredes i Juni Termin 1861 og i Oktober s. A. Nu begyndte det at knibe med at faa Pengene anbragt; Renten paa Vexelobligationer nedsattes derfor fra December 1860 fra 6 % til 5 %.

Maaske kaster et Avertissement i Amtstidende lidt Lys over Pengerigeligheden og den deraf følgende letsindige Omgang med det gode Mammon. I 1858 har Direktionen indrykket: »Ved sidste Spa-

rekassemøde er paa Bordet, hvor Ind- og Udtællingerne foregaae, bleven forglemt et Pengebeløb, hvilket vel kunne blive Eieren udbetalt, naar han tilstrækkeligt kan godtgjøre sin Berettigelse; navnlig nøjagtig angive Summens Størrelse og af hvilke Myntsorter den bestod. Man henvende sig til Directionens Formand Kjøbmand Carl L. Møller.«

I April 1861 fremkom der gennem to af Direktionens Medlemmer, Købmændene Møller og Aabye paa Hillerød Kommunalbestyrelses Vegne Andragende om et Laan paa 5000 Rdl. at betale i Aarets Løb, hvilket Direktionen, som næsten var fuldtallig mødt, bevilgede.

I 1855 var Frederiksborg Amts Sparekasse efter Indskuddenes Størrelse Nr. 21 i Rækken af danske Sparekasser; i 1861 var den steget til Nr. 14, og efter Indskydernes Antal var den Nr. 10.

Sparekassen havde paa sin første Dag i 1861 56.032 Rdl. som Kassebeholdning, og selv om de 30.000 Rdl. skyldtes et for Sikkerheds Skyld optaget Nationalbanklaan, der straks efter betaltes tilbage, var Beholdningen for stor; der var ikke større Laanebegær, og da Kontanterne i Februar var vokset til 32.000 Rbd., besluttede man at bide i det sure Æble og overdrage Sparekassens Vexellerer H. P. Hansen at faa indskudt i Nationalbanken 25.000 Rbd. paa en Maanedes Opsigelse og 3 % Rente; det var jo ikke morsomt, naar Indlaansrenten var 4 %. Dog Banken sagde Nej; den vilde kun tage Pengene paa 3 Maaneder. Saa gik man til *Privatbanken*, som antog Betingelserne, 3 % paa en Maanedes Opsigelse, og saaledes kom Samarbejdet igang med denne Bank, som gennem mange Aar blev Bankens væsentligste Forbindelse ved Siden af Nationalbanken, og som altid gerne tog mod dens kontante Indskud, selvom de kun blev staaende nogle Maaneder. Nu havde man jo Pengene i Privatbanken, saa man optog intet Laan i den tilstødende Termin, men besluttede at opsigte af sit Tilgodehavende der. Formanden oplyste i Terminsmødet, at han havde hævet alle Pengene, men indsat 10.000 Rdl. plus Renterne igen i Banken, men til 3½ %; det var jo behageligere Tidender.

Karakteristisk er det, at man endelig 4. Februar 1862 gav Ordre om at forenkles Regnskabet ved at udelukke Dobbeltberegning i Bøgerne med Sølv eller Sedler og Tegn; siden 1838 havde Forskellen jo ikke haft praktisk Betydning; men de ældre Herrer i Direktionen synes at have sat sig imod Ændringer i dette formelle Forhold; dog var den, selv i Bestyrelsesprotokollen, ikke brugt efter 4. September 1860.

Nu var man i god Gænge med Kassebeholdningsspørgsmaalet; en 20—30.000 Rdl. indsattes i Løbet af hvert Halvaar i Privatbanken, men hævedes omkring hver Termin, Resten af de indkomne Indskud udlaaantes; men naturligvis skulde man passe paa ikke til daglig at gaa Bunden for nær, som i Oktober 1862, da der kun var 320 Rdl. i Kassen, hvorfor man deraf ikke kunde betale alle Uddrag, og Direktionen saaledes kom i en pinlig Situation; nu tog dog ingen af dem deres egen Tegnebog frem, som før i Tiden.

I 1862 oprettedes der to ny Sparekasser indenfor Amtet, begge paa Steder, hvor Frederiksborg Amts Sparekasse har haft mange Kunder, nemlig i Helsingø og i Hørsholm, men det paavirkede ikke i nogen væsentlig Grad dens Stilling i Øjeblikket; Indskudsmassen steg 26.000 Rdl. i 1862 og 23.000 Rdl. i 1863.

Efter 1857—58 Krisens Afslutning skete der forskellige Ændringer i Direktionen. Allerede i 1857 i December udtraadte Cancelliraad *Svend Petersen* fra 1. Januar 1858 at regne. I Januar 1858 valgte man en ny Direktør i hans Sted, nemlig Overlærer *Johannes Andreas Ostermann*, som i 1848 var valgt som Hillerødkredsens Repræsentant til den grundlovgivende Rigsdag, som 1849 blev dens første Rigsdagsmand, og som efter L. Krogs Død en Tid havde været Redaktør af Amtstidende; hvis han ikke vilde tiltræde, skulde Amtsraadsmedlem Proprietær Grandjean til Leerbjerggaard anmodes. Men Ostermann sagde Ja.

Amtsfuldmægtig *G. Møller*, der var avanceret til Kammerassessor, blev i 1861 udnævnt til Amtsforvalter i Holstebro, hvorfor han drog fra Byen; i hans Sted antoges Fuldmægtig *N. E. Faarhoff* hos Byskriveren i Hillerød til, sammen med Adjunkt Lowsen, at være Revisor.

I Marts 1862 foreslog Kammerraad Gammeltoft, at man opfordrede Gaardejer H. Hansen i Isterød til at indtræde som Medlem af Direktionen, men han sagde Nej, og man besluttede da 1. April 1862 at indvælge, i Stedet for Gaardejer *Jørgen Pedersen*, der var afgaaet ved Døden, Gaardejer *Niels Rasmussen* i Stavsholt. Procurator *Albrechtsen* var bleven syg og skulde nu 1. Juli rejse til et udenlandsk Badested; Direktionen tillod derfor, at Kontorist Hildebrand konstitueredes paa hans An- og Tilsvær som Bogholder.

Da Fleischer frattraadte Forpagtningen af Gæstgiveriet i »Stadt Copenhagen«, vedtoges det med 3 Stemmer mod 2 at forhandle med Gæstgiver Rasmussen om Lokale; alle 7 Direktører var til Stede, og man enedes om fra Oktober 1861 at henlægge Møderne til Abels Gjæstgivergaard ligeoverfor Indkjørselen til Frederiksborg Slot (nuværende »Hotel Leidersdorff«). Formanden, Købmand Carl L. Møller boede ligeoverfor og drev den Forretning, som nu er Købmand Frisch Jensens.

Da Carl L. Møller tiltraadte som Formand og Opbevarer af Sparekassens Værdier, havde han foreslaaet, at to af Medlemmerne af Direktionen af og til eftersaa Kassen hos ham. Disse Revisioner blev udført meget grundigt, og der blev i et følgende Møde fremlagt en Liste over de Bemærkninger, Meddirektørerne mente at burde gøre; i Reglen er det rent formelle Ting, som paataltes, som at Obligationerne ikke var afleveret fra Vexellerer, Bank eller Tinglæsningskontor, eller at der var Kasseangel, fordi nogle Summer efter Mødet var udlaant, men ikke tilført Bøgerne; men det synes at have irriteret *Carl Møller*, og 3. Maj 1859 meddeler han, at han paa Grund af det større Ansvar og

mere omfattende Arbejde, som er en Følge af Sparekassens udvidede Virksomhed, ikke saa sig i Stand til at vedblive som Formand længere end til Nytaar. Først 4. Oktober behandles Sagen atter; en ny Formand skulde da vælges. Man samlede om Købmand *N. Aabye*, men han erklærede bestemt ikke at ville modtage Valg, hvorefter man atter eenstemmigt bad Carl Møller om at fortsætte, hvad han lovede; dog skulde man være opmærksom paa de Muligheder, som viste sig for at skaffe ham en Afløser; i Slutningen af 1860 erklærede Møller sig paa ny villig til at fortsætte en Tid. De omtalte Kasseeftersyn greb ind paa Revisorernes Gebet, thi Direktionen erklærede, at naar dens Udvalg havde overtydet sig om Aktivernes Tilstedeværelse, havde Revisorerne intet dermed at gøre.

Det var med Kæmpeskridt, at Kassen voksede i disse Aar; paa een Mødedag kunde godt et halvthundrede Laan blive bevilget til et samlet Beløb af 30—40.000 Rdl.; Tilrettelæggelsen af Arbejdet medførte selvfølgelig et betydeligt Ansvar.

En lille snurrig Avisfejde om Sparekassen fandt Sted omkring Aarsskiftet 1863. En Avis havde udtalt sig om den store Nytte, Sparekassen var for de smaa i Samfundet. Mod dette skrev en Haandværker en Række Artikler i »Frederiksborg Ugeblad«, der udkom i Frederikssund og hvis herværende Repræsentant var den andetsteds omtalte, altid meget misfornøjede Guldsmed Jensen. De gaar ud paa, at Sparekassen suger til sig de Penge, som en driftig Haandværker ellers let vilde kunne laane hos Naboerne, mens han nu ikke kan faa et saadan Laan, naar han ikke kan byde Sikkerhed til Sparekassen. Først antydes det, at Sparekassen for at lette Regnskabet foretrækker de store Udlaan til Ejendomsbesiddere, og saa insinueres det, at Købmændene i Directionen vel foretrækker deres Kunder, naar disse vil laane, for den trængende Haandværker. Som Debatten udviklede sig, skriver een pudsigt nok, at ved Udlaan uden Sikkerhed hos Private, bliver naturligvis af og til en Debitor snydt;

men det er da dens Fejl, som ikke ser sig for. Sparekassen derimod ser alene paa Sikkerhed. Naivt antydes, at der er Uorden i Regnskabet, fordi een har set en Sparekassebog, hvor der ikke var skrevet Renter til, og det skønt der staar i Vedtægterne, at Renter skal tilskrives hvert Halvaar. Nej, Sparekassen er ikke til Gavn for de »Smaa«, men de »Store« tager Nyttten af den.

I Amtstidende tager »en Landmand« kraftigt til Genmæle. Hvis der ikke er skrevet Renter paa Bogen, er det fordi den ikke har været præsenteret. Sparekassen kan da ikke gaa rundt til Indskyderne hver Termin og skrive i deres Bøger. »Ingen, som har eller har havt Penge i Sparekassen, har under den nuværende Bestyrelse havt Grund til at anke over at være forfalsket en halv Skilling.« Bestyrelsen er jo ulønnet, og det er kun for den gode Sags Skyld, at disse Mænd har overtaget Bestyrelsen. — Som man ser, kunde Skumlerierne og Vrøvlet stadigt trives i den gode By.

Men Fejden havde maaske dog sin Betydning, for kort efter indkaldte Sparekassen i Avisen en c. 30 Indskydere, som havde Smaabeløb, vel mest uhævede Renter, paa deres Konto; kun 1 var paa 5 Rdl., 1 paa 2 Rdl., 3 paa 1 Rdl., Resten derunder.

Men Avisomtalen fortsattes i Amtstidende, med megen Ros til Direktionen, ogsaa fordi den gerne udbetalte uden Opsigelse, blot der var Penge disponible, og forleden blev der indbetalt 57.000 Rdl. Men der er for faa Medlemmer til det store Arbejde. Direktionen skulde fordobles, især skulde flere Mænd fra det nordlige i Amtet derind.

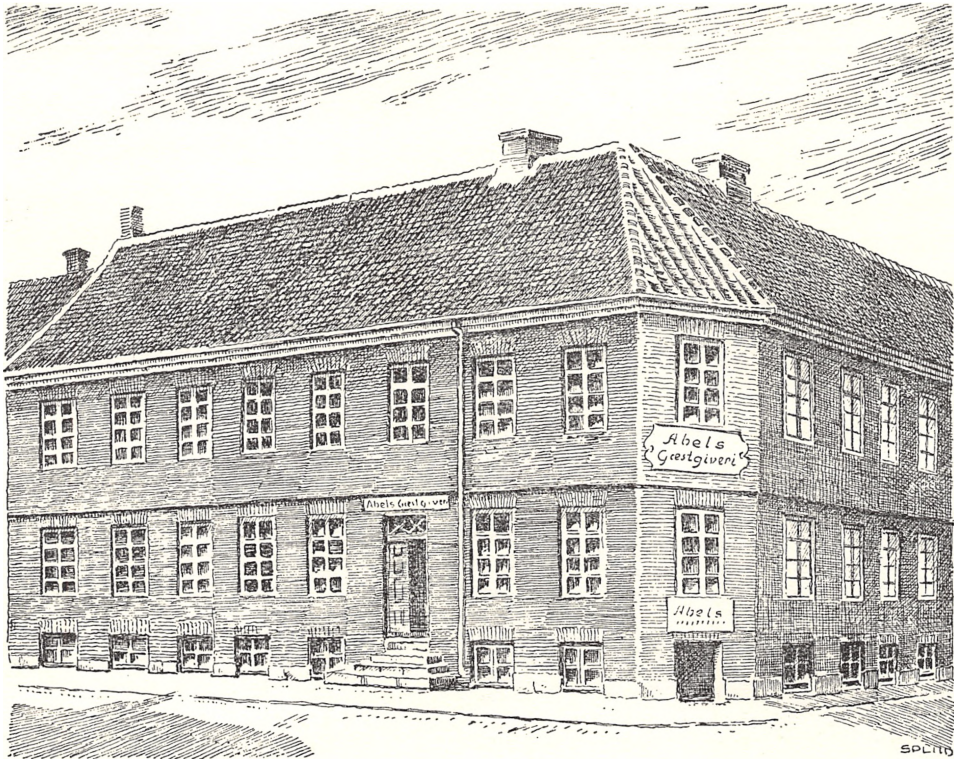
Ostermann kommer saa med et Svar, hvori han omtaler, at han saavel forstaar Besværlighederne hos dem, der maa vente flere Timer paa at blive expederede og derfor tit kommer til at søge Hjemmet i Mulm og Mørke. Det er heller ingen Fornøjelse for Direktionen at være i næsten uafbrudt Aktivitet fra Kl. 11 Formiddag til Kl. 12 om Natten, som det var Tilfældet sidste Sparekassedag. Men at for-

---

høje Direktionens Tal hjælper ikke, da det er Indførslen i Bogholderens Protokol, som tager Tid, og kun een Mand kan gøre dette, saavel som een maa indtælle og udbetale Pengene, hvis der ikke skal komme Uorden i det Hele. »Hvor saa meget udføres frivilligt, der bør de, som nyder godt af denne Frivillighedens Tjeneste, indsee, hvor vanskeligt det kan være yderligere at lægge Beslag paa Kræfterne.«

Opponenten bliver dog ved sit, og foreslaar, at Formand og Bogholder vederlægges for det Arbejde, de yderligere faar; derefter nævner han forskellige Personer som egnede til Direktionspladser.

Der var saaledes Problemer nok for Sparekassen at arbejde med, især da Væksten stadig fortsattes.

„Abels Gæstgivergaard“

FORHOLDENE I TREDSERNE OG KRIGEN 1864

Frederik VII's Regeringstid lakkede mod sin Ende. Hillerød og største Delen af Amtet havde været ganske blændet af Majestætens enkle og hjertevarmende, bramfri Optræden overfor de mange, og de faa var indfangede af de meget muntre private Festligheder. I Frederiksborg Slotskirke var Kongen viet til Grevinde Danner, en Begivenhed som Amtstidende ikke omtalte; udenfor Byens Port havde 1851 Frederik VII stillet sig i Spidsen for den fra Krigen hjemvendende Jægerbataillon, som garnisonerede i Helsingør, ført den gennem Byen til et storartet Festmaaltid i Ridehuset paa Hillerødsholm og selv deltaget i Festen; ved »Stadt Kopenhagen« var han ofte steget i Land fra en Baad for at deltage i Byens Bazarer og Fester; mere end een-

gang fik »de veldædige Komitéer« at mærke, at de kunde regne med Tilskud fra Kongens Kasse. I Ly af Majestæten stod der Glans om By og Slot, hans Yndlingsresidens, hvor Livet levedes under friere Forhold end i Hovedstaden, og hvor Kongen ugenert kunde dyrke sine Passioner; den lidt fantastiske »Frederiksborg Uniform« med den mørke Snorefrakke og den ejendommelige lille Hue blev her indført ved Hoffet som den uceremonielle Paaklædning i det daglige Liv. Paa utallige Maader sivede kongelige Naadesbevisninger ud over Egnen. Slottets Brand 1859 blev paa mere end een Maade en Katastrofe for Egnen, selvom Genopførelsen i en Aarrække bragte mange Penge til Byen.

Med Vosbeins og Krogs Død tabte Amtstidende noget af sin bitre Tone, men desværre ogsaa af sin klare Idefuldhed. Der kom meget Smaakævl frem, ikke mindst fra »Almuepartiet« med Guldsmed Jensen i Spidsen, som i vrøvlede Indlæg i den snurrigste, misforstaaede Kancellistil kæmpede »for den lille Mands Ret« udfra en Betragtning om, at den gode Konge, Frihedens Giver, vilde have det saaledes, at der ikke skulde være Hindringer for Opfyldelsen af den jævne Mands Ønsker.

Man gled let hen over Krigen og de Brøst i Monarkiets Opbygning, den havde afsløret. Amtstidende har i hvert Nummer en lang Række Meddelelser fra Hertugdømmerne af økonomisk og nationalt Indhold. Haandværkerforeningen i Hillerød gør sig gældende som Korporation og stiller i Byens Liv sine Krav. Der er ogsaa vigtige Fremskridt under Opsejling. En Jernbane skal føres fra København til Helsingør over Hillerød; man havde heldigvis i sidste Øjeblik faaet hindret, at Banen lagdes nær Kysten, og nu saa man Arbejdet skride frem. Enhver Borger forstod, hvad det maatte betyde, at Banen kom, og ventede sig Guld og grønne Skove deraf.

Men i den store Politik og i den store europæiske Stilling saa det uroligt ud. Paa uklare Forestillinger om Landets europæiske Stilling

og om Støtte fra større og mindre Nationer betraadte de national-liberale Regeringer Veje, som maatte være farlige. Med Treaarskrigen in mente undervurderede man Faren, og Spillet sattes igang, Spændingen blev ulidelig; Forfatningsforslaget, hvorved Slesvig knyttes nærmere til Danmark, forelagdes. Vi er kommet til det skæbnesvangre Aar 1863, hvor Forslaget blev vedtaget, Kong Frederik VII døde og Krigen med Preussen og Østrig udbrød.

Ogsaa i Sparekassen skete der Nydannelser. Bogholderen, Procurator *Albrechtsen* afgik ved Døden, og Direktørerne besluttede straks den 14. April 1863 at konstituere hans Kontorist Hildebrand i Bestillingen; men paa et Plenarmøde den 21. April vedtog man følgende: Posten som Bogholder ved Sparekassen, der nu er ledig ved Procurator Albrechtsens dødelige Afgang, bliver at forene med Kassererposten, som Formanden hidtil har bestridt. Den saaledes samlede Bogholder- og Kassererpost lønnes med 800 Rdl. aarlig, samt den allerede tidligere fastsatte Betaling for de til Sparekassen udstedte Documenter, hvortil bemærkes, at for saa vidt Bogholderen maatte finde det nødvendigt, eller Direktionen anse det ønskeligt, at juridisk Assistance maatte erhverves til den nævnte Posts Bestridelse, da bliver denne at afholde af Bogholderen. Som Kaution for det ham betroede stiller Bogholder-Kassereren 10.000 Rdl. Posten skulde straks besættes.

Og Manden fandtes. Den hidtilværende Formand *Carl L. Møller* valgtes eenstemmigt og udtraadte derfor af Direktionen. Proprietær *Gammeltoft* blev Formand og Købmand *N. Aabye* Viceformand. Enken efter Bogholder Albrechtsen beholdt Gagen til 1. Juli. Desuden besluttede man at lade indkalde til Generalforsamling for at opnaa Bemyndigelse til at anvende mindre Beløb i veldædigt Øjemed, saaledes at man paa denne Vis kunde tillægge hende et aarligt »Gratiale« paa 200 Rdl. — Bogholderkontoret skulde foreløbig forblive, hvor det var, og Hildebrand fik Fuldmagt til paa Bogholder Møllers

Vegne at modtage Renter af Obligationerne, mens Afdrag skulde ske til Bogholderen. I Juni flyttedes Bogholderkontoret dog ned til Carl L. Møllers Bopæl paa Hjørnet af Slotsgade og Slangerupsgade.

Nyordningen var sikkert formelt uangribelig; det havde jo længe været klart, at Formandens Arbejde og Ansvar var udover, hvad man kan kræve af Velgørenhedshverv; hans Aflønning havde længe ligget i Luften. Men der har utvivlsomt været Gnidninger indenfor Bestyrelsen i Anledning af den trufne Ordning. Den 25. April 1863, altsaa fire Dage efter, meddelte Overlærer Ostermann, at han ønskede at udtræde af Direktionen. Man kan maaske udlægge det som et Tegn paa Frygt, naar det paa Majmødet protokolleredes, at han altsaa »Dags Dato ophører at fungere« og ikke, som det ellers var Skik, ved Regnskabsaarets Afslutning, samt at man ved Affattelse af Dagsordenen for Generalforsamlingen indføjer et nyt Punkt, nemlig at Direktionens Medlemer har Stemmeret, uanset om de har indskudt Penge i Sparekassen. Endelig vedtog man at yde (hvem?) et rentefrit Laan til Oprettelse af en Tvangsarbejdsanstalt for hele Amtet, aabenbart for at have noget af fælles Interesse at samle Folk om. Paa Mødet, hvis Protokollat Ostermann har underskrevet, besluttede man endvidere at udvide Direktørernes Antal til 9 og anmode Gaardejer Smith, Sophienborg, Forpagter Lassen, Svanholm, Cancelliraad Sølling og Brændevinsbrænder Marcussen i Hillerød om at indtræde.

Brændevinsbrænder *Marcussen* og Forpagter *S. Lassen* var villige til at indtræde i Direktionen, men de to andre Herrer undslog sig; Købmand *Bendahl* i Frederikssund blev derpaa opfordret og sagde Ja.

En meget vidtrækkende Beslutning blev truffet paa samme Direktionensmøde, idet man vedtog at oprette en *Filial i Frederikssund*. Denne By var vokset betydeligt i de forløbne Aar fra 400 Indvaanere i 1840 til 763 i 1860, og dens Opland havde ret besværlige Forbindelser med Hillerød. Man besluttede nu, efter Formandens Forslag, for Frem-

tiden hver anden Maaned at holde Kontordag i Frederikssund; Mødedagene blev senere fastsat til den sidste Tirsdag i hver Maaned. Filialkontoret i Frederikssund aabnedes paa »Hotel Isefjord« 28. Juli 1863, tilstede var Formanden og de to nyvalgte Direktører Forpagter S. Lassen og Købmand Bendahl. Men 1. September bestemtes det, at Kontordagen i Frederikssund for Fremtiden skulde afholdes Onsdag efter den første Tirsdag i hver Maaned, altsaa Dagen efter Hillerøds Kontordag.

Desværre var man kommet lidt for sent med Frederikssund. Den sjællandske *Bondestands Sparekasse*, der var stiftet 1856, havde netop i Slutningen af Juni 1863 aabnet et Kontor i Frederikssund, og det skulde ikke blive derved. I Marts 1864 indrettede den Kontor i Skuldelev Kro. Det føltes som Krig mod Amtssparekassen.

Man vedtog i Maj 1863, at Laanet til Tvangsarbejdsanstalten skulde sættes til 15.000 Rdl., og endelig skulde Kontorist Hildebrand for den Omhu og Dygtighed, hvormed han havde passet Bogholderforretningerne under Albrechtsens Sygdom, have et Honorar paa 50 Rdl.

Den indvarslede *Generalforsamling* blev afholdt den 4. August hos Gæstgiver Rasmussen, og de tre Poster vedtoges enstemmigt. Velværdighedsparagraffen i den Form, at Direktionen maatte raade over Halvdelen af Overskudets Renter. Laanet til en paatænkt Arbejdsanstalt for Amtet kom til at lyde paa et Tilbud om et paa visse Aar rentefrit Laan paa 15.000 Rdl.

5. November 1863 vedtog man at styrke sig til Terminen ved at optage et Laan i Nationalbanken paa 10.000 Rdl. og hæve de 16.000 Rdl., som stod i Privatbanken. Omfanget af Sparekassens Udlaansvirksomhed viste sig inden Aarets Udgang at være blevet saa omfattende i den forløbne Snes Aar, at man forhandlede om Laanebegæring Nr. 5686 og registrerede et Udlaansdokument som Aktiv Nr. 2003.

Den 10. December 1863 holdt Direktørerne Møde i Hillerød om Fordelingen af de Midler, som var stillet til Direktionens Haand til veldædigt Øjemed. Da der var Overskud pr. 1/1 1863 paa c. 28.000 Rdl., vilde Halvdelen af Renten deraf beregnet til 4 % blive c. 560 Rdl. Disse fordeltes saaledes:

Procurator Albrechtsens Enke for et Halvaar	100	Rdl.
Datteren af afdøde Skovridder Bagge, Nøddebo, aarlig	50	—
Datteren af afdøde Distriktslæge Tuxen, Esbønderup, aarlig	50	—
og for et Aar:		
Købmand Brandt, Hillerød	50	—
Gæstgiver Fleischer, Hillerød	30	—
Tjenestepigen Karen hos Sognefoged Haase, Slagslunde..	20	—
samt aarligt til		
Asylet i Fredensborg	25	—
Distriktslæge Ewertsens Enke	25	—
Jfr. Elise Wold, Svanholm	25	—
Jfr. Ane Margrethe Pauline Hansen, Esrom	25	—
Jfr. Nielsen hos Consistorialraadinde Hansen, Slangstrup ..	25	—
og en Gang for alle til		
Husmand Hans Jørgensen, Hjørnlunde	20	—
Husmand Jens Jørgensen, Staunsholt	20	—
samt (indtil videre) til		
Læge Yorks Enke i Frederikssund	25	—

Fordelingen har været i Overensstemmelse med de Regler, som Roskilde Sparekasse fulgte, nemlig at give til daarligt stillede Enker og Døtre efter Embedsmænd, til veltjente Tyende og til fattige Landarbejdere, samt til Folk, som havde staaet i Forbindelse med Sparekassen.

Med Aarsskiftet kom *Krigen* med Tyskland. Sparekassen laa med en kontant Beholdning paa 25.500 Rdl., deraf udlaantes 11.000 Rdl. og 10.000 Rdl. indsattes i Privatbanken. Denne Bevægelse fortsattes de følgende Maaneder; om noget større Uddrag synes der ikke at være Tale. En Bevilling paa 100 Rdl. i April 1864 til »de i Krigen saarede eller Faldnes Efterladte i Frederiksborg Amt« synes at være et af de faa Spor, Krigen direkte satte i Sparekassens Protokol. Da Rentefoden i det frie Marked steg, blev en Forhøjelse af Renten paa Prioritetslaan til $4\frac{1}{2}$ % i Juni paalagt alle Laanere, at ordne inden eet Aar. Ligeledes vedtog man, efter Indenrigsministeriets Opfordring, at modtage Creditbeviser som Indskud (dog til Kurs; de stod dog snart i Pari) og at anlægge en Del af Kassebeholdningen i dem. I December 1864 havde man en Kassebeholdning paa 19.000 Rdl., hvoraf man udlaante 14.000 Rdl. I Aarets Løb blev Indskudsmassen forøget med næsten 5 %, Uddragene havde været 219.000 Rdl., men der var indskudt 225.000 Rdl., saa der indestod 839.000 Rdl., hvoraf de 33.700 Rdl. var Sparekassens egen Kapital. Der var ganske vist optaget Laan i Nationalbanken, men de synes indfrieede inden Aarets Udgang. Saa Sparekassen var kommet let over Krigsaaret.

Midt under Krigen, den 8. Juni 1864, blev *den nordsjællandske Jernbane* indviet, og Kongefamilien opholdt sig en halv Times Tid i Hillerød paa Vejen til Helsingør. Udbygningen af Jernbanen havde krævet meget betydelige Jordarbejder i Omegnen af Byen, hvad der straks gav Pengeomsætning, og man omfattede Banen med stor Interesse. I de følgende Aar indkøbte Sparekassen betydelige Poster Baneaktier.

Bondestandens Sparekasse fortsatte sin Fremmarsch, og 6. Februar 1866 anlagde den et Kontor i Hillerød; det var først hos Gæstgiver

Jensen paa »Postgaarden«, senere hos Købmand Willerup. Men det gik naturligvis ikke af uden Kamp. Gaardejer Lars Pedersen retter i Amtstidende i Februar 1866 en Række Spørgsmaal til Sparekassens Formand, Overretsprokurator C. Alberti, om Rente for Indlaan, for Udlaan i Jord og dennes Taxation, om Rente paa Vexler og om, hvor stort Honorar Forretningsføreren tager for sin Ulejlighed med at ordne Laanene, og hvem denne er, om den Sikkerhed, man yder Indskyderne, om Kassen alene modtager Bøndernes Penge, og hvorfor den da skelner mellem disse Penge og andre Folks Penge, om Direktiøns Medlemmer er lønnede, og da med hvilken Sum, ligeledes med Hensyn til Kasserer og Forretningsfører. Endelig udtales der Forbavelse over, at man har aabnet Kontor i Hillerød, hvor der er en anden Sparekasse, hvis Direktion nyder fuld Tillid, og endelig beder han om Oplysning om, hvilke Fordele, det kan have for Bønderne at gøre Forandring, og hvilke skadelige Følger. — Fjorten Dage derefter svarer Alberti ret indgaaende, og meddeler, at Grunden til Oprettelsen er Bondestandens Utilfredshed med, at det for Bønder er saare vanskeligt at erholde Laan af Sparekasserne, endskønt det for den største Del var Bøndernes Penge, som var indkomne i disse Kasser, medens en uforholdsmæssig Deel af Sparekassernes Beholdning anvendtes til Laan i Købstadejendomme og til Diskontering af Vexler. Naar den sjællandske Bondestands Sparekasse er kommen til Hillerød, er det efter Anmodning af Mænd fra Hillerød selv og fra 14 omliggende Sogne, der i et Antal af 21 har indmeldt sig som Tillidsmænd i Sparekassen.

Tre Uger senere (³¹/₃ 66) rekapitulerer Lars Pedersen fra Nyvangsgaarden Sagen saaledes, at der saa ingen Fordel bydes fremfor Amtssparekassen, hvis Midler for Størsteparten er anbragt i Landejendomme, og hvis Direktionsmedlemmer er tilstede ved Ind- og Udbetalinger, og hvis Kasserer ikke samtidig tillige er Formand og For-

retningsfører. Han sætter saaledes ganske behændigt Fingeren paa det Punkt, som netop senere skulde blive Svagheden hos den konkurrerende Sparekasse.

Nu gaar Alberti over til et Modangreb og ønsker Oplysning om Betingelserne ved Laan fra Amtssparekassen og samtidig annonceres der 3 maanedlige Kontordage i Hillerød, 1 i Frederikssund og 1 i Skuldelev. Det var altsaa Krig. Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse svarede indirekte paa en for Landboerne praktisk forstaaelig Maade.

Ved Fordelingen af Midlerne til *Velgørehed* vedtog man nemlig at erindre om, at ogsaa Tyende kunde komme i Betragtning, deres Part var gaaet tilbage i Aarens Løb. Man averterede nu, at der uddeltes Præmier, og bad om Ansøgninger og om, at Sogneforstanderskaberne vilde være behjælpelig med at finde de mest værdige. 4 Portioner paa 15 Rdl. og 4 paa 10 Rdl. skulde gives til Tyende af Bondestanden, specielt til dem, der havde tjent længe og tro i een Familie. Præmietagernes Navne blev senere offentliggjorte; de havde arbejdet 52—30 Aar paa samme Sted. Sligt virkede stærkt rundt i Sognene.

Kassens *Panter* havde i de gunstige Tider staaet uden Tilsyn; nu begyndte man at gennemgaa Aktiverne, og det konstateredes, at Kautionsister var døde, Ejendomsforhold ændrede og lovede Berigtigelser ikke bragt i Orden; man krævede derfor i November 1866 ret skarpt af Bogholderen, at Laanedokumenterne skulde fremlægges i Bestyrelsen, saa snart Tinglæsning har fundet Sted, ved Fornyetelser eller naar de skulde berigtiges, og Laanerne truedes med Opsigelse, hvis de nu ikke fik Orden paa deres Laaneforhold. At Pillen ikke har smagt Købmand Møller, synes at fremgaa deraf, at Kasseeftersynet fandt Sted 28. Juli 1866, men Diskussionen om Bemærkningerne først i November. Et Par Medlemmer af Direktionen gennemgik nu hele Pantetærækken, for at se om Sikkerhedsstillelsen ikke var forringet. — Denne

Hændelse er karakteristisk; Formanden fulgte ikke i Detailler Virksomheden, og kunde det vel næppe, og for Bogholderen var Embedet et Bierhverv, som ikke kunde tage alle hans Tanker.

Da *25 Aars Dagen* for Sparekassens Stiftelse nærmede sig, vedtog man, at Formanden, Proprietær Philipsen og Købmand Aabye sammen med Bogholderen skulde »udarbejde en Fremstilling af Sparekassens Fremgang og Virksomhed og dens nuværende Stilling i det Hele«, men denne Piece, som blev trykt og omdelt og omtales af Amtstidende, er ganske forsvundet; end ikke det kgl. Bibliotek kender noget til den. Ellers ser man ikke, at Dagen blev højtideligholdt paa nogen Vis. Sparekassen var i de 25 Aar vokset til en Størrelse af 884.000 Rdl., hvoraf c. 41.000 var dens Reservefond, og der var 3742 Indskydere. Den stod nu som Nr. 13 af danske Sparekasser efter sin Balance og som Nr. 12 efter Indskydernes Antal. Paa Sjælland var, fraset København, kun Bondestanden, Holbæk, Ringsted og Roskilde større. Det virkede ogsaa som et Kølleslag mod de Albertiske Angreb, naar Amtssparekassen i Anledning af Jubilæet kunde meddele, at 89 % af Laanene faldt paa Landboere, 11 % paa Byfolk.

Bondestandens Sparekasse kunde kort efter meddele, at den i 1866 havde modtaget Indskud i Hillerød paa c. 56.000 Rdl. Amtssparekassens Indskudsmasse var gaaet c. 21.000 Rdl. tilbage. Næste Aar steg den dog med 46.000 Rdl.

Avisstriden fortsattes. »Dagbladet for Frederiksborg Amt« havde anbefalet Bondestandens Sparekasse; da angreb Lars Pedersen fra Nyvangsgaarden atter denne, paastod, at man kun kunde laane der, naar andre havde gjort Indskud for een, og disse andre kunde saa ikke mere hæve Pengene. Anderledes i Amtssparekassen; her forlangtes ikke Indsætning af den ene for den anden, og »selv den ringeste

Husmand og mindste Ejendomsbesidder paa Landet kan erholde Laan, naar han har Sikkerhed i Ejendomme, alt paa saa billige Betingelser, som det fornuftigvis kan forlanges.« Derfor raader han »med mit Navns Underskrift« Bondestanden til at bruge Amtssparekassen. Der er Billighed, Hurtighed og Soliditet »og den er ikke baseret paa kunstig Forretningsførelse eller Omveie«.

Naturligvis vilde »Dagbladet« ikke lade en saadan Artikel staa upaataalt. Den spørger nu, hvilken Kasse, der bedst varetager Bondens Interesser. Da Amtssparekassen er den ældre, har den større Omsætning og større Formue. Javel, men derfor kan den ogsaa laane ud i større Summer, og hvem faar da dem; ikke den mindre Bonde, kun Købstadsboeren og Landejendomsbesidderen. Indskudene er 4 % i Amtssparekassen og der tages 4½—5 % af Udlaanene. Men i Bondestandens Sparekasse faar den mindre Bonde hurtigere og lettere Laan, ved Anvisning fra Tillidsmændene eller, fordi de, der gjør Indskud, er berettiget til at anvise Laansøgere til en lignende Sum, og da det er Bønderne, som gør Indskud, er det Bønderne, som faar Laan. Udlaan forrentes kun med 4 %, idet Omkostninger skal dækkes af de 2 %, man straks trækker fra Laanet ved Udbetalingen. Bondestandens er den bedste Sparekasse.

Nu optræder en ny Forkæmper i Amtstidende for Amtssparekassen. Han peger paa dens store Indskud, paa Reservefondet og paa, at Kassereren har maattet stille en Sikkerhed paa 10.000 Rd. for de Penge, han modtager (!). Og saa det omstændelige og akkurate Regnskab, der ogsaa revideres. Forstandig Disposition af Kapitalerne har bevirket, at Sparekassen overalt har en stor og udbredt Kredit, saa at den med Lethed kan faa Laan i National- og Privatbanken, naar daarlige Tider indtræffer, og den har næsten altid kunnet udbetale større Summer, endog nogle Tusinde Kr., uden forudgaaende Opsigelse. Om den Sparekasse kan man se alt i 25 Aars Beretningen; men hvad ved man om den Albertiske? Byder Tillidsmændenes Ga-

ranti nogen virkelig Garanti, naar de 12 Uger før en Generalforsamling kan frasige sig Hvervet; og hvem har man saa at holde sig til?

Det er vel rigtigt, at Amtssparekassen tager $4\frac{1}{2}$ % for Udlaan med Pant i Ejendomme, men saa faar Laansøgeren ogsaa sine Penge, uden at de først beklippes med visse Procenter, og de faar dem i rede Penge, og ikke i forskellige Sparekassebøger, som man daarligt kan hæve paa. Sligt tyder ikke paa Pengerigelighed i Bondestandens Sparekasse. Hvordan vil det gaa Laantagerne i strenge Tider? Husk at Amtssparekassen ikke engang under den store Pengekrise i 1857—58 behøvede at opsiges eet eneste Privatlaan. Den Albertiske Sparekasse er et politisk Middel; Kapitalerne opsiges, hvis Laanernes Politik misager ham. Man kan bedst se, hvem Laanene i Amtssparekassen kommer tilgode deraf, at af 990 Udlaan i 1866 var 183 paa 15—100 Rdl., 433 paa 100—500, 181 fra 500—1000 Rd., 97 fra 1000—2000 Rd., 81 fra 2000 til 5000 Rd., 10 fra 5—8000 Rd., 4 fra 8—10.000 Rd. og endelig 1 paa 10.200 Rd. Lidt mere er udlaant til Landboere, end der er indskudt af disse. Endelig taler Indsenderen om Veldædighedsuddelinger, om Laanet til Tvangsarbejdsanstalten, om Kommuncilaan m. m. i ret almindelige Vendinger. — »Dagbladet« berømmer til Gengæld den Albertiske Sparekasses gode Gerninger. »Amtstidende« klager atter over Albertis Enevælde i sin Kasse; alle Poster forenede i een Mand! — Derefter stilner Striden hen. Den var ikke netop blid og hensynsfuld og stemmer lidet med de Hensyn, som vor Tid med dens Konkurrencebegreber er vant til. Men den viste, at Amtssparekassen havde begejstrede Tilhængere indenfor Bondestanden.

Det stramme Pengemarked, som viste sig en kortere Tid efter 1867, bevirkede, at Sparekassen maatte afslaa et Laan til Kommunerne Hillerød, Frederiksborg og Herløv til Oprettelse af en fælles Fattiganstalt; men det følgende Aar formidlede den et Laan i Nationalbanken i nævnte Øjemed. Da ogsaa Amtsrådet vilde laane,

maatte man for at imødekomme dette Ønske 1869 selv optage Laan i Nationalbanken. Stramningen bevirkede ogsaa, at Udlaansrenten fra Juni 1870 sattes op til $4\frac{1}{2}$ %. Renterestancerne steg dog i 1867 kun 450 Rdl. til 1700 Rdl., men 1868 gik Kontoen atter ned, steg i 1869, men var 1870 kun 700 Rdl.

Efter Proprietær, nu Kammerraad *Gammeltoft*, som døde i 1867, indtraadte Sognefoged *Peder Pedersen* af Uvelse og »Gaardejer« *Lund* til Annissegaard. Det varede længe, inden Formandsposten blev besat. Aabye, der var Viceformand, bestred Arbejdet, men først i December skete der Valg, og da blev det Landvæsenscommissær *Philipsen*, der sejrede; Aabye vedblev at være Viceformand. Snart blev det bestemt, at Formand, Viceformand og Bogholder, eller som Stillingen nu hyppigere benævnedes, Kasserer i Forening kan kvittere. Da *N. Aabye* i 1869 døde, indtraadte Broderen, Købmand *J. S. Aabye* i hans Plads, og han blev i Oktober Viceformand med Ret til at kvittere i Formandens Forfald for de Beløb, som indfriedes udenfor Kontordagene. Dette peger hen paa et Forhold, som længe havde været bemærket og drøftet indenfor Direktionen, Gænen for Kunderne ved de faa Kontordage. I 1868 nedsatte man et Udvalg bestaaende af *Philipsen*, *N. Aabye* og *Bendahl*, som skulde overveje Reformer med Hensyn til Sparekassens Virksomhed, Aabningstid og Vedtægter.

Man synes paa denne Tid at have ansat en ny Revisor i Stedet for *Faartoft*, og dertil valgt *Trolle*, i hvert Fald omtales det i 1908, at han ved sin Afgang som Revisor i Sparekassen havde virket i 40 Aar.

Det skal her tilføjes, at Sognefoged *Peder Pedersen*, Uvelse, midt i Aaret 1872 ændrede Navn til *Peter Petersen*.

Naturligvis kunde der komme Uaar og daarlige Tider, der ogsaa influerede paa Sparekassens Stilling, men Opgangen i Indskudene var ret stor og ret støt. I 1866 gik Indskudsmassen dog som omtalt en Snes Tusinde tilbage og i 1869 en halv Snes Tusinde, men det var jo kun Smaating, kun 2,3 og 1,3 % af det samlede Indskud. Ned-

TABEL III
Fordelingen af Kontienes Størrelse.

	1863	1864	1865	1866	1867
0— 10 Rdl.	508	526	536	568	613
10— 20 „	211	232	238	232	267
20— 50 „	545	526	535	540	524
50—100 „	550	543	607	635	600
100—300 „	837	874	961	908	908
over 300 „	767	809	894	859	908
	3418	3510	3771	3742	3820

gangen i 1869 skyldes vel i Almindelighed, at 1868 og 1869 var Misvækstaar og vanskelige Tider for Sparekasserne overalt i Danmark, men til det specielle for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse kan bidrage, at der ved Nytaar 1869 oprettedes en selvstændig Sparekasse i Frederikssund, som i Løbet af 5 Aar naaede op paa en Indskudskapital paa $\frac{1}{4}$ Million. Ellers var der hvert Aar en betydelig Stigning, saa Indskudskapitalen ved Udgangen af Regnskabet 1870 næsten naaede en Million Rdl. Omkostningerne ved Driften holdtes strengt nede, i 1870 var den endnu ikke naaet op paa 1500 Rdl. aarlig.

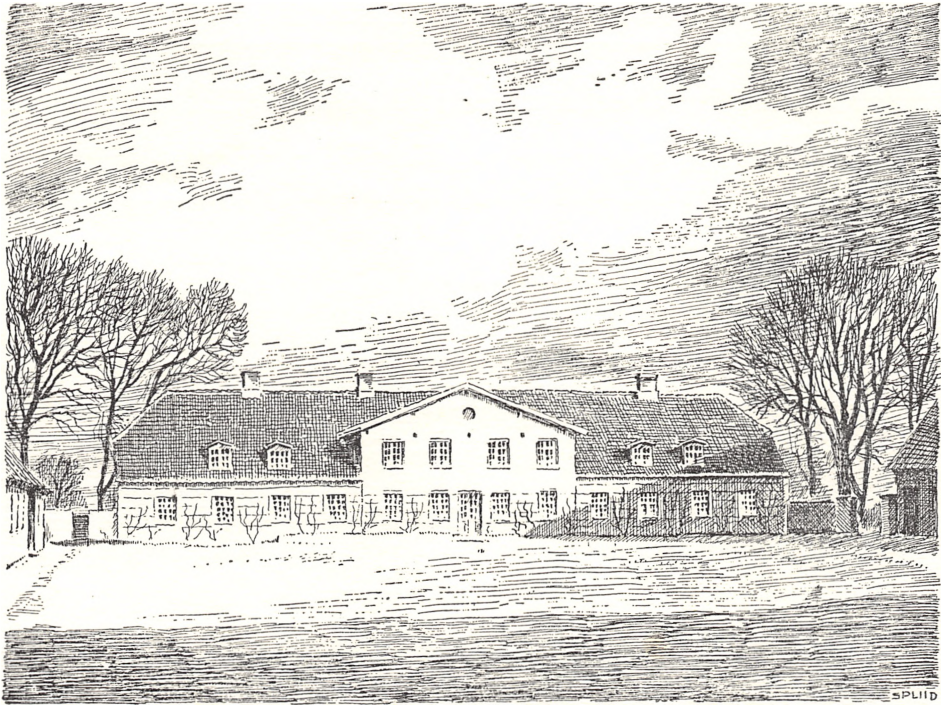
Tabel III viser tydeligt, at det ikke længere er de smaa Sparere, som i væsentlig Grad er Indskydere i Sparekassen i de Aar. Den højeste Konto havde i 1867 indestaaende 7916 Rdl.

Pengenes Værdi var i de forløbne 25 Aar mindsket stærkt, eller om man vil, Varer og Produktionsmidler var steget. Det understreges i Offentliggørelser om Salg, at Jord er meget billig, naar det er under 100 Rdl. pr. Tønde Land. En Gaard i Slangerup (Mtr. Nr. 13) solgtes for 13.000 Rdl., Gaarde paa Slotsgade i Hillerød for omkring 7000 Rdl., og Etatsraad Bentzons Gaard og Grunde ved Indkørslen til Banen blev betalt med 7000 Rdl. Rugen kostede c. 8 Rdl. pr. Tønde og Smør en 32 Skilling pr. Pund. Æg 30—80 Skilling Snesen

alt efter Aarstiden, Kartoffler betaltes med 28 Skilling pr. Skæppe og et Læs Tørv med 5 Rdl. Men Kødvarer var billige. Oxekød kunde faaes for c. 1 Mark pr. Pund, Kalvekød for mindre og Flæsk betaltes med under 3 Rdl. pr. Lispund. De bedste Stude blev solgt for 22 Mark Lispundet og et 8 Punds Rugbrød for 24—26 Skilling. Lyst Puddersukker kunde faaes for 16 Skilling pr. Pund, Kaffe for et Par Mark, Rom for 30 Skilling Potten og 8° Kornbrændevin for 20 Skilling. Lønningerne var endnu smaa. Vægteren i Nyhuse, der tillige var Graver, Bud for Sogneforstanderskabet og Lygtetænder havde en Aarsløn paa 160 Rdl., Postmesteren i Hillerød omkring ved 1000 Rdl.

I de 25 Aar, som var gaaet siden 1842, var ogsaa Forholdene i Amtet ganske ændrede. Den frie Forfatning var gennemført. Den venlige Formyndertone fra velsindede Embedsmænds Side overfor Bønderne var nu ikke længere paa sin Plads. I Sparekassens Bestyrelse sad af Stifterne tilbage kun den gamle Bondeven Etatsraad Fasting; Døden eller Bortrejse havde taget Resten. Men Pladserne var besat med Landboere selv, især med Amtsraadsmedlemmer, først Proprietærene, senere Gaardejerne. Nogle Pladser beklædtes dog af Hillerød- og Frederikssund-Købmænd. Fra en ren Velgørehedsanstalt til at vogte smaat bemedledes Sparepenge var Sparekassen vokset til at blive en betydelig økonomisk Faktor for hele Egnen, og derfor maatte strengere forretningsmæssige Hensyn gøre sig gældende. Trods Storme og Vanskeligheder havde Sparekassen gennemlevet sine første 25 Aar med Ære.

Trollesminde

STIFTERNE OG DEN FØRSTE TIDS MÆND

Det vil ikke være unaturligt, om man paa dette Sted vier de Mænd, som har stiftet Sparekassen, og som uegennyttigt og efter bedste Evne har arbejdet for dens Tarv, nogle Ord.

Da den udvalgte Bestyrelse for Sparekassen indsendte sin Ansøgning til Regeringen, skete det med følgende Brev til Amtmand Knuth (Frederiksborg Amtsjournal 1753/1841; Landsarkivet):

»Idet vi Undertegnede, og visselig mange med os, ret meget beklage, at Omfanget af de Deres Højvelbaarenhed paahvilende Embedsforretninger have nødsaget Herr Greven til at udtale den bestemte Erklæring, under ingen Omstændigheder at kunne modtage noget Valg som Directeur ved den for det samlede Frederiksborg Amt paatænkte Spare- og Laanekasse, glæder det os dog, at vi oftere have haft Lejlighed til at erfare, at Deres Højvelbaarenhed in-

teresserer Dem for selve Foretagendet. Vi haabe tillidsfuldt, at den vedlagte allerunderdanigste Ansøgning, som vi herved give os den Ære at lade følge, med Anbefaling maae blive videre fremsendt til Hans Majestæt Kongen.

Frederiksborg, d. 6. Junii 1841.

Allerærbødigst

A. David	H. Fasting	Hornemann
C. Madsen	Krog	Borregaard
		Paulsen.«

Det vil derfor ikke være ubilligt at nævne Amtmanden blandt Stifterne, ogsaa fordi det var i hans Embedsbolig, at Sparekassen blev stiftet.

Greve *Hans Schack Knuth* var født 1787 som ældste Søn af Baron Adam Christopher Knuth af Conradsborg-Linien og Baronesse Juliane Marie Brockdorff; 1805 blev han Student, 1811 cand. jur. og fik Aaret efter Ansættelse som Auskultant, 1816 som Kommitteret i Rentekammeret, hvor han gjorde Tjeneste til 1831, da han blev Amtmand i Præstø. For at undersøge Handelsforholdene paa Island blev han i sin ministerielle Embedstid sendt til denne fjerne Ø; det er maaske paa Grund af sine der vundne Erfaringer, at han fra 1823 til 1846 beklædte Posten som Decisor for Den grønlandske Handels Regnskaber. 1836 forflyttedes han fra Præstø til Frederiksborg, og han forblev i Embedet her, indtil han i 1855 tog sin Afsked; han blev her Medlem af Stutterikommisionen 1840—43 og Kommissarius ved Østifternes Provinsialstænder til Valg af »erfarne Mænd« 1848. Efter sin Afgang flyttede han til Roskilde.

1809—28 havde han haft Charge som Sekondlieutenant i Livjægerkorpset. 1812 fik han grevelig Titel, 1816 udnævntes han til Kammerjunker, 1826 til Kammerherre, og allerede 1829 modtog han Ridderkorset, ved Kroningen 1840 Kommandørtegnet og 5 Aar efter Sølvkorset, for endelig efter sin Afgang at blive Storkorsrid-

der; desuden gav Oscar I af Sverige ham 1848 Kommandørkorset af Nordstjerneordenen.

1825 var han blevet gift med Frederikke Sophie Elisabeth Løvenørn (1804—89), en Datter af Kontreadmiral Poul Løvenørn og Caroline Henriette Gæde. De havde flere Børn, der alle Livet igennem følte sig nær knyttet til Frederiksborg; Familien havde Begravelse paa Nyhuse Kirkegaard. Den kendteste af Børnene var Gesandten Greve Joachim Knuth (1835—1905), som stiftede et Legat paa 100.000 Kr. for Amtets fattige.

Amtmanden afgik ved Døden 5. November 1861 i Roskilde. Han skildres som en meget hjælpsom og godgørende Mand, fordomsfri efter sine Forhold og uformel, og regnedes af Samtiden for en af Landets dygtigste Amtmænd.

Næst efter Amtmanden maa Amtsforsvalter *Carl Ludvig Paulsen* nævnes. Han blev døbt 3. September 1790 i Horsens Kirke. Faderen var Oberstlieutenant, senere Generalmajor Peter Paulsen († 1815), hans Moder Anna Cathrine, født de Cederfeldt († 1821). Paulsen kom ind i Centralstyrelsen, og naaede Stilling som Fuldmægtig paa Rentekammerets Vejkontor, inden han 1824 udnævntes til Amtsforsvalter paa Møn, 1831 blev han desuden Medlem af Inspektionen for Møns Tugthus. 3. Marts 1840 forflyttedes han til Hillerød som Amtsforsvalter og Regimentsskriver. 1828 var han blevet Kammerraad, 1842 Justitsraad og faa Maaneder derefter »virkelig Justitsraad«. Han var gift med Nina Catharina Holten, født paa St. Thomas. Den 25. Oktober 1842 afgik Paulsen ved Døden. Han fik det Eftermæle, at han ved sin kraftige Virken og hvileløse Flid, saavel som ved sit anerkendte Retsind havde vundet en saa udelt Agtelse, at Savnet af ham næppe vil kunne erstattes. Hans Iver og Arbejdslyst formodedes at have nedbrudt Legemets Kraft.

Fra hele hans Embedsvirksomhed hører man Lovord om hans Borgersind og hans Arbejdsomhed. I Stege, hvor han ogsaa var virksom for Byens Forskønnelse og for Beplantning af det gamle Voldterrain, blev der rejst en Mindestøtte til hans Ære. Som paa Møn har han paa Frederiksborg konciperet Ansøgningerne om Oprettelsen af Sparekasserne, har grundlagt Regnskab og Bogføring og givet Kasserne Hjemsted paa sit Kontor.

I Sparekassens Bestyrelse havde Paulsen Sæde med en Kollega, *Hans Christian Fasting*, der var født 5. November 1793 paa Christianssæde, hvor hans Fader var Godsinspektør og en af Greve C. D. Reventlows mest betroede Hjælpere; hans Moder Charlotte var Datter af Pastor Oxenbøll fra Brahetrolleborg, saa Hjemmet var stærkt præget af Reventlowkredsens aandelige og sociale Synspunkter. Senere blev Faderen Amtsforsvalter og Regimentsskriver i Kronborg Amt, og efter dennes Død 1821 konstitueredes han i Embedet og fik 1831 kgl. Udnævnelse; i det følgende Aar blev han Kammerraad, 1847 Justitsraad, 1866 Etatsraad og efter sin Afsked 1874 Konferensraad; desuden 1852 Ridder af Dannebrog og 1871 Dannebrogsmænd. Sine sidste Aar levede han i Nyhuse hos sin Søn og Navne, den kendte Dyrslæge (1845—1902), og her døde han 15. Juli 1877.

Forældrenes Synsmaade og hele den Paavirkning, han som ung havde modtaget fra Greverne Reventlow, gjorde Fasting til en udpræget Ven af Landbostanden og en ivrig Støtte for enhver Bevægelse til dens Gavn. 1854 var han bleven Landvæsenskommissær. Han var overordentlig afholdt paa Egnen. Ved hans Død stod følgende velmente Vers i Berlingske Tidende:

Med Retsind, Trofasthed dit Kald Du udført har,
Som Bondestandens Ven Du Hædersnavnet bar,
Som Frænde og som Ven Du lindred manges Nød,
Ved gavmild ædel Daad Du virked til din Død.

Til det sidste stod han Sparekassen nær; han var jo den eneste af Stifterne, som naaede en høj Alder. Fasting var ualmindelig anset og afholdt i de nordsjællandske Landbokredse.

Han var 1839 blevet gift med Anna Marie Brask (1813—55). Af hans mange Børn blev en Søn, Johan Fasting (1843—1909), Kasserer for Holbæk Amts Sparekasse, og hans Datter Sophie (1841—66) gift med Proprietær Valdemar Bonnesen til Nyrupgaard, som efter hendes Død ægtede Christine Møller († 1920), en Datter af Bogholderen i Sparekassen Carl L. Møller. Fastings ovennævnte Søn, Dyrslægen, blev 1870 gift med Købmand N. Aabyes Datter Nanna (1848—1920). Han hørte saaledes helt til i Kredsen om Sparekassen.

Dyrslægen var 1876—88 Medlem af Sogneraadet i Slotssognet og 1891—1902 Formand i »Pavillon«-Selskabet, og han var sammen med Svogeren Valdemar Bonnesen og Proprietær Hansen blandt de Mænd, der oprettede Hingstedeppet paa Hillerødsholm, da Stutteriet blev nedlagt.

Fastings Broder, Laurits Gerhart Fasting (1796—1876), der 1837 var blevet Borgmester i Naskov, var en af Hovedmændene ved Stiftelsen af Sparekassen i Naskov, samtidig med at Frederiksborg Amts Sparekasse stiftedes, og dennes Søn, Jens Martin († 1899), var fra 1863 Kasserer og Kontorchef i Kreditforeningen for jydsk Landejendomsbesiddere i Viborg og 1876 Formand for dens Direktion.

Det mærkeligste Menneske blandt Stifterne og vel den mest tragiske Personlighed blandt disse var *Laurids Krog*. Han var født 1. April 1811 i Slingerup, hvor Faderen var Købmand og Jordbruger Chr. Hansen Krog. Som ung kom han paa et Embedskontor i Roskilde og havde derefter 1827—34 Stilling paa Amtsstuen i Hillerød. Han læste samtidig til dansk-juridisk Eksamen, som han absolverede 1831. Krog giftede sig 1834 med Anne Kathrine Elisabeth Gunde-

strup, Datter af en afdød københavnsk Grosserer, overtog et Brændevinsbrænderi i Hillerød, men bortforpagtede det og levede som juridisk Konsulent for Bønderne, der nærrede stor Tillid til ham, og hvis Interesser han fuldt og helt gik op i, hvad man politisk søgte at udnytte fra Modstanderes Side, da han opstilledes som Købstadsrepræsentant til Stændervalget i 1847. Han valgtes med fint Stemmetal, og »Fædrelandet« omtaler ham som »den Kandidat, som utvivlsomt af alle i Distriktet boende valgbare Mænd er den dygtigste og værdigste«. I Hillerød var hans Position meget stærk; han hørte til Frihedspartiet, havde Sæde i Borgerrepræsentationen, i 1848 som dens Formand, og havde beklædt Kæmnerembedet; han blev valgt til Medlem af Bestyrelsen af næsten alle de Foreninger, som stiftedes i Amtet, og havde en Tid haft Posten som Hillerødkredsens Sekretær i Frederiksborg Amts Brandforsikringsselskab. Med en lykkelig Hukommelse, en hurtig Tanke og en ejendommelig Evne til rapt at kunne orientere sig i en Sag forbandt han Uegennyttighed, Handlekraft, Redelighed og Venlighed. Efter Vosbeins Død overtog han dennes Boghandel (nu Høyer Olsens) og dermed ogsaa Frederiksborg Amtstidendes Redaktion. Allerede 1843 var han bleven angrebet af Tuberkulose, og Sygdommen skred stadig fremad. Hans Valg som Stænderdeputeret blev en Skuffelse; hans Arbejdeevne svækkedes, og skønt han opfordredes stærkt til at opstille sig til den grundlovgivende Rigsdag, maatte han sige Nej og overlade sin Ven, Overlærer Ostermann Kandidaturen. Kort efter afgik han ved Døden 8. December 1848. En Ven lod indrykke et lille beskedent Vers i Avisen, hvori det hedder:

Du, som havde dette ædle Hjerte,
denne lyse, glimrende Forstand,
Du, som elsket blev i Fryd og Smerte
som den ædleste, den bedste Mand.

De sidste Aars Sygdom havde taget haardt paa ham; hans Arbejdsevne var stagneret, hans Hverv komne i Uorden, og hans Formueforhold var fortvivlede. Brandkassen kom han til at skyldes 2—3000 Rbd.

For Sparekassen havde han været en god Mand; han havde faaet Sparekassetanken op i et højere og mere vidtfavnende Plan end den først paatænkte lille By-Sparekasse, og han havde, saalænge Kræfterne slog til, med Iver og Omsigt arbejdet paa dens Vel. Hans Sygdom var et betydeligt Tab for den.

Christian Madsen var født 18. Marts 1791 som Søn af meget fattige Landboere. Han kom snarest muligt i Arbejde og var kun 15 Aar gammel naaet til Stillingen som Ladefoged paa Lerchenborg (1806); 1808 blev han Avlsfuldmægtig, 1810 Avlsforvalter paa Svinningegaard og tre Aar senere, indtil 1816, Gods- og Avlsforvalter paa Dauerup, saa fik han denne Gaard i Forpagtning og var tillige Godsforvalter der indtil 1831. 1817—29 drev han desuden Aagaard og 1829—38 Bjergbygaard. Han maa have været usædvanlig dygtig, thi trods de onde Tider var han naaet saa vidt, at han 1831 kunde købe Dauerup for 60.000 Rbd., og han havde nu faaet Ord for at høre til Landets dygtigste praktiske Landmænd, baade med Hensyn til Jordbehandling og til Opdræt. Trods dette Ry blev det ham dog et uventet Avancement, da Regeringen 1833 overdrog ham at affatte Planerne til Anvendelse af de vidtstrakte Jorder omkring Frederiksborg, der vilde blive ledige, naar Stutteriet indskrænkedes; Stutmesterembedet blev nemlig delt, saa Landbruget skulde have en særlig Bestyrer; endvidere skulde han være Kommissionens Raadgiver ved de fraskilte Terrainers Udstykning og desuden forestaa Planens Gennemførelse. Det blev et kolossalt Arbejde for ham, der samtidig drev sin Ejendom Dauerup. Slottets Jord udskiftedes; Faurholm, Hillerødsholm, Esrom Schäfergaard, Trollesminde blev udskilt

og bortforpagtet, efter at der der var opført Bygninger og foretaget betydelige Grundforbedringer. I Vangene oprettedes Huse med Jordtilliggende; Bøllemosen blev indrettet til Tørveskær; andre Jordstykker udlagdes til Græsning og udlejedes. Efter 6—7 Aars Arbejde var Foretagendet bragt i Orden, Statskassen havde haft Fordel deraf, og mange Familier var etablerede og havde nu deres sikre Udkomme paa hidtil ubeboede Jorde. Han havde kun til Bestridelse af sine personlige Udgifter haft 70 Rbd. maanedlig. Da alt var færdigt, fik han 600 Rbd. aarlig i Løn, men tillige opnaaede han 1839 Forpagtningen af Trollesminde paa 18 Aar for en Afgift af 2600 Rbd. de første 9 Aar, 3000 Rbd. for Resten af Perioden; det første Aar skulde dog være afgiftsfrit.

Han blev taget paa Raad viden om. Han havde et vist Tegnetalent, planlagde nye Bygninger, f. Eks. ved Christiansminde ved Jægerspris og et Stuehus ved Bernstorff. Han brugtes ogsaa i den ædle Hesteavl og sendtes med L. de Neergaard til England 1836 for at købe Fuldblod til Stutteriet. Det kgl. Landhusholdningsselskab gjorde stærkt Brug af hans Erfaringer, og han fik derfra mange Landvæsenselever til Uddannelse. Hans praktiske Sans viste sig ogsaa derigennem, at han blev Taksator ved Jordafgivelsen til de sjællandske Jernbaners Bygning. Som Godsejer var han meget human. Han førte en forgæves Kamp med sine Fæstere for at faa dem til at tage Fæstet til Eje. For en Gaard med fuld Besætning, Inventarium, Sæde- og Fødekorn og 60—100 Tønder Lands Tilliggende forlangte han 3500 Rbd.; for et Hus med mindst tre Tønder Land 400 Rbd. Men en samlet Plan kunde ikke tilvejebringes, da Bønderne var uenige. Ved sine Salg var Madsen kommet i Forbindelse med Holbæk Amts Sparekasse, fordi han sørgede for at skaffe Køberne gunstige Laan. Det var vel saadanne Motiver, der udover almen Sans for Borgervel bragte ham til ogsaa at ofre saa meget af sin kostbare Tid paa Sparekassen her.

Han fik det Lov ved sin Død, at han var en god fædrelandssindet Mand, som aldrig skyede personlig Anstrengelse eller Opofrelse af Tid og Penge, naar han derved kunde gøre noget godt. Hans Ordholdenhed i Forretningssager sattes højt; han hjalp, hvor han kunde, med Penge, og nægtede aldrig en trængende sin Hjælp. Den 27. August 1848 afgik han ved Døden. »Ved sin egen Duelighed, Retsindighed og utrættelige Virksomhed havde denne fattige Dreng tilkæmpet sig en formuende, anset og hæderlig Stilling«. Han blev kun 57 Aar. 1836 var han udnævnt til Kammerraad, 1840 til Ridder. I Stænderforsamlingen havde han, der var Suppleant, faaet Sæde, men forholdt sig passiv. 1816 var han blevet gift med Møller Løppenthins Datter fra Strits Mølle ved Holbæk.

Ogsaa hans nære Arbejdsfælle, den konstituerede Stutmester *Jens Bröchner Hornemann*, havde Sæde i Direktionen. Han var døbt Dagen før Juleaften 1785, og Søn af Professor Claus Hornemann og Helene Elisabeth Crone. Hornemann begyndte som juridisk studerende, men Begivenhederne efter Aarhundredskiftet lod ham vælge den militære Vej. 1807 blev han Fændrik ved norsk Livregiment, udnævntes 1809 til Secondlieutenant, forsattes følgende Aar til sjællandske Rytterregiment, blev 1814 karakteriseret, 1816 virkelig Premierlieutenant og 1828 Ritmester; et Ulykkestilfælde bevirkede, at han maatte tage sin Afsked med Pension, men han inddroges kort efter igen i Hæren, paa Vartpenge i Stedet for virkelig Løn, og blev senere, 1838, karakteriseret Major og 1832 konstitueret Landstutmester. 1847 blev han Ridder. Da han afgik fra sin Stilling voldte hans Pensionering overordentlige Vanskeligheder med en lang Debat i Folketinget om en særlig Lov om hans Pension. Overlærer Ostermann, der da var Folketingsmand for Hillerød, støttede bravt hans Sag, og med omtrent lige Stemmer faldt Bondevennernes Ændringsforslag, hvorefter hans Pension skulde nedsættes. Han havde beklædt

Stutmesterposten i 20 Aar og ogsaa været konstitueret som Avlsbestyrer i 5 Aar. Som Vartpenge fra sin militære Tjeneste oppebar han 420 Rbd. aarlig; nu fik han 983 Rbd. yderligere, mod Ændringsforslagets 800 Rbd. Om slige Ting debatterede Tingene i de første Frihedsaar.

Hornemann døde i København 19. Juli 1858, 72 Aar gammel; han blev 1820 gift med Johanne Elisabeth Fensmark (f. 1799), der døde kort før sin Mand.

Hornemann var den af Stifterne, der sjældnest tog Del i Sparekassens Møder; men man tog meget Hensyn til ham og forelagde ham Sagerne. Han synes at have været ret sygelig. Han trak sig tilbage 1852.

En Mand af en helt anden Type var den utvivlsomt dygtige og energiske, men ikke egentlig afholdte Godsejer fra Øresundskysten, *Anton Aron David*. Han var født i København af velhavende jødiske Forældre 3. September 1794, Broder til den senere Minister, og lod sig samtidig med ham døbe i Slagslunde Kirke 1828. Efter Skolegang paa det Schouboeske Institut, besluttede han at gaa til Landvæsenet og fik 1811—14 sin Uddannelse paa Tranekær; senere bestyrede David den fædrende Gaard, Bjerggaarden i Gentofte, indtil 1820, hvorefter han 1821 købte Rungsted Kro (Rungstedlund) for 28.000 Rbd., 1843 desuden Rungstedgaard og Sømands-hvile for 30.000 Rbd. og siden ogsaa Folehavegaard. Han var livlig politisk interesseret, nærmest i bondevenlig og liberal Retning, var Medstifter af Sjællandske Stifts Brandassuranceselskab 1839 og blev senere Selskabets Direktør, deltog i Stiftelsen af Amtets Landboforening 1843 og blev dens Formand; han var 1841 Sogneforstander og fra 1842 til 1846 og 1856—59 Medlem af Amtsraadet, 1850 blev han Formand for Kommissionen til Gaardmændenes Hoveriafløsning i 2. Landstingskreds og bragte denne Sag hurtigt i Orden, paa en Maade,

som blev regnet som forbilledlig for de andre Kommuner. Fra 1854—58 havde David Sæde i Folketinget, men talte kun faa Gange og da mest om Landboforhold og om Statens Skove; han gjorde en betydelig Indsats for at bevare Hørsholms Amtsstue, eller i det mindste en Filial der. Foruden Landbruget beskæftigede han sig med det betydelige Brændevinsbrænderi, der var knyttet til Rungstedlund; for at afstaa sine Brænderi-Rettigheder til Staten fik han 1841 en meget betydelig Erstatning paa 75.000 eller 80.000 Rbd., at udbetale i 15 Aar.

Hans Anseelse blandt Landboerne var betydelig, men han var ikke vellidt, saa han kom ofte ud for Skuffelser; allerede 1834 opstilledes han som Kandidat til den første Stænderforsamling, og han var stadig Kandidat ved de følgende Valg, men uden Resultat. 1851 fik han Ridderkorset. Han afgik ved Døden 23. November 1868. Efter hans Død solgtes hans Ejendomme for 250.000 Rbd.

Han var gift med en Datter af Papirfabrikanten fra Strandmøllen Joh. Chr. Drewsen; Henriette Drewsen var født 1802, men døde allerede 1838; de havde ingen Børn.

Som den sidste af Stifterne skal nævnes *Hans Christoffer Borregaard*; han var født omkring 1801 og blev tidligt bestemt til Kontorvejen og anbragtes hos forskellige Embedsmænd. Efter 9 Aars Tjeneste blev han Fuldmægtig paa Amtsstuen, hvor han yderligere arbejdede i 14 Aar. I Aaret 1822 tog han dansk juridisk Eksamen med bedste Karakter. Han købte senere en Brænderigaard (»Malterigaarden«) i Hillerød og virkede iøvrigt indenfor Borgerskabet for »Frihedssagen«; Borregaard var ikke alene gennem en Aarrække Borgerrepræsentant, men 1840, 1843—44 og 1846—47 Repræsentationens Formand. Derfor er det naturligt, at han var med ved Stiftelsen af Sparekassen og blev en af Direktørerne. Ogsaa paa den politiske Arena søgte han gentagne Gange at vinde en Stilling, men

uden Held. I 1848 blev han dog valgt til Suppleant i Amdtsraadet. Han omdales som en venlig og omgængelig Mand, men naar han optraadte offentlig, var der noget kværulevende og irriterende over hans Optræden, bl. a. betegnede han sig ofte som »den simple Mand». Ovenfor er hans Virksomhed som Bogholder i Sparekassen nævnet; men det synes ikke, som om den har skadet ham i Offentlighedens Øjne. Maaske var hans Skødesløshed her et Udslag af Sygdom. Da han 1857 søgte Justitsministeriet om et af Branddirektørembederne i Frederiksborg Amt, anførte han sin Beklædelse af Bogholderstillingen i Sparekassen blandt sine gode Gerninger. Kort efter Krogs Død overtog Borregaard hans Plads som Bogholder og Sekretær i det oprettede Brandforsikringsselskab for Frederiksborg Amt, og i 1855 blev han Fuldmægtig hos Branddirektøren i Hillerød (Rigsarkivet, Landbygningernes Brandforsikringskontor; Ansøgninger 1851—57; 18. Juli 1857). Borregaard fik ikke nogen af de tre da ledige Stillinger og var ikke indstillet dertil; men det omdales udtrykkeligt, at han har udført alle Taxationsforretningerne med Raskhed, Udholdenhed og Ufortrødenhed, med hurtig Expedition, samt Nøjagtighed. Da Embedet som Branddirektør for Holbo Herred og Frederiksværk Gods blev ledig i Slutningen af Aaret, blev han konstitueret deri og beholdt det til sin Død. Han boede i Hillerød, opnaaede at blive Kammerraad og døde den 14. Oktober 1866. Hans Hustru Christiane, f. Christiansen, døde 14. Januar 1874.

Blandt de Navne, som iøvrigt forekommer blandt Sparekassens Ledelse og Medarbejdere i de første 25 Aar, er der Grund til at opholde sig nærmere ved følgende:

Cancelliraad *Svend Petersen* var født 1797 som Søn af Kroman- den i Hornbæk Peder Mogensen og hans Hustru Kirstine Nielsdatter. Efter sin Konfirmation kom han i Huset hos sin Farbroder Mogens Petersen (Mogensen), der fra 1802 sad som Brygger og Brændevins-

brænder i Hillerød, (Matr. Nr. 170, nu »Slotskroen«) i »Slagtergaarden«. Han havde faaet Ansættelse paa Amtskontoret og avancerede til Fuldmægtig, senere til Hospitalsforstander og blev Cancelliraad. Det syntes at have været en stille, pertentlig og paalidelig Mand, som dog aldrig skyede at paatage sig Arbejdet i Sparekassen, i hvis Direktion han fik Sæde 1843, og hvor han blev siddende til 1857. Han døde 22. Maj 1862.

En mere levende Type synes Broderen *Andreas Petersen* at have været. Som ung havde han hjulpet sin Fader, Kromanden i Hornbæk, men kom senere til Farbroderen i Hillerød og hjalp ham som dennes højre Haand, hvorfra han ogsaa arvede »Slagtergaarden«. Da Onklen og Tanten døde, henholdsvis 1839 og 1840, fik han i September 1840 Borgerskab som Værtshusholder og Brændevinsbrænder og samme Maaned Amtets Tilladelse til at opretholde Brænderi og Værtshus. Han drev der en mægtig Forretning, idet en meget stor Del af de tilkørende Landboere eller gennemkørende Bondevogne bedede hos ham. 1841 ægtede han en Slægtning, Cecilie Christine Wilhelmine Benthin (ca. 1812—1875), en Datter af fhv. Premierlieutenant og Entreprenør Chr. Benthin og Mette Christence Boemann. Hvilken betydelig Virksomhed han drev, viser følgende: Efter Folketællingen 1845 bestod hans Husstand af Hustru, to Børn, Svigermoder, to Husjomfruer, hvoraf den ene var hans Svigerinde, tre Tjenestepiger og otte Karle. Da det efter P. Heegaards Udtræden af Direktionen var ønskeligt at faa en af Landboerne velkendt Mand ind i Sparekassens Bestyrelse, faldt Valget paa Andreas Petersen, og han gav Møde 1. Februar 1848 og viede sig de følgende Aar med største Energi og Glæde til den nye Post. I en Slægtshistorie, som en Efterkommer, Lærer J. Johnsen i København, har samlet og hvorfra disse Oplysninger væsentligt er taget, tales der ogsaa om Sparekassens Jernpengekasse, som var anbragt i hans Soveværelse mellem Ægtesengene. »Forsynet med solide Sengeheste var den lille

Datters, Annas, Seng anbragt paa høje Ben over Kisten. Naar Sønnen Carl Petersen fortalte dette, sluttede han gerne med at bemærke: »Og der laa Sparekassens Penge saa'gu i Sikkerhed«. Andreas Petersen stod ogsaa højt i Anseelse indenfor hele Vennekredsen omkring Sparekassen. Som Faddere til Børnene indskreves ikke blot Broderen Cancelliraaden, men ogsaa From, Aabye, Marcussen og Carl L. Møller. En af hans Sønner var Theodor Petersen (død 1915), der senere blev 1. Politiinspektør i København.

Med Iver og Glæde tog han sig af Sparekassens Sager og blev, da Chr. Madsen døde, i Slutningen af 1848 Direktionens Formand. Han døde 13. Marts 1854 af Apopleksi, netop som han skulde begive sig til Sparekassens Møde. Ejendommen solgtes derefter til P. Heegaards Broder, Andreas Heegaard, mod Broderens Kaution.

Poul Henrik Heegaard, som blev indvalgt i Direktionen 1843 og udtraadte 1847, var Præstesøn fra Samsø. Han fødtes 1806 og blev en meget anset Gaardejer i Slangstrup, hvor han blev Sogneraadformand. Han havde Stillingen som Postekspeditør, blev 1848 Landvæsenstommisær og fik allerede 1840 Sølvkorset som Belønning for sin Virksomhed. Heegaard døde 13. Maj 1882. Han var gift med Thrine Thomasine Rugaard (1815—99) og blandt hans Børn var Filosofen Sophus Heegaard.

Den anden Kategori af Mænd, som stod Sparekassen nær, Mændene fra Amtskontoret og Amtsstuen, var repræsenteret ved *Andreas From*. Han var 1824 bleven examinatus juris og havde Ansættelse paa Amtsstuen, men forblev i sit Embede i Modsætning til Krog og Borregaard. Han blev Sparekassens første Bogholder, fra Stiftelsen indtil 1844, og traadte senere, 1848, efter P. Heegaard ind i Direktionen. From blev 1855 udnævnt til Amtsforvalter i Roskilde og nedlagde derfor sit Hverv. Den 1. April 1862 afgik han ved Døden, 58 Aar gammel. Han havde nu faaet Titlen Kammerassessor. Hans

Hustru, Julie, f. Bartram, døde 14. Marts 1882. Det var From, som udarbejdede den nye og detaillerede Instruks for Bogholderen efter Borregaards Afgang. I næsten 14 Aar sad han som Direktør i Sparekassen.

Nær ham stod By- og Skifteskriveren i Hillerød *Otto Peter Kinch*, der var født i København 1785 og Student fra 1803, cand. jur. 1806. Han var Prokurator søn og fik snart Ansættelse i Kancelliet og opnaede Chargen som Kancellist der 1812. 1815 udnævntes han til Byfoged i Vordingborg og forbandt fra 1819 denne Stilling med Embedet som Vejer, Maaler og Vraget for den lille Søby. 1830 forflyttedes han til Hillerød, hvor han ved Kroningen blev Kancelliraad. Han døde 4. November 1852. Hans Hustru, Cathrine Christiane Frederikke Brøgger var født i Kerteminde; hun afgik ved Døden i Hillerød 12. Marts 1861. 1848 indtraadte Kinch i Sparekassens Direktion og blev siddende der til sin Død. Det var utvivlsomt Kinch, der ved sin faste Indgriben bragte Orden paa den Slendrian, der havde indsneget sig i Sparekassen under Chr. Madsens og L. Krogs Sygdom, og som fik Forholdet til Borregaard bragt i Orden.

Borregaards Svigersøn *Jens Vilhelm Riber Albrechtsen* var ogsaa Jurist. Han var født 17. Juni 1824 i Tise Sogn som en Søn af Mølleren. Albrechtsen kom paa et Handelskontor og blev derpaa Skriver paa Han Herredskontor. 1844 tog han dansk juridisk Examen og fik senere Plads paa Frederiksborg Amtskontor. Han havde ægtet Emilie Hansine Borregaard (1827—1918) og bistod Svigerfaderen med Ordningen af hans Regnskaber, hvorfor han ogsaa blev hans Efterfølger som Bogholder for Sparekassen. Samtidig med denne Stilling drev han juridisk Virksomhed, blev 1858 Prøveprokurator i Amtet og 1860 Prokurator i Sjællands Stift. Fra 1860—62 var han Frederiksborg-Distriktets Repræsentant i Østifternes Kredit-

forening. Han afgik ved Døden 14. April 1863. Albrechtsen synes at have været en rolig, omhyggelig og paalidelig Mand, der i Stilhed sørgede for sit Hjem og sin Familie. Flere af hans Efterkommere blev dygtige Jurister.

Johan Julius Vosbein var blandt dem, der stod Fadder til Sparekassen. De første paaviselige Incitamentter til dens Stiftelse fremkom i den Avis, Frederiksborg Amts Tidende, han havde oprettet og redigerede, og han var en af Indbyderne til Stiftelsesmødet. Vosbein var af Hillerødfamilie, selv var han Søn af Kaptajn Chr. Vosbein og Christine Elisabeth Mørch og fødtes 12. August 1810. Han aabnede en Boghandel i Hillerød, den, som Høyer Olsen nu har, og han begyndte 1839 derfra sin Avis, blev Borgerrepræsentant 1842 med 33 af 52 Stemmer og tog livlig Del i Agitationen for Folkefriheden. Fra 1843 til 1845 var han Borgerrepræsentationens Viceformand og 1845 til sin Død dens Formand. Han stod Kredsen Krog—Ostermann meget nær. Paa en Rejse afgik han pludselig ved Døden i Juni 1846. Han var gift med Christine Caroline Vilhelmine Thune (f. 1816), Datter af Bogholder Jens Chr. Thune i København.

Moritz Carl Theodor Philipsen kom ind i Direktionen 1852. Han var født 13. Juni 1814 i København af jødiske Forældre, Klædekræmmer Aron Philipsen (1767—1831) og Sophie Amalie Warburg (1785—1839), men allerede 1823 var han sammen med sine Søskende bleven døbt i Gentofte Kirke. Han havde købt Højagergaard ved Slangerup og kom hurtigt ind i Amtets offentlige Liv, Amtsraadsmedlem var han 1854—68, desuden Forligskommissær, 1861 til sin Død Landvæsenskommissær, senere Amtsrevisor og fra 1872 Branddirektør baade for Frederiksborg Birk og Holbo Herred og for Hillerød Købstad. I 1854 blev han valgt til Folketingsmand for Hillerødkredsen, men gik af ved næste Valg. Derimod sad han 1866—74 i Landstinget. Han blev Ridder af Dannebrog 1866. Skønt

han var indtraadt før Gammeltoft i Sparekassens Direktion, blev det den sidste, der ved Ændringen 1863 blev Formand, men efter hans Død 1867 traadte Philipsen til. Samtiden mente, at Sparekassens Fremgang for en væsentlig Del skyldtes ham, hans Venlighed og Kendskab til Pengeforhold. Han døde pludselig af Apopleksi 12. Januar 1877, faa Dage før han skulde fejre sit 25 Aars Jubilæum som Direktør. Philipsen giftede sig saa sent som i 1869 med Vilhelmine Caroline Henriette Langstor (Langsdorff), der var en 30 Aar yngre end han, og efterlod sig mange smaa Børn. Hun levede og oppebar en Art Pension fra Sparekassen lige til 1936.

Holger Otto Giellerup var født 19. Maj 1802. Faderen var Forvalter paa Gaunø. Moderen hed Drude Elisabeth Høffding. 1831 købte han Knardrup Mølle, som han ejede indtil 1865. Hans ansete Stilling bevirkede, at han udnævntes til Tiendekommissær antagelig 1855. Han opføres sidst som saadan i Statskalenderen 1862. Hans Hustru var Anna Kirstine Schwabe, der var født i København omkring 1803. Det var 1852 han kom ind i Sparekassen, og her gjorde sig straks gældende ved sit Initiativ, men allerede 1855 nedlagde han sit Hverv og flyttede bort fra Amtet. Hans senere Skæbne synes ukendt.

Jens Gammeltoft var født 5. Februar 1816 i Købehavn, Søn af Grosserer Ole Christian Gammeltoft og Webekke Marie Lund, og ejede Herløvgaard udenfor Hillerød. Hans Hustru var Marie Henriette Stannis (f. efter 1816). Han var 1854 kommet ind i Direktionen for Sparekassen og fik som den mest nærboende Landmand snart betydelig Indflydelse. Efter Carl L. Møller overtog han Formandsstillingen. Gammeltoft fik sat mere Fart i Arbejdet i Sparekassen og fik ordnet Filialen i Frederikssund. Han var ivrig Kommunalmand og sad fra 1860—67 i Amsraadet, blev 1869 Landvæsenskommissær og var fra 1854 ogsaa Tiendekommissær. Han blev Kammer-

raad og indvalgte 14. Juni 1861 i Folketinget, hvor han sad i tre Aar, dog uden at have gjort sig bemærket som Taler. I Niels Hansens Bog fra 1863 »Skizzer af Folketingets Medlemmer« beskrives han som »høj, med passende Korpulence, har en lille skaldet Plet ovenpaa Hovedet, graasprængt tyndt Haar og Skjæg, der gaar ned under Hagen, høj Pande, et godmodigt, aabent Udseende, et velnæret Ansigt og bærer Briller. Om Gammeltoft er ikke meget at sige. Han er en venlig Mand, der ikke tager megen Del i Forhandlingerne, men stemmer stadig med Højre«. Han afgang ved Døden 24. Maj 1867.

Mere fremtrædende var *Michael Frederik Gustav Smith*, født 1816 i København, Student 1834 fra Sorø og 1842 cand. jur. Han købte Skovsgaard ved Slagelse og i 1848 Eskemosegaard ved Birkerød og 1857 Skönabäck i Skaane, for endelig at gøre sit Livs Hovedgerning i Ordningen og Moderniseringen af Landbodriften af Rudsjergaard ved Rødby, som han 1865 havde erhvervet, og som han drev til 1889. Hans Hustru var en Østrigerinde Emma Elisa Julia Eleonora Tichy. Han flyttede til København, hvor han døde 9. Juni 1893. Saa længe Smith ejede Eskemosegaard, tog han Del i det offentlige Liv omkring Slottet og Byen. 1856 indtraadte han i Sparekassens Direktion, men 1857 flyttede han bort og nedlagde derfor sit Hverv. Han fik 1857 af Frederik VII Titlen Jægermester. Hans Efterkommere kalder sig Leigh-Smith.

Samtidig med Smith kom den første Bonde ind i Direktionen; det var Gaardejer *Jørgen Pedersen* fra Hjørlunde. Han var født den 3. November 1796 som Søn af Sognefoged, Gaardejer Peder Andersen og dennes anden Hustru Bodil Hansdatter og udførte sin Soldater-tjeneste paa Frederiksborg som Staldkarl ved Stutteriet. 1821 købte Jørgen Pedersen Gaarden »Selvlyst«, samme Aar blev han gift med Johanne, hans Svoger Peder Svendsens Datter fra Bygaarden i Sper-

restrup. Han hørte til de arbejdsivrige og fremtrædende nordsjællandske Bønder, drev sin Gaard stærkt i Vejret og blev 1841 Sogneforstander og 1844 Formand for sit Sogns Forstanderskab. 1841 valgtes han med 337 Stemmer mod 241 paa Modkandidaten A. A. David til Stænderdeputeret for de mindre Landbrugere i Nordsjællands første Kreds; ved Prøvevalgene havde han kun faaet 13 Stemmer mod 106 for David. Pedersen valgtes 1847 for næste Periode i Flakkebjerg Herrederne. Han sluttede sig nær til Drewsen og var en af dem, der krævede almindelig Værnepligt. Frederik VII havde Nytaarsdag 1856 givet ham Sølvkorset. 1851 til 1859 var han Amtsraadsmedlem, desuden sad han i Bestyrelsen for Amtets Brandforeninger for rørlig Ejendom og han var Næstformand i Frederiksborg Amts Kommunalforening. 1851 mistede han sin Hustru. Det har utvivlsomt været hans Arbejde i Amtsraadet, der har ført ham ind i Sparekassens Direktion 1856. Han sad der til sin Død 30. Marts 1862 i Hjørlunde.

I. A. Hansen skrev før Valget 1847 om Jørgen Pedersen: »Ved sin retskafne og faste Karakter og ved sin trofaste Tilsluttelse til det folkelige Parti, har han hævdet sig fuldgyldigt Krav paa sine Standsfællers Tillid og Genvalg.«

Hans Efterfølger i Direktionen blev ligeledes en Gaardejer nemlig *Niels Rasmussen* fra Stavnsholt. Han var født 1813, Søn af Lars Nielsen og Karen Nielsdatter og levede til 11. September 1890, men kaldtes da fhv. Gaardejer. 1841 blev han i Søllerød Kirke gift med en Gaardmandsdatter, Ane Magdalene Nielsdatter (1817-56). En Tid synes han at have slaaet sig ned i Uggeløse som Gaardejer. 1862—74 sad han i Amtsraadet. 1862 blev han Medlem af Sparekassens Direktion; efter 23 Aars Forløb udtraadte han 1885. Hans Søn *Rasmus Lars Nielsen* indvalgtes 1897 i Direktionen og bestyrede gennem lange Tider Filialen i Birkerød.

Forpagter *Søren Lassen* fra Svanholm var født 27. Juli 1801 i Særslev, Søn af Kromand Knud Larsen, Faurbro Kro. Tidligt, i hvert Fald før 1830, fik han Forpagtningen af Svanholm i Horns Herred, og naaede en anset Stilling. 1845—51 sad han i Amtsraadet, 1848 blev han Landvæsenskommissær og fem Aar efter Tiendekommissær. Han indtraadte i Direktionen af Sparekassen efter hint Majmøde, hvor Frederikssund Filialen blev planlagt og bestred stadig Arbejdet som administrerende Direktør for denne Filial, ligesom han ret ofte gav Møde i Hillerød. Han havde jo adskillige Forretninger med Amtet. 31. December 1864 fik han Dannebrogskorset. Efter 15 Aars Virksomhed trak han sig 1878 ud af Direktionen; han var da 76 Aar gammel. Lassen flyttede til Frederiksberg, hvor han døde 24. Februar 1886. Hans Hustru Jacobine Sophie, f. Lohmann, døde 6. Oktober 1889, 81 Aar gammel; hun var født i Boe Sogn ved Trondhjem.

Da Frederikssund-Filialen blev oprettet 1863 indtraadte foruden Forpagter Søren Lassen fra Svanholm ogsaa Frederikssund-Købmanden *Wilhelm Bendahl* i Direktionen; deres Opgave var jo specielt knyttet til denne Filial. Bendahl var født 17. November 1821 i Nykøbing paa Sjælland, Søn af Skomager Jørgen Bendahl og Kirstine Christiansdatter. Han knyttedes tidligt til Frederikssund, hvor han 1850 giftede sig med den eligerede Borger Brændevinsbrænder Lars Øegaards Datter Eleonora Kirstine, der var født 1823. Han drev en betydelig Kornhandel; som Medlem af de Komitéer i Frederikssund, som til Byens Oplysning i 1858 købte Staden Københavns kaserede Tranlygter og som arbejdede for Brobygningen til Hornsherred, indtog Bendahl i det hele en meget anset Stilling i sin By. Han var længe Medlem af Byraadet og af Ligningskommissionen, var Forligskommissær og Deltager i Overligningskommissionen. Desuden havde han Hvervet som Repræsentant for de Sjællandske Købstæders Brand-

forsikringselskab for rørlig Ejendom. Det var utvivlsomt et godt Valg, at Ledelsen af Filialen blev lagt i hans Hænder; han passede sine Anliggender mønsterværdigt og gav ogsaa pligtro Møde, naar Direktionen hver Maaned samledes i Hillerød. Han havde ved sin Virksomhed gjort sig meget fortjent af Sparekassen; 1884—87 var han Næstformand i Direktionen.

Hillerøds Borgere repræsenteredes igennem en Aarrække af Købmand *Carl Ludvig Møller*. Han var født 7. November 1815 i Kappel paa Lolland, Søn af Forpagter Møller og Hustru, født Kølle. 1845 ægtede han i Maarum Skovfoged Friedrichsens Datter Oline Friche, der var født 1816.

Møller var tidligt fremtrædende indenfor Byens offentlige Liv og havde der en sikker og fast Position. Et af hans betydeligste Arbejder udførte han 1868 som Formand for Gasværkskomitéen, der skaffede Hillerød Gasværket. Han sad længe i Borgerrepræsentationen og i Byraadet, men udtraadte 1877. 1852—57 var han Folketingsmand og 1878—80 sad han i Landstinget, ret tilbageholdende, men som ivrig Købstadsmand, konservativt indstillet. Han har en særlig Betydning, fordi han i 1878 blev Medlem af den Kommission, som skulde give Forslag til en ny Sparekasselov, efter at Katastrofen i Aarhus havde afsløret Manglerne ved Sparekassernes Ordning. Han havde jo sine Erfaringer at bygge paa, og mærkeligt er det at se, hvor ivrigt han allerede da kæmpede for at faa indført de Sikkerhedsforanstaltninger, som nu endelig, snart 65 Aar efter, er blevne de alment anerkendte. Han tog Ordet i Landstinget for, at Statsmagten skulde stille visse Krav til Sparekasserne, som Oprettelse og Styrkelse af Reservefondet, større Likviditet gennem Anlæg af Værdipapirer, en statslig Kasseinspektør, Forbud mod at behæfte Aktiverne paa anden Vis end under ganske midlertidige Laan og mod at Bestyrelsens Medlemmer var Debitorer eller Kautionsister, og især kæmpede

han for Ansættelse af Revisorer, der var uafhængige af Bestyrelsen. Han berettede om Sparekassedirektioner, som delte en Part af Overskuddet, og udtalte, da Loven strandede i sin oprindelige Skikkelse i Folketinget, de bevingede Ord, at da Sparekassebestyrelserne var stærkere repræsenterede i Rigsdagen end Indskyderne, maatte den ideelle Ordning strande. Allerede tidligt var han kommet i Forbindelse med Sparekassen og allerede 1848 foreslaaet som Revisor, men Lowsen fik denne Post. I December 1852 indvalgte han i Direktionen og blev efter Andreas Petersens Død Formand, et Hverv, som baade krævede meget Arbejde og et stort Ansvar. Den 21. April 1863 overtog han Bogholder- og Kassererposten og udtraadte derfor af Direktionen.

Som Bogholder fungerede han til 24. Oktober 1873, da han pludselig nedlagde sin Post, antagelig fordi han følte sig hovmestereret af Philipsen; men han behandledes med stor Hensyntagen fra Direktionens Side ved sin Afgang. Han synes at have været en myndig Leder, og Sparekassen skylder ham meget. Han var ogsaa knyttet til Østifternes Kreditforening som Frederiksborg-Distriktets Repræsentant 1863—82.

H. Wulff skriver i »Den danske Rigsdag« om ham: »Møller er ikke videre bekendt. Han blev valgt ind, . . . fordi han nød megen Anseelse baade som en hæderlig og en forstandig Mand. Det maa ogsaa indrømmes, at han paa en anerkjendelsesværdig Maade har løst den Opgave, der var givet ham; thi han har virkelig ved alle Lejligheder været en flink Talsmand for Kjøbstædernes Interesser — og det stedse med meget forstandig og praktiske Udtalelser. Han er vistnok en ganske velbegavet Mand, og han nyder Anseelse som højst solid og paalidelig . . . Fremtrædende er han ikke i nogen Retning; men hans Paalidelighed og Troskab giver ham Betydning. Han var et dygtigt Medlem af Sparekassekommissionen og skal være temmelig indsigtfuld paa dette Omraade.« Endnu mere køligt lyder Amts

Tidendes Nekrolog over ham; den nævner hans Sæde paa Rigsdagen, »hvor han vel ikke udøvede nogen stor Indflydelse, men dog ved sin Erfaring i forskellige Forhold af og til kunde give gode Bidrag i Forhandlingerne og Udvalg.« Han døde 31. Januar 1886 i Hillerød.

Nær ham stod hans Kollega og Nabo *Mads Niels Røyen Aabye*. Han var Søn af Købmand i Hillerød Peter Røyen Aabye og Hustru Sophie Maahr, blev født 18. Oktober 1808, og drev Forældrenes Forretning. Han blev 1839 gift med Jeanette Frederikke Emilie Wegelin (c. 1812—1865). 1857 indtraadte han i Direktionen, blev i hvert Fald 1863 Næstformand og beholdt denne Post, der gav en Del Besvær, da Formanden, Gammeltoft, var udenbysboende, til sin Død 20. August 1869. Flere Gange vilde man vælge ham til Formand, men han nægtede at modtage Valget.

Efter N. Aabyes Død indtraadte hans Broder *Jørgen Severin Aabye* i Direktionen ikke alene som almindeligt Medlem, men som Medlem af Reformudvalget og som Næstformand. Han var født 11. April 1806 og døde 13. December 1879; 1834 oprettede han den Købmandsforretning, som i de senere Aar var Erslevs. Aabye var gift med Ane Kirstine Aagesen, en Gartnerdatter fra Selsø (f. 1811). I sin Stilling i Sparekassen synes han at have haft Skuffelser; thi han udtraadte i Juni 1876 af Bestyrelsen.

En mærkelig Stilling i denne Forsamling af Landboere og By-mænd indtog *Mads Emil Marcussen*, thi han hørte selv baade til By og Land. Han var født i København c. 1818 og købte 1852 Matr. Nr. 28 i Hillerød; han kaldtes da Polytekniker og Brændevinsbrænder; han synes dog ikke at have faaet nogen Eksamen. 1856 køber han Gundergaard og Lønsgaard i Harløse og tog Bopæl der, i hvert Fald efter at Gaarden i Hillerød var solgt 1877. Han var Byens rige Mand og sattes i Skat næst efter Amtmanden. 1848 blev han gift med Henriette Elisabeth Marie Benthin, en Søster til Andreas Peter-

sens Hustru. Hun var født paa Ubberupgaard ved Kallundborg 1821. Marcussen var ogsaa Medlem af Borgerrepræsentationen til 1870; som saadan paatog han sig i et Møde under Krigen 1864 at skaffe Hillerød Kommune et Laan fra Sparekassen paa 1000 Rdl.; men han kunde ikke føre dette igennem i Direktionen og maatte nedskrive sine Fordringer til det halve. Han var i Maj 1863 indtraadt i Direktionen og forblev der til sin Død 29. September 1884. Fra 1877—84 var han Næstformand i Direktionen.

Til Latinskolen var en Mand knyttet, som fik en vis Betydning for Sparekassens Anseelse. Det var Overlærer *Johannes Andreas Ostermann*. Han var født 5. November 1809 paa Thyholm, hvor Faderen, en tidligere grønlandsk Missionær, var bleven Præst; Moderen var født Anne Margrethe Hacksen. Han blev Student fra Horsens, men først i 1838 kunde Ostermann tage Embedseksamen i Filologi og blev saa 1840 Adjunkt ved Metropolitanskolen, men forflyttedes allerede 1846 som Overlærer til Frederiksborg lærde Skole med Fagene Latin og Hebræisk. Han tilhørte det nationalliberale Parti og blev valgt som Hillerød-Kredsens Repræsentant til den grundlovgivende Rigsdag, og var senere dens Rigsdagsmand efter Valgene 4. December 1849, 4. August 1852 og 26. Februar 1853. Sin Afsked som Overlærer tog han 1877 og døde 22. Februar 1888. I 1877 var han blevet Ridder af Dannebrog. I 1839 havde Ostermann ægtet Hansine Margrethe Jessen (1806—57), en Datter af en Kniplingshandler. En Tid var Ostermann Redaktør af Frederiksborg Amts Tidende efter sin Ven Krogs Død. Paa Tinge hørte han til dem, der jævnlig tog Ordet, især i politiske og økonomiske Sager. Han skrev ofte i Aviserne baade om literære og økonomiske Emner og havde ogsaa flere Gange taget til Genmæle mod Renteforhøjelser, da de vilde lægge en Byrde paa det arbejdende Landbrug, og i Samklang dermed havde han foreholdt Sparekasserne, at de satte Indlaansrenten op.

Hans Forhold til Frederiksborg Amts Sparekasse, i hvis Direktion han var indtraadt 1858, løstes 1863, da han pludselig ønskede at udtræde, antagelig som Protest mod Nyordningen og mod de mere forretningsmæssige Synspunkter for Sparekassens Drift, som denne var Udtryk for. Han havde været i en Polemik i »Dagbladet« 1859 med en Anonym, der havde angrebet Renteforhøjelsen, »thi Sikkerheden er det vigtigste for Sparekasserne, Renten underordnet«. Det var ikke Renteforhøjelsen, som hjalp i 1857-Krisen, men det, at Sparekasserne formaaede at udbetale de mistroiske, hvad de vilde hæve. Ostermann paapeger i et Gensvar, at det nu ikke mere er som »de fattiges Sparebøsse«, at Sparekasserne skal virke, men at de har den mest afgørende Betydning for hele Egnens økonomiske Liv; de skal varetage Laansøgernes Interesse bedst muligt, men dog ikke levere Penge under Prisen. Og »efter uforbeholdne Ytringer af Laantagere har man paa andre Steder, hvor de søgte hen, stillet dem saa strenge Betingelser, at de anser sig vel hjulpede ved at modtage Kapitaler til 4½ %«. Desuden kan disse forhøjede Renter sikkert ikke vare længe.

Til Latinskolen var ogsaa den ene af de oprindelige Revisorer knyttet. Adjunkt *Johan Georg Lowsen*, der igennem en Aarrække var Revisor i Sparekassen, og som i de første vanskelige Aar udrettede et fortrinligt Arbejde og gav Stødet til, at der bragtes Orden i Regnskabsføringen, var Søn af Renteskriver Georg Eichel Lowsen (død 1813) fra Jeysing ved Hostrup og Magdalene Thede fra Haderslev, der døde i Hillerød 1853. Han var født 9. August 1812 i København, blev 1837 cand. theol. og det følgende Aar Adjunkt i Tysk ved Frederiksborg lærde Skole. 1872 fik han sin Afsked med Ventepenge og døde, 81 Aar gammel, 28. Februar 1894 af Apopleksi og Lungebetændelse. 1847 havde han ægtet en københavnsk Borgerdatter Emma Caroline Augusta Dorschæus.

Sit Revisorhverv i Sparekassen passede han med megen Omhu, og det var derfor ret naturligt, at han, da han tog sin Afsked 1872 som Adjunkt, søgte og fik Embedet som Kasserer i Sparekassen; han omtales som særlig hjælpsom og forekommende, og han beklædte sin Post til 1890, da Dyr læge Lunddahl blev udnævnt.

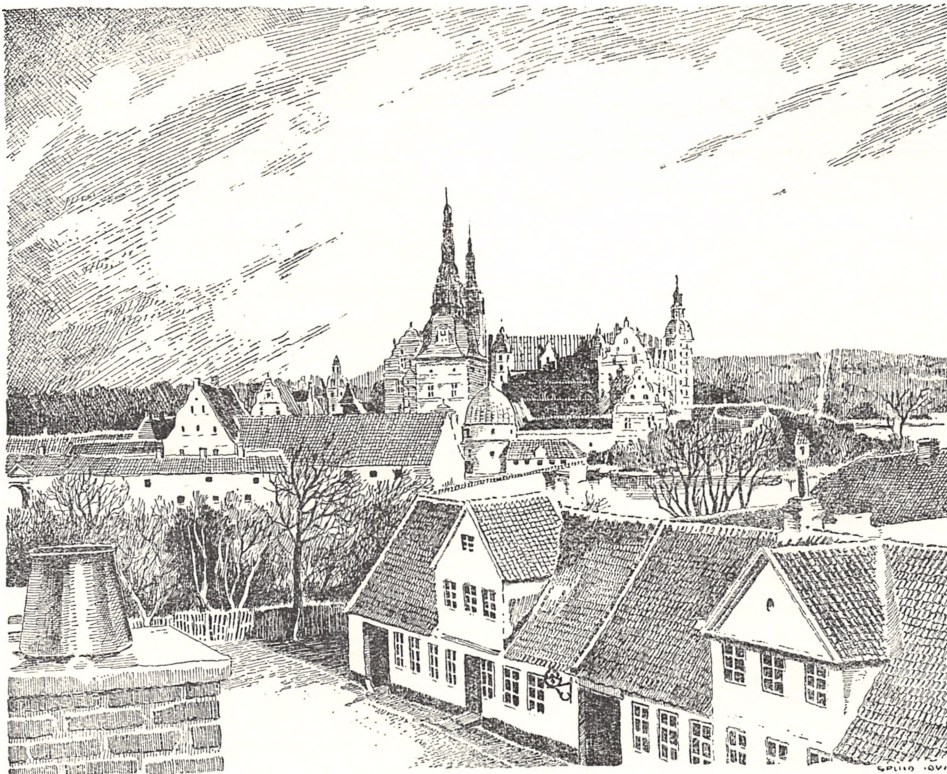
Da Lowsen efter nogle og fyrré Aars Tjeneste i Sparekassen, maa-ske noget modvilligt, søgte sin Afsked som Kasserer, besluttede Direktionen, som egentlig ikke var tilbøjelig til større Udgifter, at hædre ham med en Gave, og man købte da et Krus med et Sølvlaag, hvorpaa Sparekassens Bygning var indgraveret. Men da Lowsen saa denne noget prunkløse Hædersgave, sagde han Nej Tak. Kruset staar endnu i Sparekassens Direktionsværelse som et Memento.

Den anden Revisor *Jens Julius Gysbert Møller* havde hjemme paa Amtsstuen i Hillerød og tog dansk juridisk Eksamen 1839. I Hillerød kom han til at spille en fremtrædende Rolle. Han boede paa Lade-gaardsmøllen og blev 1856 valgt til Medlem af Amtsraadet. Han fik Titlen Kammerassessor og var 1857—61 Branddirektør for Lyngby-Frederiksborg Kredsen. Desuden administrerede han Jægerspris Gods for Kongen. I 1861 udnævntes han til Amtsforvalter i Holstebro, og i 1876 forflyttedes han til Svendborg, hvor han virkede til sin Afsked 1885. 1881 blev han Ridder, ved sin Afgang Etatsraad. Han var nogle Aar Finansministeriets Repræsentant i Bestyrelsen for de fyenske Jernbaner. Han døde i Svendborg 19. Oktober 1890. Hans Hustru Emma Olivia Høyer døde 1881, 64 Aar gammel.

Fra Revisorinstitutionens Oprettelse i Sparekassen til sin Forflyttelse beklædte han Revisorembedet og hans faglige Dygtighed fik stor Betydning for det gode Arbejde, der blev udført i denne Stilling.

Niels Etterup Faarftoft, som efter Amtsstuefuldmægtig Møllers Bortrejse fra Byen fik overdraget Revisorhvervet, var 1852 bleven examinatus juris og var Fuldmægtig paa Byskriverkontoret. Han døde 8. August 1890 i Hillerød, 79 Aar gammel.

OTTO ANDRUP:
BIDRAG TIL SPAREKASSENS
HISTORIE 1870—1927

„Abels Have“

HALVFJERDSENERNE

Der var Opgangstider i Begyndelsen af Halvfjerdserne i Danmark. Jordbruget var forbedret, og Kornet eksporteredes til gode Priser. Rugen stod i Kapitelstaksten i de Aar til c. 40 Mark Tønden. Krigsskadeserstatningen til Tyskland fra Frankrig 1870 bragte mange Penge i Omløb; de naede ogsaa til Danmark, og Handelen florede, Industrien begyndte at vokse. Sølvfund i Sydamerika bragte Sølvprisen til at falde og dermed Varepriserne til at stige. Ogsaa Landbogaardene steg, c. 75 %, og mange blev overprioriterede. Der var rigeligt med Penge Folk imellem, og de danske Sparekasser voksede stærkt baade i Tal og Midler.

Men efter Aartiendets Midte indtraadte der en Slappelse. De kornproducerende Lande, Rusland og Amerika, begyndte at kaste

deres Afgrøder ind paa Verdensmarkedet. 1865—66 eksporteredes fra Danmark 1.664.000 Td. Byg, i 1876 og 1877 927.000 og 693.000 Td. Kornpriserne sank, Rugen i 1878 til 11 Kr. Det danske Landbrug hævdede en Tid sin Stilling ved at gaa over til at anvende Kornet til Opfedning af Kreaturer, som saa eksporteredes. I 1865 udførtes godt 50.000 Stk. Kvæg og lidt flere Svin, 10 Aar efter mere end det dobbelte Antal Hornkvæg og det tredobbelte Antal Svin. Ogsaa Smørudførslen steg til det tredobbelte og til gode Priser. Smørret havde kostet c. 20 Skilling Pundet i Fyrreerne og 30 Skilling i Treerne, i Halvfjerdserne steg det til 40 Skilling og 1 Kr. Pundet.

I 1879 lukkede Tyskland, af agrariske Grunde, for Import af Kvæg, og England vilde stundom ikke tillade Indførsel af Frygt for Smitte fra Dyrene. Nedgangstiden begyndte. Denne første Omlægning af Landbodriften fra Kornsalg til Kvægsalg krævede mange Penge til Ændring af Huse og Forøgelse af Besætninger. 1876 var et Misvækstaar, og de følgende blev strenge Aar for Sparekasserne; den samlede Indlaanssum gik ned med 21 Millioner.

For at animere Indskyderne til at lade Pengene blive staaende urørte, hævdede Sparekasserne, i Konkurrence mod hinanden, *Renten*, saa det sikre Overskud, der var Basis for deres Drift, kom i Fare. Der nedlagdes fra forskellig Side Indsigelse derimod, og der kom Uro omkring Sparekasserne. Hvor kunde de brave, men ofte økonomisk ukyndige Folk, som ledede Sparekasserne uden nogen som helst offentlig Kontrol, klare de store Vanskeligheder? Var Regnskaberne i Orden? Og hvor var Sikkerheden for Indskyderne?

Allerede i December 1877 havde 14 jydsk Sparekasser holdt *Møde i Randers* for at søge dannet en Forening, der vilde overholde visse skærpede Regler for Ledelsen. Man sammenkaldte til et almindeligt Sparekasse- og Bankmøde en Maaned efter i Aarhus, hvor flere af Landets betydeligste Nationaløkonomer og Finanskyndige indfandt sig og afhandlede Sagerne, og man besluttede at danne en

almindelig Forening af de Sparekasser, som vilde paatage sig visse strenge Regler for Driften: En Indlaansrente paa $3\frac{1}{2}$, højst 4 %; større Likviditet ($\frac{1}{3}$ af Indskud samt Reservefondet i letrealisable Papirer); Forbud mod Anlæg af Kapital i usikre udenlandske Papirer; fritstillede Revisorer, valgte af Sogne- og Byraad eller Amt; tvangsmæssigt Oplæg af Overskuddet til Reservefond; Forbud mod, at Bestyrelsens Medlemmer eller Funktionærer fik Laan eller ydede Kaution; Forhindrelse af, at der ydes for store Laan, og af, at der modtages høje Indskud paa kort Sigt, m. m. Ad denne Vej haabede man, gennem den indbyrdes Skærpelse, at styrke Tilliden til Sparekasserne og bevare det hævdvundne Selvstyre.

Da viste det sig i Løbet af Aaret, at nogle Sparekasser og Folkebanker var insolvente, bl. a. den store og gamle Sparekasse i Aarhus. Regeringen tog Affære. Der nedsattes en *Sparekassekommission*, hvori ogsaa Købmand Carl L. Møller fra Hillerød fik Sæde, og Indenrigsministeren forelagde et Lovforslag i nær Tilknytning til Kommissionsindstillingen; men Folketinget gik derimod. Resultatet blev Loven af 28. Maj 1880; dens væsentligste Betydning var, at der nu udnævntes en Sparekasseinspektør til at føre Tilsyn med Institutionerne, og at disse fik Pligt til aarligt at indsende Regnskab i en af Ministeriet bestemt Form.

Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse nød i høj Grad godt af de pengेरigelige Tider i Tiaarets Begyndelse. Ved Udgangen af 1875—76 var Indskudssummen vokset til 4.235.000 Kr. paa 6421 Konti. Men saa begyndte Uddragene at overskride Indskudene. Ved Regnskabsafslutningen 1877 var Indskudssummen faldet til 3.967.000 Kr., i 1878 til 3.718.000 Kr., men derefter voksede den igen, og var 1880 naaet op til 5.132.000 Kr. At det dog var Nøden, der havde drevet Folk til at tage deres Penge ud af Sparekassen, og ikke Mistillid, kan man se deraf, at Indskydernes Antal stadigt gik i Vejret, fra 5549 i 1874 til 6566 i 1877—78 og 7089 i 1879—80.

Ogsaa *Udlaanet* af Midlerne voldte Vanskeligheder, da man fra Juni 1870 havde forhøjet Udlaansrenten til $4\frac{1}{2}$ %. I December 1870 behandlede 87 Laanebegæringer, men kun en Snes blev effektuerede; de andre Ansøgere faldt fra, naar de hørte Betingelserne. Der var jo Kreditforeningerne. Derimod udlaantes der en Del Penge til Kommuner (Fattiganstalter) og paa Vexel til Amtet ($5\frac{1}{2}$ %). Man var i det hele ret stram overfor Autoriteterne. Da Amtsrepartitionsfonden havde opsagt 10.000 Rdl. til Udbetaling i Februar, svarede man, at det vel kunde ske, men eftersom den fastslaaede Opsigelsesfrist ikke var respekteret, kunde der kun beregnes den Rente til December Termin. I 1872 vedtog man endog, at uopsagte Kapitaler ikke maatte udbetales uden mod Fradrag af $\frac{1}{4}$ %, senere $\frac{1}{2}$ %. Pengerigeligheden gav sig Udslag i, at Bankerne konkurrerede kraftigt om at faa Lejlighed til at yde Laan. Landmandsbanken averterede i Hillerød. En Bank med det tillokkende Navn »Forskudsbanken« havde Agent for Amtet i Helsingør (1874), og Central-Spare- og Laanebanken i København søgte en Agent for Helsingø (1875).

Den 15. Oktober 1871 kom endelig den Betænkning om nye *Vedtægter*, som Kommissionen af 1. September 1868, der bestod af: Philipsen, Bendahl og J. S. Aabye, havde arbejdet saa meget med. Den behandlede i Direktionen, som samtidig traf en Række administrative Bestemmelser. Bogholderens *Løn* forhøjedes derved til 1500 Rdl.; desuden skulde Assistenten have 500 Rdl., som altsaa nu ikke skulde betales af Bogholderen. Det var i 1869 bestemt, at denne for at ordne Laanene af Laantagerne maatte oppebære $1\frac{0}{100}$ af Laanesummen; nu besluttede man, at denne Kendelse skulde tilfalde Sparekassen. Desuden tog man under Overvejelse at erhverve eget Hus.

Vedtægterne, som blev endeligt vedtagne 4. Januar 1872, bestemte, at Direktionen skulde være paa mindst 10 Medlemmer. Denne Bestyrelse kunde befuldmægtige et eller flere Medlemmer til at handle

paa sine Vegne. Diæter for Direktionens Medlemmer indføres: 3 Rdl. pr. Dag og 72 Skilling pr. løbende Mil. To Direktører skulde paa Aabningsdagene altid være til Stede for at underskrive Kontrabøger; de kunde dog møde ved befuldmægtigede. Der skulde være Møder for Modtagelse af Indskud, i Hillerød 2 Gange ugentlig (Mandag og Torsdag 10—12, samt første Tirsdag i hver Maaned; de holdes »indtil den nye Bygning kan aabnes« i Carl Møllers Bolig, fra 4. Juli 1872), i Frederikssund 1 Gang (paa »Hotel Isefjord« hver Mandag 10—12). Overskuddet af Driften skulde gaa til et Reservefond til Imødegaaelse af mulige Tab; dog kunde deraf, med Generalforsamlings Samtykke, en Del anvendes efter Direktionens Skøn til Veldædighed eller almenyttige Foretagender.

I Juni 1872 sættes *Renten* paa Vexler atter i Vejret, til 6 %. Laan paa børsnoterede Papirer forhøjedes til 5 %. Iøvrigt kunde Sparekassen kun faa Pengene anbragt med Vanskelighed; Sparekassens Vexellerer, H. P. Hansen i København, tilbød 3 % paa Anfordring og $3\frac{1}{2}$ % med 8 Dages Opsigelse, men det forandredes snart til de første 20.000 Rdl. til 3 %, Resten paa 8 Dage til $3\frac{1}{2}$ %. Sparekassen deltes i 2 Afdelinger. A. med 4 % Rente; Hævning paa de sædvanlige Betingelser, indtil 20 Rdl. straks, indtil 500 Rdl. med en Maanedes Opsigelse og Renteberegning maanedsvis. Afdeling B. forrentedes med $3\frac{4}{5}$ %, som dog beregnedes dagvis; Summen kunde straks hæves, over 100 Rdl. dog med 8 Dages, over 500 Rdl. med en Maanedes Opsigelse. Den ny Vedtægt skulde dog først træde i Kraft, naar Sparekassen flyttede ind i sit eget Hus, men indførtes, da dette trak ud, 1. Juli 1872.

Den 7. November 1871 havde man nemlig besluttet at købe en Del af »Abels Have« for derpaa at opføre *sin egen Bygning*. Prisen blev 3 Mark pr. Kvadratalen. Philipsen, J. S. Aabye og P. Petersen

skulde være Byggeudvalg. I Mødet 2. Januar 1872 fremlagde de en Plan over Lokalerne og fik Bemyndigelse til at lade en Tegning til Bygningen udarbejde. Det blev Arkitekt *Charles Abrahams* († 1893), til hvem Opførelsen blev overdraget, og Arbejdet blev bestilt 21. Januar. Omkostningerne beregnedes til 14.000 Rdl., dog uden Grunden. Hele Bygningen kom dog til at staa Sparekassen i c. 20.000 Rdl. Man besluttede foreløbigt at anvise 5000 Rdl. til Byggeforetagendet, og indsætte disse Penge i Sparekassen for København og Omegn til Forrentning, et ejendommeligt Udtryk baade for det pæntlige Kassesystem og for Vanskelighederne ved at faa Midlerne anbragt. Murermester Køhler og Tømrermester Abben skulde opføre den nye Bygning. Først langt ind i Aaret 1873 var den færdig.

I Juni 1872 traadte Vedtægterne i Kraft, og man udpegede de Medlemmer, der skulde have særligt Tilsyn, de kaldtes *administrerende Direktører*, og det blev Formanden og Sognefoged P. Petersen fra Uvelse for Hillerøds Vedkommende, Bendahl og J. Andersen, Sigerslevvester for Frederikssunds. Den 30. September holdtes den første Kontordag i den nye Bygning. Det paalagdes Bogholderen at holde aabent hver Dag 9—2; for Ind- og Udbetaling dog kun Mandag og Onsdag 10—12.

Privatbanken havde fremsat et Tilbud til Sparekassen om at overtage Bankens Agentur i Hillerød, hvad man indgik paa, men senere paa Aaret hævedes denne Overenskomst. Sparekassen indsendte Regning paa de derved forvoldte Udgifter 1 Rdl. 64 Sk. Da Formanden havde anket over, at Møderne begyndte for tidligt, blev de fastsatte til 11—1, men Kontoret skulde være aabent fra 9—2. Det blev vist alligevel ikke til noget med den forsinkede Aabningstid. Der blev ogsaa taget meget energisk fat, kontor- og forretningsmæssigt, i Tiden omkring Indflytningen. Aviserne fik maanedlige Notitser om Indskud og Hævning i Sparekassen og om den samlede Indskudsmasse; og

der gjaldt strenge Regler i Kontortiden; under Møderne 10—12 expederedes ingen andre Sager end Ind- og Udbetaling; Laanebegæringer, Fornyer, Renteindbetalinger o. l. skulde ske udenfor disse Tider. I Augustmødet var Kassererens Søn Jørgen F. Møller konstitueret som Direktør i Formandens, Philipsens, Sted; senere vikarierede Revisor stundom saavel for Direktørerne, som for Kassereren, hvad der formelt jo ikke var helt i sin Orden. Da Bygningen nærmede sig sin Fuldendelse, afhændede man til Bogholderen det indmurede Jernpengeskab i hans Bolig for 40 Rdl. Det findes endnu i Købmand Frisch Jensens Kontor. Bogholderen fik nu, efter Direktionens Ansøgning, Ret til at kassere Stempelmærker paa Sparekassens Obligationer. Forhandlingerne derom gik ikke glat; thi Ministeriet betingede sig, at Sparekassen ikke anlagde sine Værdier i udenlandsk Valuta — et Krav til Sparekasserne, som senere genoptoges stærkt fra Statsmagtens Side under Forhandlingerne om Tilsynet med Sparekasserne — og at Sparekassen indsendte til Statistisk Bureau de af dette ønskede Oplysninger, hvad Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, desværre for Eftertidens Forskning, havde sløset slemt med. Det var derfor meget apropos, naar en Indsender i Avisen efterlyser en Statistik over, fra hvilke Samfundslag den store Indskudskapital i Sparekassen stammer (Embedsmænd, Næringsdrivende, de specielle saakaldte Arbejdere, Tjenestetyende, Husmænd og andre laverestillede i Landbostanden), da saadanne Oplysninger vilde give Bidrag til Kundskab om, hvorledes Velstanden var fordelt her paa Egnen.

I det Aar 1873 afholdtes der en *Generalforsamling* 4. Januar, fordi Bestyrelsen med 8 Stemmer mod 1 havde besluttet at søge Bemyndigelse til aarlig af Overskuddet at anvende 1000 Rdl. til almenyttige Foretagender. Det drejede sig især om Bidrag til Havneanlæg i Gilleleje, Hornbæk, Sletten og Snekkersten, til de Vandlidte paa

Lolland, til Refsnæs Kysthospital og til Landerupgaard. Generalforsamlingen, hvor der kun mødte 13 Indskydere, gav Bemyndigelsen; men da de Vandlidte havde faaet tilstrækkelig Penge indsamlet, strøg Direktionen dette Tilskud. Derefter har der ikke været indkaldt til Generalforsamlinger, hvad Vedtægterne afgav Hjemmel for.

Sparekassen flyttede ind i sit nye Hus den 30. September 1872. Den 4. Februar var der ansat en Portner for 100 Rdl. aarlig plus fri Bolig i Kælderen og frit Brændsel. Bogholderen skulde bo paa første Sal frit, men mod et Brændselsbidrag paa 60 Rdl.; imidlertid ændredes dette snart derhen, at han fik frit Tørv og Kul, men selv skulde betale sit Brænde. Der var et Centralvarmeapparat i Sparekassens Lokaler, anlagt af Hüttemeier i København, men det fungerede daarligt, hvorfor man vedtog ikke at betale, før det var i Orden eller forlange en Dekort paa — 50 Rdl.

Forholdene til *Frederikssund-Filialen* undergik en Ændring. I Begyndelsen var Formanden og nogle Bestyrelsesmedlemmer taget derned hver Gang, der var aabent, for sammen med de derboende Direktører (Bendahl og Lassen) at afgøre Sagerne. Men efterhaanden var det kun Formanden, som tog derned. Nu besluttede man, at de to administrerende Direktører for Frederikssund i Fremtiden alene skulde passe Filialen.

Det er forhen berørt, at Bogholderen, Købmand *Carl L. Møller*, synes at have været noget prikken og især let blev fornærmet ved Revisionsantegnelser. Han var en fremtrædende Mand i Byens Liv, og Forholdet mellem ham og Direktionens Formand synes ikke at have været særlig varmt. Den 5. August 1873 gennemgik Formanden og P. Petersen Aktivisterne og »afgav skriftligt til Bogholderen de Bemærkninger, som de derved havde fundet Anledning til at fremsætte. Den 8. September noteredes i Protokollen: »Kassebeholdningen er

1991 Rdl. 43 Sk., medens de i Kassen værende Kontanter ved Efter-tælling kun beløb 1941 Rd. 43 Sk.«

Antagelig var disse Antegnelser Grunden til Bogholderens Bitterhed, anden Grund til Misstemning kan ikke udledes af Protokollerne, men da Direktionen havde sit andet Møde i Oktober, forelagdes et Brev af 10. Oktober fra Bogholderen med Begæring om Afsked, »saa snart det af praktiske Hensyn kan ske.« Enstemmigt indgik man paa Begæringen; en Uge efter skulde han aflevere Kassen og Værdipapirerne og have sin Sikkerhedsstillelse tilbage. Direktionen tilkendte ham Gage Aaret ud, Bolig i Sparekassen til Flyttedag, Godtgørelse af hans samtlige Udgifter ved Indflytningen til forskellige Indretninger og ved Anlæg af Have. Desuden skulde han have godtgjort de ovenomtalte manglende 50 Rdl., som han altsaa har indbetalt.

Hermed skiltes Carl Møller fra Sparekassen, som han havde været knyttet til gennem 20 Aar, som Direktør, Direktionens Formand og som Bogholder. Hvad han havde lært i denne Stilling, blev af Betydning, da han faa Aar efter ikke alene blev Medlem af Sparekassekommissionen, men ogsaa som Landstingsmand kraftigt gik i Ilden for en skarpere Kontrol med og en fritstillet Revision af Sparekasserne.

Protokollen har 3. November en Tilføjelse om at, da Hr. Møller har afleveret, hvad ham var anbetroet, bortfalder Fordringen om Besvarelse af de i Mødet 5. August fremlagte Bemærkninger, der var fremkomne ved det af Formanden og Hr. P. Petersen foretagne detaillerede Kasseeftersyn.

I Begyndelsen af 1872 var exam. juris *P. T. Arntzen* bleven ansat som Assistent. Han konstitueredes nu i Bogholderstillingen. Man enedes dog i Direktionen om at dele Posten i en Bogholderstilling, at lønne med 1100 Rdl., fri Bolig og Kul, Tørv og to Favne Brænde, men mod Afgivelse af Sportlerne ved Dokumenternes Tinglæsning til

Kassen ($\frac{1}{2}$ %), og en Kassererstilling til 500 Rdl. aarlig Løn og mod en Sikkerhedsstillelse paa 10.000 Rdl.; desuden skulde der ansættes en Assistent med 400 Rdl. i Løn. Den hidtilværende Revisor, Adjunkt *Lowsen*, fik nu Kassererposten; til Revisor valgtes Fuldmægtig paa Byskriverkontoret *C. J. Rasmussen* og til Assistent Kontorist *Ernst Petersen*, 1876 kom der dog en ny Assistent (Løn 1000 Kr.).

Den 1. Januar 1874 tiltraadte de nye Funktionærer deres Post, Arntzen altsaa som Bogholder. Samme Dag skulde en ny Direktionsprotokol begynde, men den findes ikke. Man er derfor nødt til for de følgende Aar at se Sparekassens Tilværelse gennem de Lys, som tilfældigvis fra anden Side kastes over den. Ejendommelig er en Annonce fra Sparekassen 1875, at man af Hensyn til det stigende Arbejde ikke kan beregne Indskyderne Rente til de almindelige Terminer, men vælger 11. November og 11. Maj for Indlaanenes Renteberegning.

En lille Kontrovers mellem Sparekassen, Byraadet og Ligningskommissionen udspillede i 1876—77. Ligningskommissionen havde sat Sparekassen i Skat, hvad denne protesterede imod, da den mente at være skattefri, og i Januar 1877 forespurgte man Byraadet, om det vilde lade Skatten inddrive. Raadet mente ikke, at det havde Myndighed til at underkende Ligningskommissionens Afgørelse. De fremsendte Domme fra lignende Tilfælde var alle fra en Tid, der laa forud for Kommunalloven af 1868. Herimod hævdede Philipsen, at Dommene var fremsendt, ikke fordi de handlede om Skattepligt, men fordi de viste, at Ligningskommissionen var undergivet højere Instansers Myndighed. Ligningskommissionen fastholdt sin Ansættelse, men henstillede Skattepligten til Byraadets Afgørelse, og her mente man ikke, at Sparekassen skulde betale Skat og vilde derfor ikke skride til Udpantning.

Efter de gode Tider i Periodens Begyndelse, hvor den samlede *Indskudssum* forøgedes fra 995.900 Rdl. i Begyndelsen af 1871 til 1.355.400 Rdl. ved Udgangen af 1872, kom strengere Tider. Afsætningsforholdene begyndte at blive vanskelige, og Misvækst traadte til. I 1874 og 1875 gik det dog endnu opad for Sparekassen, 3—400.000 Kr. voksede Indskudssummen hvert af disse Aar, mens Væksten i de to foregaaende Aar havde været c. 600.000 aarlig. I 1875—76 gik den næppe 200.000 Kr. i Vejret og i 1877 og 1878 faldt den med over 250.000 Kr. hvert Aar; saa var Krisen ovre. 1878—79 gik den godt et halvt Hundrede Tusinde Kroner i Vejret, i 1880 over 500.000 Kr. Men det var, som om Direktionen ikke vilde tro paa Forbedringen; mens den de øvrige Aar kun havde haft omkring en Snes Tusinde eller saa indestaaende i fremmede Banker, gik den ud af 1879—80 med 184.000 Kr. Samtidig havde Obligationsportefeullen, der 1/1 1871 var paa c. 117.000 Rdl., i de følgende Aar svinget mellem c. 400.000 Kr. og c. 150.000 Kr. Nu lød den paa c. 350.000 Kr., mens Prioritetslaanene, de langfristede farlige Laan, der ved Periodens Begyndelse beløb sig til c. 900.000 Rdl., nu laa paa $3\frac{3}{4}$ Million Kr.

Tydeligst viser Vanskelighederne i disse Aar sig derigennem, at der uddroges mere, end der indskødes, i 1876—77 c. 450.000 Kr., i 1877—78 400.000 Kr., og i 1878—79 c. 100.000 Kr.

Antallet af Konti voksede vel stadigt, men hvor forskelligt. Fra 4—500 aarlig i Begyndelsen til 50—100 midt i Aartiendet, indtil 1879—80, da det naar den sædvanlige Vækst.

Renteberegningen for Indskud ændredes i 1877 saaledes, at der nu indførtes Dagrente, og fra 1. Juli oprettedes en C. Afdeling for Penge, som skulde staa roligt. Opsigelsen var 6 Maaneder, Renten $4\frac{1}{2}$ % og mindste Indskud 1000 Kr. Denne Afdeling blev en Succes; i Løbet af et Par Aar var den oppe paa over 1 Million.

Sparekassens egen Formue voksede roligt i dette Tiaar fra 65.000 Rdl. til en lille kvart Million Kr.

I Sparekassens Direktion skete der adskillige Ændringer. Den 3. April 1877 afgik Konferensraad *Fasting* ved Døden; i 35 Aar havde han da siddet i Sparekassens Direktion. Samme Aar, 24. Januar, var Direktionens Formand, Landvæsenskommissær *Philipsen* afgaaet ved Døden faa Dage før sit 25 Aars Jubilæum i Direktionen. Det følgende Aar udtraadte efter 15 Aars Sæde i Direktionen Forpagter *Søren Lassen* fra Svanholm, som havde været den ene af Direktørerne for Frederikssund-Filialen; formentlig flyttede han da fra Egnen. Om de nævnte er der skrevet udførligere i Afsnittet: Stifterne og den første Tids Mænd. I 1876 udtraadte to af Direktørerne, uden at man er underrettet om Grunden dertil. Den ene var Proprietær *Vilhelm Nicolai Lund* til Annissegaard, der var født i København 23. Marts 1831, Søn af Kontorchef i Nationalbanken Henrik Ferdinand Lund og Søren Kierkegaards Søster Petrea Severine. Da han var 22 Aar, købte han Annissegaard, blev Sogneraadsformand og 1867 indvalgt i Amtsraadet, hvor han sad til 1871 og senere fra 1884. 1887 blev han Ridder, 1893 Etatsraad. Lund døde 18. Juli 1902. Hans Hustru var Camilla Henriette Elisabeth Svitzer (1834—1906). Lund blev højt anset blandt Landboerne, og han var Landboforeningens Æresmedlem. I Sparekassen kom han ind 1867 efter Gammeltofts Død; han var jo baade Landmand og i Forbindelse med Finansverdenen. Han trak sig ud af Direktionen i Slutningen af Aaret 1876. — Den anden, som meldte fra, var selve Næstformanden, Købmand *J. S. Aabye*. Han havde efterfulgt sin Broder N. Aabye og havde nu siddet i Direktionen i henved 7 Aar, stadig som Næstformand. Endnu en Udmeldelse fandt Sted i denne Periode. — Proprietær *Theodor Vilhelm Bonnesen*, der var Landinspektør, havde 1869—80 siddet i Amtsraadet sammen med en Række af Sparekassens Direktører og var 1872 bleven Landvæsenskommissær; han var Enkemand efter *Fasting*s

Datter og derefter bleven gift med Carl L. Møllers Datter Christine; det var derfor naturligt, at han efter Fastings og PhilipSENS Død i 1877 indtraadte i Sparekassen; men han blev der kun eet Aar. Hans Indflydelse og Anseelse i Amtet var meget betydelig. 1878 blev han Ridder, 1888 Dannebrogsmænd. Han døde 1893, kun 56 Aar gammel.

Den megen Afgang medførte selvfølgelig en ret stærk Fornyelse. Med Fasting forsvandt den sidste Repræsentant for de højere Embedsmænd, der havde stiftet og grundlagt Kassen. Amtsraadets Medlemmer havde haft meget at sige; det var i Begyndelsen mest Proprietærerne, der valgtes, Folk som: David, PhilipSEN, Gammeltoft; nu erstattedes de i Amtsraadet mere og mere af Gaardejerne. I denne Periode var PhilipSEN Direktionens Formand til sin Død 1877, da blev Sognefoged *P. Petersen* fra Uvelse Formand, men det varede kun et Aars Tid, saa overlod *P. Petersen* Formandsposten til Gaardejer *Jens Andersen*, og sad selv som Næstformand og administrerende Direktør for Hovedsædet. Som omtalt blev *Jens Andersen* fra Sigerslevvester 1872 indvalgt i Direktionen; han sad i Amtsraadet og havde betydelig Indflydelse. 1876 indvalgtes Møller *Christian Andersen* i Direktionen. Han boede i Hillerød, sad i Byraadet, og fik overmaade meget at gøre med Hillerød-Kassen paa de forskellige Mødedage. Samme Aar indtraadte en anden Møller, nemlig *P. Andersen*, Haagendrup, som imidlertid kun beklædte Stillingen i faa Aar. Han døde 31. August 1879. *Peder Andersen* var født 8. Marts 1817, Søn af Gaardejer Anders Pedersen og Margrethe Larsdatter fra Højelt og 1840 gift med Gaardejerdatteren Karen Jacobsdatter i Haagendrup, død 13. Juni 1879. Han sad indtil 1880 i Amtsraadet og var 1872 udnævnt til Landvæsenskommissær.

Efter Aabyes Udtrædelse skulde man helst have en anset Hillerødborger ind, og den under Amtmand Schulin indflydelsesrige Førstefuldmægtig paa Amtskontoret, senere Hospitalsforstander *Gjern* ind-

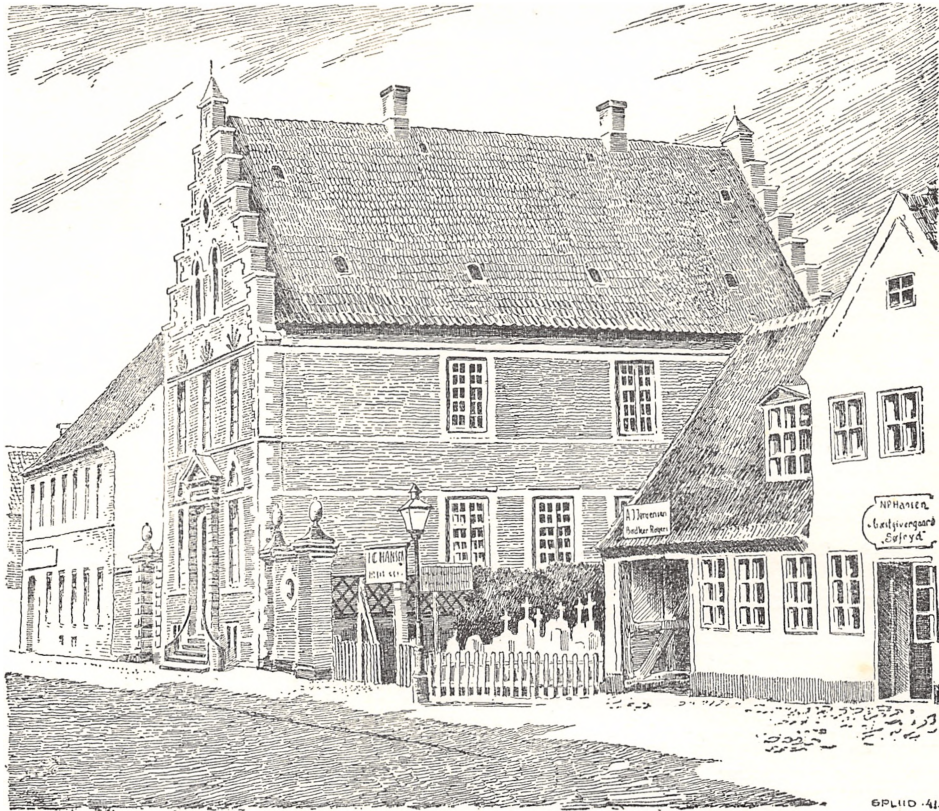
traadte da 1877; han afgik 1881, da han overtog Bogholderstillingen efter Arntzen. Købmand *J. A. Møller*, der 1877 var valgt ind i Byraadet, da Carl L. Møller ikke ønskede Genvalg, vel fordi han var blevet Landstingsmand, fik 1878 Sæde i Sparekassens Direktion. Ved samme Lejlighed indtraadte et Amtsraadsmedlem af Gaardejerstanden. Det var *Anders Christensen* fra Ørby, som senere kom til at betyde saa meget for Sparekassen. Endelig indtraadte i de sidste Dage af 1879 Distriktskommissær, Proprietær *R. V. Mentz* fra Gilleleje.

Saa vidt man kan skønne, var da i 1880 de 4 Pladser i Direktionen besat med Gaardejere, 3 med Købmænd; 1 Direktør var Embedsmand og 2 Proprietærer.

Efter Bogholder Carl L. Møllers Fratræden var exam. juris *P. T. Arntzen* bleven hans Efterfølger; allerede som Assistent var han højt anskrevet hos Direktionen, der roser ham i høje Toner. Da Protokollerne 1873—82 er forsvundne, er det ikke muligt at fastslaa hans Dygtighed; men det endte galt. Da der viste sig Uorden i Kassens Midler, drog han til Amerika. *Peder Tetens Arntzen* var født i Nysted paa Lolland den 7. Juli 1847, Søn af Vinhandler og fhv. Apoteker Jens Valentin Arntzen og Kirstine Marie Stengel. Faderen flyttede til Hillerød, og Sønnen besøgte Latinskolen 1858—62, tog 1863 Forberedelseksamen for ustuderede Jurister og fik Ansættelse paa Amtmand Schulins Kontor til 1868. Det følgende Aar tog han dansk-juridisk Examen. 1870 blev han Sagførerfuldmægtig i Hillerød, hos hvem vides nu ikke, men han synes i de følgende Aar at have beholdt denne Stilling ved Siden af Assistent- og Bogholderstillingen i Sparekassen. I Folketællingslisterne fra 1880 opføres han som fraskilt. Han blev ansat i Sparekassen i Juli 1872, og allerede 1873 fik han et Løntillæg paa 300 Rdl. for »udvist Virksomhed og Nidkjerhed i Tjenesten«. Han var i stor Yndest hos Direktionen, og blev Bogholder efter C. L. Møller fra 1. Januar 1874 at regne. Han underskrev sidste

Gang Regnskabet for 1879—80 i September 1880; det følgende Aar var Gjern Bogholder. Arntzens fraskilte Hustru fik i nogle Aar en ringe Understøttelse fra Sparekassen gennem Legatuddelingen.

Da Sogneraadformand *P. Petersen* var bleven Formand, udsendtes en 16 Siders Pjece, Regler for Sparekassens Bestyrelse og Forretninggang, som klart viser de Ændringer, som man i dette Aar havde foretaget i Vedtægterne for dens daglige Liv. Direktøerne var ulønnede, men oppebar 6 Kr. i Diæter, naar de var beskæftigede i Sparekassens Interesser, og 2 Kr. 25 Øre i Befordringsgodtgørelse pr. løbende Mil. Udlaansrenterne naaede nu op paa 6 % for Haandpant og Kautionslaan, plus $\frac{1}{4}$ % i Provision og $1\frac{0}{100}$ ved Fornyelse. Prioritetslaan ydedes fremtidig mod $\frac{1}{2}$ % i Provision ved Opretelsen og ved Ejerskifte, og Renten blev 5 %, hvoraf dog $\frac{1}{2}$ % var Afdrag, saa Laanet vilde være tilbagebetalt paa 51 Aar; det var en Følge af Modviljen mod de uamortisable Prioritetslaan, der laa som en død Vægt paa Sparekassens Pengebevægelser.

Den gamle Sparekasse

FIRSERNE

De trykkede Tider fra Halvfjerdsernes Slutning fortsatte i Firserne. Kornpriserne faldt katastrofalt. En Tønde Rug kom ned paa $8\frac{1}{2}$ Kr. (1887); Hveden, som havde kostet nogle og tyve Kroner Tønden i Slutningen af Treserne, var 1885 under 12 Kr. Udlandet lukkede for vort Kvæg. Atter maatte Landbruget lægges om. Kornet opfodredes. Landbrugsprodukterne kunde udføres (Smør og Ost), og Dyrene kunde slagtes og exporteres (Kød og Flæsk). 1876 udførtes for $3\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Heste, i 1888 for godt 9 Mill., men Udførselen af Hornkvæg gik ned fra 21 Mill. Kr. til smaa 14 Millioner, Svinene fra 13 til 1 Million Kr., hvorimod Flæskeeksporten steg fra $3\frac{1}{2}$ Mill. til 33 Millioner, Smørret fra 28 til 41 Mill., Æg fra $1\frac{1}{2}$ til $4\frac{1}{2}$

Mill. i de ti Aar. Man ser tydeligt, hvorhen det bar, naar man erindrer, at der i 1876 udførtes for $19\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Korn, men i 1888 indførtes for næsten 16 Millioner. Denne Ændring i Driften krævede Kapital; men Vanskelighederne overvandt ogsaa denne Gang, ikke mindst derved, at Landboerne gennem Andelsbevægelsen fik samlet Kræfterne til at hæve Produktionen og iværksætte de ret kostbare Processer, som Eksportvarerne fordrede. Det første Andelsmejeri oprettedes 1882, det første Slakteri 1887, men med en Skovbrands Hurtighed forplantedes Bevægelsen; gennem Sparekasserne fik Landbrugerne Penge. Thi det var meget strenge Tider for Landbruget, og mange, som havde købt Gaardene dyrt i de gode Aar omkring 1870, maatte opgive deres Eje.

En Lettelse for Landboerne og for Handelen bød dog Tiden: *Renten sænkedes*. I et Sparekassemøde i Fredericia i Januar 1887 forhandlede man om Rentespørgsmaalene, Nedsættelse af Ind- og Udlaansrenten; man var tilbøjelig til at anbefale en Maximalrente paa 4 % med Begrænsning af de gamle Sparekassekonti til 1000 Kr., nye Konti skulde kun forrentes med $3\frac{3}{5}$ %. Udlaansrenten skulde nedsættes til 4 %. Nogen Resolution blev ikke vedtaget. Dog gjorde de Tendenser, som her var lagt for Dagen, deres Virkning rundt om i Landets Sparekasser. Trangen til nærmere Samarbejde mellem Sparekasserne havde allerede tidligere gjort sig gældende, og efter at Jyderne havde dannet deres Centralforening 1881, stiftedes Centralforeningen for Østifternes Sparekasser i Roskilde 1885.

Bag disse Forhandlinger laa de mægtige økonomiske Bevægelser, som førte til de store *Konverteringer* i Firserne. Der var for mange Penge i Omløb, og Penge blev derfor billige. Discontoen nedsattes. Københavns Kommune begyndte 1886 med Konvertering af sine Laan til $3\frac{1}{2}$ %. Samme Aar fulgte Staten Exemplet; mod en Godtgørelse paa $2\frac{1}{2}$ % ændredes 4 % Obligationer til $3\frac{1}{2}$ %. Saa

kom Kreditforeningerne med Nedsættelse fra $4\frac{1}{2}$ % til 4 % ; i 1889 fortsattes til $3\frac{1}{2}$ %. Selvfølgelig havde de fleste Sparekasser allerede tidligt maattet gaa med til Nedsættelse af Udlaansrenterne ; mange Laan blev opsagte, fordi Kreditforeningslaanene under disse Forhold var gunstigere. Saaledes kom man ned paa de lave Renter. Men da Renten delvis var dikteret af Pengerigeligheden i Udlandet, hvor selv $3\frac{1}{2}$ % da var god Forrentning, gik mange Obligationer til Udlandet, og der blev herhjemme et yderligere Overskud af ledige Penge, som ophobedes i Sparekasserne ; mange foretrak ogsaa Udbetaling af Obligationsbeløbene fremfor Konvertering, og satte saa Pengene i Sparekassen. I det praktiske Liv var der ikke meget Initiativ i de Aar ; Forholdene forekom Folk for trykkede, og Industrien var endnu ikke begyndt med sit Opsving herhjemme.

En Sag, som paa denne Tid rejstes indenfor Sparekasserne, var *Sparemærkesagen*, Muligheden for ved Salg af Sparemærker at bevæge Folk, især Børn, til at lægge ganske smaa Summer til Side og derved samle sig Penge, som derefter kunde indgaa til Sparekasserne. Bevægelsen blev snart støttet stærkt af de forskellige Spareinstitutter. Det skal her blot nævnes, at Tanken om Sparemærker blev udkastet af en Hillerød-Borger, Ejeren af Savværket, Kaptajn *F. W. Petersen*, hvem det vel lykkedes 1881 at faa stiftet en Sparemærkekasse, men som ikke havde tilstrækkelig Magt og Evne til at føre Planen igennem. Da det hele var ved at gaa i Staa, traadte Landets Sparekasser til og og danede et Garantifond ; siden har Sparemærkebevægelsen bredt sig overalt. Medens Randers Sparekasse allerede 1882 havde støttet Bevægelsen, kom Hillerød først 1886 med i Arbejdet.

Frederiksborg Amts Sparekasse havde stadig god Fremgang igennem Firserne. Naar undtages 1885—86, hvor Indskudssummen gik tilbage med smaa 100,000 Kr., og 1888—89, hvor den kun steg ca.

50,000 Kr., voksede den hvert Aar betydeligt, i de første Aar med 5—600,000 Kr. om Aaret, i de sidste med 300,000 Kr., saa man med Udgangen af 1890—91 naaede 8,318,000 Kr. Ser man hen paa Indskudene, bevæger de sig mellem $1\frac{1}{2}$ og 2 Millioner om Aaret; det er Uddragene, som viser, at der var Vanskeligheder i Indskydernes Driftsøkonomi, eller at opsparede Penge fik særlig Anvendelse. Mens der 1880—81 kun uddroges godt 800,000 Kr., viser baade 1884—85 og 1885—86 næsten 2 Millioners Udtræk, og i 1888—89 overskredes endog denne Sum. Sparekassens Egenkapital, som i 1880—81 var 229,000 Kr., var dog ti Aar efter steget til 352,400 Kr.

De første Aar af Aartiendet synes at være forløbne i Ro. En bevaret Protokol for Direktionens Møder tages i Brug 5. Dec. 1883; Kendskabet til Sparekassens Historie er nu atter paa fast Bund. Hillerød-Kontoret lededes da af P. Petersen og Chr. Andersen som administrerende Direktører. *Jens Andersen* var Direktionens Formand; i Kassetilsynet sad desuden Købmand Sev. Møller. Der skete adskillige Forbedringer i Kontorgangen i de Aar.

I Begyndelsen af 1884 begyndte man at ventilere Spørgsmaalet om at holde *aabent hver Dag* for Ind- og Udlaan, og i Marts vedtoges visse Ændringer i Vedtægterne, bl. a. gaaende ud paa, at Kontoret holdtes aabent 1 Time hver Formiddag; paa Torve- og Markedsdage dog længere; kun een Direktør skulde disse Formiddage være til Stede, men han skulde kun have 2 Kr. i Diæter og ingen Rejseudgifter. I Kassererens Instrukser fra 1889 staar der, at han skal være til Stede alle Hverdage $10\frac{3}{4}$ —1, men Mandag og Torsdag, samt Maaned- og Terminsdage $9\frac{3}{4}$ —2. Desuden vedtog man at søge Forbindelse med Mænd i større Landsbyer i Amtet, som vilde indsamle Sparepenge i Smaabeløb, og derefter, naar de er blevet til 5 Kr., indsende dem til Hovedkontoret, hvor de kunde ind-

sættes paa hver enkelts Konto. Der maatte ikke i hver Sending gøres større Indskud end 200 Kr. paa hver Konto, og ikke mindre end 1 Kr. Indsamlerne skulde for deres Ulejlighed have $\frac{1}{4}$ %, samt Omkostningerne ved Forsendelsen dækket.

Det er aabenbart Sparemærketanken, som søges realiseret »efter eget Initiativ« — uden Sparemærker. Men Vanskeligheden ved den foreslaaede Ordning og det, at de fleste andre Sparekasser bakkede op om Sparemærkekassen, bevirkede, at man i 1886 paatog sig Indkøb af Mærker og Bøger og Indsamlernes Aflønning.

Indskyderne kan paa to Maader være afhængig af Sparekassen i det daglige, ved Reglerne for Hævning af deres Penge og ved Bestemmelser om den Rente, Sparekasserne giver dem. I 1881 blev Afdeling C. ($4\frac{1}{4}$ %) lukket for Indskud. Man begrænsede yderligere Hævningstilladelsen paa B.-Bøgerne til 500 Kr. uden Opsigelse og 3000 Kr. med 8 Dages Opsigelse; dog maatte hver Indskyder kun hæve paa een Bog.

Men den forøgede Aabningstid og Indsamlingsform var ikke nok for Direktionen. — Ganske vist afsloges i 1884 en Ansøgning om at lægge en Filial i Esrum, men 1889 besluttede man at oprette *Filialer i Græsted og i Helsing*; de skulde holdes aabne henholdsvis den tredie og den første Fredag i Maanedens fra Kl. 12—2 fra 1. Maj 1889 at regne, være under Bestyrelse af henholdsvis *Anders Hansen* og *Anders Christensen*, og en af Personalet skulde være til Stede. Møderne holdtes henholdsvis hos Lokomotivfører J. Sylvest og Høkerenke Caroline Christensen. Til Gengæld for de Udgifter, som maatte løbe paa ved disse nye Filialer, skulde Mødedagene i Frederikssund indskrænkes fra 1. Juli til Mandag og Onsdag.

Den 2. Januar 1889 bestemtes for A.-Bøgerne en Opsigelse paa 8 Dage for 1000 Kr., paa 4 Uger for 4000 Kr., og 12 Uger for større Summer. Det var jo nærmest at binde Pengene; i September

s. A. nedsatte man yderligere Renten til $3\frac{1}{2}$ %. Paa B. kunde Beløb af enhver Størrelse hæves uden Opsigelse, »forsaavidt Kassens Status tillader det«, føjes der til, unægtelig noget pessimistisk; der tilføjes: »dog bibeholdes Opsigelsesfrist«.

Renten paa Haandpant sattes November 1884 ned til $5\frac{1}{2}$ %, og i Oktober følgende Aar til 5 %. Da der var saa megen Uro om Renten, og Discontoen var faldende, besluttede man at forhandle med Sparekasseinspektøren, for at faa Raad om en Rentesænkning, og derefter gik Haandpanterenten ned til $4\frac{1}{2}$ %.

Den 1. Oktober 1889 faldt Renten for Kommunelaan til 4 %, for Prioritetslaan til $4-4\frac{1}{2}$ og for Kautionslaan til 5 %. Det er et Tegn paa Egnens særprægede Konservatisme, at Sparekasserne har forlangt og Laanerne betalt saa store Renter paa en Tid, hvor Kreditforeningsobligationer konverteredes til $3\frac{1}{2}$ %. De Debitorer, som af deres Ejendomslaan havde betalt 5 %, vedblev med samme Ydelse, men den ene Procent blev afregnet som Afdrag.

Indlaansrenten maatte derfor ogsaa sænkes, og det kraftigt; fra 1. April 1886 blev den paa B.-Bøgerne 3 %; fra Januar 1887 2 %. Hvad Bøgerne (de egentlige Sparebøger) angik, havde man først (November 1886) besluttet, at ingen Bog maatte være større end 5000 Kr., og kun 2000 Kr. maatte indsættes ad Gangen; i Januar 1887 nedsattes Renten for dem endog fra 4 % til $3\frac{3}{5}$ %. Renten paa C. nedsattes til 4 %. Oktober 1889 gaves kun $3\frac{1}{2}$ % paa A.-Bøgerne.

Sparekassen deltog med fuld Kraft i Konverteringen af de betydelige Poster af Kreditforeningsobligationer, som den laa inde med og udlaaente betydelige Summer til Amt (60,000 Kr. til Raadhuset i Hillerød 1887), til Kommuner og til Andelsmejerier (Gerlev, Draaby, Melløse, Søborg, Kildevæld, Sigerslevvester f. Ex., til 4 % plus 1 % Provision). — Man søgte at komme det nødstedte

Landbrug til Hjælp ved mindre Afdragslettelser; men en Del Ejendomme maatte dog overtages. Det blev nu indført, at man ved Prioritetslaan indbefatter Inventar og Besætning.

En katastrofal Hændelse ramte Sparekassen, da det Vexelererfirma, som den gennem mange Aar havde anvendt, *H. P. Hansen* i København, standsede sine Betalinger (November 1885). Tabet for Sparekassen var godt en 50,000 Kr., Passiverne i Boet oversteg Aktiverne med ca. en 2½ Million. Der rejstes Tiltale mod Vexelereren, og hans Defensor søgte gentagne Gange at faa Direktionen til at frafalde Strafansvar mod ham, fordi han til egen Fordel havde solgt nogle Sparekassen tilhørende Obligationer, som han laa inde med. Man vilde herfra kun udtale, at man ikke fordrede strengeste Straf. Til sidst gav man dog efter. Baade Handelsbanken og den private Laanebank tilbød nu at besørge Sparekassens Forretninger. Men man vilde foretrække Nationalbanken; det blev dog snart Laanebanken, der blev Københavnerforbindelsen.

Rygterne om de store Tab, som Sparekassen havde lidt ved *H. P. Hansens* svigagtige Fallit, florerede i Byen. Direktionen havde meddelt, at man var inde med 40.000 Kr., som ansaas for tabte. Da man senere opdagede hans Svig med Obligationerne, steg Beløbet til nogle og halvfjerds Tusinde; men da Boet gav nogen Dividende, blev Tabet ikke væsentlig højere end ventet. Men i Januar 1886 diskuteredes Direktionens Fortielse i Aviserne.

Man havde i disse Aar (1883—84) ogsaa den Ærgrelse at maatte afskrive et Tab af 3.163 Kr. paa falske Obligationer. — En Bagatel-sag om en forfalsket Sparekassebog, hvorpaa der forsøgte hævet 25 Kr., har kun Interesse, fordi det under Bedragerisagen i Marts 1886 blev oplyst, at Portneren velvilligst modtog de Sparekassebøger, hvorpaa der skulde hæves, naar Kontoret var lukket. Delinkventen søgte at insinuere, at det var Portneren, som uberettiget havde hævet det oprindeligt Indestaaende.

Sparekassen sendte baade Jens Andersen og C. Hansen som Repræsentanter til det tidligere nævnte *Sparekassemøde* i Fredericia og Anders Christensen som Suppleant. Da Helsingefilialen blev anlagt, søgte *Sparekassen i Helsing* at faa de to Institutioner slaaet sammen, men afvistes meget energisk af Amtssparekassen.

Saa forgrenet, som Administrationen nu begyndte at blive med fire—seks forskellige administrerende Direktører, er det naturligt, at der af og til maatte træffes bestemte Grænser for de enkeltes Competence, som da Direktionen i Marts 1886 fastslog, at Kautionslaan paa over 1000 Kr. kun kunde tilstaas efter Behandling i et Direktionsmøde.

Vanskeligheden med at faa Pengene forrentede viste sig ikke blot ved Iværksættelse af Foretagender som Filialindretninger, men ogsaa ved, at man begyndte at sætte større Summer ind i industrielle Foretagender. Det blev saaledes i 1888 principielt besluttet at støtte et større planlagt Bryggeri ved Hillerød med en 1. Prioritet paa 35—40,000 Kr. og yderligere 10—15,000 Kr. i 2. Prioritet og mod Selvskyldnerkaution. Hvorfor Foretagendet ikke blev gennemført, vides ikke.

De milde Gaver, som Direktionen uddelte for en Del af Overskudets Renter, spredtes vidt. Man var i 1884 naaet op til 129 Legatnydere — de fleste dog kun 25 Kr., — men Antallet steg til 164 i 1887, derefter faldt det. Blandt dem, der modtog Penge, var baade den forrige Formand, Branddirektør Philipsens Enke (200 Kr.) og den tidligere Bogholder Arntzens forladte Hustru (100 Kr.). Da hun 1887 besluttede at rejse over til sin fraskilte Mand i Amerika, fik hun vel Rejsepenge (300 Kr.) af Sparekassen, men tillige Meddelelse om, at hun ikke maatte vente yderligere Understøttelse derfra. Aarlige Bidrag tilfaldt især Landboforeningen, Indre Mission, Sygeplejeforeningen, Hedeselskabet, Afholdsforeningerne, de tekniske Sko-

ler i Amtet, Værneforeningerne for enlige Kvinder og Asylerne. Til Reventlow-Monumentet i Slotsparken skænkede man 150 Kr. Aarlig anvendtes 4—6000 Kr. til disse Legatuddelinger og c. 1000 Kr. til Fremme af almennyttige Formaal.

I hele denne Periode sad Gaardejer Jens Andersen som Formand for Direktionen, som det samlede Led; hvert af Kontorerne havde jo sine administrerende Direktører. Den 11. Marts 1890 meddelte han, at han var valgt til Direktør i Østifternes Creditkasse, hvorfor han maatte nedlægge sin Stilling i Sparekassen. Direktionen bragte ham »en Tak for hans nidkære Virksomhed og haabede at se ham igen i deres Midte ad Aare.« Det synes at have været paa Tale at gøre Gaardejer *Johannes Pedersen* fra Langstrup til hans Efterfølger, men det blev Hillerødmanden, *Møller Chr. Andersen*, der fik Formandsposten.

Gaardejer *Jens Andersen* var en af de ejendommeligste Personligheder for sin Tid. Han var født 21. August 1833, Søn af Sognefoged og Gaardejer Anders Olsen i Sigerslevvester, overtog Gaarden, da han var 21 Aar gammel og bragte den i fortrinlig Stand. Han kom i Sogneraadet og blev Sogneraadsformand, indvalgtes i Amtsraadet, hvor han sad 1868 til 1880, og var i 1869 opstillet til Folketinget i Frederiksværkkredsen, dog uden at blive valgt. I 1873 blev J. Andersen Suppleant i Østifternes Creditkasse, 1879 Repræsentant, 1884 Medlem af Kontrolraadet, hvor han stærkt virkede for Konverteringen; 1888 valgtes han til Formand for Repræsentantskabet i Stedet for Udenrigsministeren Rosenørn-Lehn, 1889 blev han som omtalt Direktør i Creditkassen.

Jens Andersen havde siddet i Sparekassens Direktion siden 7. Maj 1872 og udtraadte 1. April 1890; siden 1878 havde han været Direktionens Formand. I den Tid var Prioritetslaanene bragt op fra smaa 4 Millioner til næsten 6 Millioner, men samtidig var Porte-

feuillen af Papirer steget fra 170.000 Kr. til næsten 2 Millioner, en Politik, som ikke var unaturlig for en Mand, som sad i Ledelsen af Creditkassen, men som ved Forholdenes Udvikling paa Grund af Konverteringen og de senere store Kurstab, da Renten atter steg, blev meget kostbar for Sparekassen.

Jens Andersen var en ejendommelig Personlighed. Sygdom havde tidligt virket hæmmende paa hans legemlige Udvikling; han var stiv i begge Benene. Et ejendommeligt Modsætningsforhold til Svogeren og Naboen Folke- og Landstingsmand P. Pedersen fra Sigerslevvester har ogsaa betydet en Del, især i Kampen om Creditkassen. Hans Uddannelse havde været ringe, som den var i Landsbyskolerne dengang, men han havde taget fat for at forbedre den, gik paa Jonstrup Seminarium for at blive Lærer, men blev slaaet ud af Sygdom. Men han samlede med Kraft sine Evner om at gennemføre et Synspunkt, gøre Bonden til den bestemmende i alle de økonomiske Forhold, hvormed Samfundet kunde møde denne. Det var I. A. Hansens Teorier, som udvikledes videre. Ogsaa i Sparekassen fik efterhaanden Bønderne Majoriteten, og der blev utvivlsomt gjort et Arbejde fra hans Side for at gøre hver af Direktørerne til ansvarlige Medarbejdere i Sparekassens Anliggender. Han fik ogsaa Sparekassen til at yde betydelige Bidrag til den »Aldersforsørgelseskasse for Arbejdere og Husmænd«, som han fik stiftet, og som var en Forløber for, hvad Aldersforsørgelsesloven senere vilde. Han døde 30. April 1908. Professor Arup giver følgende Karakteristik af Jens Andersen i sin Bog om Creditkassen for Landejendomme i Østifterne:

»Hos Jens Andersen var i en sjælden Grad forenet de mandigste og dygtigste Egenskaber hos den danske Gaardejerbonde i den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede. Ingen, der saa ham i hans senere Aar, kunde unddrage sig Erkendelsen af den store personlige Kraft, som var hans Væsens Kerne. Det sølvhvide Haar og Skæg, den kraftige firskaarne Skikkelse, de kloge skarpe Øjne, ja selv den besværlige

Gang — alt syntes at medvirke til Indtrykket af en Personligheds Styrke og Vælde, der havde sejret trods alle Livets Svagheder og Vanskeligheder. Jens Andersen var en Stridens Mand, en Agitator frem for nogen anden, en magtkær Mand, der ikke sad i en Forsamling eller paa et Møde for intet eller blot for at høre paa, men sad der og slog i Bordet for at sætte sin Vilje igennem. Men han var ogsaa en Mand, som i Livets Løb lærte sig selv at kende og at forstaa, hvor hans Indsigt og Dygtighed kunde finde sit rette Virkefelt, og som saa begrænsede sig hertil og satte al sin Kraft ind der, hvor den kunde blive afgørende.«

Direktionens menige Medlemmer havde et ikke ubetydeligt Arbejde; nogle var Direktører ved Kontordagene i Hillerød, Frederikssund, Græsted eller Helsingø; andre paatog sig Tilsyn med overtagne Panter, eller Skønsforretninger overfor Laanebegæringer (1½ Kr. pr. løbende Mil). Ogsaa Tilsynet med Kassen og Aktiverne krævede Tid og Arbejde. De administrerende Direktører havde Bemyndigelse til Afgørelse af mindre Laan mod Kaution og Haandpant, samt vedrørende Kassebeholdningens Anbringelse.

Den 4. Juli 1886 fejredes Købmand *Bendahls* 25 Aars Jubilæum som Direktør. Det vedtoges da, at Direktører og Funktionærer i sligt Tilfælde skulde have et aarligt Gratiale paa 200 Kr., som ogsaa vilde være at udbetale til deres Enke, saa længe hun levede. Og Købmand Bendahl fik overrakt de 200 Kr. for 1886.

Der skete nogen Afgang i Direktionen i denne Periode; af den gamle Stab døde Brænderiejer *Marcussen* i 1884, og Aaret efter afgik Gaardejer *Niels Rasmussen* i Stavnsholt; begge var indtraadt i Begyndelsen af Tresserne, og deres Livsdata er foran anførte (se S. 171 og 167). Købmand *J. A. Møller*, der var indtraadt 1878, døde 6. Maj 1883, og ved samme Tid fraflyttede den fremtrædende Gilleleje-Matador, Proprietær, Kroejer og Distriktskommissær ved Kystpolitiet

Rudolf Wilhelm Theodor Mentz sin Bolig i Amtet. Han var født 1823 i Gilleleje, hvis Kro Faderen ejede, bistod ham senere med det store Landvæsen til Gaarden og var 1859 bleven Distriktskommisær, hvorfor han i 1875 modtog Sølvkorset; som Søn af de gamle Amtsraadsmedlemmers højagtede Kollega, Kammerraad og Købmand og Kroejer C. G. J. Mentz, var han den velkomne Repræsentant for Amtets nordlige Egne. Han indtraadte 1879, men da han solgte Herlighederne i Gilleleje og flyttede til København, nedlagde han sit Hverv i Sparekassen. Han var gift med Philippa Cathrine Bech (1834—89). Deres Søn er den kendte Botaniker Professor August Mentz. Proprietær Mentz er kendt fra sin energiske og heldige Modstand mod, at Græsted-Banen forlængedes til Gilleleje, da den 1880 blev bygget. Det varede 16 Aar, før den naturlige Forlængelse fandt Sted. Han døde først 1900 i København. Købmand *Jakob Antonius Møller* var født omkring 1828 i Æbeltoft og var en Søn af Købmand Jacob S. M. Møller og Ane Cathrine Raun. Han drev Hillerøds bedste Manufakturhandel og Ekviperingsforretning paa Slotsgade, blev indvalgt i Byraadet efter Carl L. Møller 1877 og Medlem af de mest betydende Udvalg som Kasse- og Regnskabsudvalget og Gasværksudvalget. Han sad saavel i Byraadet som i Sparekassedirektionen ved sin Død. Hans Hustru var Nicoline Ane Marie Fønss (f. 1848), en Datter af Proprietær Johan C. Fønss fra Nøruplund i Jylland og Dorothea Møller fra Æbeltoft, vel en Tante til J. A. Møller.

De ledige Pladser blev besat dels med Gaardejere, dels med Købmænd. I Stedet for Klædehandler J. A. Møller indtraadte Købmand *Severin Møller* i Hillerød i 1883; i August 1884 indvalgtes Gaardejer *Johs. Pedersen*, Langstrup, og Gaardejer *Anders Hansen*, Kagerup. Hvor meget disse to til Begyndelsen har kunnet gøre sig gældende, kan ikke siges; men *A. Hansen* bliver i Sparekassens officielle Meddelelser, vel fra Bogholder Gjern, forskellige Gange kaldet *A. Madsen*, hvad der jo nok tyder paa nogen Overlegenhed fra Bog-

holderens Side. Endelig indtraadte i Begyndelsen af 1890 Købmand *L. R. Frendrup* i Direktionen.

Hospitalsforstander *Gjern* havde siddet i Direktionen, men udtraadte 1881, da han overtog Bogholderstillingen efter Arntzens Bortrejse. Han havde været Amtsraadssekretær og Amtsfuldmægtig og ret magtfuldkommen i Amtmand Schulins Tid, og havde fra denne sin Tilværelse et noget overlegent Væsen. Onde Tunger berettede, at Arntzens pludselige Bortrejse efter nogle Uordener i Sparekassens Pengevæsen, skyldtes en Tilskyndelse fra Gjerns Side. I hvert Fald indtog denne derefter hans Plads.

I 1884 besluttede Direktionen, at de tre øverste Funktionærer i Sparekassen — Bogholderen, Kassereren og den første Assistent — aarlig skulde have *Tantième*, naar Overskudet var over 10.000 Kr., nemlig 1000 Kr. til lige Deling. Den anden Assistent stod udenfor Ordningen, men han fik da tillagt Halvdelen af, hvad de andre fik. Da Kassereren, Adjunkt Lowsen 1890 afgik fra sin Kassererpost (hans Data er ovenfor nævnte S. 173), valgtes i hans Sted Postholder og Dyrslæge *Lunddahl*, der 1876 var valgt ind i Byraadet, men afgik 1886. Han tiltraadte 1. Januar 1890 med en Løn af 1400 Kr. plus 200 Kr. i *Tantième* og mod en Sikkerhedsstillelse paa 20.000 Kr. Bogholderens *Tantième* gik til Gengæld op til 350 Kr. Samtidig fik 1. Assistent Hartmann 2000 Kr. + 300 Kr. i *Tantième* og 2. Assistent A. Petersen 1300 Kr. + 250 Kr. i *Tantième*. *Anker Petersen* var tidligt kommen ind i Sparekassen og havde 1889 faaet et Aars Permission for at tage dansk juridisk Eksamen, hvilken han erhvervede. Der faldt ofte Gratialer til Assistenterne, i 1889 et paa Størrelse med *Tantième*n for et Ekstraarbejde, formentlig med Aktivprotokollerne.

Revisionen har sin særlige Historie. De store, gode gamle Sparekassers Forsøg paa en indre Stramning af Administrationen til Værn mod de smaa Kasser, der dukkede op overalt paa denne Tid, og Debatteerne i Anledning af Sparekasseloven havde medført, at Sparekassen for Frederiksborg Amt havde besluttet at henvende sig til Amtsraad og til Hillerød Kommunalbestyrelse for at bede dem udpege hver sin kritiske Revisor. I den Anledning opstod der i Byraadet en længere Debat om den tilbudte Plads, hvis Lønning med 400 Kr. aarlig man fandt urimelig lav. Man vilde vægre sig ved at paadrage Byen noget Ansvar, idet man gik ud fra, at det for denne Betaling ikke vilde være muligt at præstere et hensigtsmæssigt Arbejde. Rektor Berg og Adjunkt Reinhardt gik især haardt derimod; men Overretssagfører Raaschou slog koldt Vand i Blodet og henviste til, at ogsaa Sparekasseinspektøren maatte have sit Ansvar. Desuden valgte Sparekassen jo yderligere en Revisor til det daglige Arbejde. Det endte med, at Byraadet 1881 valgte Kæmner *Trolle* til Revisorposten. Amtsraadet udpegede Byskriver *Hans Chr. Holch*. Han var Nordsjællænder, en Skolelærersøn, født i Landerslev 12. August 1837; Student fra Frederiksborg; cand. jur. 1862; derefter Herredsfuldmægtig i Ringkøbing og Amtsfuldmægtig i Hjørring; han blev Sagførerfuldmægtig i København hos S. Nellemann 1864—67, da han fik Udnævnelse til Prøveprokurator i Helsingør og 1870 Prokurator der. 1881 blev han Byskriver i Hillerød. Han, som havde været Sogneraadsformand i Helsingør, blev Byraadsmedlem og Amtsraadsmedlem 1874—82 og sad fra 1879—92 i Folketinget, repræsenterende Frederiksværk, og fra 1894—1902 i Landstinget. Her i Byen var han i Bestyrelsen og blev siden Formand for Gribskovbanen. 1890 blev han udnævnt til Borgmester i Nykøbing paa Falster, hvorfor han nedlagde sine forskellige Hverv. Ved Kongeparrets Guldbryllup 1892 blev han Ridder, og Dannebrogsmænd, da han tog sin Afsked i 1905. Han var gift med Hansine Henriette Wilhelmine Niemann

(1848—78). Hans Søn var den kongelige Borgmester i Aarhus K. Ø. Holch og Sønnensøn er Amtsfuldmægtig Mogens Holch, Frederiksborg. Selv om Holchs Forbindelse med Sparekassen i Hillerød kun var den kritiske Revisors, havde det dog en Betydning for ham, for i Nykøbing blev han Direktør for Sparekassen der. Da han døde 15. August 1906, fremhævede man baade der og her i Byen hans ualmindelig hæderlige og noble Karakter.

1885 oplyste Byskriver Holch i Byraadet, at for Tiden var den daglige og den kritiske Revision forenede; Trolle blev da genvalgt, og han blev det ogsaa senere. Trolle bestred begge Poster, desuden var Holch kritisk, C. J. Rasmussen daglig Revisor. Ved Lønændringen 1889 fik Revisorerne tillagt følgende Løn: Holch 300 Kr., Trolle 700 Kr. og Revisor Rasmussen 450 Kr. — Efter Holch blev Overretssagfører Aug. Raaschou 1890 udnævnt af Amtet til Revisor. — Trods det stærkt voksende Arbejde i Administrationen var Udgifterne holdt nede under 14.000 Kr. aarligt.

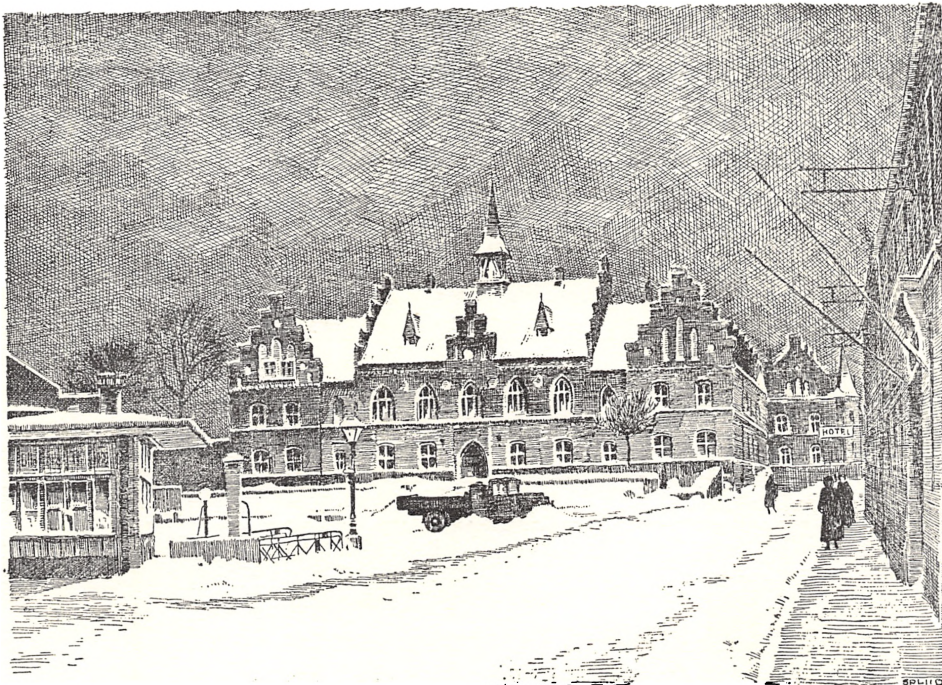
En anden Følge af Sparekasseloven 1880 var, at *Regnskabsaaret* omlagdes fra 1. Januar til 1. April. Det giver nogen Forskydning i de offentliggjorte Regnskabsoversigter, og viser sig for Publikum specielt deri, at Renterne nu ikke blev beregnede pr. 11. Maj og 11. November, men pr. 31. Marts og 30. September.

Aviserne omtaler indgaaende Sparekassemødet i Svendborg 1884. Der var baade Kritik af Systemet for Sparekassernes Revisorer, der skønnedes at være for lemfældige, og Krav om, at Sparekassernes Udlaan skulde være amortisable; endelig lagde man Sparekasserne paa Sinde at virke for Skolesparekasser.

Ved Udgangen af dette Decennium havde Sparekassen vokset sig stærk og solid. Den besad en Egenkapital paa over 350.000 Kr. Indskudsmassen var større end nogensinde før, over $8\frac{1}{4}$ Million Kr.,

---

op imod det dobbelte af Indskudsmassen i 1880. Af Midlerne var 6 Millioner anbragte i Landejendomme i Amtet, c. 600.000 i Købstadshuse; Kommunerne havde Laan paa over 100.000 Kr.; ca. 150.000 var udlaant mod Selvskyldnerkaution og ca. 35.000 mod haandfaaet Pant. Der var Børspapirer for c. 2 Millioner Kr., men inde stod i Banker for Likviditetens Skyld c. 150.000 Kr. Ledelsen var mere og mere gaaet over i Hænderne paa Gaardejerstanden; af Direktionspladserne var ved Udgangen af 1890 4 besat med Landboere og 4 med Købstadsboere. Ingen Embedsmand havde længere Sæde deri. Men Bogholderen og en Assistent var danske Jurister.

Det nye Raadhus

HALVFEMSERNE

Da man var kommen ind i Halvfemserne, begyndte bedre Tider at gry for Landet. Den lave Rente, som gaves, bevirkede, at Folk vovede at sætte Penge i industrielle Foretagender, og derved bandtes mange af de overflødige Penge. Laanebegæret begyndte at vokse; de store Summer, som var anbragt af Sparekasserne i Obligationer, sendtes paa Markedet. Derved maatte Kurserne give efter, og snart blev det atter fordelagtigt at faa Sparekasselaan i Ejendommene fremfor Kreditforeningslaan. Med Begæret begyndte en Rentestigning at gøre sig gældende. Naturligvis led Sparekasserne, i hvert Fald paa Papiret, et betydeligt Tab, naar deres Fondsbeholdning maatte nedskrives i Værdi; men der var jo i Reglen et betydeligt Reservefond til at bære disse Tab, som kun blev virkelige, naar man maatte realisere Papirerne, før de blev udtrukne. Sparekasserne stod famlende overfor den bevægede økonomiske Situation, og det gav sig Udtryk i stærke Bevægelser af Ind- og Udlaansrenten.

For at vise, hvorledes *Prisniveauet* var i Hillerød i Begyndelsen af denne Periode, hvor 50 Aars Jubilæet faldt, har jeg sammenstillet nogle Pristal paa de forskellige Varer, som almindeligvis købtes, fra Begyndelsen af 1892. Rugen stod kun i 12 Kr. Tønden, Hvede i 15 Kr. og Kartofflerne i 6 Kr. Smør kostede 1 Kr. Pundet og Æg 1,20 Kr. Snesen. Oksekød, Kalvekød og Flæsk henholdsvis 50, 45 og 40 Øre Pundet, Rullepølser 30 Øre Pundet og Kærnemælk 5 Øre Potten. Flormel 12—13 Øre pr. Pund og et 8 Punds Rugbrød c. 65 Øre. Stude betaltes med 24—25 Øre, Tyre med 20 Øre, Køer med 22 Øre og Kalve med 24 Øre Pundet levende Vægt.

Klædevarer var billige. Jens Kjeldsen averterede, at man hos ham kunde vælge hvilken som helst Dragt eller Overfrakke for 25 Kr. Hør- og Blaarlærred kostede 67 Øre, dobbeltbredt ubleget Bomuldslærred 48 Øre Alen. For 1 Kr. fik man et Pund Kaffe eller 5—6 Pund Farin eller 5 Pund Rosiner.

Hillerød Savværk blev solgt for 50.000 Kr. plus 36.000 Kr. for Løsøre (det var vel Maskiner og Tilbehør), en 20 Tønder Lands Gaard paa 1 Td. 2 Sk. Hartkorn i Gundsømagle for 8—9000 Kr. og Arvefæstegaarden »Sörøyel« i St. Lyngby paa 2 Td. Hartkorn for 9.600 Kr. Ejendommen paa Hjørnet af Slotsgade og Byskriverstræde («Linden») for 40.000 Kr. Nationalbankaktier stod i 163, 3½ % uopsigelige Statsobligationer i 94, og 4 % Østifter omkring Pari.

I *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* stod der ved Udgangen af 1890—91 en samlet Indskudssum af 8.318.400 Kr.; dertil kom Overskudsfondet (Reserven; Sparekassens egne Midler) med 352.429 Kr. Indskudssummen steg uden Afbrydelse i Tiaaret til 10.675.660 Kr. i 1900—01; men Reservefondet, der var vokset til over ½ Million i 1895—96, var ved Periodens Udgang svundet ind til 296.173 Kr. Dette meget betydelige Fald havde sin Begrundelse deri, at Kurserne paa Kreditforeningsobligationerne gik ned. Portefeullien havde

endda i 1897—98 været paa næsten $2\frac{3}{4}$ Million, men var de næste Aar faldet til under 2 Millioner. Der var altsaa solgt en Del, og man havde taget Tabet for Kursfaldet straks; til Gengæld var andre Anbringelser gaaet stærkt i Vejret.

Man havde allerede 1889—90 udsondret en Sum paa 50.000 Kr. fra Formuekontoen til *Imødegaaelse af Tab*, og den forøgedes stadig med større Overførsler, naar den var gaaet stærkt ned, som i 1891—92, 1899—1900 og 1900—1901. Og Kurstabene var betydelige. Nationalbankaktier, som 31. Marts 97 beregnedes til Kurs $157\frac{3}{4}$, opføres fire Aar efter til $137\frac{1}{4}$, 4 % Østifter til Pari konverteres til $3\frac{1}{2}$ og staar nu i $87\frac{5}{12}$ og saaledes gennemgaaende. Mens i de første Aar en Portefeuille paa nominelt c. 2.625.000 Kr. ansattes til 2.650.000 Kr. stod i sidstnævnte Aar Papirer til nominelt 2.140.000 Kr. til 1.933.000 Kr.; det viser et Kurstab paa over 200.000 Kr., hvortil skal føjes Tabet paa det solgte. Man kan da være bagklog og spørge, om der var administreret fornuftigt ved at have en saa stor Sum anbragt i Papirer, fremfor i Prioriteter eller i Banker, hvor der jo ingen Kurssvingninger var. Hertil maa siges, at der netop ofte fra ledende Økonomer var paalagt Sparekasserne at have stor Likviditet, og der var paa Arkivsiden i 1896—97 paa $10\frac{1}{2}$ Million kun godt 29 % i Kontant, Banker og Papirer, i 1900—01 med over 11 Mill. kun 22 %. Og det maa tages i Betragtning, at det ikke var let og sikkert at laane ud i Prioriteter i den tidligere Periode, da Kreditforeningsobligationerne stod omkring Pari, og at Bankrenten laa langt under Obligationsrenten; Sparekassen gav selv sine Indskydere 2 og $3\frac{1}{2}$ %.

Der blev indsat omkring 2 Millioner Kr. aarlig i de første Aar; det naaede op til omkring 3 Millioner i Aartiendets Midte og Slutningen. Derimod var Uddragene mere vekslende fra smaa 2 Millioner i 1890—91 til næsten 3 Millioner i 1895—96 og over denne Sum i 1898—99 og 1899—1900. I det hele taget afbalancerede Indskud og Ud-

drag næsten hinanden i denne Periode. Naar Indskudsmassen stadig kunde vokse, var det, fordi en stor Del af Renterne ikke blev hævede, men tilskreves Kapitalen.

Halvtredsarsjubilæet i 1892 fejredes med en Højtidelighed, en festlig Sammenkomst, og Personalet fik 100 Kr. hver i Gratiale; Portneren 25 Kr. Desuden udgav Formanden en lille, men meget instruktiv Beretning om Sparekassens Historie i de forløbne 50 Aar. Frederiksborg Amts Sparekasse var nu vokset saa stærkt, at den stod som Nr. 8—9 i Størrelse; af Provinssparekasser var, fraregnet Bondestanden, kun Odense, Aalborg og Roskilde større. I August samme Aar havde Sognefoged i Uvelse og administrerende Direktør for Hillerød Afdelingen *P. Petersen* 25 Aars Jubilæum og hædredes af Sparekassen med et Guldur med Kæde.

I Hovedsædet gik Forretningerne roligt under Hospitalsforstander *Gjerns* Ledelse. Paa Handelsforeningens Anmodning forlængedes Aabningstiderne fra Marts 1896 til 2 Timer daglig, fra 10—12. Der var Pladsmangel, og man besluttede i Maj 1895 at søge denne afhjulpet; men det viste sig umuligt i den daværende Bygning. Man bestemte sig da efter lange Forhandlinger for at rejse et *nyt Hus* og sælge det gamle. I Maj 1898 købte man Naboejendommen, hvor Gæstgiveriet »Søfryd« laa, og fik straks Arkitekt *Vilh. Holck* til at udarbejde Planer til en ny Sparekasse paa den Grund. Nu skulde der sættes Fart paa. Man ønskede Forslag snarest, saa Licitationen kunde udskrives til 1. Juli. Det varede dog til ind i Oktober 1900, før Direktionen kunde holde sit første Møde i den nye Bygning.

Imens man ventede, havde man moderniseret sig og i Februar 1897 ladet indlægge Telefon i den gamle Sparekasse, og Formanden noterer i Protokollen, at man har givet den og den Underretning i Telefonen. Den gamle Sparekasse blev udbudt til Auktion, men et Bud paa 22.000 Kr. forkastedes. Senere blev den solgt for 21.500 Kr.

Filialen i *Frederikssund* bestyredes af Købmand Bendahl som administrerende Direktør, og da der 1890 ansattes en Bogholder, Kæmner *Bruhn*, fik han en Løn paa 500 Kr. Lokaler blev indrettede for Sparekassen i Købmand Bendahls Ejendom. Filialen skulde — efter Bestemmelserne 11. Marts 1890 — holdes aaben hver Mandag og hver Markedsdag 10—12. Direktøren var at lønne med 100 Kr. fast og 6 Kr. pr. Mødedag; han kunde i Terminen tage sig Hjælp til 4 Kr. pr. Dag. Huslejen sattes til 200 Kr. Kautionslaan derfra skulde bevilges i de maanedlige Møder paa Hovedkontoret. I Januar 1894 forøgedes Aabningstiden med to Timer hver Torsdag, hvorfor Kassere- ren fik 100 Kr. mere i Løn. Det oplystes da, at Filialen havde 1790 Konti med indestaaende 1.300.000 Kr. og oppebar i Renter af Udlaan aarlig 75.000 Kr. Da Bendahl døde 13. Februar 1896, flyttedes Lo- kalet til Kæmnerens Bolig.

Filialen i *Græsted* var vokset godt; man besluttede dog fra 1891 at ophøre med Aabningstid paa Markedsdage. Der havde i 1892 været 177 Ekspeditioner og et Indlaan paa 28.000 Kr., det følgende Aar 325 Ekspeditioner og 55.000 Kr.s Indskud. 1894 udvidedes Aabnings- tiden til 1. og 3. Fredag i Maaneden fra 2½ til 4; Kontoret var »skraas overfor Jernbanekroen«.

Vedrørende *Helsingefilialen*, der heller ikke skulde holde aabent paa Markedsdage, bestemte man sig i 1894 for to maanedlige Møder, den 2. og 4. Fredag 12—2. Kontoret var i Enkely. Der havde 1892 været 85 Ekspeditioner det første, 104 det andet Aar, og der var indskudt 17.000 Kr. det første, 17.500 Kr. det andet Aar. De to Filialer vilde koste Sparekassen aarlig henholdsvis 350 og 300 Kr. Derimod blev Udgifterne ved Frederikssund smaa 2000 Kr.

I 1894 betaltes følgende *Lønninger* ved Hovedsædet: Direktø- rerne 4266 Kr., Funktionærene 9560 Kr., Revisorerne 1500 Kr. og Portneren 400 Kr., i 1893 var Kassererens Løn sat op fra 1400 Kr. til 1800 Kr. Assistent Hartmann havde faaet 150 Kr. i Tillæg, og

Assistent Petersens Løn steg fra 1550 til 2000 Kr. I 1896 steg Portneren til 600 Kr.; han havde jo fri Bolig i Kælderen. Men man uddelte ogsaa Gratialer, 100 Kr. til hver af Assistenterne for Ekstraarbejde, og i Maj 1897 stilledes Assistent, exam. jur. Anker Petersen lige i Løn med Hartmann.

Den 19. August 1897 afgik Bogholder *Gjern* ved Døden, og Sparekassen beklagede meget Tabet af denne Mand med den retsindige og hæderlige Vandel. Hans Enke fik 1000 Kr. i Understøttelse aarlig, dog skulde deraf fradrages 200 Kr. for hvert af Børnene, som blev 16 Aar. *Jens Bloch Gjern* var født i Viborg 3. Aug. 1827. Faderen blev Landfoged paa Læsø, hvorfor Gjern kom i Latinskolen i Aalborg og blev Student 1847; deltog i Krigen 1848 som frivillig og 1849—51 som Værnepligtig. Huslærer til 1854. Han tog dansk juridisk Examen 1856 og fik Stilling paa Frederiksborg Amt, hvor han endte som Amtsraadssekretær; senere blev han Amtsrevisor. I Hillerød havde han mange Hverv, var 1872 Hospitalsforstander i Hillerød og 1885 Branddirektør, og han blev Formand for Pavillonselskabet. En Vejviser fra Halvfemserne opgiver hans aarlige Indtægt til 4600 Kr. Han havde ægtet Louise Emilie Købke (c. 1846—1913).

Efter Gjerns Død blev *Anker Petersen* konstitueret og kort efter ansat som Bogholder. Anker Petersen var som Dreng bleven Kontorist i Sparekassen, havde der faaet Orlov et Aar for at læse til dansk juridisk Eksamen og var vendt tilbage og lidt efter lidt steget i Løn. Hans Arbejdstid i Sparekassen var dog kort. Han døde 20. Marts 1899. Enken fik en Understøttelse paa 600 Kr. og 150 Kr. for hvert Barn indtil deres Konfirmation, og samtidig vedtog man at betale den afdødes Gæld paa 1700 Kr.; væsentlig Studiegæld. Anker Petersen var meget afholdt i Hillerød og tog stærkt Del i det musikalske Liv i Byen; han stiftede og dirigerede en Sangforening og akkompagnerede sin Hustru, Johnny Formann, der var Sangerinde. Han lagdes i

Graven, kun 35 Aar gammel, af en Mavesygdom, som han formentlig havde paadraget sig under de magre Aar, mens han arbejdede og læste.

Købmand Frendrup blev konstitueret som Bogholder, men kort efter blev Birkefuldmægtig, *examinatus juris* *L. Larsen* valgt til Bogholder. Han var Kommissær ved Sjællandske Brandforsikringselskab for Løsøre og Kasserer for Frederiksborg Amts Landboforening, hvilke Hverv han fik Lov til at beholde. Senere paa Aaret vedtoges en ny Lønskala: Bogholderen 2500 Kr. plus fri Bolig og Brændsel, Fuldmægtigen (*Hartmanns nye Benævnelse*) 2900 Kr., Kassereren 2000 Kr. og der ansattes en Assistent til 1000 Kr.; men saa skulde den saakaldte *Tantième* bortfalde. I disse Aar var en Pensionsordning for Funktionærene ofte til Forhandling, uden at man formentlig fik vedtaget noget afgørende.

Aar 1900 valgte Byraadet atter Kæmner Trolle til Revisor, og 6. November 1900 blev *N. Blangsted Jensen* ansat som Assistent paa Prøve; hans Løn var 70 Kr. maanedlig.

Man vedtog i Mødet i Oktober 1894 meget indgaaende Regler for, hvad Bankens Sagfører, Overretssagfører Aug. Raaschou, maatte tage for sin Hjælp ved Indkassering af Renter og ved Udpanthninger.

Den Pengerigelighed, som der var i Halvfemserne, bevirkede stadigt et Rentefald. I Oktober 1895 sattes Renten paa C-Sparekassebøgerne ned til $3\frac{1}{2}$ %, hvad Folk ikke var helt tilfredse med. Men da der efterhaanden opstod Pengeknaphed, begyndte Renten at stige, i Juli 1899 sattes den op til 3,80 %, og Bestyrelsen havde i den følgende Tid større Uenighed om, hvorvidt man ikke skulde gaa endnu højere. Her stod Byfolkene samt P. Petersen og Ludvigsen mod Landboerne. I December forhøjedes den dog til 4 % fra April 1900 at regne. Hillerød Bank betalte nemlig fra 1. Oktober 1899 denne Rente til sine Indskydere, fra 15. November $4\frac{1}{4}$ % paa 3 Maaneders Opsigelse og fra 20. September 1900 $4\frac{1}{2}$ %.

Ogsaa Udlaansrenten havde tilsvarende Bevægelser. I 1896 sattes Renten for Haandpant til 4 %; Prioritetslaan skulde kun forrentes med $3\frac{3}{4}$ %; men et Par Aar efter maatte man helt lukke for Prioritetslaan, og i Juli 1899 vedtoges nye Rentesatser: 4 % for Prioriteter, i December forhøjet til $4\frac{1}{4}$ %, plus 1 % Provision, $4\frac{1}{2}$ % for Laan til Husdyrforeninger, 5 % for Kommunallaan, senere paa Aaret forhøjet til 6 %, $5\frac{1}{2}$ % for Kautionslaan og endelig $5\frac{1}{2}$ og 6 % for andre Laan.

Landboerne havde en svær Tid, og mange maatte gaa fra deres Ejendom i Begyndelsen af Halvfemserne. Det var kun et lidet Plaster paa Saaret, at Direktionen i 1896 bestemte, at de administrerende Direktører maatte yde »hæderlige Mænd eller disses Enker, som have maattet forlade deres Ejendomme paa Grund af retslig Forfølgelse fra Sparekassens Side«, en Hjælp af Legatpengene, i Reglen blev det 100 Kr.

Da Pengene ved Aartiendets Slutning blev rigeligere flydende, begyndte Sparekassen at anbringe Midler i industrielle o. l. Foretagender, især dog i saadanne Virksomheder, der havde Betydning for Amtet. Paa Initiativ af Slagteridirektør Rathjen var der i Hillerød dannet en Komité for Oprettelsen af et *Svineslagteri i Hillerød*, og Sparekassen lovede 1894 sin Støtte dertil. Borgmester Neumann var Komitéens Formand. I Begyndelsen af 1896 aftalte man, naar Slagteriet stod færdigt til Brug, at give en Prioritet paa 65.000 Kr. hvis Anlægget var 80.000 Kr. værd uden Grunden. Det skulde forrentes med 4 % og afdrages med $\frac{1}{32}$ halvaarlig. En Borgerliste skulde yderligere være Garanti. Konsortiet, som lod Slagteriet bygge, vilde personlig garantere for de første 10 Afdrag. Rathjen skulde deponere 15.000 Kr. straks i Sparekassen til Arbejdets Igangsættelse. Laanet blev ydet, og Formanden, P. Petersen og Frendrup skulde fastsætte de nærmere Betingelser.

Frederiksværkbanen var planlagt; ogsaa til dens Iværksættelse ydede man (Juni 1894) Bistand ved at tegne for 10.000 Kr. Aktier. Derimod synes man kun at have taget Aktier for 500 Kr. i Kagerup-Helsingebanen (Jan. 96). I 1898 ydede man Hillerød Kommune et Laan paa 140.000 Kr. til et Vandværk; det skulde amortiseres paa 41 Aar, og den aarlige Ydelse blev da 5 %. Senere paa Aaret fik Hillerød 16.000 Kr. til Gasværkets Udvidelse. For det skulde der betales 1 % i Provision og $3\frac{3}{4}$ % Rente. Derimod stod immaterielle Bevægelser ikke Direktionens Hjerte saa nær. Da Højskoleforstander Begtrup i Maj 1895 gennem Højesteretssagfører Sv. Høgsbro søgte om et Laan til Bygning af en Højskole ved Sophienborg, blev der givet Afslag.

I disse Aar fik Sparekassen en alvorlig Konkurrent. Man havde længe ønsket at oprette en Bank i Hillerød («Hillerød og Omegns Bank») og forespurgte nu i Marts 1898 »for at forebygge Misforstaaelser« Sparekassen, om den vilde medvirke til Oprettelse af en saadan, men fik et absolut afvisende Svar. Derimod meddelte den i Aviserne, at Sparekassen selv havde tænkt paa at udvide Virksomheden saaledes, at »Interesserne ved Anvisning paa deres i Sparekassen indestaaende Beløb, kan gjøre disse betalbare baade i Ind- og Udlandet«. Det er altsaa ikke helt klare Begreber om Checksystemet, der har foresvævet Direktionen. I Slutningen af Aaret indrykkes en Annonce om, at B-Indskydere, der ønsker det, »kunde gjøre Beløb betalbare ved Anvisning saavel i Indlandet som de fleste Steder i Udlandet.«

Der er vist ingen Tvivl om, at det var Bankens Stiftelse og Frygten for Konkurrence, der satte Fart i Planerne om Bygning af en ny Sparekasse. Banken stiftedes ved Generalforsamling 29. April 1898. Samme Dag lader Sparekassen Pressen tilflyde Meddelelse om Købet af »Søfryd« for der at opføre en ny Bygning, da Ændringer i den gamle vil blive alt for kostbare.

Den nye Laanekasse i København havde efter H. P. Hansens Konkurs været Sparekassens væsentligste Hovedstadsforbindelse. Men Direktionen var begyndt at blive misfornøjet dermed, og 1899 gik man over til Landmandsbanken.

De mange Legatarers Tal blev i denne Periode betydelig indskrænket; i 1891 udbetaltes 143 Portioner, hovedsagelig paa 15 og 25 Kr.; det følgende Aar gik man ned, men steg dog atter lidt efter lidt igen i de følgende Aar. Det er mærkeligt at se, at da den højtfortjente Formand, Branddirektør Philipsens Enke i 1896 søger om en Forhøjelse af de 100 Kr., hun nu har faaet tilsagt, til 200 Kr., saaledes som hun tidligere har haft, svares der, at hun maa indsende Skema over Indtægter og Formue, og først derefter bliver der kun givet hende 150 Kr. Senere faar hun, som udtrykkelig søger Hjælp, tilstillet 100 Kr. extra.

Igennem de onde Aar i Halvfemsernes Begyndelse havde Møller *Chr. Andersen* været Formand og ledet Institutionen med Fasthed. Ved Juletid 1896 blev han syg; P. Petersen var Næstformand, Købmand Frendrup konstitueredes i Formandsposten; den 13. September 1897 døde Formanden. Der var aabenbart nogen Vaklen om, hvem der skulde være hans Efterfølger; det blev *Anders Christensen* fra Ørby, som i Oktober overtog hans Hverv. Frendrup blev Næstformand.

Jens *Christian Julius Andersen* var født 1834. Sammen med sin Broder drev han Slotsmøllen og havde en betydelig Kornhandel. Han havde i Forretningen især givet sig af med det regnskabsmæssige, og det var antagelig Grunden til, at han, som var velkendt af Bønderne, var kommen ind i Sparekassens Direktion 1876. Han blev snart meget benyttet, var en af de administrerende Direktører i Hillerød og blev efter Jens Andersen Direktionens Formand. Fra 1882—90 sad han i Byraadet, men udtraadte sidstnævnte Aar. Ved Kongepar-

rets Guldbryllup i 1892 blev han Ridder af Dannebrog. Han skildres som paalidelig og akkurat, men næppe af synderligt Initiativ. Han døde 13. September 1897. Hans Hustru var Emma Kiilerich.

Købmand J. Severin Møller afgik ved Døden i April 1900. *Jakob Severin Møller* var født 1819 og havde drevet Købmandshandel i Hillerød, hvor han i to Perioder havde siddet i Ligningskommissionen og var Kasserer for Borgerstiftelsen. Han var en af de administrerende Direktører i Hillerød og gjorde pligttro sin Gerning til det sidste; han mødte endnu til Tjeneste Dagen før sin Død, men hensov stille Skærtorsdag Morgen 12. April 1900. Hans Hustru var født Kyhn.

Bendahl i Frederikssund var død 13. Februar 1896, efter i 33 Aar at have siddet i Direktionen. Endnu kort før sin Død havde han deltaget i Mødet; hans Data er givne ovenfor Side 168.

Der kom nye Folk ind i Direktionen, i Juni 1892 Gaardejer *Chr. Jensen*, Græse, og Gaardejer *Fr. Andersen*, Uggeløse, og i 1897 Isenkræmmer *Steglich* fra Hillerød og Forpagter og Brændevinsbrænder *Ludvigsen* fra Lønsgaard, senere i 1900 blev Gaardejer *Rasmus Lars Nielsen* fra Staunsholt, den tidligere Direktør Niels Rasmussens Søn, foreslaaet; der var Uenighed om denne Indvælgelse, og ved Stemmeafgivningen afholdt 4 sig fra at stemme.

Der var nu 10 Direktører, deraf var kun 2 Købstadsbeboere.

Hvervene fordeltes saaledes, at Frendrup var Næstformand, *Steglich* og *Ludvigsen* administrerende Direktører for Hillerød. *Anders Christensen*, *P. Petersen*, *Fr. Andersen*, *Chr. Jensen* og *Frendrup* kom i Legatudvalget. Kasseeftersynet paahvilede Formanden, *P. Petersen*, *Steglich* og *Fr. Andersen*; de tre førstnævnte samt *Frendrup* og *Ludvigsen* dannede et Pensions- og Lønningsudvalg. *Chr. Jensen* synes særligt at have haft med *Frederikssundfilialen* at gøre.

Den nye Sparekasse

TIDEN FRA 1901 TIL 1916

Ved Aarhundredskiftet var Forholdene her i Danmark ikke i roligt Leje. Storlockouten 1899 havde gjort stærke Indhug i de flestes økonomiske Forhold, og Sparekasserne bar længe Mærker derefter. Landbruget havde dog gode Kaar; men der var stor Arbejdsløshed i Industrien, fordi Raaprodukterne steg. Da Handel og Industri efter 1902 begyndte at trives, gik det dog snart igen fremefter. Men i Pengeverdenen var der Uro. En ivrig Konkurrence mellem Bankerne indbyrdes og med Sparekasserne bragte Rentefoden til at stige; i 1907 naaede Diskontoen helt op til 7—8½ %. I København kom der store Byggekrak til, og i 1908 maatte først Centralbanken og Grundejerbanken, Detailhandlerbanken samt Laanekassen standse; siden kom Sammenbrudet i Bondestandens Sparekasse paa Grund af Albertis Defraudationer. Derved opstod der en Krise, der dog efterhaanden blev likvideret, og derefter gik det igen fremefter, da Han-

del, Søfart og Industri trivedes vel, og Landbostanden stod sig snart godt. De spændte Forhold i Europa gav dog Anledning til nogen Pessimisme, og man mærkede i Tiden henimod den første Verdenskrigs Udbrud en vis Forsigtighed og Tilbageholdenhed fra Publikums Side. Den 1. August 1914, da Krigen brød ud, skabte helt nye Forhold. Nationalbankens Pligt til at indløse sine Sedler med Guld blev ophævet ved Lov, der sattes Begrænsning for Udbetalinger fra Sparekasser (300 Kr. pr. Uge), og snart kom Forbud mod at opsiges Pantegæld i fast Ejendom (Moratorielovene). I den følgende Tid kom Statsmagten paa Grund af Forholdene til at gribe stærkere ind i Befolkningens hele Levesæt og fri Dispositionsret end nogensinde før. Dyrtid og Arbejdsløshed maatte der dæmmes op for, saa vidt det var gørligt, Levnedsmiddelforsyning og Tilførsel af Raastoffer ordnes. Skatterne steg, og store Dele af Sparemidlerne maatte anvendes til Stats- og Kommunelaan for at løse sociale Opgaver.

De vanskelige Forhold ved Aarhundredskiftet bevirkede, at de store Sparekasser »Millionsparekasserne« samledes til et Møde i København 1901 for at drøfte forskellige Foretagender, som Aabning af Checkskonti for Indskydere, og for at protestere imod et af Alberti fremsat Forslag om en bevægelig Maximalrente for alle Sparekasser; dette ansaas for et skarpt Indgreb i deres Selvstyre. I 1905 dannede denne Gruppe sin egen Sparekasseforening, og kort efter begyndte den et Samarbejde med Centralforeningerne for Sparekasserne paa Sjælland, paa Fyen og i Jylland; det blev til Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser. Dette samlende Organ kom for den følgende Tid til at yde en meget værdifuld Indsats baade for Sparekasserne selv og for deres Forhold til Statsmagten og Publikum.

For Institutionernes Vedkommende havde Katastrofen med Bondestandens Sparekasse til Følge, at Staten 1910 nedsatte en Kommission til Udarbejdelse af en ny Sparekasselov, og et Lovforslag

blev gennemført i Landstinget; men de politiske Forhold bevirkede, at det ikke blev fremlagt i Folketinget. Et nyt skarpere Forslag blev fremlagt i Folketinget af Hassing-Jørgensen, der bl. a. forbød Sparekassens Kunder Brugen af Checks og satte en Grænse for Sparekassedirektionernes Selvsupplering. Mod det protesterede Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser i Marts 1914, og Forslaget delte Skæbne med det tidligere. Obligationskurserne faldt stærkt efter Krigsudbrudet, saa Sparekasserne anlagde en betydelig Del af deres Midler i Papirer.

Saadan er i Virkeligheden Billedet af den Tid i Begyndelsen af Aarhundredet, som vi nu ser tilbage til som »den gode gamle Tid«. Pengeknaphed, Uro og ofte stor Arbejdsløshed.

I hele denne Periode stod gamle *Anders Christensen* fra Ørby som Formand for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse. Han var c. 1897 flyttet til Hillerød og ledede ikke blot som Formand Direktionen, men fungerede ogsaa som administrerende Direktør for Hovedsædet, og blev i eet og alt Sjælen i Sparekassen. Han var fra den gamle Tid og havde vanskeligt ved at forlige sig med de Ændringer, som var sket. Sparsom til det yderste i det daglige, baade med sig selv og de af ham ledede Institutioner, var han modvillig stemt mod de Forskydninger fra det tilvante, som Forholdenes Udvikling gjorde nødvendige. Det er betegnende for Datidens Sparsomhed, at da Sparekassen 1910 besluttede at deltage i Festen i København i Anledning af 100 Aars Dagen for Oprettelsen af Holsteinborg Sparekasse og sendte 4 af Direktørerne derind, blev det i Forvejen bestemt, at Udgifterne ialt ikke maatte overstige 68 Kr. Paa den anden Side var Anders Christensen en Mand, for hvem Landbostandens Vel spillede Hovedrollen; han kendte til Bunds Folkene i Amtet og deres Vilkaar, og han var altid rede til at støtte og hjælpe, hvor han mente at kunne gøre det. Han var enkel og beskeden, positiv i hele sin Indstilling, bundretskaffen og af stærk Arbejdsevne og Pligtfølelse.

Anders Christensen var en Gaardmandssøn fra Skenkelsø, hvor hans Familie havde været bosat gennem Aarhundreder. Han blev født 10. September 1833, laa som Dragon ved Garnisonen i Slesvig og blev Underkorporal; tidligt var han en Ven af Læsning. Efter at være hjemsendt købte han 1859 den Gaard i Ørby, som endnu er i hans Søns Eje. Krigen 1864 gjorde han med; han laa paa Als. Efter sin Tilbagekomst blev han Sogneraadsformand i Vejby-Tibirke Kommune og beholdt denne Stilling lige indtil 1903; han var Hovedmanden ved Stiftelsen af Sogneraadsforeningen for Frederiksborg Amt. Fra 1866 til 1872 sad han i Folketinget, men lod sig ikke genvælge, da Gaardens Drift gjorde hans Nærværelse hjemme nødvendig. 1874 blev han derimod valgt ind i Amdtsraadet og sad der i 24 Aar; desuden var han fra 1882 Forligskommissær for Kronborg vestre Birk og fra 1873 Medlem af Sandflugtskommissionen; endvidere var Anders Christensen Medlem af Amtsskoledirektionen og af Gribskovbanens Bestyrelse. I det lokale Arbejde har han især indlagt sig Fortjeneste derved, at Ørkilde Andelsmejeri 1888 blev oprettet under hans Ledelse. I 1878 indtraadte han i Sparekassens Direktion, og 1897 blev han dens Formand. Det var, som han selv skriver, hans Maal »at holde Sparekassens Udlaansrente paa et saa lavt Stade, som Forholdene kunde tillade, og at Virksomheden kunde blive til Nytte og Gavn for de i pekuniær Henseende mindre heldigt stillede«. I Sparekassen havde han adskillige Gange Lejlighed til at kæmpe for sit Program; thi Renterne var stærkt svingende, og Renteforhøjelse maatte jo undertiden finde Sted for at bevare Indskudene; og saa maatte Udlaansrenten ogsaa forhøjes; men han holdt stadig mest muligt igen. Hans Idé var vel gennemførlig i Firserne og Halvfemserne, hvor $3\frac{1}{2}$ % og 4 % var det almindelige; men da Rentefoden i den følgende Periode svingede stærkt, og da Kriserne havde vist, at betydelige Reserver var nødvendige for et Pengeinstitut, og at en stor Likviditet var en uomgængelig Pligt for at imødekomme Markedets

efter FOTO.

Sparekassedirektør Anders Christensen

HAKON SPLIID del

Krav, maatte andre Strømninger gøre sig gældende. Da han var fyldt 80 Aar, havde han ofte talt om at trække sig tilbage fra Formandsposten. Han skriver selv: »I de sidste Aar forandrede Forholdene sig noget, og det blev nu gjort gældende, at Sparekassen skulde se at indtjene saa mange Penge som muligt ved højere Provision og højere Rente, for at man kunde forøge Reservefonden. Dette lidt anderledes Syn paa Forretningen kunde jeg vanskelig gøre mig fortrolig med.« Ved Formandsvalget i Direktionen i Marts 1915 havde Spørgsmaalet om hans Fratræden aabenbart været fremme; thi Valget blev udsat til Aprilmødet, hvor han saa blev genvalgt; men Jensen Bjellekjær afløste Næstformanden, Fr. Andersen. Ved Valget det følgende Aar 1916, blev Bjellekjær Formand. Anders Christensen flyttede til Skævinge, til en Svigerdatter, hvor han døde Juledag 1926, og han lod sig nærmest nøde til at modtage en mindre Pension, en aarlig »Hædersgave«, paa 1200 Kr. aarlig. Han blev siddende i Direktionen, men mødte sjældent; Regnskaberne underskrev han til 1920. I hans sidste Aar forøgede Direktionen og senere Tilsynsraadet gentagne Gange hans Aarpenge, tilsidst, i 1923, til 4000 Kr. I 1883 var han blevet Dannebrogsmænd, i 1910 Ridder. Hans første Hustru, Gaardmandsdatteren Karen Kirstine Villumsdatter fra Sperrestrup, døde 6. Jan. 1870, 38 Aar gammel, hans anden, Ane Kirstine Larsen fra Ørby, den 14. Febr. 1872 efter et Aars Ægteskab, 31 Aar gammel, hans tredje, Gaardmandsdatteren Maren Jørgensen fra Unnerup, som han blev gift med 1875, døde, 48 Aar gammel, 21. Jan. 1893. I første Ægteskab var der tre Sønner, i sidste een. Den ældste, Rasmus Christensen fra Ørby, sidder nu i Sparekassens Tilsynsraad siden 1928.

Der er ingen Tvivl om, at Anders Christensen var Sparekassen en god Mand. Hans Person og hans hele Færd knyttede Folk fra hele Amtet til Sparekassen, og dens Vækst og Storhed hviler i en ikke uvæsentlig Grad paa den Basis, denne gode og flittige, sjællandske Bonde har sammenføjet.

Som Næstformand havde han Købmand *L. R. Frendrup*, og da han døde, blev det Gaardejer *Fr. Andersen* fra Uggeløse. Ludvigsen og Steglich var sammen med Formanden og Næstformanden de administrerende Direktører i Hillerød, og de mødte altid to hver Kontordag. Hillerøddirektørerne havde faaet paalagt et særligt betydningsfuldt Hverv, idet det af Direktionen 7. Marts 1906 var bestemt, at de hver Uge skulde holde Møde for at tage Bestemmelse om de Andragender om Prioritetslaan, som indkom, og henvise dem, som burde behandles, til Besigtigelse af de lokale Direktører. Eftersyn og Tilsyn med Panterne fordeltes i 1901 saaledes, at Chr. Jensen havde Frederikssund med Horns Herred og Egnen til Slangerup Landsogn, Rasmus L. Nielsen Distriktet fra Karlebo til Hørsholm og Farum, Ludvigsen fra Alsønderup til Ølsted, Fr. Andersen fra Slangerup til Viksø, And. Hansen fra Nødebo til Gilleleje, Anders Christensen Frederiksværk, Halsnæs og Egnen til Helsingør og Blidstrup, mens Hillerøddirektørerne skulde besøge Byen og Landet til Tikøb og Fredensborg. Senere fik Jens Hansen Fredensborgegnen, A. Svendsen And. Hansens Del, Jens Nielsen Vejby Egnen og J. P. Jensen Ølstykke-Viksø Egnen; de øvrige beholdt i det væsentlige det samme Distrikt som før.

Anders Christensens Paapasselighed overfor Sparekassens Udgifter var ganske uselvsk. Han gav Afkald paa Diæter, da der i 1901 blev fastsat en Sum paa 2000 Kr. aarlig til ham som Betaling for hans Stilling som Formand i Direktionen og Ansvarshavende ved Hovedsædet, hvor han saa at sige dagligt gav Møde. Denne Løn forhøjedes 1912 til 2300 Kr. Var han streng mod sig selv, var han ikke ødsel, naar det gjaldt Personalet; kun langsomt naaede det op til anstændige Lønvilkaar; det fortælles endog, at Sparekasseinspektøren engang maatte tage Direktionen alvorligt i Skole for dens Karrighed paa dette Punkt. Først i 1912 naaede Kassereren en Løn paa 3000 Kr. og Portneren havde i 1909 endnu under 900 Kr. i aarlig Løn. — Man ønskede og

var stolte af, at Frederiksborg Amts Sparekasse var den billigst administrerede i Danmark.

Bogholder *L. O. V. Larsen* besørgede den kontormæssige Ordning støt og nøje. Han var en stille Mand, men havde megen Indflydelse paa Direktionens enkelte Medlemmer. Hans Løn gik ofte i Vejret, men blev aldrig stor. I 1912 forhøjedes den til 4000 Kr.

Siden 1889 var Kassererposten blevet bestredet af *Otto Andreas Lunddahl*, som var født 15. Juni 1830 i Maribo, Søn af Købmand J. J. Lunddahl og Ellen Kjerstine Mariager. Han blev Dyr læge 1851 og gjorde 1855 Tjeneste ved 3. Dragonregiment. Han nedsatte sig siden i Hillerød, hvor han ogsaa havde Postkøretiet til København i Entreprise. Senere fik han Stillingen som Kasserer. Ved Guldbryllupet 1892 blev han Ridder. Kasserer Lunddahl døde 18. Jan. 1902. Formanden mindede ved Dødsfaldet om hans hæderlige Karakter og tegnede Billedet af ham som en bestemt og pligtopfyldende Mand, for hvem Sparekassen og dens Tarv var et og alt. Den Sygdom, der havde ramt ham, havde gjort alle ondt, ligesom ogsaa hans sørgelige Død. Fra Sparekassen skulde nu kun lyde Tak til ham.

Købmand *L. R. Frendrup* blev atter konstitueret som Kasserer, til en ny blev valgt, og det blev Proprietær *Ernst J. Scheibel*, der havde haft Holmerødgaard. Han tiltraadte i Februar 1902 og beklædte Stillingen i hele denne Periode. En alvorlig Uenighed udbrød mellem ham og Direktionen, da han 1913 blev valgt til Skatteraadsmlem, idet Direktionen udtalte, at et saadant Hverv maatte anses for uforeneligt med en Stilling i Sparekassen, og truede ham med Afsked, hvis han ikke nedlagde dette Hverv. Der kan naturligvis siges en Del til Forsvar for et saadant Synspunkt, kun ikke af en Direktion, af hvis ledende Mænd flere var Skatteraadsmlemmer eller fungerede som saadanne.

Simon Peder Hartmann, som havde Stilling som Assistent i hvert Fald i 1877 og som Fuldmægtig siden 1897, var født i Hillerød 6.

November 1847, Søn af Muremester F. C. Hartmann og Caroline Johanne Pommerenck. Hans første Hustru var Agnes Johanne Damm (f. 1851), hans anden, Constance Nathalia Margrethe Petersen fra Helsingør (f. 1860). Han udeblev i Oktober 1913 fra sin Plads og fandtes død i Skovene ved Frederiksborg. — Baade hans og Lunddahls Forhold til Sparekassen var fuldt i Orden. *Blangsted Jensen* blev Fuldmægtig efter Hartmann med en Løn paa 2500 Kr.

Talrevisorerne i Sparekassen, Kæmner *C. J. Trolle* og Kancelliraad *Rasmussen*, hvis Løn fra 1903 tilsammen var 1200 Kr., ønskede at fra-træde i 1908, og Trolle fastholdt denne Beslutning, hvorfor man fejrede ham, der i 40 Aar havde været knyttet til Sparekassen, med et Festmaaltid. — *Lorens Angel Wilhelm Trolle* var født 9. August 1935 i Store Heddinge. Hans Fader var kgl. Toldkontrollør, Fyrmester paa Spodsbjerg O. C. Trolle. I Halvtredserne kom han til Hillerød som Skriver paa Byskriverkontoret og sluttede et varmt Venskab med en Kollega, den senere Kancelliraad *Rasmussen*. 1873—83 var han Kæmner i Hillerød, og gennem en Aarrække Revisor, senere Decisor i Borgerstiftelsen. Da han i sin høje Alder afgik ved Døden 17. September 1917, havde han stiftet forskellige Legater (ca. 20.000 Kr.) til Fordel for Hillerøds Borgere. Hans Troskab og Pligtfølelse fremhævedes i Mindeordene om ham. — Hans Ven, *Carl Johan Rasmussen*, var født i Svendborg 1839, kom 19 Aar gammel til Hillerød og fik Beskæftigelse paa Kontoret hos Branddirektør H. C. Borregaard og derigennem ogsaa hos dennes Svigersøn, Sparekassens Bogholder *Albrechtsen*, og synes at være gaaet med over til C. L. Møller, for hvem han stundom skal have ledet Forretningerne med Sparekassen, naar denne var forhindret; i hvert Fald fejredes 1. April 1908 hans 50-aarige Tilknytning til Sparekassen. Han blev nemlig tidligt ansat som dens Talrevisor sammen med Trolle og bestred denne Post til 1908. 1. November 1860 kom han paa Byskriverkontoret, og da Retsforholdene her i Byen ændredes, afgik han efter 36 Aars Tjeneste og aabnede en Auktionsforretning og Doku-

mentskriverstue, som blev meget søgt, især af Bønderne i Omegnen. Hans nøje Kendskab til Befolkningen og hans store Popularitet har utvivlsomt været til stor Gavn for Sparekassen igennem den lange Aarrække, hvori han arbejdede der. Han optræder ofte i Protokollerne som Mellemand mellem Landboerne og Direktionen. J. C. Rasmussen havde ogsaa i Hillerød en betydelig Position; 1885 blev han Medlem af Ligningskommissionen og fra 1888 dens Formand. Han sad 15 Aar i Forligskommissionen, var Regnskabsfører for Borgerstiftelsen og Formand i Pavillonselskabet. Hans 50 Aars Borgerjubilæum 12. Januar 1908 fejredes i Byen, og han blev kort efter Ridder af Dannebrog; allerede længe havde han haft Titlen af Kancelliraad. Han afgik ved Døden 14. December 1908. — Efter Trolle og Rasmussen blev Amtstuefuldmægtig *J. Christensen* og Auktionsholder *Galberg Olsen* Revisorer. Om nogen Forvirring hos Direktionen overfor hele Systemet for Revision synes det at vidne, at den konstituerede Sparekassens Fuldmægtig som Revisor.

Efter Holchs Afgang var Overretssagfører *Aug. Raaschou* valgt til kritisk Revisor af Amtet, og da han døde, fik Overretssagfører *Carl Raaschou* hans Plads 25. Marts 1912. Kommunen valgte Købmand *Alfred Petersen*, og da han indtraadte i Direktionen i Begyndelsen af 1909, blev Landinspektør *O. Sørensen* valgt til kritisk Revisor. Deres Løn var 1906 hævet til 500 Kr. for hver. I August 1912 blev *Carl Raaschou* Sparekassens Sagfører.

I Frederikssund var Kasserer Bruhn død i December 1910. — *Thomas Ernst Belton Bruhn* var en Købmandssøn fra Rødby, f. 5. September 1845. Han havde haft Ansættelse i Saksøbing og kom 1863 til Frederikssund, blev Kontorist paa Byfogedkontoret, tog 1865 dansk juridisk Eksamen og vendte tilbage til Frederikssund som Byfogedfuldmægtig. Her blev han 1880 Kæmner og Branddirektør og havde Sæde i Byraadet. Han har haft stor Betydning for Frederikssunds Udvikling, og ved hans altfor tidlige Død blev der fra alle Sider

udtalt en varm Paaskønnelse af hans Arbejde i og for Byen. Man dvælede ved hans store Venlighed og Hjælpsomhed, ved hans Energi og skarpe Forstand. Han afgik ved Døden 29. December 1910. Ogsaa Sparekassen følte hans Død som et Tab. Kort efter stiftede Venner og Arbejdsfæller til hans Minde et Legat til Fordel for Fattige i Frederikssund; ogsaa Sparekassen ydede Bidrag hertil. Han giftede sig 1896 med Anna Sofie Bartholine Jensen, f. 1853, fra Udesundby. Direktionen søgte først en Tid selv at bestride de derværende Forretninger; men i April 1911 blev Overretssagfører *C. N. Høeg Lorentzen* ansat som Kasserer der med en Løn, der steg fra 600 Kr. til 1300 Kr. i 1914.

Var der Knebenhed med Gagerne, viste Direktionen paa den anden Side en vis Solidaritet med hele Personalet. Der blev holdt Fester, hvor alle var indbudte, baade da Sparekassen blev 65 Aar og 70 Aar, hver Gang Indskudsmassen var steget med 1 Million, og ved personlige Højtideligheder, som da Revisor Trolle tog Afsked. Til 70 Aars Festlighederne inviterede man med Amtmand og Borgmester og Sparekasseinspektør samt Formanden for de samvirkende Sparekasser. Thi naar det gjaldt Sparekassens Ansigt udad til, blev der ikke sparet. Bygningen, der blev opført 1900, var af dyreste Materiale, solid og svær; den kom til at staa i c. 90.000 Kr. med Grunden (35.000 Kr.). Der indrettedes i 1902 brandfrit Rum, 1904 Bokser og 1909 W. C. Ja man købte endog 1902 en Additionsmaskine til Hjælp for Bogholderiet.

Som Indlaansrenten var svingende, var Udlaansrenten det, men Niveauet fra 1902 med 5 % for Kautionslaan og 4—4½ % for Prioritetslaan holdtes i Hovedsagen. Derimod maatte Sparekassen i Tiden omkring 1908 og i Foraaret 1911 lukke helt for Prioritetslaan.

En Filial i *Birkerød*, som R. L. Nielsen skulde passe, blev stiftet 1902. Den var aaben 2 Gange maanedlig. Fra 1904 holdtes i *Hel-*

singe og *Græsted* Filialerne aabne hver Fredag, og kort efter søgte *Gilleleje* om at faa oprettet en Filial, hvad man gik ind paa, saaledes at den skulde være aaben 2 Gange maanedlig, men man betingede sig frit Lokale; fra 1911 var der aabent hver Fredag. A. Svendsen, Passebæk, blev 1907 den, der ledede *Græsted* og *Gilleleje* Filialerne, og fra 1916 blev det Jens Nielsen, der tog *Helsingø*. I 1909 søgte *Fredensborg* om ogsaa at faa en Filial. Det var Jens Hansen, som særlig tog sig af denne Sag, og Filialen blev stiftet og arbejdede under hans Ledelse; den havde aaben om Onsdagen.

I *Frederikssund* havde man Lokalevanskeligheder, hvorfor man købte eget Hus der Juli 1909 (25.000 Kr.). Chr. Jensen, Fr. Andersen og senere Jensen-Bjellekjær skulde lede denne Filial. I 1911 bevilgede man 6000 Kr. til Bygning af et »Udhus« ved *Frederikssund-Ejendommen*, og 1914 blev der indlagt elektrisk Lys.

Af de mange Foretagender, som Kassen tog Del i af amts-gavnige Grunde, kan nævnes *Hornbækbanen*, hvor man 1903 tegnede sig for 2000 Kr. Aktier (det blev til 2500 Kr.), *Helsingø-Tisvildebanen* 1912 5000 Kr. (det blev 500 Kr.), og *Hornbæk-Gillelejebanen* 1914 1000 Kr. (det blev 750 Kr.). Til Fordel for Dansk Sparemærkekasse tilskød man 1000 Kr.; man ydede Laan til en Mole ved *Kulhusene* (1904), hjalp med ved Støtteaktionen til *Svineslagteriet* i *Hillerød* 1913 og begyndte at give Tilskud til *Turistforeningen* (fra 1910). Til rent velgørende Formaal uddeltes i denne Periode aarlig omkring 1500 Kr. til Enker, Tyende o. l., og omkring 2000 Kr. til almennyttige Foretagender.

I Direktionen skete der adskillig Afgang og Tilgang i denne Periode. *Anders Hansen*, *Kagerup*, som var indtraadt 1902, døde 1906, *Johannes Pedersen* Aaret efter, og i Januar 1908 afgik *Frendrup* ved Døden. *P. Petersen* udtraadte 5. November 1907.

Gaardejer *Anders Hansen* var Gaardmandssøn fra Kagerup og født paa Slægtsgaarden 19. Decbr. 1836. I 1870 overtog han Gaarden, som i hans Tid naaede at have været over 200 Aar i samme Slægt, og udvidede den ved Køb fra Duemose (1882) og Enggaarden (1891), saa den blev 310 Tdr. Land. Han plantede 1898 Plantagen paa Kagerup Overdrev. Anders Hansen var Medlem af Sogneraadet i 12 Aar og Sognefoged i Græsted Maarum Sogn. I Kraft af sin store Personlighed blev han snart Sognets ledende Mand. Hans Dygtighed som Landmand, hans Hjælpsomhed og Godgørenhed og hans stærkt positive religiøse Indstilling skabte ham Respekt baade paa Land og i By. Anders Christensen mindede i sin Mindetale om hans Elskværdighed og store Hæderlighed. Han døde 14. Decbr. 1906. Han var 1873 bleven gift med Marie Sørensen, en Husmandsdatter fra Maarum Hestemose, født 1844.

L. R. Frendrup var Lærersøn og født 1841 i Grønholt. Efter at være uddannet ved Handlen i København, blev han 1858 Kommis hos Johs. Bruhn i Hillerød og aabnede senere en Kolonialhandel paa Slotsgade. I Krigen 1864 var han Frivillig i Aarøes Jægerkorps. Senere begyndte han en Manufakturhandel, især med Hvidevarer. Fra 1883 til 1897 sad han i Byraadet og blev 1894 Kæmner i Hillerød og Byraadssekretær. Han blev højt vurderet i disse Stillinger. Hans kommunale Indsats var betydelig, og hans Retsindighed, Arbejdsdygtighed og Hjælpsomhed rostes højt. 1892 solgte han sin Forretning. Senere var han Repræsentant for Assuranceselskabet »Danmark«. Den 4. Januar 1908 afgik han ved Døden. Hans Hustru var Emma f. Larsen.

Frendrup havde til det sidste været arbejdsdygtig og var altid godt inde i Sagerne og omfattede sit Arbejde med stor Interesse, saa han efterlod et betydeligt Savn i Direktionen.

I hans Sted indvalgte Revisoren, Købmand *Alfred Petersen* fra 1. August 1908, han afgik 1916. Gaardejer *Jens Hansen*, Lange-

rød og Gaardejer *Anders Svendsen*, Passebæk, blev indvalgt i Juli 1906 og *Jens Nielsen*, Ørby, og *J. P. Jensen Bjellekjær* i Februar 1908.

Alfred Petersen var født paa Ourø 16. November 1844, Søn af Pastor J. C. Petersen og Hustru, f. Smith. Han drev siden 1872 Købmandshandel og Maltgøroeri i Hillerød i Slotsgade Nr. 4. Som Emeritus flyttede Faderen ogsaa til Hillerød og viede ham 1875 til Anna Josefine Jacobi, en københavnsk Skrædderdatter. En Aarrække havde han været kommunal Revisor, men overgik 1903 som Revisor til Sparekassen, hvor han 1908 blev Direktør, men trak sig tilbage paa Grund af Sygdom i 1916. Han kom ind i Hillerød Byraad 1890, da Chr. Andersen flyttede ud i Nyhuse, og sad der Perioden ud. Købmand Alfred Petersen afgik ved Døden 31. Marts 1917.

Sognefoged, Gaardejer *Peter Petersen* fra Tremosegaard i Uvelse var født 11. Novbr. 1830, Søn af Gaardejer Peder Christiansen og Karen Hansdatter. Han blev 1854 gift med Maren Andersen fra Hjørunde, Datter af Gaardejer Anders Jensen og Ane Larsdatter i Paastrup; hun levede fra 1832 til ca. 1872. Siden ægtede han Sophie Hansen (f. 1840), Datter af Gaardejer Hans Jensen i Sigerslevøster og Johanne Mortensdatter; hun døde 1898. Peter Petersen var indtraadt i Direktionen allerede 6. August 1867. Han havde 1877 været Direktionens Formand og 1884—98 dens Næstformand.

Det var altsaa efter over 40 Aars Tjeneste i Direktionen, at han udtraadte, og han var utvivlsomt blandt de allerflittigste af Direktørerne. Igennem lange Perioder er han den stadigt mødende Direktør paa Kontordagene i Hillerød. Ved hans Afgang besluttede man at udtale Sparekassens Paaskønnelse af hans Gerning, yde ham Tak og iøvrigt beklage hans Fratræden. Endnu længe efter levede han. Han var 1904 flyttet til Hillerød og afgik, højt bedaget, ved Døden den 27. Februar 1921. Han var 1886 blevet udnævnt til Dannebrogsmænd. Peter Petersens Søn Georg Petersen har Kongshøjgaard i Uvelse.

Gaardejer *Johannes Pedersen* fra Langstrup var født 30. Sept. 1824, saa det var i høj Alder, at han døde 16. Decbr. 1907. Han havde været gift to Gange, 1. Gang med Caroline Pedersen, 2. Gang med Inger Kirstine Hansen, men overlevede begge Hustruer.

I det daglige arbejdedes der ret støt og roligt. Hver Dag var Sparekassen aaben fra 9—12 (fra Juni 1906), og her gav i Reglen Anders Christensen Møde sammen med en af de andre Direktører, især var det Steglich og Ludvigsen, der gjorde Tjeneste. Naturligvis kunde der komme Skyer paa Himlen; en enig Blok var Bestyrelsen jo ikke, og der kunde opstaa stor Uenighed om Spørgsmaal som Fordeling af Nøglerne til det brandfri Rum, eller om Erhvervelsen af Hypoteklaansobligationer, som Anders Christensen ansaa for usikre. En Fejltælling paa 1000 Kr. maatte Kassereren selv betale med Halvdelen, og der udbrød engang en længere Fejde mellem Bogholderen og den af Amtet valgte kritiske Revisor. — Paa Mødedagene tog en af Direktørerne som Regel Plads som expederende ved Skranken, efter den gamle Tradition, og i Terminstiden overtog de Modtagelsen af Rentebeløbene fra Laantagerne. Direktørernes Diæter sattes til 6 Kr. pr. Mødedag og 1½ Kr. pr. løbende Mil; for Tilsyn med Panter fik de kun 5 Kr.; i 1912 blev Diæterne 7 Kr. og Befordringsgodtgørelsen 25 Øre pr. km. Personalet fik 4 Kr. for hver Tur til Filialerne.

For at fremme Børns Sparsommelighed købte Direktionen 1907 100 Hjemmesparebøsser, som uddeltes. Tilknnytningen til det arbejdende Landbrug viste sig flere Gange, saaledes fik Mejerierne gunstigere Betingelser for deres Indskud af Mejeripengene, mod i det væsentligste ikke at hæve uden med 8 Dages Varsel.

Endelig 1905 indmeldte Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse sig, efter det store Sparekassemøde i København, saavel i Sammenslutningen af de store Sparekasser som i Østifternes Centralforning.

Trods alle Vanskeligheder var Perioden 1900—1916 en *Fremgangstid* for Sparekassen. Den 1. April 1901 beløb Indskudsmassen sig til over 10½ Mill. Kroner; den 31. Marts 1916 var den vokset til næsten 24 Mill., altsaa mere end fordoblet. *Indskudene* steg i fast Rytme fra 3 Mill. om Aaret til 7 Mill. i 1912—13, saa gik de et Par Hundrede Tusinde tilbage i 1913—14, for under Krigen at vokse til 9¾ Mill. i 1915—16. Og Indskydernes Antal steg ogsaa stadig, fra 16000 til over 24000, mest i Begyndelsen af Perioden, da der var ca. 800 nye Konti om Aaret, langsommere i de sidste 10 Aar. De enkelte Konti-Grupper gik alle fuldstændig regelmæssig fremad i Tal i denne Periode; thi man kan ikke tillægge det nogen væsentlig Vægt, at den sidste Gruppe, Bøgerne paa over 5000 Kr., i 1907—08 og 1914—15 gaar 1 % tilbage.

Heller ikke paa *Uddragene* er der større Svingninger at bemærke, udover den absolutte Stigning, som Indskudenes Vækst naturligt medfører. De var paa 3 Mill. Kr. aarlig i Periodens Begyndelse og paa ca. 8¾ Million i dens Slutning. I Begyndelsen laa Afgangen ca. ½ Million lavere end Tilgangen; men i 1907—08 oversteg Uddrag Indskud med 300.000 Kr., en tydelig Mindelse om Bankkrisen i København. De følgende Aar gav atter Overvægt til Indskudene, nogle faa Hundrede Tusinde Kroner aarlig. 1912—13 og 1913—14 oversteg Uddragene Indskudene med henholdsvis 100.000 og 200.000 Kr.; men 1914—15 bliver der atter Ligevægt, og 1915—16 har Indskudene en Overvægt paa over 1 Million Kroner.

De voksende Pengemasser, som behandlede i Sparekassen, gav stærkt *forøget Arbejde*; i 1900—01 havde der f. Eks. været 22.700 Expeditioner af Indskud og Udbetalinger, i 1915—16 næsten 38.000. Dertil kom det stærkt stigende Arbejde med at placere de indkomne Penge. Det er derfor ikke mærkeligt, at Administrationsomkostningerne var steget fra 26.000 Kr. aarlig til 42.000 Kr.; man maa tværtimod undre sig over, at de ikke steg mere, naar man erindrer,

at der stadig var Dyrtidsperioder i dette Tidsrum, og at Penges Værdi var absolut faldende. Direktionens Lønning gik i Vejret fra 6.500 Kr. til 14.000 Kr. og de almindelige Kontoromkostninger fra 4.100 Kr. til 8.600 Kr.; derimod tyder det paa en Undervurdering af Personalets Indsats og Betydning for Sparekassens Drift, naar Lønningerne til de ansatte kun gik op fra 11.600 Kr. i 1900—01 til 15.700 Kr. i 1915—16. Man maa ikke glemme, at Direktionen bestod af ældre, endog meget gamle Mænd, som fra deres Barndom var vant til at se meget nøje paa Kontanter. Det er karakteristisk, at da Arbejdet voksede saa stærkt, at flere af de ansatte ogsaa brugte deres Søndag til at arbejde i Sparekassen for at faa Sagerne fra Haanden, faldt dette Misbrug af Helligdagen adskillige af Direktionen for Brystet, og betragtedes nærmest som en Fejl af Vedkommende.

Heller ikke *Vældædighedskontoen* gik trods Dyrtid og stigende Overskud i Vejret i Forhold til Omsætningen, kun fra 3100 Kr. til 4200 Kr.

Hvad Midlernes Anbringelse angaar, er der ikke store Udsving. Prioritetslaanene var 1901 paa over $8\frac{3}{4}$ Million, eller nogle og firs Procent af Indskudsmassen. Prioritetslaanene forøgedes selvfølgelig, efterhaanden som Indskudene voksede, men ikke i samme Forhold; man holdt igen. Selvfølgelig gik Bestanden tilbage i de Aar, hvor Sparekassen ikke bevilgede nye Laan; men det er jo ikke store Forøgelser, som Afdragene i saa langfristede Laan kan bevirke. I Marts 1916 havde Sparekassen c. $15\frac{3}{4}$ Millioner i Prioritetslaan af en samlet Masse paa 27 Millioner, hvad der nærmest svarer til tres Procent.

Til Gengæld var Laanene til offentlige Virksomheder og Kommuner steget ganske jævnt fra 400.000 Kr. til over 2 Millioner, og Kautionslaanene var ligeledes gaaet i Vejret, ganske jævnt, dog med en Pukkel omkring 1910, til $1\frac{1}{4}$ Million. Begge disse Arter af Laan var jo baade mere indbringende for Sparekassen og i Reglen hurtigere

at afvikle end Prioriteterne. Portefeuillen af Papirer var steget fra 2 Millioner til c. $3\frac{1}{2}$ Million, altsaa under det, man skulde vente. Bankbeholdningen var 1901 $\frac{1}{4}$ Million, oversteg de følgende Aar sjældent 600.000 Kr. og var i Reglen lavere; ja, i 1910—11 og 1912—13 endog negativ; men da Krigen gjorde en større Beholdning af Kontanter ønskelig, voksede den til $2\frac{1}{2}$ Million. Disse Bankindskud gav jo ikke store Renter.

Som ovenfor omtalt var de første Aar i Aarhundredet tabgivende for Sparekassen paa Grund af de store Kursfald paa Obligationerne, Sparekassens egen Formue — *Reservefondet* — som engang havde været oppe over 550.000 Kr., sank gradvis til 296.000 Kr. i 1900—01, men saa gik det atter fremad, og det snart i antagelige Spring som et halvt Hundred Tusinde aarligt, og det endte opimod 1 Million ved Periodens Udløb.

Mærkeligt er det at konstatere, at Verdenskrigens Udbrud 1914 ikke i højere Grad paavirkede Aarsregnskabet. Selvfølgelig kom den store Pengerigelighed først senere, men der sporedes ingen synderlig Tilbagegang i 1914, hvad man kunde vente.

Man vedtog allerede i September 1914, at Indskrænkningen af Indskydernes Hæveret til 300 Kr. ugentlig, som Ministeriet havde dekretet for at stoppe Runet paa Pengeinstitutterne, kunde Direktørerne dispensere fra, naar Indskyderne skulde bruge Penge; Kautionslaan blev ikke givet over 500 Kr. og paa Haandpant ikke over 1000 Kr.; Kommuner o. l. fik fra November indtil 2000 Kr., og Kautionslaan ydedes da med indtil 2000 Kr. I Januar 1915 udvidedes Kautionslaan til 5000 Kr. (5 % plus 1 % Provision), men endnu i Februar fik Amtet Afslag paa en Laanebegæring. Snart efter gaves der dog store Laan til forskellige af Amtets Kommuner.

Handelsministeriet forespurte i 1915, om man vilde støtte den midlertidige Laanekasse for Kommuner ved at stille Kapital til Raa-

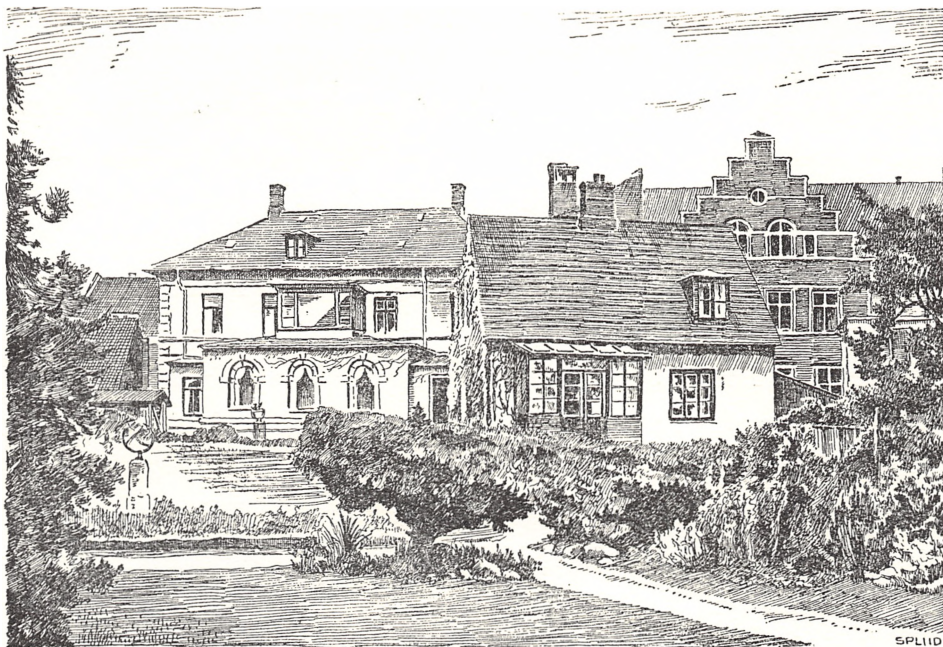
dighed, men fik Afslag, da »Sparekassen kun laaner ud til Amtets egne Kommuner og har udlaant der omtrent 2 Millioner«.

Endelig i Oktober 1915 besluttede Direktionen med alle Stemmer mod Steglichs at aabne for Prioritetslaan.

Med Anders Christensens Afgang 1916 var en Periode afsluttet. Sparekassen var vokset stærkt og stod nu konsolideret og fast; men den var i sine Virkemaader stivnet og gammeldags, selv Bogholder Larsen, hvem Direktionen satte meget højt, og som var en rolig, besindig og ligevægtig Mand, kunde af og til ryge i Flint over dens Konservatisme og Stivhed. Det synes absolut at have knebet med at komme i Kontakt med Nutidens Forhold. Nogen Hævden af Sparekassens Stilling mod Omverdenen eller nogen større Deltagelse i det store Fællesarbejde indenfor Sparekasseverdenen fandt ikke Sted. Inden for politiske Magter i Samfundet havde Sparekassen faaet Ord for at være et udpræget Højreforetagende, vistnok delvis en Misforstaaelse, og overfor den offentlige Administration stoledede man stærkt paa Velvillighed fremfor Ret. Bybefolkningen, som fra først af havde støttet den stærkt, og som anbragte meget betydelige Midler i Sparekassen, havde stundom følt sig køligt behandlet. Kun $2\frac{1}{2}$ Million, altsaa under $\frac{1}{6}$, var anbragt i Prioriteter i Købstadsejendomme. Men Byen havde jo faaet sin Bank. I Sparekassens Direktion fandtes nu kun to Købstadboere Frendrup og Steglich, og begge havde et ikke ringe Arbejde for Sparekassen. Til Gengæld var Sparekassedirektionen og ikke mindst Anders Christensen, overmaade populær ude i de store Kredse af Landbefolkningen. Maaske er det kun et Tilfælde, men ved nøje Gennemgang af Aviserne for de Dage, hvor nogle Dødsfald indenfor Direktionen fandt Sted, for at se, hvorledes man omtalte Dødsfaldene, fandt jeg to Gange, at der i de samme Dage var afholdt Fester for ham; Dagen før Johannes Petersen, Langstrup, døde i 1907, fejredes Anders Christensen i Helsingø i Anled-

ning af sit 25 Aars Jubilæum som Forligsmægler, af en Forsamling paa 85 Deltagere med en Festmiddag (Suppe, Skinke m. Grønærter, Andesteg og Dessert), og den Dag Anker Petersen døde i 1902, holdtes der et Festmaaltid med 100 Deltagere for Formanden paa Ganløse Kro. Det viser jo, hvor agtet han var ude i Amtet; der har naturligvis være mange andre Højtideligheder, som ikke er omtalt eller som her ikke skal opregnes.

Men trods Ensidigheden maa man med Beundring se op til de Mænd, som havde bragt Sparekassen til dens faste Stilling, Mænd, som ofte kom lige fra Ploven og kun i Kraft af Vilje og Selvstudium havde naaet at kunne fyldestgøre de nødvendige Krav. Det kunde stundom knibe med Skrivning og Bogstavering, eller med at give det præcise og koncise Udtryk for trufne Bestemmelser, men det erstattedes, som de Bagateller, de er overfor Helheden, af deres Retsindighed og Hæderlighed, af deres Virkelyst og praktiske Syn. Som de var sparsomme overfor andre, var de knebne overfor sig selv; der er intet Tegn paa, at det ikke var et i overordentlig Grad uegennyttigt Arbejde, de præsterede. Deres Virksomhed i Sparekassen tjener dem og deres hele Kreds til stor Ære.

Sparekassen set fra Haven

FRA 1916 TIL 1927

J. P. JENSEN BJELLEKJÆRS PERIODE

Dette Slutningskapitel i min Afdeling af Festskriftet skal føre Fremstillingen i korte Drag op til de sidste 15 Aar, til det Kapitel om Nutiden, som Sparekassens Direktør C. F. Andersen har udarbejdet, og som begynder kort før Jensen Bjellekjærs Død. Perioden begyndte midt under Verdenskrigen. Sindene var da faldet noget til Ro herhjemme. De fantastiske Muligheder for Fortjeneste havde ikke blot givet Handelsvirksomhed og Produktion et stort Skub fremad; men ogsaa Spekulationen florerede. Der var stor Pengerigelighed; Kravene til Livet steg overalt og ogsaa Livsvilkaarene. Dyrtid satte ind med det forøgede Forbrug og med Pengerigeligheden. Staten og Kommunerne anvendte store Summer paa Forsyning og paa Beskæftigelse. Betegnende for denne Situation, som jo ikke var enestaaende, efter hvad vi nu har erfaret, er nogle Ord, hvormed Jensen Bjellekjær ledsager Regnskabet 1917—18: »Medens de nuværende Forhold, hvor en stor

Del af de Penge, som flyder saa rigeligt, kun er en Forandring af Værdier, idet Landbrugets Besætning og Købmændenes Varebeholdning formindskes, Produktionen aftager, Bygningsarbejder udsættes og Nyanskaffelser er vanskeliggjorte, da kan den Mulighed tænkes, at der, saasomt tryggere Forhold indtræder, vil blive Brug for en Del af den Kapital, der nu midlertidig er anbragt som rentebærende.« Han slutter af disse Præmisses, at det var nødvendigt, at Sparekassen havde en større Reserve af rede Penge i Kontanter og Bankindsud, og den var da $2\frac{1}{4}$ Millioner Kr.

Som bekendt kom Tilbageslaget ikke straks ved Fredsslutningen. Der skulde store og dybtgaaende Bevægelser til, før Forholdene atter faldt i roligt Leje. Det lykkedes her i Amtet at bevare store Dele af det i Perioden vundne og opsparede, og det varede længe, før Sparekassens Indskudsmasse gik tilbage.

Kronen steg over Pari (1918), men to Aar efter var dens Guldverdi halveret, og først 1927 naaede den sin oprindelige Paritet; men det var blevet dyrt, ikke mindst for dem, der havde købt Jord i den gyldne Tid til de høje Priser. I Handelsverdenen var der allerede begyndt at vise sig Vanskeligheder i 1919.

Men Lønninger og Omsætningsforhold var sat op paa en Fod, som trods alt tillod betydelige Opsparinger. Fra 1914 til 1920 blev Indskudsmassen i de danske Sparekasser næsten fordoblet; *Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse* var med i denne Bevægelse, og her steg den fra 21 Millioner til 35 Millioner. Den stærke Fremgang begyndte egentlig straks ved Periodens Begyndelse. Fra 1917 til 1920 gik Summen i Vejret med 3—4 Millioner aarlig; i 1919—20 steg den kun med 1 Million, saa voksede den atter med flere Millioner for i 1923—24 at stagnere og i de følgende Aar at gaa let tilbage, med ialt een Million, til ca. $43\frac{3}{4}$ Million Kr. i 1927. Men tager man den enkelte Kontigruppe, er der f. Eks. mellem 1917 og 1924 en Tilbagegang paa Mellemkonti, dem fra 50—2000 Kr., men absolut Stigning paa de større

Konti; Antallet af Bøger paa over 5000 Kr. steg fra 752 til 2521 i 1924 og 2595 i 1925—26. Det er Tal, som taler om Mellemlklassens svigtende Mulighed eller Evne til at lægge op i denne Periode. Nu er det de bedrestillede, som har Fremgang.

Renten holdt sig paa 2 % og 4 % til 1920, da den sattes op til 4 % og næste Aar til 4 % og 4½ %, for 1924 at gaa op indtil 5 %. Udlaansrenten maatte derfor sættes i Vejret og blev 4¾ % for Laan i første og anden Prioritet, 5 % for Kautionslaan og Kommunelaan; hertil kom en aarlig Amortisationsydelse, for Prioritetslaan i Reglen saaledes, at den samlede Ydelse ikke blev større end 5 %, for andre Laan blev Ydelsen mindst 7 %, og endelig skulde der ved Laanenes Stiftelse betales en Provision paa 1—3 %. Det lykkedes efterhaanden at gøre alle Sparekassens Laan amortisable. Kautionslaan naaede 1924 helt op til 6 % Rente og en Provision ved Stiftelsen paa indtil 5 %.

I August 1919 var Pengerigeligheden forbi, og man var nu betænkt paa at begrænse Udlaanene, som i de foregaaende Aar var givet saa rigeligt. 1904 var man begyndt med en ny Nummerering af Laanene; da Bjellekjær tiltraadte, indregistreredes Laan Nr. 1853, altsaa 12 Aar efter; men 1920, altsaa 4 Aar efter, var man naaet til Nr. 4525. Den langt overvejende Del er dog Kautionslaan. Først udelukkedes Laan til Villaer, Sommer- og Træhuse; saa afslog man Laan til Kommuner og offentlige Foranstaltninger (Gribskovbanen); men 1920 slappede man lidt af paa det sidste Standpunkt; Gribskovbanen fik sine Penge, 58.000 Kr., til 5 % og 5 % Provision ved Laanets Stiftelse; saadan var Pengeforholdene.

Det var altsaa slet ikke lette Tider. Indskudene gik ikke ind med de store Beløb som tidligere, Stat og Kommuner pressede for Penge til offentlige Foranstaltninger, og Befolkningens S sammenslutninger mødte

ogsaa op med sine Krav (til Elektricitetsværker f. Eks.); der blev derfor mindre og mindre at laane ud i Prioriteter, og man besluttede derhos gentagne Gange at standse disse Udlaan. Da i 1924 Arvefæsteflørningsloven blev gennemført, blev der ogsaa fra Amtets Beboere stillet betydelige Krav til Sparekassen, og mange Penge blev udtagne i denne Anledning. Fra Aar til Aar strammede man Laanegrænsen.

7. P. Jensen Bjellekjær blev 1916 valgt til Formand, og Pladsen som Næstformand tilfaldt Jørgen Ludvigsen. Formandens Løn ansattes til 3500 Kr., men forhøjedes næste Aar til 4500 Kr. og fra 1919 med Dyrtidstillæg 1500 Kr. Det er tydeligt at se, at Bjellekjær var en yngre Mand fra en yngre Tid. Der kom straks en anden mere forretningsmæssig Gang over hele Arbejdet. Hans sirlige Skrift i Protokollerne giver knappe og koncise Svar paa de til Overvejelse fremsatte Problemer; der er større Præcision, og ogsaa større Hensyn til Pengemarkedet, mindre maaske til Laantagere og Indskydere. En Række nye Spørgsmaal tages straks op til Behandling, især Personalets Lønforhold, nye Vedtægter for Arbejdet, og en Del af de Sager, som før behandledes i den samlede Direktion, blev nu overdraget til Formanden, saasom Laanefornyelser ved Ejerskifte; dog skulde her det vurderende Medlem fra Egnen være med.

I 1916 i Juni blev Købmand Vilhelm Larsen i Hillerød indvalgt i Direktionen, men han døde allerede 19. Dec. næste Aar. C. O. V. Larsen var Søn af en Tømrersvend i Slotssognet og født 17. Juni 1863. Han var gift med Johanne Cathrine, f. Hansen.

Den 17. Juli 1917 indtraadte Gaardejer Oluf Mortensen fra Udesundby; paa det følgende Møde fik han anvist Frederikssund og Horns Herred som specielt Virkested. I Juni 1920 udtraadte C. Jensen, Græse, af Direktionen paa Grund af Sygdom. Formanden bragte ham en Tak for hans udmærkede og trofaste Arbejde i Sparekasens Tjeneste.

efter Foto

Sparekassedirektør J. P. Jensen Bjellekjær

Hakon Spliid. del. 1941.

Gaardejer *Christen Jensen* var født i Græse 23. September 1845, Søn af Gaardejer Jens Pedersen og Ane Christensdatter. Han ejede Gaarden »Haabet« og udnævntes til Sognefoged i Græse og 1900 til Dannebrogsmænd. 1892 indtraadte han i Sparekassens Direktion, og han fik særlig med Frederikssund Filialen at gøre. Han var ogsaa Forligsmægler og Repræsentant for Brandkassen for Løsøre.

Hans første Hustru var Else Kirstine Madsen fra Udesundby (c. 1846—82), hans anden, Karen Marie Hansen (1850—1917), en Datter af Gaardejer Hans Hansen og Anne Margrethe Olsdatter. Han døde 9. Maj 1921.

Den 18. Januar 1917 havde Sparekassen *75 Aars Fødselsdag*. Be-givenheden blev ikke fejret, men Personalet fik hver en Maanedes Gage. Det var jo midt i Krigen, og Dyrtiden havde sat ind. Som ved de tidligere Jubilæer skal der her gives en kort Oversigt over Pengenes Købeevne paa denne Tid.

En Gaard paa 78 Td. Land, 7 Td. Hartkorn, med god Besætning og Høsten kostede 70.000 Kr.; samme Pris betaltes for en lidt større Gaard i Hove, og en Gaard i Østrup paa 55 Td. Land blev solgt for 50.000 Kr. En Forvalter fik 500 Kr. første Aar, 800 Kr. andet og 1000 det tredje. Piger fik 25 Kr. maanedlig, og en »Frøken-Kokke-Enepige« 30 Kr. Paa Kornet var der Maksimalpris. Den blev for Høsten 1917 for Rug og Hvede 26 Kr. pr. 100 kg.

Eksporthvæg betaltes med 58—65 Øre pr. Pund levende Vægt, Svin med 90 Øre, Spædekælve med 50 Øre, slagtede Stude med 118—128 Øre pr. Pund, ældre Køer med c. 100 Øre pr. Pund og Fedekælve med 125—135 Øre. Æggene kostede godt 3 Kr. pr. kg, 4 Kr. Snesen, Kartofler 10—11 Kr. Tønden, Smør 1,85 Kr. Pundet og Okse- og Kalvekød 1 Kr. pr. Pund, Fedt 78 Øre og Spæk 74 Øre. $\frac{3}{4}$ bredt Lagenlærred solgtes for 1 Kr. 53 Øre pr. Meter.

Imidlertid var der endelig af Handelsministeriet foreslaaet en *ny Sparekasselov*, som 1919 blev gennemført. Den var betydelig strengere end den tidligere og indførte specielt en Sondring i Sparekassen mellem en administrerende Direktion og et Tilsynsraad. At anvende denne Lov paa Frederiksborg Amts Sparekasse var ikke helt let, og de nye Vedtægter, som Lovens Gennemførelse maatte kræve, behandlede i flere Møder og Udvalg. Til sidst enedes man om af Direktionen at vælge to Medlemmer til Direktører, den ene administrerende, og at lade Resten af Direktionen overgaa til et Tilsynsraad, som Loven krævede. Dog skulde Tilsynsraadets Medlemmer være Filialbestyrere, som hidtil, og ogsaa udøve det landbrugsmæssige Tilsyn med Vurdering af Panterne. Sammen skulde Direktion og Tilsynsraad danne Sparekassens Ledelse, og Direktionen havde herigennem Stemmeret paa Møderne. Direktionen skulde have Afgørelsen af det underordnede Personales Lønforhold og Gagering, indstille til Raadet om det overordnede Personale og dets Forhold, samt træffe Bestemmelse om Laan, som ikke var sikrede i Jordejendomme, indtil 50.000 Kr., senere dog til et mindre Beløb. Men alle Laan skulde refereres i Tilsynsraadet, og dette skulde fastsætte Grundlaget for Laans Afdrags- tid, Provision og Rente. Raadet skulde holde maanedlige Møder. Disse Vedtægter fik Handelsministeriets Godkendelse.

Ministeriet havde efter Loven Ret til at udnævne et Medlem af Raadet og skulde godkende de øvrige Medlemmers Valg. Det valgte nu Amtmand, Kammerherre, *Greve Schulin* som sin Repræsentant; han indfandt sig 28. Decbr. 1920 i Mødet og valgtes eenstemmigt til Formand for Raadet; han fik siden tillagt et Honorar paa 1000 Kr.

Med 1. Januar 1921 traadte den nye Ordning i Kraft. Jensen Bjellekjær blev valgt til administrerende Direktør med en Gage paa 10.000 Kr., 1923 forhøjet til 12.000 Kr., og Købmand Steglich til Direktør med en Gage paa 4000 Kr., senere forhøjet til 5000 Kr.

Tilsynsraadet bestod af de øvrige Medlemmer. De fik fastsat en bestemt Takst for deres Vurderingsforretninger, 10 Kr., og i Diæter pr. særlig Mødedag 10 Kr., senere forhøjet til 12 Kr., og 30 Øre pr. km i Kørselspenge. Desuden skulde de have en vis mindre Tantième af Sparekassens Overskud.

I Efteraaret 1921 vilde *Fr. Andersen* og *R. L. Nielsen* udtræde, men bevægedes dog til at blive siddende Aaret ud. Da *Fr. Andersen* afgik ved Døden 1926, holdt Formanden en Mindetale over ham.

Gaardejer, Landvæsenskommissær *Fr. Andersen* i Uggeløse var født 27. Marts 1840, Søn af Gaardejer Anders Jensen og Ellen Margrethe Johansdatter. Hans Broder var den kendte Formand i Landboforeningen Hans Andersen. I Aarene fra 1880 til 1910 sad han i Amtsraadet, og 1892 indtraadte han i Sparekassens Direktion og beklædte Næstformandspladsen fra 1908, da L. R. Frentrup døde, men trak sig 1915 tilbage for Bjellekjær. Han traadte ud af Tilsynsraadet 1921 efter Ændringen. Hans sunde Skikkelse, ukuelige Arbejdskraft og flittige Virke gjorde ham meget afholdt i Amtet. Han ægtede 1867 Gaardejerdatteren Ellen Kirstine Jensen (f. 1848). En Søn af ham blev Bankbestyrer i Landmandsbanken, senere Revisor Jens Andersen.

Gaardejer *Rasmus Lars Nielsen* fra Stavnsholt blev født 27. September 1842, Søn af Gaardejer og Direktør i Sparekassen Niels Rasmussen og hans Hustru Ane Magdalene Nielsdatter. 1900 indtraadte han i Sparekassens Direktion og bestyrede Filialerne i Lillerød og Birkerød indtil 1921. 1871 blev han gift med Karen Marie Jensine Larsen, født 11. Oktober 1849, død 5. Juli 1909, Datter af Gaardejer i Vassingerød Lars Pedersen og Hustru Marie Jensdatter. R. L. Nielsen havde Ord for at være en dygtig Landmand; han var stærkt politisk interesseret, en af Lars Dinesens ivrige Støtter. Han afgik ved Døden 9. April 1925.

Amtmand Schulin fik kun en kort Arbejdstid i Tilsynsraadet. I

Efteraaret 1921 afgik han fra Amtmandsstillingen og døde i København 21. September 1922. Under 13. Oktober 1922 blev Amtmand, Kammerherre *Howard Grøn* beskikket til hans Efterfølger som Reprætant for Staten. Han valgtes ogsaa eenstemmigt til Formand.

Vilhelm Peter Greve Schulin var født paa Rindomgaard 17. September 1849. Hans Fader, Kammerherre, Amtmand, Lensgreve Johan Sigismund Schulin, blev 1860 forflyttet til Frederiksborg, og fra Skolen her blev Vilhelm Schulin Student 1867. 1873 cand. jur., 1875—78 Sagførerfuldmægtig, ansat paa Stiftamtet og i Indenrigsministeriet, 1883 kgl. Fuldmægtig, 1890 Amtmand i Thisted, 1900 i Holbæk, 1901—07 Administrator for Løvenborg, 1906 Amtmand paa Frederiksborg. Greve Schulin var Formand i Repræsentantskabet for Frederiksværkbanen; han blev Kammerherre og 1. Grads Kommandør af Dannebrog. Hans Hustru var Olga Cecilie Hedemann fra Nyholm (1864—1941).

I Stedet for de afgaaede Medlemmer valgtes Gaardejer *Richard Hansen*, Freerslev, Husmand *Karl Hansen*, Lyngby, og Gaardejer *Niels Morten Hansen*, Evetoft. Endvidere indvalgtes 1. Februar 1923, da *Ludvigsen* havde trukket sig tilbage og *A. Svendsen* var afgaaet ved Døden, Landinspektør *Kaj Sørensen*, Hillerød, og Gaardejer *H. P. Jensen*, Søborg. Den sidste skulde møde paa Kontordagene i Gilleleje og Græsted; Karl Hansen i Birkerød, Rich. Hansen i Frederikssund om Tirsdagen; mens Ludvigsen og Jens Nielsen og A. Svendsen skulde møde skiftevis paa Hovedkontoret Fredag og Lørdag. Ogsaa Vurderingsdistrikterne fordeltes. Karl Hansen overtog Birkerød—Karlebo, N. M. Hansen Frederiksværk—Lille Lyngby, Rich. Hansen Herløv—Slangstrup, Oluf Mortensen Horns Herred—Frederikssund og Græse, Jens Nielsen Helsinge—Ramløse, Jens Hansen Fredensborg, A. Svendsen, senere H. P. Jensen, Gilleleje—Maarum, og Ludvigsen, senere Kaj Sørensen, Tjæreby—Alsønderup—Hillerød.

Jørgen Nielsen Ludvigsen var født i Ødis i Vejle Amt 17. April 1852 og blev som ung Forvalter hos Marcussen paa Lønsgaard. Senere bestyrede han Borup Mejeri og forpagtede fra 1884 Lønsgaard, som i Mellemtiden havde skiftet Ejer, og hvor han oprettede en Spritfabrik. Han hørte til Andreas Petersens og Marcussens Familie, idet han 1883 ægtede Meta Nicolette Benthin, en Datter af P. L. E. Benthin til Bjørungaard i Vadum, og Laurette Kabel. Hun var født 11. September 1851. Ludvigsen kom 1897 ind i Direktionen og beklædte Hvervet som Næstformand i Tilsynsraadet. Han flyttede til Hillerød og gjorde næsten daglig Tjeneste i Sparekassen. Med 1923 trak han sig ud af Tilsynsraadet. Han døde 24. Januar 1932.

Gaardejer *Anders Svendsen* til Passebækgaard var født 29. Marts 1847 i Sundbylille som Søn af Afbygger Svend Nielsen og Sidse Pedersdatter i Hagerup. Han flyttede til Evetofte og købte omkring 1882 Passebækgaard. I 24 Aar sad han i Søborg—Gilleleje Sogneraad og var Formand i Andelsmejeriet. Han indtraadte i Direktionen 1906 og arbejdede især med Gillelejeegnen lige til sin Død den 23. December 1922. A. Svendsen blev først gift med Karen Marie Madsen fra Ølsted (f. c. 1841), senere i 1883 med Bodil Olsen, f. i Søborg 17. Febr. 1851 som Datter af Gaardejer Ole Olsen; hun døde 4. Sept. 1929.

Som foran omtalt begyndte den Jensen-Bjellekjærskes Periode med en Række Lønforhøjelser til Personalet, og hvert Aar blev der givet, endog rundelige, Dyrtidstillæg. Men det var svært at følge med Prisstigningen, og der maatte Gang paa Gang nye Lønregulativer. 1919 tillagdes der saaledes Bogholderen 7800 Kr. plus Dyrtidstillæg, og 1924 fik han et personligt Tillæg.

Der havde siden 1897 eksisteret en vis Pensionsordning, formentlig saaledes at Sparekassen gav Tilskud til Opsamling til Indkøb af opsat Livrente og Enkeoverlevelserefter.

Der blev nu i 1917 fastslaaet en Pensionsvedtægt, og Sparekassen overførte straks dette Aar og de følgende 15.000 Kr. aarlig til Pensionsfondet.

Kasserer *Ernst Jacob Scheibel* afgik ved Døden 11. April 1921, og Assistent *A. Christensen*, der havde været ansat paa Amtsstuen og i Oktober 1916 var bleven Assistent i Sparekassen, fik hans Stilling.

Ernst Jacob Scheibel var født paa Frederiksberg 7. Juni 1859; Faderen var Brygger, senere Ejer af Borupgaard ved Snekkersten. Moderen hed Amalie Mortensen. Han uddannedes til Landvæsnet og ejede en Tid Holmerødgaard, men var ogsaa beskæftiget med Handelsvirksomhed i København. Scheibel var meget afholdt i Landbokredse. Han fik derfor Kassererstillingen, da Luddahl døde. Hans ranke Skikkelse og elskværdige og frie Væsen skaffede ham megen Yndest hos Sparekassens Klienter. Han var først gift Kielland, anden Gang med Valborg, født Foldberg. Han afgik ved Døden 11. April 1921.

Den 21. December 1926 afgik Bogholderen Kancelliraad *Lauritz Otto Vilhelm Larsen* ved Døden efter 27 Aars Tjeneste i Sparekassen, og tre Dage før hans gamle Chef Anders Christensen. Han var født i Saksøbing 16. Aug. 1857, Søn af en Snedkermester, og fik 1872 Ansættelse paa Herredsfogedkontoret i Rødby, 1874—76 i Saksøbing, 1872—82 i Hillerød; 1883 tog han juridisk Eksamen og vendte derefter som Birkefuldmægtig tilbage til Hillerød, hvilken Stilling han beklædte, indtil han blev Bogholder i Sparekassen; han fik da Titlen Kancelliraad. Hans Hustru, Juliane, med hvem han blev gift 1890, var født 1865 i København. Samtidig med, at Kancelliraad Larsen blev Bogholder, kom han i Ligningskommissionen og var 1909—17 dens Formand.

Da Kancelliraaden døde, blev Assistent *Hans Hansen* udnævnt til Fuldmægtig; men der blev ansat en juridisk uddannet Bogholder.

De kritiske Revisorer fik deres Løn forhøjet til 900 Kr. Af Talrevisorerne afgik Amtsstuefuldmægtig J. Christensen 1919, og man vedtog foreløbig ikke at besætte Pladsen, men lade to af Assistenterne besørge Revisionen, hvad der jo ikke helt var efter Systemet.

Da den Tid kom, hvor Pengestrømmen mindskedes, blev man ivrigere efter at gøre det lettere for Indskyderne at komme i Forbindelse med Sparekassen. Derfor skete der Ændringer med Filialernes Drift. Birkerød skulde nu holde aabent 2 Gange om Maaneden, Fredensborg 2 Gange ugentlig, og i Oktober 1922 vedtog man at aabne Filial i Lillerød (under Karl Hansen), 1924 i Slangerup og Frederiksværk (hvis Tilsyn overdroges Rich. Hansen) og 1926 i Vexø, som Richard Hansen skulde lede. Aabningsdagene for alle Filialer forøgedes i 1925 yderligere, saa man i Slutningen af denne Periode (31. Marts 1927) havde følgende Aabningstider: Frederikssund hver Dag 10—12, Birkerød Tirsdag og Fredag $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$, Lillerød samme Dage $4\frac{1}{4}$ — $5\frac{1}{4}$, Græsted ligeledes $2\frac{1}{2}$ —4, Gilleleje 11— $12\frac{1}{2}$; Onsdag og Lørdag var der aabent i Fredensborg 2—4, i Frederiksværk $12\frac{3}{4}$ — $2\frac{3}{4}$, i Slangerup 2— $3\frac{1}{2}$ og i Vexø $1\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$; endelig havde Helsingø Kontordagene Onsdag og Fredag 3— $4\frac{1}{4}$.

I Frederikssund havde man tænkt paa at bygge Hus 1916 og endog ladet Arkitekt Holck udarbejde Planer dertil; men i Begyndelsen af 1917, da Materialer blev vanskeligere at fremskaffe, stillede man Sagen i Bero. 1920 traadte Overretssagfører Høeg-Lorentzen tilbage som Kasserer; han modtog da et Dyrtidstillæg paa 2000 Kr. for de sidste Aar.

Sparekassen havde saaledes i disse Aar udvidet sin Virksomhed i Amtet ganske betydeligt; dette Skridt blev i de kommende magre Aar af ikke ringe Betydning for denne Institution. Filialerne var ikke

blot en Lettelse for Indskyderne, men de bar ogsaa Sparekassens Navn vidt om i Amtet.

Hovedsædet i Hillerød havde det været nødvendigt at udbygge i 1919, da Pladsforholdene blev vanskelige; først 1929 gjordes Huset bredere, der byggedes ud i Haven. Hovedsædet havde længe haft aabent daglig 9—12 og 2—3½.

De velgørende Uddelinger til Enker og daarligt stillede Kvinder voksede betydeligt i denne Periode, og ligeledes gik Kontoen for Støtte til Almennyttige Foretagender betydeligt i Vejret. Som Forholdene laa, maatte en saa anselig Institution som Sparekassen yde sin betydelige Støtte ved ekstraordinære Lejligheder. I 1918 insisterede Handelsministeriet paa, at den stillede Penge til Raadighed for den kommunale Laanekasse, og man overtog for 184.000 Kr. 5 % Obligationer deri, og i 1923 støttede man et Laan til Sønderborg og Aabenraa Amters Elektricitetsordning ved at aftage for 165.000 Kr. i Obligationer. Det sønderjydske Fond fik 5000 Kr. og Landboforeningernes Arbejdsfond 2000 Kr. Endelig deltog man i 1918 i Dækningen af Overskridelserne paa Hundestedbanen, saa man ialt kom op paa 7.370 Kr. Helsing—Tisvildebanen kom op fra 1250 Kr. i 1918—19 til 13.750 Kr. i 1926—27.

Af en Obligationsbeholdning paa ca. 7 Mill. Kr. var nu kun ca. 1.200.000 Kr. i 3½ % Papirer, ca. 2 Mill. i 5 % Papirer, Resten i Obligationer til 4 og 4¼ %. Saa det gav gode Indtægter. Sparekassens Indtægter af de likvide Midler gik derved op imod 400.000 Kr. aarlig.

Sparekassens Historie er nu fulgt gennem 85 Aar, og som Baggrund har det været forsøgt at opridse et Billede af de skiftende Tider og deres økonomiske Vilkaar. Gode Aar og strenge Tider har vekslet, men Sparekassen stod Uvejrene igennem og er nu grundmuret og

fast underbygget. Dygtige har de Folk utvivlsomt været, som gennem Tiderne har ført Styret; men der er endnu et at bemærke: de havde Beboernes Tillid og forstod at bevare den. Sparekassens Ledelse var fra først af isprængt med Repræsentanter for den arbejdende Landbostand; denne Samfundsklasse overtog efterhaanden Ansvaret for Ledelsen, og det Selvstyre, som Sparekassen fik overladt, blev ikke misbrugt.

Fra første Færd var Sparekassen en veldædig Anstalt, og de ledende lagde deri langt mere Arbejde end det, der betaltes med Penge. Direkte og indirekte har den været en Støtte for Trængende og en Velsignelse for Befolkningen i hele Amtet.

Maatte dens Fremtid i Læ af Befolkningens faste Tillid og i den rette Samfundsand altid blive dens Fortid lig.

TABELLER

TIL BELYSNING AF FORSKELLIGE KONTIS VÆKST
I TIDEN FRA 1842 TIL 1920

TABEL IV

Bevægelser paa forskellige Ko

Aar	Interessen- ternes Indestaende ved Aarets Begyndelse	Indgaaet i Kassen		Antal Konti	Fordeling, Størrelse og Antal paa Indskud eller Konti ved Aarets Udgang						Stør Ko
		Indskud	Indvundne Renter		0-5 Rbd.	5-20 Rbd.	20-50 Rbd.	50-100 Rbd.	100-300 Rbd.	o. 300 Rbd.	
	Rigsdaler				Antal Ekspeditioner						
1842		30.300	650	327	105	149	112	41	88		
1843	24.600	17.700	1.200	435	148	107	95	35	33		
1844	32.700	27.700	1.780	556	146	171	135	42	51		
1845—46	49.000	86.600	5.500	955	403	492	355	133	192		
1847	93.600										
1848	107.300										
1849	96.500										
1850	81.500										
1851	89.800	36.600	3.500								
1852	98.900	57.400	4.900								
1853	117.100	72.700	6.000	1253	Antal Konti						
1854	150.000	78.900	7.000	1474	0-10 Rbd.	10-20 Rbd.					
1855	175.300				301	133	271	272	348	149	3.3
1856	274.600	152.000	12.400								
1857	313.700	165.600	15.600								
1858	371.600										
1859	364.000	202.900	18.900	2523							
1860	432.000	265.700	23.300	2911							
1861	543.200	318.700	28.800	3321							
1862	717.800	229.200	33.900	3420							
1863	744.100	232.600	34.600	3418	508	211	545	550	837	767	6.0
1864	767.600	225.300	36.100	3510	526	232	526	543	874	809	5.4
1865	804.900	322.200	41.000	3771	536	238	535	607	961	894	6.0
1866	905.300	218.000	41.800	3742	568	232	540	635	908	859	6.5
1867	883.700	228.800	42.600	3820	613	267	524	600	908	908	7.5
1868	929.600	269.400	45.100								
1869	969.400	200.600	45.700								
1870	957.200	221.500	46.500								
1871	995.900	256.600	49.500								
1872	1.071.100	466.600	56.200								
1873	1.355.400	716.400	72.500								
1874*)	1.666.900	416.900	41.500	5549							
Tilgodehavende ved Aarets Udgang Kroner											
1874—75**)	3.649.500	1.476.300	184.900	6051							
1875—76	4.046.800	1.296.400	197.300	6421							
1876—77	4.234.900	966.600	199.000	6479							
1877—78	3.966.600	1.168.400	183.600	6566							
1878—79	3.718.300	944.700	178.000	6649							
1879—80	3.779.300	1.570.200	186.900	7089							

*) 1. Januar til 30. Juni.

**) Fra 1874—80 var Regnskabsaaret 1. Juli til 30. Juni og beregnedes i Kroner.

2—80, saavidt Oplysning haves.

Udgaet af Kassen				Anbringelse af Sparekassens Midler ved Aarets Udgang					Overførelse til næste Regnskabsaar (Reservefond)	Optagne Laan	Aar
drag + lte Renter	Renter af optagne Laan	Administrationsudgifter	Veldædige Øjemed	Kontant Beholdning	Statskassen	Aktiver + Obligationer	Prioritetslaan	Vexelobligationer Haandpant			
6.100		258		1.525	4.100		14.800	4.200	70		1842
10.400		173		529	8.000		18.400	6.000	318		1843
12.800		183		1.577	14.100		25.500	8.300	625		1844
45.700		452		1.662	10.500		72.400	11.000	2.000		1845—46
									2.500		1847
									3.700		1848
									4.000		1849
									4.600		1850
30.100		435		3.300	8.700	5.000	82.700	3.500	5.100		1851
42.400		600		5.300	4.000	8.200	97.800	7.500	6.200		1852
43.800	44	500		3.400	13.000	11.200	119.700	9.900	7.500		1853
58.400	101	700		2.300	13.000	18.500	138.500	11.600	9.300		1854
									11.500		1855
22.400	160	850		6.100	13.000	32.400	256.800	20.100	15.200		1856
19.900	220	980		4.200		49.300	316.700	18.400	17.600		1857
											1858
50.900	734	900		5.800		52.800	371.000	20.900	18.500		1859
74.400	414	940		5.700		64.700	493.600	29.200	21.700	30.000	1860
59.000	67	825		4.200		66.100	630.800	24.600	24.600		1861
52.300	140	977		16.700	Banker	55.900	672.000	39.400	28.000	15.000	1862
59.000	90	1.400	490	11.700		61.100	698.500	35.700	30.700	10.000	1863
18.600	638	1.400	642	7.100	500	61.100	728.400	36.600	33.700		1864
56.900	173	1.600	675	4.800	8.200	66.600	827.600	43.200	36.900	10.000	1865
74.100	970	1.500	650	14.900	105	52.900	830.900	34.700	40.900	10.000	1866
17.600	61	1.650	919	20.800	343	88.000	835.500	28.200	45.100		1867
58.200	48	1.600	775	6.500	10.100	72.000	902.100	26.500	49.300	15.000	1868
50.300		1.800	1.070	9.000	280	95.700	890.100	29.400	54.200		1869
21.400		1.600	1.025	14.700	300	120.600	891.100	27.200	59.200		1870
21.300		1.700	1.500	4.400	300	117.500	1.000.100	13.100	64.900		1871
28.500		3.500	1.510	28.800	73.900	152.700	1.137.500	18.200	70.500		1872
54.600	550	3.500	2.600	38.000	5.000	195.000	1.457.900	25.100	75.900		1873
93.100	400	3.100	275	10.200	16.700	223.700	1.638.900	38.700	81.200	45.000	1874
31.400	3.700	13.100	4.800	44.800	5.180	161.900	3.800.800	168.600	180.600	100.000	1874—75
59.800	1.500	15.100	6.000	17.300	32.200	401.300	3.844.300	195.800	205.100	100.000	1875—76
11.800	5.400	15.800	5.800	35.400	22.800	359.500	3.782.300	135.000	213.000	200.000	1876—77
73.900	4.400	15.200	5.500	23.900	22.100	148.500	3.712.800	78.800	211.100	100.000	1877—78
54.400	1.535	13.400	6.400	27.100	3.400	171.700	3.688.500	77.800	214.000		1878—79
32.800	20	15.100	6.100	88.700	184.800	338.400	3.753.200	142.700	223.000		1879—80

TABEL V

Bevægelser i enk

Aar*)	Sparenes Tilgode- havende ved Aarets Udgang	Antal Konti	De forskellige Konti fordelt efter Størrelse:						Største Konto	Reserve- fond	Indgaaet i Kasse	
			0—50	50—200	200—500	500— 2000	2000— 5000	o. 5000			Indskud	Rent Kuraag
1880—81	5.131.500									228.600	1.472.700	111
1881—82	5.843.700	7.884								238.700	1.687.500	250
1882—83	6.348.200	8.379								260.000	1.538.600	279
1883—84	6.802.100	8.875							21.625	276.400	1.643.000	298
1884—85	7.140.500	9.157	2.676	2.001	1.535	1.949	996		30.325	293.400	2.043.100	312
1885—86	7.060.700	9.391	2.891	2.096	1.465	1.953	986		24.354	321.200	1.608.200	331
1886—87	7.323.100	9.733	3.138	2.079	1.485	1.996	1.035		25.400	349.900	1.772.200	333
1887—88	7.616.800	10.109	3.303	2.149	1.468	2.104	1.085		26.458	374.400	1.977.600	320
1888—89	7.673.400	10.461	3.594	2.170	1.522	2.096	1.079		27.527	342.500	1.841.900	326
1889—90	7.981.800	10.905	3.783	2.243	1.594	2.187	1.098		29.331	343.800	1.982.900	328
1890—91	8.318.400	11.361	3.905	2.347	1.692	2.269	1.148		40.089	352.400	1.938.600	337
1891—92	8.699.900	11.842	4.274	2.406	1.639	2.314	1.209		55.028	355.800	2.142.400	355
1892—93	8.938.300	12.322	4.491	2.455	1.810	2.339	1.227		49.132	384.460	2.226.600	363
1893—94	9.084.000	12.785	4.781	2.530	1.796	2.425	1.253		52.350	416.800	2.225.000	378
1894—95	9.441.100	13.230	5.096	2.564	1.850	2.403	1.317		54.199	496.700	2.334.100	421
1895—96	9.671.900	13.615	5.368	2.689	1.889	2.337	1.332		74.702	537.400	3.656.400	400
1896—97	9.878.100	14.164	5.691	2.803	1.908	2.405	1.357		74.992	534.200	2.618.000	390
1897—98	10.355.400	14.537	5.765	2.869	1.982	2.494	1.427		77.639	550.200	2.726.100	402
1898—99	10.822.900	15.060	5.953	3.048	2.021	2.602	992	444	80.380	494.500	3.222.400	421
99—1900	10.649.100	15.569	6.147	3.256	2.029	2.733	976	428	83.218	405.600	2.760.300	432
1900—01	10.675.700	16.043	6.243	3.342	2.179	2.903	953	423	86.495	296.200	2.863.700	461
1901—02	11.244.900	16.629	6.429	3.451	2.294	3.058	965	432	89.989	335.700	3.286.300	484
1902—03	12.370.000	17.238	6.647	3.560	2.338	3.170	1.087	436	93.625	380.400	4.330.600	509
1903—04	13.419.200	18.030	7.035	3.709	2.413	3.224	1.143	506	97.407	390.100	4.595.000	562
1904—05	14.435.600	18.857	7.436	3.906	2.469	3.368	1.168	510	101.343	455.800	4.889.100	609
1905—06	15.553.500	19.667	7.663	4.155	2.649	3.486	1.198	516	105.437	500.500	5.268.400	655
1906—07	16.617.800	20.318	7.714	4.378	2.851	3.496	1.312	567	109.696	555.700	5.601.200	705
1907—08	16.910.400	20.980	7.859	4.518	3.039	3.679	1.325	560	114.128	565.600	5.584.600	742
1908—09	17.600.800	21.475	7.954	4.606	3.151	3.749	1.384	631	118.739	590.000	5.636.100	760
1909—10	18.280.000	21.998	8.042	4.760	3.250	3.894	1.418	634	121.512	642.900	5.876.300	785
1910—11	19.070.600	22.600	8.242	4.906	3.351	3.989	1.469	643	124.399	734.000	6.323.000	834
1911—12	20.085.600	22.995	8.338	5.004	3.413	4.102	1.481	657	124.424	797.200	6.483.900	874
1912—13	20.744.000	23.350	8.457	5.094	3.448	4.206	1.494	651	129.492	836.900	7.287.100	917
1913—14	21.273.900	23.686	8.505	5.149	3.549	4.277	1.519	687	134.723	874.400	7.072.200	914
1914—15	22.000.100	24.043	8.695	5.259	3.587	4.291	1.530	681	140.166	884.900	7.454.200	923
1915—16	23.897.800	24.360	8.781	5.338	3.647	4.320	1.557	717	145.828	929.500	9.759.600	984
1916—17	26.750.100	24.913	9.006	5.478	3.701	4.377	1.599	752	156.720	977.200	12.796.500	1.110
1917—18	29.575.200	25.380	10.032	5.594	2.871	4.596	2.722	1.565	162.997	1.118.800	12.509.600	1.321
1918—19	33.808.100	25.908	10.296	5.726	2.924	4.638	2.748	1.576	174.582	1.288.800	14.740.900	1.497
1919—20	34.975.200	26.224	10.401	5.792	2.979	4.688	2.773	1.591	185.221	1.441.500	14.273.600	1.674

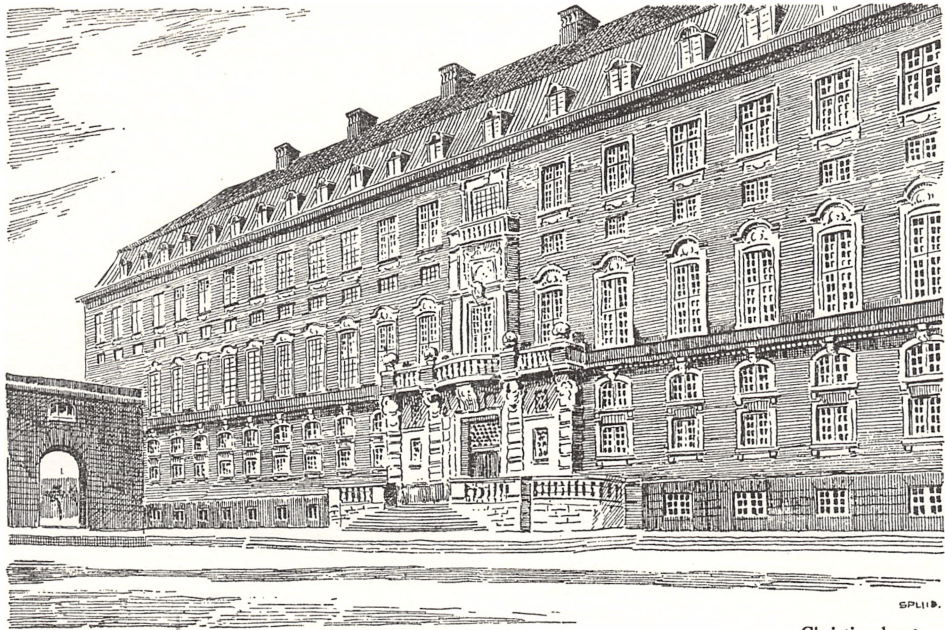
Regnskabet 1880—81 dækker kun Tiden fra 1/7 80 —31/8 81. De øvrige Regnskaber gaar fra 1/4 til 31/8 næste Aar.

onti 1880—1920.

Udgaet af Kassen				Anbringelse af Sparekassens Midler						Aar
Uddrag	Renter af optagne Laan	Administrations-udgifter	Veldædigt Øjemed	Kontant	Aktier og Obligationer	Bank	Prioritetslaan	Kommune- og Foreningslaan	Kaution Haandpant Kassekredit	
832.900		12.200	5.415	62.400	871.000	132.400	3.978.800	72.200	156.800	1880—81
172.000		18.400	5.790	6.700	1.148.300	189.500	4.358.800	65.600	210.300	1881—82
222.800		16.600	5.757	37.500	1.058.000	195.300	4.944.300	61.300	216.200	1882—83
392.900		15.700	6.200	30.400	949.200	339.200	5.282.700	125.800	245.600	1883—84
923.700		17.500	6.650	17.200	1.241.800	235.100	5.477.800	122.700	231.500	1884—85
910.800	900	17.600	7.097	17.700	1.159.700	175.600	5.516.900	120.300	289.200	1885—86
790.000	541	17.600	7.045	30.700	1.319.600	296.100	5.509.700	106.400	307.300	1886—87
815.400		18.300	7.036	16.000	1.636.100	186.300	5.697.300	213.500	275.400	1887—88
002.900	750	17.600	7.495	9.200	1.737.100	85.100	5.798.300	179.000	247.300	1888—89
953.500	998	17.900	6.738	18.100	1.943.400	61.000	5.990.300	140.100	215.600	1889—90
831.600	292	18.000	6.823	22.100	2.064.800	147.300	6.167.600	114.800	202.800	1890—91
055.900	1.125	18.400	4.783	16.200	2.055.500	63.800	6.639.400	115.500	213.000	1891—92
292.200	583	19.600	2.733	29.100	1.914.700	244.500	6.744.500	173.300	268.600	1892—93
393.700	937	20.400	3.051	35.800	1.905.000	124.200	6.951.600	266.200	265.400	1893—94
297.600		21.300	3.347	30.500	2.361.400	221.100	6.761.100	279.100	314.300	1894—95
974.600	145	21.300	4.172	61.400	2.620.000	247.700	6.775.200	260.900	299.500	1895—96
744.400	646	21.100	3.830	62.500	2.726.500	135.700	7.041.100	244.000	269.100	1896—97
539.100	979	23.200	3.635	28.900	2.652.600	214.500	7.570.000	232.900	273.900	1897—98
067.200		21.900	3.288	44.500	2.419.200	50.100	8.121.600	380.900	310.800	1898—99
251.600	583	25.000	3.565	47.500	2.021.800	77.100	8.091.500	416.700	378.000	99—1900
187.700	749	26.000	3.145	23.200	1.932.900	249.600	7.966.400	404.700	406.800	1900—01
082.700		28.400	2.851	19.600	2.241.500	420.500	8.068.100	421.300	433.400	1901—02
597.400		27.200	2.867	40.500	2.933.300	317.200	8.593.200	407.800	496.500	1902—03
973.100		27.400	2.993	49.900	3.319.800	74.400	9.473.500	410.200	533.600	1903—04
335.300	375	27.000	3.497	47.200	3.204.600	91.400	10.555.000	420.200	635.900	1904—05
645.700		28.900	3.485	22.000	3.077.300	198.400	11.648.200	501.500	677.900	1905—06
073.700		29.500	3.635	25.300	3.194.900	53.400	12.589.200	575.400	817.000	1906—07
860.100	1.019	29.600	3.622	23.700	2.862.000	111.000	13.057.900	646.800	855.600	1907—08
523.700		32.400	3.760	49.700	3.059.100	427.000	12.704.500	948.400	1.097.900	1908—09
798.500		37.200	3.706	93.300	3.246.400	547.000	13.060.300	975.500	1.089.100	1909—10
154.800		34.700	3.898	72.800	3.433.800	÷ 300	14.034.500	1.287.500	1.057.000	1910—11
121.700		35.400	3.673	43.400	3.329.000	451.300	14.842.700	1.342.300	958.600	1911—12
325.200		39.800	4.298	34.800	3.458.700	÷ 59.000	15.687.700	1.559.000	987.000	1912—13
263.900		39.000	3.875	66.500	3.412.400	399.800	15.402.300	1.732.000	1.229.900	1913—14
468.800		38.000	4.025	98.300	3.345.600	1.336.700	15.125.000	1.915.400	1.176.900	1914—15
635.000		42.000	4.197	52.600	3.442.500	2.515.400	15.679.500	2.061.200	1.212.100	1915—16
790.100		51.900	4.197	76.400	4.692.200	2.618.000	17.114.800	2.121.300	1.306.600	1916—17
633.100		65.400	4.315	72.200	6.110.000	2.165.400	18.980.800	2.203.200	1.404.600	1917—18
575.000		89.200	10.447	104.500	7.308.900	3.110.500	20.734.400	2.631.900	1.501.300	1918—19
328.000		83.400	7.133	29.800	7.360.200	537.900	22.845.700	3.718.900	2.193.400	1919—20

LIDT OM SPAREKASSERNE OG STATEN

AF REDAKTØR AF SPAREKASSETIDENDE, DOCENT
OTTO HIMMELSTRUP

Christiansborg

»Der gives faa Indretninger, om hvis Nytte og heldige Virkninger Anskuelserne overalt er mere enige end med Hensyn til Sparekasserne. Om deres Indflydelse paa Udbredelsen og Befæstelsen af en klog Sparsommeligheds Aand blandt Folket, og derved paa dettes sædelige Tilstand, og om deres Betydning for Kapitalopsamlingen og derved for Folkets materielle Velvære, er der overalt kun een Mening.«

Med disse kloge og sande Ord indleder Chefen for Det statistiske Bureau, den kendte Helstats-Politiker, senere Nationalbankdirektør C. N. David det første statistiske Oplysningshefte om de danske Sparekasser eller som Titlen lyder: »Om Sparekasserne i det danske Monarki ved Slutningen af 1854«. Det maa straks undre, at statistiske Oplysninger om danske Sparekasser, hvoraf den første *kongelige* som bekendt stiftedes i 1810 paa Holsteinborg Gods i Syd-Sjælland, medens der alt i 1796 var stiftet en Sparekasse indenfor

Monarkiets Omraade, nemlig i Kiel, først foreligger i 1854, efter at deres Antal var vokset til ialt 150. Disse fordelte sig med 45 i Kongeriget, 35 i Hertugdømmet Slesvig, 65 i Hertugdømmet Holsten og 5 i Hertugdømmet Lauenborg. Den samlede Indskudssum i disse 150 Sparekasser var 1854 ikke mindre end 28 Millioner Rigsdaler Rigmønt, hvoraf de 16 Millioner indestod i de kongerigske Sparekasser. Forklaringen paa, at det offentlige kun i saa ringe Grad hidtil havde interesseret sig for at faa Sparekassernes Udvikling tal-mæssig belyst, er jo den, at Sparekasserne i Danmark og i det danske Monarki er opstaaet som helt private Foretagender, og langt ind i deres Tilværelse helt til 1880 har de i deres Virkemaade været helt private Institutioner, fri for Indseende og Forskrifter fra det offentliges Side. Dette var sket til Trods for, at de som bekendt startedes som overvejende sociale Organisationer, de henvendte sig til Folk, der kunde siges at være umyndige i Pengesager, og de forvaltede saaledes paa en Maade umyndiges Midler, hvad der jo maatte kræve den største Agtpaagivenhed og Forsigtighed med Hensyn til Midlernes Anbringelse. Kun paa et Punkt havde det offentlige grebet ind, nemlig ved Kancelli-Skrivelse til samtlige Amtmænd af 28. Juli 1827, hvori det meddeltes dem, at Kongen under 11. Juli 1827 havde paalagt Kancelliet at paase, at »Bestyrerne af samtlige Tid efter anden her i Landet oprettede Sparekasser aarligen aflægger Regnskab for bemeldte Kasses Tilstand, hvilket Regnskab bliver ved Trykken at bringe til almindelig Kundskab.« Men da der ikke var foreskrevet nogen bestemt detailleret Regnskabsform, betød et saadant Paabud jo kun lidet til Indskydernes Betyggelse. Denne Kancelli-Skrivelse var altsaa gennem Aartier det eneste Krav, det offentlige stillede til Sparekasserne, og paa dette Omraade, i Forholdet til Staten, adskiller dansk Sparekassevirksomhed sig i sin Oprindelse altsaa meget stærkt fra Sparekassevirksomhed i saa godt

som alle andre Lande, hvor en Række obligatoriske Bestemmelser afgrænsede og begrænsede Sparekassernes Virksomhed næsten fra deres første Begyndelse. Denne frie og selvstændige Stilling, som dansk Sparekassevirksomhed bevarede helt op til 1880, har sikkert været medvirkende til, at Sparekasserne endnu i 1854 var ret træge til at give de ønskede statistiske og andre Oplysninger til det offentlige, da den officielle Sparekassestatistik i dette Aar tog sin Begyndelse, og der klages i de første statistiske Publikationer jævnligt herover. Men forresten er dette jo en Klage, der kan lyde den Dag i Dag fra de Autoriteter og andre, hvis Opgave det er at indsamle statistiske og andre Oplysninger fra de danske Sparekasser.

Var den danske Sparekassebevægelse i sin Oprindelse da helt uden Forbindelse med Staten? Ingenlunde. Allerede i Starten har de fleste Sparekasser knyttet Forbindelse med de offentlige Myndigheder derigennem, at de har ansøgt om visse Begunstigelser — med Justitsministeriet saaledes for at opnaa Fritagelse for, at Kassens Indskud belægges med Arrest og Beslag, og med Indenrigsministeriet for at opnaa visse Stempelbegunstigelser, nemlig Ret til at anvende ustempelt Papir til Afregningsbøgerne, d. v. s. Sparekassebøgerne, og andre Dokumenter, der anvendtes af Sparekassen. At disse Begunstigelser, hvis Indrømmelse oftest var en Betingelse for Sparekassens Virksomhed, vistnok altid opnaaedes, er et Vidnesbyrd om den Forstaaelse, der fra de Styrendes Side lagdes for Dagen overfor Sparekasserne og deres Virksomhed; men i vore Dage vilde en saadan Begunstigelse sandsynligvis øjeblikkelig være efterfulgt af et Paabud om at indsende Oplysninger om den Virksomhed, der udfoldedes paa Grundlag af den meddelte Begunstigelse. Den vigtigste Begunstigelse, der almindeligvis søgtes, var dog Adgangen til af Indskuddene at kunne anbringe en betydelig Del i Statskassen, at indbetale gennem den paagældende Amtsstue, og at forrente med en Sats, der

gennemgaaende laa 1 % over Indlaansrentesatsen, i Begyndelsen ofte 5 %, senere dog noget mindre. Denne Fremgangsmaade, der jo hænger sammen med de første Sparekassers overvejende Karakter just af Sparekasser og ikke af Laanekasser, havde iøjnefaldende Svagheder, der allerede er fremholdt i en Række Sparekasseskrifter, først og fremmest naturligvis den, at den lokale Kapital i den kapitalfattige Tid droges bort fra det Opland, hvor den havde sit naturlige Virkefelt, for at gaa ind i Statskassen eller den kgl. Kasse. Vore Dages Diskussion om Oprettelsen af en Postsparekasse rejser jo i Virkeligheden ganske det samme Problem. Og hertil kom saa, hvad Erfaringen viste, at i urolige Tider var Ulemperne særlig fremtrædende baade for Sparekasserne og for Statskassen. Ved Krigsudbruddet i 1848 bestormedes navnlig de jydsk Sparekasser saaledes af Indskyderne med Krav om Uddrag under Paavirkning af alskens Krigsrygter og Rygter om, at Staten vilde beslaglægge de i Statskassen indskudte Midler. Disse Forhold gav en i Forvejen vaagen Kritik yderligere Næring. Følgen heraf var da den, at Sparekasserne i stigende Grad gik over til selv at anbringe deres Midler. Den første nogenlunde paalidelige Statistik over Midlernes Anbringelse findes i den ovennævnte statistiske Undersøgelse fra 1854, hvor man dog synes at have været af den Opfattelse, at den fremførte Kritik over dette Forhold i nogen Grad havde skudt over Maalet, hvad de i den kgl. Kasse eller i Statspapirer anbragte Summer angaar. Thi i 1854 var af et samlet Indskud paa 16,5 Millioner Rigsdaler i de kongerigske Kasser kun ca. 2,2 Millioner Rigsdaler anbragt af Sparekasserne paa denne Maade. Og nu gik det ret hurtigt yderligere tilbage med denne Anbringelsesmaade. I 1862 tilkendegav Finanserne, at de ikke ønskede at modtage yderligere Sparekasseindskud til Forrentning, hvad der naturligvis havde til Følge, at Forbindelsen paa det heromhandlede Omraade mellem Staten og Sparekasserne ret hurtigt

bragtes til Ophør. Det sidste Sparekasseindskud i Statskassen, der tilhørte Ringsted Sparekasse, uddroges i 1871, og Sparekasserne maatte fra nu af selv drage Omsorg for Anbringelsen af deres Midler. De var nu fuldt og helt blevet det, de skulde være, nemlig baade Spare- og *Laanekasser*, og ikke alene et Opsamlingssted for Midler, der gik ind i Statskassen. Det er sikkert, at denne Arbejdsform stillede større Krav til Sparekassernes Administration end den tidligere brugte Fremgangsmaade, og det er muligt, at ikke alle Sparekasser har været i Stand til fuldt ud at honorere de Krav, der i saa Henseende stiledes til dem. Dette skyldtes ogsaa i nogen Grad den Omstændighed, at Sparekasserne i Tresserne og i Halvfjerdserne kom ind paa at give en saa høj Indlaansrente, at denne i Forhold til Udlaansrenten ikke gav en saadan Margin, at der derpaa kunde bygges en solid og forsvarelig Administration. Men hertil kom saa, at Sparekassernes Indskyderkreds i nogen Grad skiftede Karakter, og blev en anden, end den, der oprindeligt var regnet med.

Som allerede fremhævet, er Sparekasserne saavel i Danmark som i Udlandet overvejende stiftet som sociale Organisationer, som Institutioner, hvis Formaal først og fremmest var at støtte de tjenende og arbejdende Klasser — »med Guds Bistand«, som det vist hedder i de første Statutter for Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn — ved at give disse Klasser Sikkerhed for Anbringelsen af de smaa Midler, de saa sig i Stand til at sætte hen til Opsparing. Andre Samfundsklasser end »fjerde Stand« var imidlertid i Tidens Løb kommet til at spille en voksende Rolle blandt Sparekassernes Indskydere baade med Hensyn til Kontoantal og navnlig med Hensyn til Indskudsbeløbenes Størrelse. I de ovennævnte statistiske Oplysninger om Sparekassernes Forhold findes fra 1854 en Indskyderstatistik, hvilket vil sige statistiske Oplysninger om Kontohavernes sociale og erhvervmæssige Stilling. Denne Statistik er dog i senere Publikationer ikke ført længere frem end til 1867, og dette er sket under stadig Frem-

hæven af Statistikkens Ufuldkommenhed, hvilket sidste Forhold førte til, at man fra 1867 og indtil 1880 begrænsede sig til at meddele Oplysninger om Livsstillingen hos de Personer, der aabnede nye Konti. Men fra 1880 er ogsaa denne Form for Indskyderstatistik gledet ud af de offentlige Publikationer, hvad der i og for sig meget maa beklages. Under senere Tidens Diskussioner, f. Eks. om en højere eller lavere Indlaansrentes Gavn for dette eller hint Erhverv, har Savnet af en Indskyderstatistik ofte været føleligt.

Den for Aaret 1867 meddelte Statistik omfatter kun ca. 180.000 Konti og fordeler sig saaledes:

	Antal Konti.	pCt.
Børn og Myndlinger	36.965	20,35 %
Tjenestetyende	50.896	28,02 %
Haandværkere	14.683	8,08 %
Handlende	5.080	2,80 %
Arbejdsfolk	3.644	2,01 %
Søfarende	2.925	1,61 %
Landbrugere	28.096	15,47 %
Militære	3.278	1,80 %
Forskellige og uangivne	32.834	18,08 %
Selskaber	3.242	1,78 %

Det fremhæves i Teksten, at Tjenestetyendets Kontiantal har været nedadgaaende indenfor de 13 Aar, Statistiken har været udarbejdet, og at der indenfor det samme Tidsrum har været Fremgang for Handel og Haandværk.

Dette er altsaa den sidste officielle »Indskyderstatistik«, der findes. Det er for saa vidt beklageligt, at en saadan Statistik ikke tilvejebringes ad officiel Vej, men det maa naturligvis erkendes, at den er meget vanskelig at fremskaffe og vistnok altid vil være behæftet med store Fejlkilder. Enkelte Sparekasser har paa dette eller hint

Tidspunkt forsøgt at lave en Indskyderstatistik for sine egne Indskyderes Vedkommende, og naturligvis er det af stor Interesse for en Sparekasse at kende sine Kunder, deres Erhverv og de Vaner, der behersker dem. Navnlig i urolige Tider kan et saadant Kendskab være af særdeles stor Betydning for en Sparekasse. Det sidste mig bekendte Forsøg, der er gjort for at lave en Indskyderstatistik — dog kun for nye Kontis Vedkommende — skyldes Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse, der i »Sparekassetidende« Nr. 14 for 15. Juli 1940 har offentliggjort et bearbejdet Materiale, der giver Oplysninger om Indskydernes sociale Stilling i 2 Aar fra 1/4 1937 til 31/3 1939. De der meddelte Oplysninger er sammenstillet med tilsvarende Oplysninger fra »Bikuben«s Festskrift fra 1932 for denne Institutions Vedkommende og fremviser store Forskelligheder for de 2 Institutioner i den sociale og erhvervsmæssige S sammensætning af deres Indskyder-Klientel.

Saaledes frigjorde Sparekasserne sig altsaa efterhaanden fra Forbindelsen med Statskassen. Samtidig med denne Udvikling var der sket en langsom jævn Vækst i Sparekassernes Antal, fordelt ud over det ganske Land. I Tresserne og Halvfjerdserne tog denne Udvikling imidlertid stærk Fart, og denne Gang særlig ude i Landdistrikterne. I 1855 fandtes der ialt 49 Sparekasser i Kongeriget, men i 1880, altsaa 25 Aar senere, var Antallet vokset til 446, altsaa næsten en Tiodobling. I Femaaret 1870—75 steg Antallet med ikke mindre end 210 nye Sparekasser, navnlig paa Landet, og navnlig i Jylland. Halvfjerdserne var jo i enhver Henseende en økonomisk Opgangstid i Danmark, og dette Forhold i Forbindelse med den øgede politiske Spænding mellem By og Land var medvirkende til Oprettelsen af nye Sparekasser ude i Landdistrikterne eller Oprettelsen af særlige Landbosparekasser med Sæde i Byerne, men med væsentligt Landbrugs-klientel. Da saa Konjunkturerne skiftede i Slutningen af Halvfjerd-

serne, henledtes Offentlighedens Opmærksomhed paa Sparekassernes Forhold, og Kritik kom til Orde, der tog Sigte paa deres Arbejds-metode i det hele, først og fremmest paa deres Likviditetsforhold, fordi store Indskud ofte var indsat paa Anfordring, medens Udlaane-ne væsentlig var Laan mod Pant i fast Ejendom, altsaa væsentlig lange Laan. Hvad man ogsaa fæstnede sig ved, var de gennemgaaende svage Reserver, der fandtes i de fleste Sparekasser. Den rejste Kritik mundede ud i et Krav om større Indseende fra Statens Side med Sparekasserne. Disse var selv opmærksomme paa visse svage Sider i deres Virksomhed og søgte i 1878 ved Dannelsen af en Sparekasse-forening, hvis Medlemmer skulde forpligte sig til at antage visse Reg-ler for deres Virksomhed, at komme den offentlige Mening og Staten i Forkøbet. Disse Regler havde vundet Tilslutning paa et Landsspare-kassemøde i Aarhus den 17. og 18. Januar under Nærværelse af saa fremragende Personligheder paa Pengepolitikens Omraade som Na-tionalbankdirektør Levy og Professor Falbe Hansen, og det tør antages, at de paagældende Regler, for hvis Indhold der iøvrigt ikke her skal gøres Rede, er blevet til med Tilslutning fra Nationalbankdirektør Levy's Side.

Den offentlige Mening krævede imidlertid noget andet, ogsaa fordi der i 1878 afslørede meget uheldige Forhold i Spare- og Laane-kassen i Aarhus, og Indenrigsministeriet nedsatte da en Kommission med Nationalbankdirektør Levy som Formand, der allerede i Sep-tember 1878 afgav en Betænkning til Indenrigsministeriet med For-slag til en *Lov om Sparekasser* og med ret vidtgaaende Indgreb i Sparekassernes Selvstyre, saaledes baade Bestemmelse om Maksimal-rente for Indskud, Regler for Midlernes Anbringelse, Henlæggelse til Reservefond m. v. Forslag herom i vidtgaaende Form blev frem-sat og gennemført i Landstinget i Rigsdagssamlingen 1878—79, men vandt ikke Tilslutning i Folketinget. Det er interessant af Fol-ketingsudvalgets Betænkning at se, hvorledes forskellige Synspunkter

med Hensyn til Forholdet mellem Staten og Sparekasserne brydes. Det hedder saaledes i Folketingsudvalgets Betænkning, paa hvis Affattelse Hørup som Udvalgets Formand og Ordfører utvivlsomt har haft betydelig Indflydelse: »Staten kan gaa saa vidt som til at tage den egentlige Styrelse i sin Haand. Den kan, uden endnu at gøre Sparekasserne til en Statssag sætte saa snævre Grænser for deres Virksomhed, saaledes binde dem med Hensyn til Midlernes Anbringelse, Rentens Bestemmelse, Overskuddets Anvendelse o. s. v., at Sparekasserne i Stedet for selvstændige Disponenter for Sparernes Indskud bliver blotte Udøvere af en ubevægelig og ensartet Instruks.

Dette System, gennemført med den fornødne Kontrol og ledsaget af tilstrækkelige Tvangsmidler, har ikke ringe Udsigt til at naa sin Hensigt. Men det lider, afset fra andre Indvendinger, af en Svagthed, som ikke lader sig bestride. Det truer selve den Institutions Livskraft, om hvilken den vil værne. Jo snævrere man drager Grænsen, jo stærkere man binder Sparekassernes frie Rørelse, jo mere man indskrænker den Selvstyrelse, som hidtil har været deres væsentligste Støtte og Spore, desto tvivlsommere bliver det, om Sparekasserne fremtidig ville kunne hævde den enestaaende Tilslutning, de have fundet i Befolkningen, og til den anden Side udholde Konkurrencen med de friere stillede, mere bevægelige og stærkere renterende Pengeinstitutter, som kappes med dem om at drage de samme Midler til sig, paa hvilke Sparekassernes Virksomhed er bygget.

Men der er ogsaa en anden og mere lempelig Vej. Staten kan lade Sparekasserne styre deres egne Anliggender, og dog yde Sparerne en Beskyttelse, som, hvis den er mindre virksom, til Gengæld er mindre risikabel. I Sparekassernes Formaal og i Beskaffenheden af de Midler, der betros dem til Anbringelse, maa der siges at være begrundet en Fordring om fuld Offentlighed, om klar og paalidelig Besked angaaende Sparekassernes hele Virkemaade og Status, hvorigennem Publikum kan sættes i Stand til selv at bedømme Sikker-

heden og vælge derefter. Statens Rolle bliver da kun kontrollerende, og en umiddelbar Indgriben vil først være beføjet, naar Sparekassen bevislig er ude af Stand til at fyldestgøre den Tillid, hvorpaa den er bygget. Denne Betyggelse er ganske vist mindre, der er en nærliggende Mulighed for, at Tab og Skade kan være indtruffen, inden Publikum faar fornøden Opfordring til at tage sig iagt; heller ikke bestrides det, at Offentligheden i første Række kommer dem til Gode, som have tilstrækkelig Indsigt til at vurdere de paagældende Forhold, og som derfor mindst trænger til Beskyttelse. Men en absolut Sikkerhed er det ikke Statens Opgave at bringe tilveje. En saadan lader sig overhovedet ikke bringe tilveje i private Forhold. Spørgsmaalet er altid, hvilken Begrænsning der i det Almenes Interesse bør sættes for den principielle Frihed, og dette Spørgsmaal lader sig ikke besvare ved en ensidig Forfølgning af den størst mulige Sikkerhed.«

Folketingsudvalget og Folketinget som Helhed gik altsaa en lempeligere Vej end Regeringen og Landstinget, idet det udskød de foreslaaede og i Landstinget vedtagne Regler for Sparekassernes Virksomhed og kun opretholdt Kontrolbestemmelserne. Dette skete gennem Oprettelsen af Sparekasseinspektionen, og dette er da det væsentligt nye i Sparekasseloven af 28. Maj 1880. Rigtigheden af at gennemføre Loven i den begrænsede Form bestyrkedes for Rigsdagen ved den Kendsgerning, at Sverige i 1874 havde faaet en Sparekasselov ud fra lignende Synspunkter, som de af Folketingsudvalget foreslaaede. Resultatet af denne Lovgivning blev altsaa i det hele og store det, at Sparekassernes hidtidige Selvstyre fuldtud bevaredes, men at deres Virksomhed skulde underlægges Offentlighedens Søgelys gennem Oprettelsen af et Sparekassetilsyn.

Under denne Sparekasselov levede og virkede de danske Sparekasser derpaa helt op til 1919, da en ny Sparekasselov gennemførtes. I det lange Tidsrum var Tid efter anden en Revision af Spare-

kasseloven paa Tale — saaledes i 1895 fra Sparekassernes Side med Forslag om en Række Ændringer i Loven af 1880. Karakteristisk er det her at finde en Henstilling til Indenrigsministeriet om at overveje helt at forbyde Diskontering af Veksler, en Bestemmelse, der først er gennemført ved Sparekasseloven af 18. Maj 1937. Men Henstillingerne blev til intet. Indenrigsministeriet mente det ikke betimeligt at gaa i Gang med en Revision af Sparekasseloven — Udviklingen foregik jo roligt og jævnt i Virkeligheden helt op til 1914 uden Indgreb fra Statsmagtens Side i Sparekassernes Forhold. Kun skal erindres om, at Maksimalrentespørgsmaalet stadig var levende, og at et af Alberti i Foraaret 1901 privat indbragt Lovforslag om Nedsættelse af et Sparekasseraad, bestaaende af Sparekasseinspektøren og 4 Medlemmer, valgte af hvert af Rigsdagens 2 Ting med den Opgave at fastsætte en Maksimalrente for Indlaan, blev vedtaget i Folketinget, men naaede ikke gennem Landstinget, hvor det blev liggende i et Udvalg efter en meget indgaaende I. Behandling. Men som man ser, var Spørgsmaalet om Maksimalrente stadig levende, og havde Tilslutning i meget indflydelsesrige Kredse. Og denne Kendsgerning kunde nok mane til Opmærksomhed fra Sparekassernes Side, al den Stund det jo maa staa klart, at man ved at binde Sparekasserne paa Renteomraadet foretager et af de væsentligste Indgreb i Sparekassernes Selvstyre, der overhovedet kan tænkes.

Naar det ovenfor er sagt, at Sparekassernes Udvikling foregik roligt og jævnt fra Gennemførelsen af den første Sparekasselov af 1880, da Sparekassernes Antal var 446 med en Indskudskapital paa 234 Millioner Kroner, og op til 1914, da Indskudskapitalen var vokset til 858 Millioner Kroner, er der dog maaske Grund til at minde om Perioden fra 1886 til 1890, da de store Konverteringer baade af Kreditforeningsobligationer og af Statsobligationer fandt Sted. Disse efter danske Forhold meget betydelige Pengetransaktioner medførte en stærk Vækst i Sparekassernes Indlaansmidler, fordi en Del Obli-

gationsejere saa deres Fordel ved ikke at modtage de tilbudte Konverteringsbetingelser, men lade sig Obligationernes Paalydende udbetale og placere dem som Indskud i Pengeinstitutterne og derpaa afvente bedre Forhold paa Rentemarkedet. For Sparekassernes Vedkommende havde dette til Følge, at Indskuddene steg fra 326 Mill. Kr. i 1886 til 438 Mill. Kr. i 1890 pr. 31. Marts.

Nogen synderlig Gêne fremkaldte dette dog ikke, og den rolige Udvikling fortsattes uden Indgreb fra det offentliges Side, indtil i 1908 Alberti-Katastrofen som et Lyn ramte Den sjællandske Bondestands Sparekasse og henledte Offentlighedens Opmærksomhed paa Sparekasseforholdene i Almindelighed med Krav om Ændringer i det Forhold mellem Staten og Sparekasserne, som Loven af 1880 var Udtryk for. Efter et Par forgæves Forsøg paa at gennemføre en Revision af den gældende Sparekasselovgivning nedsattes derpaa ved Lov af 13. April 1910 en Sparekasse- og Bankkommission, der afgav Betænkning den 1. Juni 1912, og hermed indlededes de følgende 6—7 Aars meget omfattende Lovgivningsarbejde med at tilvejebringe en ny Sparekasselov — dette Arbejde, der afsluttedes i 1919 med Vedtagelsen af den nye Sparekasselov af 4. Oktober 1919.

Det er forstaaeligt, at en Begivenhed som Alberti-Katastrofen ogsaa i Offentligheden maatte rejse Krav om en Skærpelse af Statens Tilsyn med Sparekasserne og om Sparekassernes Forhold i det hele taget. Hvad der imidlertid først og fremmest kom til at præge disse næsten endeløse Forhandlinger om en ny Sparekasselov var det gamle Spørgsmaal om Maksimalindlaansrenten, og endvidere det ligeledes gamle Spørgsmaal om Stempelbegunstigelsen ved Kontrabogsindskud ogsaa for Bankerne. Og her saa man da det Særsyn, at et Flertal indenfor Sparekasserkommissionen af 1910 havde genoptaget Albertis gamle Forslag fra 1901 om Nedsættelse af et Sparekasse- og Bankraad først og fremmest med den Opgave at fastsætte en — ganske vist bevægelig — Maksimalindlaansrente. Dette Forslag ak-

cepteredes af den daværende Indenrigsminister; det mødte Modstand fra Sparekassernes Side til Trods for, at en fremtrædende Sparekassemand havde akcepteret det i Kommissionen, og udstemtes i Landstinget, men blev taget op igen i Folketinget i følgende Affattelse: »Banker og Sparekasser maa for Indskud paa Bankbog og Sparekassebog ikke yde større Rente end den, der højst kan opnaas ved de af Kreditforeningerne af Ejere af mindre Landejendomme paa Landet i Østifterne og i Jylland udstedte Obligationer af de aabne Serier under Hensyn til Kursværdien. Beregningen heraf foretages af Bankinspektøren og Sparekasseinspektøren efter Regler, der fastsættes af Handelsministeren og offentliggøres i Statstidende som gældende højeste Rente for den følgende Maaned. Den ved Beregningen fremkomne Brøk afrundes nedefter til hele, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{4}$.« Dette Forslag ændredes dog senere derhen, at der ikke for Indskud paa Sparekassebog maatte gives et større Udbytte end det, der under Hensyn til Kursværdien kunde opnaas ved aabne Serier af 4 % Obligationer, der udstedtes af Kreditforeninger, hvis Obligationer ultimo Juni 1914 noteredes paa Københavns Børs, en Bestemmelse, der ogsaa skulde indgaa i det Forslag til Lov om Banker, der behandledes samtidig. Det var først og fremmest denne Bestemmelse, der gjorde det umuligt at faa Forslaget vedtaget i Landstinget, og da Lovforslaget efter nogen Tids Hvile igen toges op i Foraaret 1919, var Spørgsmaalet om en Fiksering paa den ene eller den anden Maade af Indlaansrenten gledet ud, og har ikke senere vist sig som en Bestanddel af Sparekasselovgivningen, hvad Sparekassefolk utvivlsomt kun har Grund til at glæde sig over.

Naar Spørgsmaalet om en Maksimalrente for Indskuddene saaledes har spillet en stor Rolle i Behandlingen af Sparekasselovgivningen, kan dette jo kun forklares ud fra Hensynet til Laantagerne. Det er Ønsket om at holde Udlaansrenten nede, der har ligget bag ved Bestræbelserne for at »lægge Loft« over Indlaansrenten. Det

er jo imidlertid en Fejltagelse at tro, at det er Indlaansrenten, der bestemmer Udlaansrenten. Forholdet er det omvendte; i sidste Instans maa det blive Udlaansrenten der bestemmer den Rente, der kan gives Indlaanerne. Man kan ikke fastsætte Renten for Indlaan uden Hensyn til det almindelige Renteniveau, der her i Landet bestemmes af Obligationsrenten. Forsaavidt er der jo noget rationelt i Forslaget om at lade Indlaansrenten bestemmes af den effektive Rente af Obligationer. Men naar man er naaet til Forstaaelsen af Forbindelsen mellem den effektive Rente af Obligationer og Sparekassernes Indlaansrente, synes Grunden at være borttaget for at lovgive om dette Forhold ud fra dette Synspunkt. Thi det er vistnok nu den aldeles overvejende Opfattelse, at Renten for Indlaan i Sparekasser maa indstille sig efter den effektive Rente af Obligationer — af den simple Grund, at det saapas er de samme Penge, der søger til Sparekasserne, og som anlægges i Obligationer. Under de senere Aars meget hyppige Forhandlinger om Ændringer i Sparekassernes Indlaansrente har da ogsaa i Sparekassernes Overvejelser Hensynet til Obligationskurserne været det aldeles afgørende, og den Opfattelse, at det er Obligationskursen, og derigennem den effektive Rente af Kasseobligationer, der maa være bestemmende for Højden af Sparekassernes Indlaansrente, er nu saa almindelig udbredt, at den ikke behøver at fastslaas gennem Lovbestemmelser.

Sparekasseloven af 4. Oktober 1919 blev iøvrigt ikke saa »slem«, som man overgangsvis havde frygtet. Den lod i det store og hele Sparekassernes Selvstyre uberørt. De Bestemmelser, den nye Sparekasselov gennemførte overfor de saakaldte selvsupplerende Sparekasser, var for saa vidt det mest indgribende, idet man her som bekendt lagde Generalforsamlingsmyndigheden i Hænderne paa et Tilsynsraad paa 7 Medlemmer, hvoraf Handelsministeriet skulde vælge det ene Medlem og godkende Valget af de øvrige Medlemmer. Det bør maaske ogsaa noteres, at den i nogle Tilfælde fulgte Fremgangs-

maade, at lade Sparerne danne en Generalforsamling, nu fuldstændig forsvandt, en Kendsgerning, der for saa vidt havde Konsekvenser, som man næppe bør være blind for, at det jo var den Omstændighed, at Sparerne herefter slet ingen Indflydelse havde paa Sparekassernes Ledelse, der i 1937 afgav Begrundelse for Regeringskravet om, at herefter ogsaa Garantsparekassernes Tilsynsraad skulde have et Medlem udnævnt af Handelsministeren. Dette Krav begrundedes fra Ministerens Side netop med, at det regeringsudnævnte Medlem som Offentlighedens Repræsentant i Ledelsen i særlig Grad skulde varetage Sparerne's Interesser, da disse Interesser ikke var direkte repræsenteret paa anden Maade.

I en Omtale af Forholdet mellem Sparekasserne og Staten op igennem Tiderne bør maaske ikke lades uomtalt de midlertidige Lovbestemmelser med Hensyn til Udbetaling af Indlaan, der gennemførtes d. 2. August 1914 ved den første Verdenskrigs Indtræden. Disse Lovbestemmelser gik ud paa, at der efter Handelsministerens Bestemmelse ikke paa en af Bank eller Sparekasse udstedt Kontrabog eller Indlaansbevis — uanset de iøvrigt fastsatte Udbetalingsvilkaar — kunde fordres udbetalt mer end 300 Kr. om Ugen, med mindre Udbetalingen skete under Form af Overførsel til Kontrabog eller Indlaansbevis i det samme eller et andet Pengeinstitut eller under Form af Checks udstedt til offentlige Kasser. Disse Bestemmelser fik ingen Betydning under den første Verdenskrigs Forhold, idet betydelige Pengemidler meget hurtigt af Udviklingen stilledes til Raadighed for Pengeinstitutterne gennem Indskud.

Bestemmelserne gentoges ved Udbruddet af den anden Verdenskrig i August—September 1939 ved en Lov af første September 1939 — den første af samtlige Kriselove i Danmark, der gennemførtes i Anledning af Katastrofens Indtræden den 1. September 1939, og er endnu gældende paa denne Dag, da dette skrives i November 1941.

De paagældende Bestemmelser, der efter Loven af 1. September 1939 og senere Love, skal administreres efter Samraad med Danmarks Nationalbank og Bankernes og Sparekassernes Organisationer, spiller dog for Tiden ingen Rolle, men har navnlig i Perioder, hvor Pengeinstitutternes Likviditet har været anstrengt som fra November 1939 til Tiden efter 9. April 1940 været af ikke uvæsentlig Betydning for Sparekasserne — suppleret, som disse Bestemmelser har været, af andre Restriktionsbestemmelser, dels truffne mellem Pengeinstitutterne indbyrdes, dels stillede af Danmarks Nationalbank som Betingelse for at opnaa Laan.

Sparekasseloven af 4. Oktober 1919 dannede derefter Baggrunden for Sparekassevirksomheden i Danmark, indtil den blev afløst af Sparekasseloven af 18. Maj 1937. Tilgangen af nye Sparekasser var efter 1919 saa godt som standset, og Antallet havde lagt sig fast paa godt 500; men Indskuddene havde været meget stærkt stigende, navnlig i Aarene fra 1915 til 1920, hvad der selvsagt skyldtes Krigstidens Forøgelse af Pengemængden, og ligeledes fra 1920 til 1925 med de betydelige Overflytninger fra Bankerne til Sparekasserne paa Grund af de mange Bankkrak netop i denne Periode. Væksten i det samlede paa Konti indestaaende Beløb ses af disse Tal:

1915	.....	980	Mill.	Kr.
1920	.....	1458	»	»
1925	.....	1913	»	»
1930	.....	2179	»	»
1935	.....	2181	»	»

Denne Udvikling er altsaa i væsentlig Grad sket under Sparekasseloven af 4. Oktober 1919, der saaledes ikke har lagt sig i Vejen for en Vækst, der har bragt Sparekasserne op paa Højde med Bankerne, hvad Forvaltning af indestaaende Midler angaar, og som utvivlsomt har konsolideret Sparekasseinstitutionen i Offentlighedens Bevidsthed som absolut sikre Institutioner for Pengeanbringelse.

Det skal derfor heller ikke skjules, at det vakte nogen Overraskelse i Sparekassekredse, da man i Efteraaret 1936 erfarede, at det var Handelsministerens Hensigt at søge en hel ny Sparekasselov gennemført. Fra Tid til anden havde man vel været paa det rene med, at visse Bestemmelser i Sparekasseloven af 1919, navnlig dens § 14 om Revisionen, der jo nok altid har været Sparekassernes svage Punkt, burde skærpes, og tillige enkelte andre Forhold. Men dette kunde efter Sparekassernes Mening langtfra begrunde saa omfattende Ændringer i Sparekasselovgivningen, som dem, man i Efteraaret 1936 stillede overfor. Fra Handelsministerens Side henvistes imidlertid til, at den i 1930 i Danmark gennemførte nye Banklov havde givet Bankerne en Placering i Offentlighedens Bevidsthed med Hensyn til Sikkerhed paa Grund af de skærpede Banklovsbestemmelser, der gjorde det nødvendigt for Sparekasserne for disses egen Skyld at faa Sparekasselovgivningen moderniseret og bragt paa Højde med Bankloven. Herimod anførtes fra Sparekassernes Side, at Baggrunden for den skærpede Banklovgivning var den Kendsgerning, at der i Tiden fra 1920 til 1930 her i Danmark var krakket ca. 50 Banker, der havde medført et samlet Tab for Aktionærer og Kreditorer paa ca. 700 Millioner Kroner, og at Tilliden til Bankinstitutionen som saadan derfor var rystet ude i den store Offentlighed. Men noget tilsvarende var jo heldigvis slet ikke at paavise for Sparekassernes Vedkommende. Forud for tidligere Lovgivning om Sparekasseforhold var altid gaaet Afsløringen af visse uheldige Forhold indenfor Sparekasserne — i Slutningen af Halvfjerdserne saaledes de Vanskeligheder, som den almindelige økonomiske Tilbagegang havde ført med sig, og forskellige Sparekassemisligheder netop i disse Aar, og forud for Forberedelserne til Loven af 1919 var gaaet Katastrofen i Den sjællandske Bondestands Sparekasse i 1908 — men om noget saadant var der heldigvis slet ikke Tale i Trediverne for Sparekassernes Vedkommende.

Disse Betragtninger til Trods blev Forslag til en hel ny Sparekasselov den 27. Januar 1937 forelagt i Landstinget, efter at et noget »skrappere« foreløbigt Udkast fra November 1936 efter indtrængende Henstillinger fra Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser var blevet i nogen Grad ændret. Den formelle Begrundelse for at søge en ny Sparekasselov gennemført var den Omstændighed, at de sønderjydske Sparekassers Særordning med Kommunerne udløb den 1. Juli 1937; men den historiske Begrundelse var sikkert den ovennævnte: Hensynet til Banklovgivningen af 1930, der stillede Sparekasserne »daarligere« end Bankerne i Henseende til offentlig Kontrol og Indseende med deres Virksomhed, og dermed sikkerhedsmæssigt placerede dem ringere. Og medens Rigsdagsbehandlingen af Sparekasseloven af 1919 strakte sig over en næsten 10-aarig Periode, førtes Sparekasseloven af 1937 gennem Lovgivningens forskellige Stadier i Løbet af kun 4 Maaneder, og uden at væsentlige Ændringer gennemførtes i det af Regeringen forelagte Lovforslag. Den nye Sparekasselov stadfæstedes under 18. Maj 1937, og de enkelte Ændringer, der senere er gennemført, saaledes ved Lov om Gældsbreve af 13. April 1938 og ved Gennemførelsen af visse Ændringer i den borgerlige Straffelov, har ikke i nogen Grad ændret Karakteren af Sparekasseloven af 1937, som altsaa er det lovmæssige Grundlag, hvorpaa dansk Sparekassevirksomhed hviler den Dag i Dag.

Der er om den nye Sparekasselov siden 1937 talt og skrevet saa meget, at der ikke her er Anledning til at fremdrage mange af Lovens enkelte Bestemmelser. De kendes af hver Sparekassemand i Danmark. Kun skal understreges, at Bestemmelserne i Lovens § 9 om Midlernes Anbringelse utvivlsomt er Lovens vigtigste Bestemmelser praktisk og principielt, praktisk, fordi det inden for mange Sparekasser maa medføre en Omlægning af Laanene, hvortil ganske vist rimelig Tidsfrist er indrømmet, principielt, fordi de i § 9 indeholdte Bestemmelser er Udtryk for en Begrænsning af Sparekassernes frie Dispositionsret,

deres Selvstyre, der inden for Sparekassekredse har voldt visse Betæneligheder. Det var da ogsaa disse Bestemmelser, der vakte størst Modstand. Men hertil kom saa skærpede Bestemmelser om Likviditeten i § 10, skærpede Bestemmelser om Solvensen i § 16 og skærpede Bestemmelser om Revisionen i §§ 8 og 13 og endelig den gennemførte Ændring i Garantkassernes Organisation, der aabnede Plads for et Medlem af Tilsynsraadet, udnævnt af Handlesministeren. Dette Forhold vakte megen Modstand i Sparekassekredse, men det maa vistnok erkendes, at der i hvert Tilfælde i første Omgang ved disse Medlemmers Udnævnelse er taget et rimeligt Hensyn til alle berettede Interesser ved Tilsynsraadets Sammensætning. Iøvrigt var Loven i det hele stærkt præget af Dispensationsbeføjelser, der lagde en stor Magt i Administrationens Haand, og hvor et forstaaende Tilsyn vilde være i Stand til at gøre Overgangen til de nye Lovbestemmelser lettere for Sparekasserne. Det fortjener at tilføjes, at den Tid, der er gaaet, siden den nye Sparekasselov traadte i Kraft, i det store og hele har bekræftet Forventningen om, at dette forstaaende Tilsyn har været og fortsat vil være til Stede, ligesom ogsaa Kritikken mod Sparekasseloven af 1937 i det hele, efterhaanden som Erfaringer indvindes, mere og mere synes at stilne af.

Forud for Gennemførelsen af den nye Sparekasselov i 1937 var jo imidlertid gaaet Begivenheder, hvor Statsmagten og Offentligheden i høj Grad havde beskæftiget sig med Sparekassernes Forhold, Begivenheder, der derfor ikke kan forbigaaes, naar Opgaven er i korte Træk at give en Fremstilling af Statens Forhold til Sparekasserne i Danmark. Der tænkes her paa de Begivenheder, der knytter sig til den i Danmark førte Krisepolitik, der tog sin Begyndelse i Aarene 1929—30, og som varede det meste af Trediverne igennem. Det er jo i særlig Grad den Fase i disse Begivenheder, der knytter sig til Rentesænkningen, og som hører Aarene 1932 til 1935 til, der bragte Sparekasserne i Forgrunden og ved visse Lejligheder stillede dem i

Modsætning til Bestræbelser, der udgik fra Regeringens Side. Dette sidste gælder navnlig Spørgsmaalet om en lovfæstet Maksimalindlaansrente og dernæst det saavel fra Bankernes som fra Regeringens Side rejste Krav om, at Sparekasserne skulde deltage aktivt i den Konverteringspolitik, der tilrettelagdes i disse Aar af Lovgivningsmagten, ved sammen med Bankerne at danne det saakaldte Konverteringskonsortium og derved paatage sig Risikoen ved Konverteringens Gennemførelse.

Da Krisen i 1930 og 1931 brød ind over det danske Landbrug som Følge af de vanskelige Afsætningsforhold og det dermed følgende stærke Prisfald paa Landbrugsprodukter, var man selvsagt fra ledende Side i Begyndelsen ikke helt klar over denne Krises Karakter, og man forsøgte derfor i Begyndelsen ved Foranstaltninger af midlertidig Karakter at afbøde dens Virkninger. Det er i denne Periode, at de offentlige Foranstaltninger fremtraadte i Form af Moratorie- og Henstandslovgivning, Tilskud til Akkord, Udsættelse af Tvangsauktioner o. lign. Lovforanstaltninger, der for en stor Del blev staaende, efter at man havde søgt og fundet andre Former for Støtte til det nødstedte Erhverv. Det kan imidlertid næppe findes paafaldende, at man i en saadan Situation ret hurtigt maatte hæfte Opmærksomheden paa de Vanskeligheder, som den store Gældsstiftelse havde medført, og søge at faa disse Vanskeligheder begrænset. Man var ganske vist i Begyndelsen af Trediverne ikke helt klar paa, hvor stor Laane-Behæftelsen paa Landbrugsejendomme i Virkeligheden var, idet Opgørelser herover kun forelaa for Aaret 1909 og Aaret 1926, i hvilken Periode den samlede Behæftelse paa Landets Landbrugsejendomme var steget fra 1417 Mill. Kr. til 2782 Mill. Kr., og naar Sønderjylland regnes med i den sidste Opgørelse til 3032 Mill. Kr. Hertil kom saa en Del løs Gæld. Landbrugets samlede Gæld ansloges i 1931 til ca. 4½ Milliard Kroner, hvilket senere viste sig at være noget for højt. Da man i 1937 foranstaltede en særlig Undersøgelse over Landbrugets Gælds-

forhold, netop for at faa fast Bund under Fødderne, kom man til det Resultat, at den samlede Prioritetsgæld paa dette Tidspunkt var 4125 Mill. Kr., hvortil kom en Del løs Gæld, saaledes at den samlede Gæld var naaet op paa ca. $4\frac{1}{2}$ Milliard Kroner af en samlet Panteværdi paa $5\frac{1}{2}$ Milliard Kroner eller en Gældsprocent paa 81,4. Fra 1926 til 1937 var Gælden altsaa steget med ca. 1 Milliard, og i 1932—33 har den formentlig været godt og vel 4 Milliarder Kroner. Denne Gæld var jo væsentlig stiftet under hvad man kunde kalde normale Afsætningsvilkaar baade mod Vest og Syd; men da disse svigtede i Begyndelsen af 1930'erne, og Priserne paa Landbrugets Produkter som Følge heraf gik meget langt ned, maatte Gældsbyrden føles tung og trykkende, ja uudholdelig. Det er derfor forstaaeligt, at Opmærksomheden henedtes paa en Lettelse af Gældsbyrden; en saadan kan jo ske paa 2 Maader: enten ved at Rentesatsen bringes ned, medens Gældsbyrdens Størrelse bliver den samme, eller derved, at Rentesatsen lades uberørt, hvorimod man bestræber sig for at nedbringe selve Størrelsen af det paatagne Gældsbeløb ved Akkord, Sanering og lign. Former for Nedskrivning af Gældsbeløbet. De Foranstaltninger, man først vendte sig til, tog som Helhed Sigte paa den førstnævnte Fremgangsmaade, nemlig at lette Gældsbyrden ved at nedsætte Renten.

Som maaske erindret afholdtes der Valg til Folketinget i November 1932, og Spørgsmaalet om ved Lov at gennemføre en Rentenedsættelse som Kriseforanstaltning spillede en ikke uvæsentlig Rolle paa Vælgermøderne. Kravet herom kom frem igen i den Fælleshenvendelse, der d. 11. Januar 1933 rettedes af de landøkonomiske Foreninger til Regeringen om Gennemførelse af Kriseforanstaltninger overfor Landbruget, den Henvendelse, der i Virkeligheden kom til at danne Forspillet til det politiske Kanslergadeforlig paa Maanedens næstsidste Dag, d. 30. Januar 1933, og som skulde faa saa stor Betydning for Landets hele Politik. Det hedder i de landøkonomiske Foreningers Henvendelse: »Det staar os klart, at Landbrugserhvervet ikke kan

bære Forrentningen af den nuværende Gældsbyrde med de gældende Rentesatser. Sænkes Rentesatsen med 2 %, vil dette formindske Landbrugets samlede Rentebyrde med ca. 80 Millioner Kroner aarlig, og Fællesmødet finder det paakrævet, at der ad Lovgivningens Vej tilvejebringes en Sænkning af Indlaansrenten til $2\frac{1}{2}$ à 3 %, hvorved der ogsaa skabes Muligheder for Konvertering af Prioritetslaan, og at Udlaansrenten samtidig nedsættes mindst tilsvarende.«

Spørgsmaalet om Nedsættelse af Indlaansrenten havde iøvrigt været drøftet Bankerne og Sparekasserne imellem paa Nationalbankens Foranledning som Hjælpeforanstaltning mod den optrækkende Krise, Forhandlinger, hvorunder det fra Sparekassernes Side gentagne sloges fast, at Sparekassernes Rentepolitik ikke kunde bestemmes af Nationalbankens Diskontopolitik, men af Obligationsmarkedets almindelige Rente. En ikke uvæsentlig Rentesænkning var allerede gennemført i 1932. Da det nu forlød, at Regeringen havde til Hensigt at følge den ovenciterede Henstilling fra de landøkonomiske Foreninger om en Sænkning af Indlaansrenten, afholdtes d. 19. Januar 1933 et Lands-Sparekassemøde, hvorfra man tilbød frivilligt at sænke Indlaansrenten i Sparekasserne til $3\frac{1}{2}$ % for Anfordringspenge og 4 % for Indskud paa Opsigelse under den bestemte Forudsætning, at der samtidig gennemførtes en Konvertering af det højforrentede Obligationsmateriale paa $4\frac{1}{2}$ og 5 % Obligationer ned til 4 %. Dette Krav stilledes, dels fordi man, saafremt der ingen Konvertering fandt Sted, maatte frygte for Uddrag af Sparekasserne til Køb af Obligationer, dels fordi Rentenedsættelsen som Kriseforanstaltning overfor Landbruget vilde være uden væsentlig Interesse, saafremt Obligationsrenten ikke nedsattes, al den Stund Sparekassernes Andel i Landbrugets Pantegæld kun udgjorde en 16—17 % af den samlede Pantegæld, hvis Hovedpost jo var Kreditforenings- og Hypothekforeningsgæld, der udgjorde ca. 55—60 % af den samlede Pantegæld. Men Sparekasserne understregede ved denne Henvendel-

se paany og meget stærkt deres Villighed til at medvirke til en Rentesænkning, saafremt den blev almindelig, hvilket jo vil sige, saafremt Obligationsrenten ogsaa gik ned enten ved en Konvertering eller paa anden Maade. Sparekasserne tillagde det imidlertid afgørende Betydning, at Rentespørgsmaalet ordnedes ad Frivillighedens Vej og ikke ved Lovforanstaltninger, idet man maatte være af den Opfattelse, at Rentepolitikken er et af de betydningsfuldste Omraader, naar Talen er om Sparekassernes Frihed og Selvstyre, og paa dette Omraade vilde man derfor meget nødig — ogsaa af Hensyn til Fremtiden — have Lovgivningsmagten til at træffe de afgørende Bestemmelser.

Og just her var det, at Udsigterne var saa truende i Januar 1933. Den 30. Januar 1933 afsluttedes som nævnt mellem Regeringen og Venstre det saakaldte Kanslergadesforlig, der indeholdt Retningslinierne for den omfattende Krisepolitik, der nu skulde føres paa vidt forskellige Omraader, og hvorom man sluttelig var enedes. Om Rentespørgsmaalet staar der følgende i den over Forliget optagne Protokol: »Indlaansrenten nedsættes eventuelt ved Lov til 3—3½ %, dog saaledes, at Handelsministeren under særlige Forhold kan bevilge en Forhøjelse paa indtil ½ %. Handelsministeren bemyndiges til at paa-se, at en forholdsmæssig Nedsættelse af Udlaansrenten finder Sted«. Dette var jo en Ting af den største Interesse for Sparekasserne. Forslag om en Maksimal-Indlaansrente forelagdes i Folketinget den 1. Marts som Led i en Politik, der brød afgørende med de nærmest foregaaende Aars Politik, idet den nu indledede Politik betød Kreditudvidelse til Afløsning af den i Aarene 1931—32 førte Kreditindsænkningspolitik. Det forelagte Forslag hed, som det maaske erindres, Forslag til Lov om Oprettelse af en Krisefond og om Nedsættelsen af Renten for Bank- og Sparekasseindsud. Den paatænkte Krisefond skulde have til Opgave at stille Midler til Raadighed til forskellige Formaal, f. Ex. til at mildne eventuelle Følger af hele den be-

staaende Henstandslovgivning, der nok kunde føles trykkende for mange Kreditorer, der gennem Henstandslovgivningen ofte maatte se paaregnede Indtægter udeblive; den skulde holde Pengeinstitutternes og andres Likviditet i Orden ved Indskud eller paa anden Maade, og først og fremmest var dens Opgave at købe Obligationer i Konverteringsøjemed. Bestemmelserne om Renten for Bank- og Sparekasseindskud indeholdtes i Forslaget §§ 8—12, og var af det fra Kanslergadeprotokollen citerede Indhold.

Det var jo en større Nedsættelse af Indlaansrenten end den, der foresloges i Sparekassernes Tilbud om frivillig Nedsættelse af 19. Januar 1933. Under Forslagets Rigsdagsbehandling understregede Sparekasserne overfor det nedsatte Rigsdagsudvalg paany deres Villighed til at gaa ned med Renten, men fremhævede, at en samtidig Nedsættelse af Obligationsrenten var afgørende nødvendig baade for Sparekasserne for at modvirke Tilbøjeligheden til at overflytte Sparekasseindskud til Obligationer, men ogsaa for Debitorerne, først og fremmest Landbruget, som det jo var Formaalet at hjælpe, idet Rentebetalingen til Kreditforeningerne var saapas fire Gange saa stor som Rentebetalingen til Sparekasserne, idet Kredit- og Hypotekforeningernes Udlaan mod Pant i Landbrugsejendomme var næsten fire Gange saa stort som Sparekassernes Udlaan i de samme Laaneobjekter. De Ændringer, der under Rigsdagsbehandlingen gennemførtes i Lovforslaget, var ganske uvæsentlige. Ogsaa i Landstinget forsøgte saavel Sparekasserne som Bankerne at vinde Ørenlyd for deres Ønsker, først og fremmest om at undgaa Lovgivning paa det følsomme Omraade, som Renten er, og søge Spørgsmaalet løst gennem en frivillig Ordning. I saa Henseende foreslog man straks at sænke Indlaansrenten til $3\frac{1}{2}$ og 4 %, og Provinsbankerne tilbød endog samtidig hermed at sænke Udlaansrenten saa langt ned, som forudsattes, ved en yderligere Sænkning af Indlaansrenten med $\frac{1}{2}$ % — altsaa ned til Lovforslagets Satser. Dette maatte Sparekas-

serne dog være betænkelige ved af den simple Grund, at Forskellen mellem Sparekassernes Indlaans- og Udlaansrente allerede nu var saa snæver, at mange Sparekasser i hvert Tilfælde ikke uden store Ofre — større end forsvarlige — vilde være i Stand til at foretage en større Nedsættelse af Udlaansrenten, end Nedsættelsen af Indlaansrenten betingede, selv for den kortere Periode, hvorm det i første Instans drejede sig. Der er jo paa dette Omraade en mærkbar Forskel mellem Bankerne og Sparekasserne, idet Forskellen mellem Indlaansrenten og Udlaansrenten i Bankerne vel gennemgaaende er 4 Gange saa stor som for Sparekassernes Vedkommende. Meget blev sat ind paa at undgaa den her foreslaaede Lovgivning baade over for Folketinget og over for Landstinget. Efter fornyede Forhandlinger med Landstingsudvalget d. 20. April fulgte atter interne Forhandlinger Bankerne og Sparekasserne imellem, sluttelig i en sen Aftentime i Overretssagfører Axel Bangs private Lejlighed i København, hvor Sparekasserne til sidst for at komme paa Linie med Provinsbankerne stillede Forslag om allerede nu at sænke Udlaansrenten saa meget, som deres Indtægt balancemæssigt tillod udover den Nedsættelse af Udlaansrenten, som den øjeblikkelige Nedsættelse af Indlaansrenten betød. Forhandlingerne endte dog uden Resultat, idet Hovedbankerne sluttelig erklærede, at de ikke vilde gaa med til at sænke Udlaansrenten, som om Indlaansrenten allerede var gaaet ned til 3—3½ %, saaledes som af Provinsbankerne foreslaaet. Forhandlingerne afsluttedes uden Resultat, og i de følgende Dage afgav Landstingsudvalget derfor Betænkning, og Lovforslaget vedtoges den 1. Maj 1933.

For første Gang i Sparekassernes Levetid stilledes disse altsaa overfor en effektiv Maksimal-Indlaansrente fastsat ved Lov. Nedgangen i Rentesatserne blev saapas 1 %, idet Satserne før Lovens Gennemførelse gennemgaaende laa paa 4—4½ %, hvortil de som sagt var gaaet ned i 1932. Det overlodes senere til Sparekassetilsynet gennem

Indhentningen af statistiske Oplysninger at drage Omsorg for, at Nedsættelsen virkelig fandt Sted, og at det ved Nedsættelsen indvundne Beløb kom Debitorerne til Gode i Form af en tilsvarende Nedsættelse af Udlaansrenten. Paa et Sparekassemøde umiddelbart efter Rente-lovens Vedtagelse blev det slaaet fast, at Sparekasserne nu maatte fortolke og administrere Loven loyalt baade overfor Indskyderne og overfor dens Formaal, som jo var at bringe Laantagerne den størst mulige Lettelse.

Under disse Vilkaar arbejdede de danske Sparekasser derpaa i godt og vel 2 Aar, indtil Maksimalrentebestemmelserne bortfaldt fra 15. Juli 1935 at regne. Virkningerne for Kreditor og Debitor af denne Lovgivning kan efter de kvartalsvise Indberetninger, Sparekasserne i dette Tidsrum afgav til Sparekassetilsynet, opgøres derhen, at det Beløb, hvormed Indlaansrenten blev nedsat i Tiden fra 1. Maj 1933 til 1. Juli 1935, androg 39,2 Mill. Kroner, der blev fordelt til Lettelse for Debitorerne. Rentenedsættelsen virkede paa en Indlaansmasse paa gennemsnitlig 2.144 Mill. Kroner og kom en Udlaansmasse paa gennemsnitlig 1.759 Mill. Kroner til Gode, hvilket igen betyder, at Indlaansrenten gennemsnitlig nedsattes med 0.844 % p. a. og Udlaansrenten med gennemsnitlig 0.996 %. For Bankernes Vedkommende androg Rentenedsættelsen et Beløb paa ca. 33 Mill. Kroner, og for Andelskassernes Vedkommende udgjorde Rentenedsættelsen 0,4 Mill. Kr. Debitorerne — og herunder selvsagt mange andre end Landbrugsdebitorerne — blev altsaa alt i alt lettet for en Rentebyrde paa ca. 73 Mill. Kr., der er afgivet af Indskyderne.

Men alt dette var jo sat i Scene først og fremmest for at søge Landbrugserhvervets samlede Rentebyrde lettet. Som allerede nævnt udgjorde i Begyndelsen af Trediverne Sparekassernes Andel i Landbrugets samlede faste Gæld kun ca. 17 %, medens den allervæsentligste Del af denne Gældsbyrde, vel 55—60 %, var Kredit- og Hypotekforeningsgæld, og skulde Hensigten med Rentepolitikken naas, nemlig

at lette Landbrugets samlede Gældsbyrde, var en Lettelse af Kreditforeningsgælden gennem Konvertering eller paa anden Maade nødvendig. Sparekasserne maatte efter Gennemførelsen af Maksimalrenteloven af 1. Maj 1933 være meget stærkt interesseret heri, og ligeledes interesseret i, at dette skete saa hurtigt som muligt, al den Stund de ellers løb Fare for, at væsentlige Dele af deres Indskud vilde glide ud og søge over i Obligationer, der uden Konvertering gav en højere effektiv Forrentning end den, Sparekasserne var i Stand til at give efter Maximalrentelovens Gennemførelse. Gang paa Gang betonedes Sparekasserne derfor ogsaa Nødvendigheden af, at Konverteringen nu gennemførtes, og det er grundløs Tale og stridende mod den simpleste Eftertanke at paastaa, at Sparekasserne var Modstandere af Konverteringen. Tværtimod, de var og maatte være meget stærkt interesserede i, at en saadan gennemførtes, og det saa hurtigt som muligt. Men her viste det sig, at kun lidet i Virkeligheden var tilrettelagt samtidig med og i Tilslutning til Maximal-Rentelovens Gennemførelse. Krisefondets Opkøb af Obligationer trak i Langdrag, og anden Tilrettelægning af de betydelige Transaktioner, som en Konvertering er, var ej heller sket. Om noget væsentligt Udtræk af Sparekasserne eller Opsigelse af indestaaende Beløb var der i og for sig ikke Tale, i hvert Tilfælde ikke i den første Tid, hvad der dog nok væsentlig skyldtes den Omstændighed, at Sommeren 1933 opfyldtes af megen Uro paa det pengepolitiske Omraade med Rygter om Kuponsskat o. lign., og Indskyderne vilde derfor se Tiden an; først i September kom yderligere Lovforslag frem, hvis Formaal var at føre Rentesænkningen videre baade ved Konvertering, der til Uheld i sig havde Elementer af Tvangskonvertering, og ved Renteskat. Disse Lovforslag blev imidlertid ikke gennemførte, og ud paa Efteraaret indtraadte Rentesænkningsspørgsmaalet da i en ny Fase, idet Nationalbanken nu tog Sagen i sin Haand, og søgte Aftale med en Række Institutioner, der laa inde med betydelige Partier af højforrentede Obligationer, om, at

disse skulde stilles til Raadighed til Ombytning med 4 %'s Obligationer mod en nærmere fastsat Konverteringspræmie paa 2 %. For Sparekassernes Vedkommende førtes Forhandlinger mellem Nationalbankdirektør Schrøder og Fællesrepræsentationens Formand, Overretssagfører Axel Bang, der — uden Modstand iøvrigt — gennemførte Sparekassernes velvillige Stillingtagen til denne Form for Rentesækning paa et Landssparekassemøde i November 1933. Af 4½ og 5 %'s Kreditforeningsobligationer regnede man med, at Sparekasserne laa inde med et Beløb paa ca. 285 Mill. Kroner. Naar det højforrentede Obligationsmateriale, der forventedes stillet til Raadighed af Banker, Forsikringsselskaber, Sparekasser o. s. v. var opbrugt, var det Forudsætningen, at andet højforrentet Obligationsmateriale skulde tilvejebringes ved Opkøb fra Krisefondens Side, og just med Hensvisning til den Risiko, Staten derved kom ud i, begrundede man da ogsaa Indførelsen af en Konverteringsafgift, som skulde erlægges af saadanne Ejendomsbesiddere uden for Landbruget, der uden at være i Nød kunde deltage i Konverteringen og tage den dermed forbundne Fordel — en Risiko, som jo laa i, at Krisefonden skulde opkøbe Obligationer og løbe den dermed forbundne Risiko ved Opkøbene og Ombytningen — et Forhold, der senere bekræftedes ved Meddelelse fra Nationalbanken.

Paa dette Grundlag gennemførtes i Rigsdagen Lov om Renteletelse ved Konvertering m. v. af Kreditforeningslaan i fast Ejendom af 16. December 1933, med flere Love, deriblandt den endnu ikke ophævede Lov om Rentebevillinger. Der knyttedes til Sparekassernes Medvirken ved Konverteringslovens Gennemførelse i Praxis forskellige mundtlige Aftaler mellem Sparekasserne og Nationalbanken, først og fremmest — med Handelsministerens Tilslutning — Løftet om, at der ikke skulde ske nogen yderligere lovmæssig Sækning af Indlaansrenten i Sparekasserne — Aftaler, om hvis Forstaaelse og Rækkevidde, der senere opstod megen Strid. Men efter Lovens Gennemførelse

tog Nationalbankens Krisekontor Sagen i sin Haand og søgte først Ombytningen foretaget for følgende 6 rene Landkreditforeningers Vedkommende, nemlig Jydsk Landkreditforening, Jydsk Husmandskreditforening, Vest- og Sønderjysk Kreditforening, Sønderjyllands Kreditforening, Creditkassen for Landejendomme i Østifterne og Husmandskreditforeningen for Østifterne, hvis 4½ og 5 %'s Kasseobligationer androg et Beløb paa ca. 1½ Milliard Kroner. Heraf stilledes til Raadighed til frivillig Ombytning et Obligationsbeløb paa 573 Mill. Kr., hvoraf fra Sparekasserne 133 Mill. Kroner. Af det samlede Beløb konverteredes i Løbet af Foraaret og Sommeren 1934 ca. 475 Mill. Kr., idet det viste sig ugørligt at konvertere væsentlig af Husmandskreditforeningsobligationerne uden Anvendelse af kontante Midler paa Grund af disse Obligations dobbeltmøntede Karakter.

Det kan tilføjes, at Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser allerede under 20. November 1933, da de ovennævnte Forhandlinger mellem Fællesrepræsentationens Formand, Overretssagfører Axel Bang og Nationalbankdirektør Schrøder var bragt til en i hvert Fald foreløbig Afslutning, rettede en indtrængende Henstilling til samtlige Sparekasser i Danmark med over ½ Million Kroners Indskudskapital, om at stille det ønskede højforrentede Obligationsmateriale inden for de nævnte Kreditforeninger til Raadighed for Krisefonden til Ombytning med 4 %'s Obligationer paa nærmere angivne Betingelser, og at dette i Løbet af Foraaret og Sommeren 1934 skete i et saadant Omfang, at kun 5 mindre Sparekasser indtil Juli 1934 ikke havde givet det ønskede Tilsagn. I et saadant Omfang og med en saadan Villighed deltog Sparekasserne i Konverteringen, da denne tilrettelagdes paa det eneste forsvarlige og det eneste gennemførlige Grundlag, nemlig som en frivillig Konvertering.

Det er nævnt, at den Ombytning, som fandt Sted fra 4½ %'s Obligationer til 4 %'s Obligationer, skete mod en Konverteringspræmie paa 2 % og imod en højere Præmie ved Ombytning af 5 %'s

Obligationer til 4 %'s Obligationer. Men denne Konverteringspræmie til Trods betød den foretagne Ombytning dog et Tab i aarlig Renteindtægt for de Institutioner, der stillede højforrentet Obligationsmateriale til Raadighed. For Sparekassernes Vedkommende kan det aarlige Rentetab, der var en Følge af denne Ombytning, anslaaes til mellem 500.000 og 600.000 Kr. under Forudsætning af, at hele den Obligationsmasse paa 133 Millioner Kroner, der som nævnt ovenfor stilledes til Raadighed til Ombytning, gik ind i denne. Det er ikke muligt at afgøre, i hvor høj Grad denne Forudsætning slaar til, men det tør siges, at den allervæsentligste Del af de 133 Millioner Kroner Obligationer blev Genstand for Ombytning. For Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasses Vedkommende ombyttedes et Obligationsbeløb paa godt 1½ Million Kroner, og det aarlige Rentetab er opgjort til 5.479 Kroner.

Da det højforrentede Obligationsmateriale, der frivilligt var stillet til Raadighed til Ombytning, i Løbet af Sommeren 1934 i det væsentlige var opbrugt, standsede imidlertid Konverteringen efter Loven af 16. December 1933, idet den sikre Forventning, der var knyttet til Gennemførelsen af den Lov, nemlig at Krisefonden gennem Opkøb vilde stille Obligationsmateriale til Raadighed og tage den dermed forbundne Risiko, naar det Materiale, der var stillet til Raadighed fra Pengeinstitutternes Side, og hvad der iøvrigt maatte forefindes f. Eks. Nationalbankens egne Beholdninger, var opbrugt, ikke viste sig at holde Stik. Forholdene drejedes nu ind paa at søge Risikoen ved Konverteringens Fortsættelse placeret paa en anden Maade, nemlig ved Dannelse af et Konverteringskonsortium bestaaende af Banker. Den endelige Standsning af Konverteringen efter Loven af 16. December 1933 fandt dog først Sted i August 1934, idet Krisefonden i en Skrivelse af 27. August til de 6 nævnte Land-Kreditforeninger indskærpede disse, at de maatte ophøre med at give deres Debitorer Tilbud om Ombytning, da højforrentede Obligatio-

ner ikke fortsat kunde stilles til Raadighed paa de hidtidige Vilkaar med Hensyn til Spændvidden i Kursen mellem disse og de 4 %'s Obligationer. Mod denne Skrivelse protesterede de 6 Kreditforeninger i Fællesskab.

Denne Udgang af Konverteringen efter Loven af 16. December 1933 var utvivlsomt forudset af Regeringen, der allerede i Juni Maaned havde forelagt et nyt omfattende Lovforslag angaaende Landbrugets Gældsforhold, hvis Konverteringsafsnit ogsaa var meget omfattende, og hvor man stillede Forslag om en yderligere Sænkning af Renten for Indskud i Banker og Sparekasser. Dette Forhold fremkaldte en meget skarp Protest fra Formanden for Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser, Overretssagfører Axel Bang, der over for Offentligheden stemplede dette som et Løftebrud over for Sparekasserne. Da Forhandlingen om Sparekassernes Medvirken til at gennemføre Konverteringen efter de Principper, som blev nedlagt i Loven af 16. December 1933 i Efteraaret 1933 førtes mellem Fællesrepræsentationens Formand og Nationalbanken, var der som nævnt af denne sidste givet Tilsagn om, at der ikke vilde ske yderligere Tvangsnedsættelse af Indlaansrenten i Sparekasserne, og at sikkert Tilsagn herom var givet af Regeringen. Det var ogsaa i Tilid til dette Løfte, at Sparekasserne havde bragt saa store Ofre for at gennemføre Konverteringen ved at stille højforrentet Obligationsmateriale til Raadighed for Krisefonden til Ombytning. Her kan naturligvis ikke i Enkeltheder gøres Rede for de talrige Forhandlinger, der førtes i Sommeren og Efteraaret 1934, politiske og organisationsmæssige, dels om Indlaansrenten, dels om Garantiovertagelsen — en indgaaende Redegørelse kunde næsten fylde Bøger — men politisk trak Forberedelsen nu derhen, at man stillede mod den store Konvertering af det højforrentede Obligationsmateriale fra saavel By- som Landkreditforeninger i Fællesskab til et samlet Beløb paa 2,6 Milliarder Kroner. Den dermed forbundne Risiko skulde paa normal

Vis overtages af et Bankkonsortium, og det er vistnok rigtigt, at Hovedbankerne holdt paa en yderligere Sænkning af Indlaansrenten til Støtte herfor. Den endelige Afgørelse faldt den 13. December 1934 ved Indgaaelsen af en Rigsdagsoverenskomst, som skabte Rammerne, og hvorved Tvangsindlaansrentelovens Satser bibeholdtes uden Ændringer samtidig med, at det overlodes Regeringen at føre Forhandling med Bankerne om Støttekonsortiets Tilvejebringelse. Men da man nu paabegyndte disse Forhandlinger, var det vistnok et Krav fra Bankernes Side, at saa godt som alle Pengeinstitutter skulde være med som Konsortialdeltagere. altsaa ogsaa Sparekasserne, og dette Krav støttedes af Regeringen. Dette nægtede som bekendt Sparekasserne, under Henviisning til Sparekasselovens § 1, 2. Stk., hvor det udtrykkelig er Sparekasserne forbudt at drive Bankforretninger, og Paa-tagelse af Garantier, hvor Risikoen ikke kan overses, maatte efter Sparekassernes Opfattelse betragtes som udprægede Bankforretninger. Denne Opfattelse, der mødtes med megen Forbløffelse saavel fra Bankernes som fra Regeringens Side, blev imidlertid fastholdt mundtligt og skriftligt, og det nyttede kun lidet, at man fra Sparekassernes Side stillede andre Forslag for derigennem at tilkendegive sin gode Vilje til at medvirke ved Konverteringens Gennemførelse, f. Ex. Forpligtelsen til at anlægge Hovedparten af det Merindskud plus Renter, som Sparekasserne maatte komme til at notere, i 4 %'s Obligationer. Dette var som sagt ikke nok. Direkte Deltagelse som Konsortialdeltager krævedes, og Handelsministerens Tilbud om at ændre Sparekasseloven for at komme over den af Sparekasserne paapegede Vanskelighed — men hvorved Rigtigheden af Sparekassernes Opfattelse af Sparekasseloven altsaa erkendtes af Ministeren — maatte Sparekasserne naturligvis afvise, idet deres Modstand selvsagt begrundedes i Opfattelsen af selve Sparekassens virksomhedens Natur som uegnet til at drive Virksomhed af den omhandlede Art. Indenrigsministeren kunde altsaa ikke tilvejebringe Forudsætningen for den politiske Overenskomst af 13.

December 1934, nemlig at faa Bankerne til at overtage Risikoen ved Konverteringen gennem Dannelsen af et Konverteringskonsortium. I den følgende Tid faldt Kursen paa Kreditforeningsobligationer meget stærkt, og man gled derpaa lidt efter lidt atter ind i de naturlige pengepolitiske Forhold, efter at det Kunstprodukt, som hele Konverteringslovgivningen i Virkeligheden var Udtryk for, var bristet.

Mange Vredens Skaaler blev i Foraaret 1935 udgydt over Sparekassernes Hoved, fordi man fra mange Sider søgte at give det Udseende af, at det var Sparekassernes Skyld, at vi ikke i 1935 naaede ned paa et lavere Renteniveau ved Konverteringens Gennemførelse. Det er helt med Urette. Da Maksimalrenteloven af 1. Maj 1933 var gennemført, maatte Sparekasserne være meget stærkt interesseret i, at en Konvertering gennemførtes, og har paa alle Trin givet Udtryk herfor, ej alene i Skrift og Tale, men ogsaa ved de positive Ofre, der var ydet for at føre Loven af 16. December 1933 igennem. Og dette er jo forstaaeligt for enhver, der blot vil tænke sig en Smule om.

Man rettede mod Sparekasserne den Paastand, at deres Vægning ved at gaa ind i Garanti-Konsortiet beroede paa en altfor spidsfindig Fortolkning af Sparekasseloven. Interessant er det derfor at se, at den juridiske Videnskab har givet Sparekasserne Ret i deres Opfattelse. Kort Tid efter disse Begivenheder udkom V. Bind af Professor Kr. Sindballes Danske Selskabsret, der behandler Kredit- og Hypothekforeningernes Forhold. Under Omtalen af Konverterings-spørgsmaalet giver Professor Sindballe en Fremstilling af den almindelig fulgte Fremgangsmaade, naar en Konvertering tilrettelægges, ved Dannelse af et Garanti-Konsortium, idet han skriver: »I Reglen vil Foreningen træffe Aftale med en Bank om, at den i det Omfang, i hvilke Obligationsejerne begærer Betaling i Kontanter, skal overtage de 4 %'s Obligationer til en vis Underkurs, maaske til samme Kurs som den, hvortil Obligationen tilbydes Obligationsejerne. Om en Sparekasse kan paatage sig en Forpligtelse af denne

Art, er efter den Maade, hvorpaa Lovgivningen begrænser Sparekassernes Virksomhedsomraade, i hvert Fald tvivlsomt.«

Det kan tilføjes, at den nye Sparekasselov af 18. Maj 1937 ikke har ændret Loven af 1919 paa dette Punkt.

Men rent bortset fra Sparekassernes Stilling — og der var jo intet i Vejen for, at Bankerne alene kunde have dannet dette Konverterings-Konsortium — er der forskelligt, der tyder paa, at den store Konverteringsplan fra Foraaret 1935 i Virkeligheden var uigennemførlig. Thi for det første kan det betragtes som givet, at Bankerne for at gaa ind i det paagældende Konsortium, selv med Sparekasserne som Deltagere, vilde have stillet saadanne Betingelser af politisk Karakter og af anden Karakter til Regeringen, at ingen Regering eller Rigsdag efter alt, hvad der foreligger oplyst, vilde være gaaet ind paa disse Krav. For det andet maatte Konverteringen afblæses af valutapolitiske Grunde. Konverteringens Gennemførelse var jo — som det gentagende er fremhævet — afhængig af den lave Rentefod. Men en saadan opretholdt i længere Tid maatte stille store og voksende Krav til det danske Kapitalmarked fra Erhvervenes Side, og det var dette, man begyndte at fornemme i Foraaret 1935, hvor man — om denne Tilstand fortsattes — maatte regne med stigende Omkostninger, naar Beskæftigelsen øgedes, med stigende Import og dermed følgende stærkt faldende Valutabeholdninger, og det var just det, der skete i 1934 og 1935. Fra en positiv Valutabeholdning i 1933 var denne blevet stærkt negativ i Løbet af 1934 og sank yderligere i første Halvdel af 1935, og en Kreditindskrænkning var derfor af valutariske Grunde nødvendig. Og naar man ikke mente at kunne gaa Vejen over Valutacentralen for at sætte en Bremse paa den voksende Aktivitet, var der ikke anden Vej end over Renten; men med stigende Rentefod var Konverteringen selvsagt uigennemførlig. Hvad der bragte Konverteringen til Standsning, var maaske nok for Offentligheden Umuligheden af

at faa nogen til at bære den dermed forbundne Risiko. Staten vilde ikke, Bankerne vilde ikke, og Sparekasserne kunde ikke paa Grund af Arten af deres hele Virksomhed, hvilket havde fundet klart Udtryk i selve Sparekasselovens Bestemmelser. Men forøvrigt! er det ikke noget nær den samme Situation, man staar i, mens disse Linier skrives i Efteraarsmaanederne 1941, hvor der ogsaa raabes paa omfattende Serie-Konverteringer. Den kan næppe gennemføres nu — i hvert Tilfælde ikke paa normal Vis — for man kan ikke faa nogen til at paatage sig den dermed forbundne Risiko, idet det nuværende Obligationsniveau ogsaa betragtes som »kunstigt«.

Det viste sig saaledes ugørligt i 1935 at gennemføre den store, den samlede Konvertering. En ikke uvæsentlig Del var ganske vist opnaaet navnlig paa Grundlag af Konverteringsloven af 16. December 1933; men meget stod endnu tilbage; dette »meget« opgav man nu, og et næsten tragisk Afsnit af dansk Kriselovgivning bragtes derved til Afslutning. Hørte Kriselovgivningen da dermed op? Ingenlunde! Men den førtes ind paa andre og frugtbarere Baner. Den tog fra nu af i overvejende Grad Sigte paa at lette Gældsbyrden ved Nedbringelse og Udløsning af de yderligt liggende Prioriteter, og disses Ombytning med de saakaldte Saneringslaan.

Dette skete gennem den Lovgivning, der knytter sig til Gennemførelsen af den saakaldte Saneringslov af 9. April 1936, der paa en snild Maade kombinerede de 2 Principper, hvorefter en Kriselovgivning, hvis Formaal er at lette Rentebyrden, kan føres, nemlig enten at nedsætte Rentesatsen — som ved Konverteringen — eller at nedbringe selve Gældsbeløbet.

Nærværende Afsnit af Festskriftet i Anledning af Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasses 100 Aars Jubilæum har til Overskrift: Lidt om Sparekasserne og Staten. Der er dvælet saa udførligt om dette Forhold i Tredivernes Krisepolitik, for det første, fordi det vist

er første Gang i Sparekassernes mere end 100-aarige Historie, at et virkeligt Modsætningsforhold har bestaaet mellem Landets Regering og Sparekasserne, men dernæst ogsaa — og ganske særlig — fordi den Opfattelse — ved den politiske Agitations haardhændede Metoder — i hvert Fald tidligere har haft nogen Udbredelse i Befolkningen, at Sparekasserne havde modarbejdet Tredivernes Konverteringspolitik. Og intet er jo urigtigere. Det har været denne Fremstillings Opgave at vise, at Sparekasserne gennem denne bevægede Periode har søgt at afstemme deres Indlaansrente efter den effektive Rente af Kasseobligationer, og at just denne Rettesnor for Rentepolitikken — da Maksimalrenteloven var gennemført den 1. Maj 1933 — maatte gøre Sparekasserne endog særdeles interesserede i, at Rentesænkningen førtes igennem. Sparekassernes dobbelte Funktion som Spare- og Laanekasser har altid gjort dem lydhøre for Laantagernes Krav om den billigst mulige Rente, og det tør siges, at Sparekasserne stedse har været og endnu er Landets billigste Laaneinstitutter. Det gælder Sparekasseinstitutionen som Helhed, og det gælder ogsaa den Sparekasse, til hvis Ihukommelse, nærværende Festskrift ser Dagens Lys.

C. F. ANDERSEN:

SPAREKASSEN I DE SIDSTE 15 AAR
1927—42

I DET jeg paa de omstaaende Sider vil beskrive de seneste 15 Aar af Frederiksborg Amts Sparekasses Historie, skal mine første Ord give Udtryk for den dybe Ærbødighed, jeg nærer for de Mænd, der i den forudgaaende Del af 100 Aars Perioden har virket for Sparekassen.

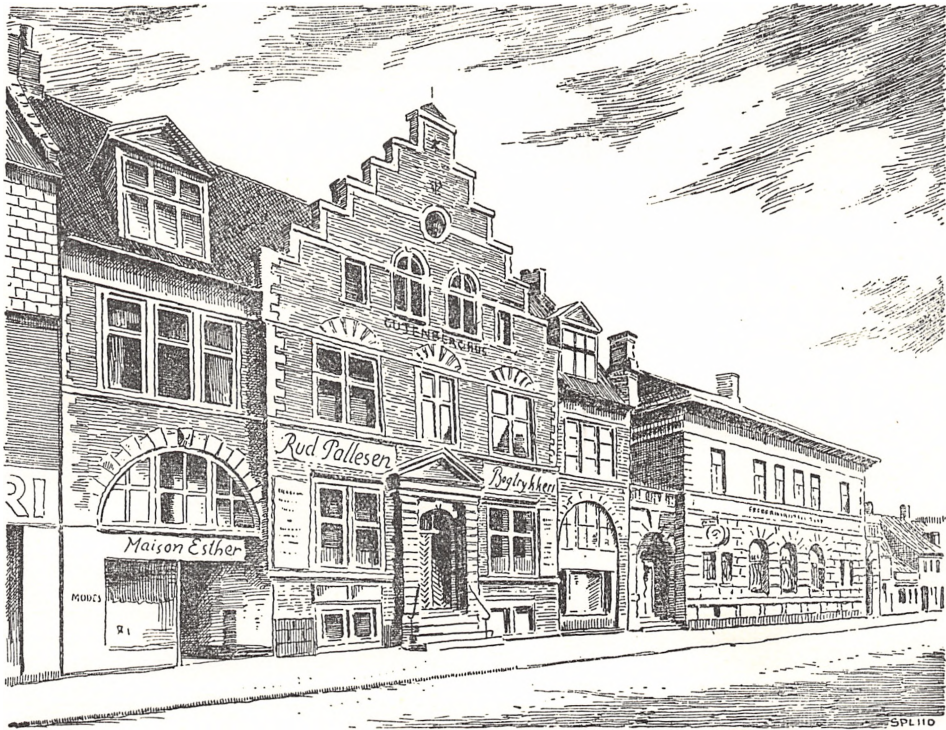
Disse Mænds uengenyttige Virksomhed har banet Vejen for os, der i Dag har Ledelsen, og har gjort vort og Medarbejdernes Arbejde let.

De af vore Forgængere oparbejdede store Reservekapitaler har skabt materiel Tryghed og Tillid, og deres Bestræbelser for at lade Sparekassen tjene baade Almenvellet og den enkelte Kundes Tarv, har virket som immaterielle Reserver til Værn for det Arbejde, der i Nutiden udføres i Sparekassen.

Idet vi arbejder for vor egen Tids Krav og ikke er ængstelige for at tage nye Idéer op, søger vi at bevare Sparekassens smukke gamle Traditioner og bestræber os for at føre dem videre som Arv til dem, der engang efter os skal tage Arbejdet op for vor gamle Sparekasses Trivsel og Ære.

Hillerød, i November 1941.

L. Andersen.

Den gamle og den nye Sparekasse

SPAREKASSENS LEDELSE

TILSYNSRAADET

Efter at Gaardejer *Jens Nielsen*, Ørby, der siden 1908 havde været Medlem af Tilsynsraadet, pr. 1. Januar 1929 var bleven udnævnt til Andendirektør, indtraadte i hans Sted Gaardejer *Rasmus Christensen*, Ørby, fra samme Dato at regne.

Den 1. Februar 1934 indvalgte Købmand *A. Warrer*, Hundested, i Stedet for Gaardejer *N. M. Hansen*, Evetofte, der var afgaaet ved Døden, efter at have været Medlem siden 1922.

N. M. Hansen var ud over Amtet kendt for sin Interesse for Landbruget, særlig Kvægavlen, og Sparekassen nød godt af den Tillid, der fra alle Sider vistes ham.

Da Tilsynsraadet holdt Møde den 1. November 1934, indløb der Meddelelse om, at dets dygtige og meget paaskønnede Formand, Stiftamtmand, Kammerherre *R. Howard Grøn*, samme Dag var afgaaet ved Døden.

Stiftamtmand Grøn havde siden 1922 været Statens Repræsentant i Tilsynsraadet og havde hele Tiden fungeret som dets Formand. Hans Virksomhed, der var præget af hans klare Realitetssans og hans menneskeligt forstaaende Indstilling, har været til stor Gavn for Sparekassen. Hans Død blev dybt beklaget af alle i Sparekassen.

Gaardejer *Jens Hansen*, Langerød, var den 12. Juli 1934 bleven udnævnt til Andendirektør i Stedet for Direktør Jens Nielsen, der var afgaaet ved Døden. Direktør Jens Hansen havde været Medlem af Sparekassens Ledelse siden 1906 og udtraadte af Tilsynsraadet den 7. Februar 1935.

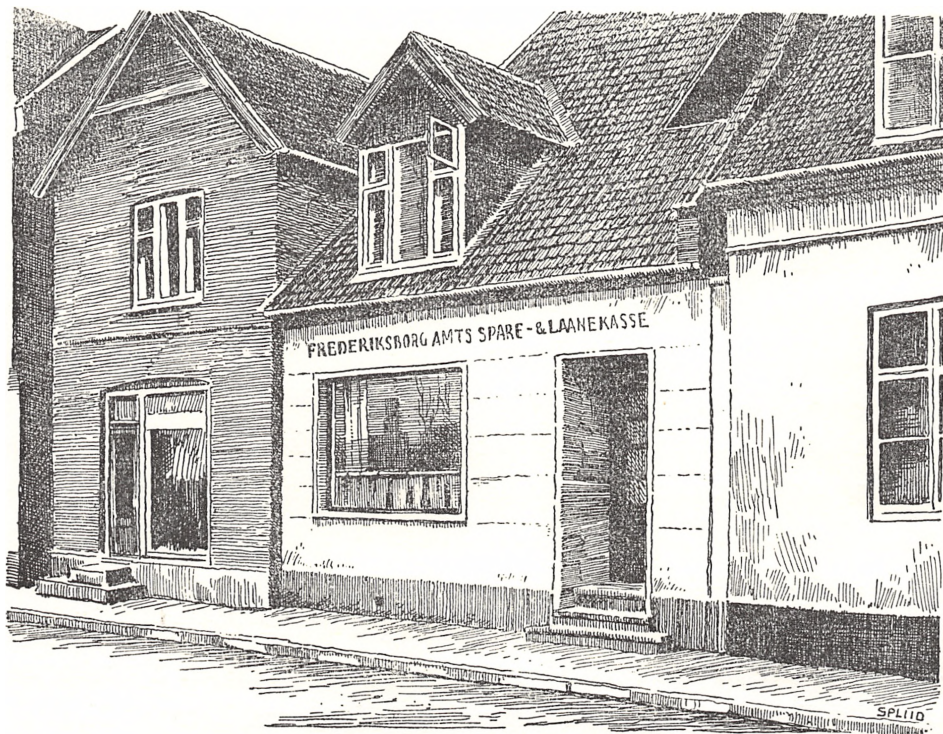
De to ledige Pladser i Tilsynsraadet blev i 1935 besat saaledes, at Tilsynsraadet indvalgte Stiftamtmand, Kammerherre *W. Oxholm*, der valgtes til Formand, og Handelsministeriet som Statens Repræsentant udnævnte Redaktør *Rich. Børgesen*, Hillerød.

I Stedet for Gaardejer *Olaf Mortensen*, Ude Sundby, der fra 1. Oktober 1936 at regne var udtraadt af Tilsynsraadet, idet han var bleven udnævnt til Andendirektør i Stedet for Direktør Jens Hansen, der var afgaaet ved Døden, indvalgtes fra 1. November 1936 at regne Gaardejer *Hans Hansen*, Toftegaard, Danstrup.

1. Oktober 1936 valgtes Tilsynsraadets mangeaarige Medlem *Karl Hansen*, Lillerød, til Næstformand.

Den 30. September 1940 døde Gaardejer *Rich Hansen*, der siden 1922 havde været Medlem af Tilsynsraadet.

Rich. Hansen, der i de senere Aar særlig førte Tilsyn med Slange-rupfilialen, blandt hvis Kunder han havde mange Venner, var et meget virksomt og interesseret Medlem af Tilsynsraadet. Hans glødende Interesse for Sparesagen — særlig for Skolebørnenes og Ungdommens

Filialet i Helsingø

Arbejde for Sparekassen og for Spiresagen. Han var Medlem af De Danske Skolesparekassers Bestyrelse og af Bestyrelsen for Centralforeningen af Sparekasser i Østifterne. Direktør Bjellekjær var særlig virksom for Udlaanet til Kommunerne i Amtet, og Udlaanene floredede i det hele taget stærkt i hans Tid som Følge af Indskudsforøgelsen. Han døde pludselig midt i sin Gerning, optagen af Planer om Udvidelse af Virksomheden, Planer, som det blev Efterfølgerens Sag at tage op.

Et Par Maaneder efter Bjellekjærs Død fratraadte hans mangeaarige Meddirektør, *A. Steglich*. Direktør Steglich var indtraadt i Sparekassens Ledelse i 1897, blev Direktør i 1921 og fratraadte som anført i 1928. Hans mangeaarige Arbejde i Sparekassens Tjeneste blev for Størstedelen udført indendørs. Sparekassens Administration

nød godt af hans Akkuratesse og store Pligttroskab. I sine senere Aar tog han sig meget af Kundeexpeditionen i Indlaansafdelingen, og under sit Otium i sin høje Alder kom han ofte i travle Tider i Sparekassen for at hjælpe med Expeditionen, venlig hilst af Personalet og gamle Kunder, der med Glæde gensaa den livlige og ranke, ældre Herre. Direktør Steglich døde i 1934, 88 Aar gammel uden nogen sinde at have været syg.

Efter Direktør Steglichs Fratræden i 1928 har Stillingen som Andendirektør udelukkende været besat med landbrugskyndige.

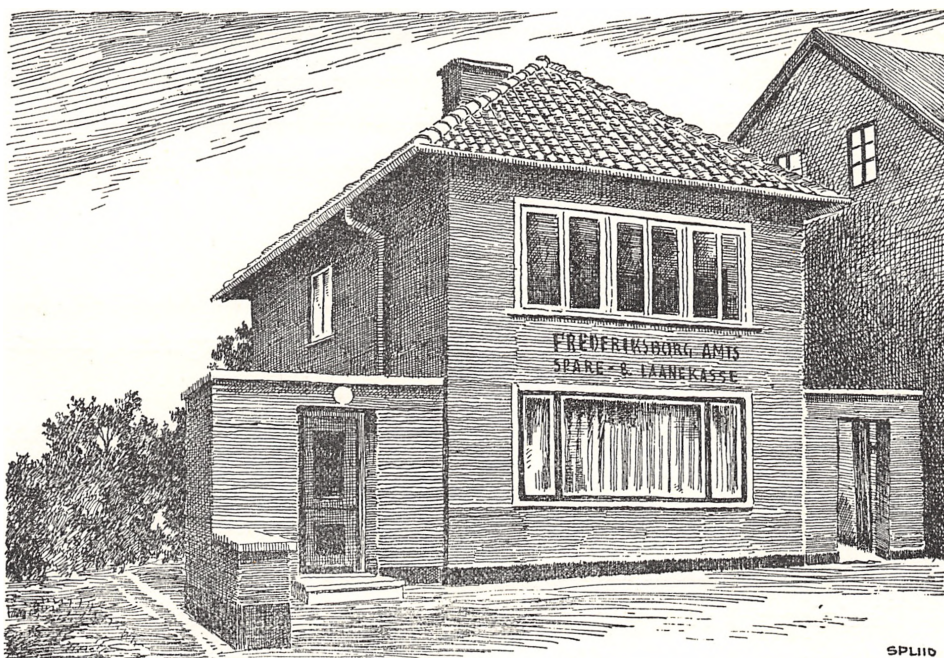
Den første Meddirektør, der blev udnævnt efter Direktør Steglichs Afgang, var Gaardejer *Jens Nielsen*, Ørby, der havde siddet i Sparekassens Ledelse siden 1908. Det faldt særlig i Direktør Jens Niensens Lod at arbejde med de Problemer, der opstod mellem Sparekassen og dens Laanekunder indenfor Landbruget under den svære Landbrugskrise, der satte ind i 1931, og det glædede ham, at Sparekassen havde Mulighed og økonomisk Evne til at fare med Lempe. Direktør Jens Nielsen havde god Indsigt i nationaløkonomiske og statistiske Anliggender og var interesseret i Regnskabsvæsen. Han var en venlig og beskeden Mand, der gjorde meget godt i det skjulte. Han stillede overhovedet aldrig sin egen Indsats til Skue.

Efter Direktør Jens Niensens Død i 1934 blev Gaardejer *Jens Hansen*, Langerød, udnævnt til Andendirektør. Hans Virketid som Direktør blev kun kort, idet han døde i 1936; men han havde i Forvejen været Medlem af Sparekassens Ledelse siden 1906 og havde som Tilsynsraadsmedlem i mange Aar bestyret Fredensborgfilialen.

Han vedblev som Direktør at passe Fredensborgfilialen, hvis Trivsel laa ham stærkt paa Sinde.

Direktør Jens Hansen levede og aandede for Sparekassen, hvis Kunder af alle Samfundsklasser elskede ham for hans gode Humør og meget store Hjælpsomhed.

SPLIB

Filialen i Græsted

Naar det gjaldt om at fremme en god Sag eller at hjælpe en Kunde, hængte Jens Hansen sig ikke altid i Regler og Vedtægter, og mangfoldige er de Anekdoter, der stadig lever i Sparekassen, om de Vanskeligheder, hans Impulsivitet og egenartede Kundeservice kunde føre ham ud i — Vanskeligheder, som det til hans Glæde næsten altid lykkedes at overvinde. »Han var Sparekassen en god Mand«, er der tit blevet sagt om ham, og Mindet om ham vil leve længe i Sparekassen.

Da Jens Hansen var død i 1936, blev Gaardejer *Olaf Mortensen* samme Aar udnævnt til Andendirektør, og sammen med den administrerende Direktør C. F. Andersen udgør han Sparekassens nuværende Direktion.

Direktør O. Mortensen er født 1874 og har hele sit Liv virket ved Landbruget, siden 1900 som Gaardejer i Udesundby.

Han er Forligskommissær og har en Periode været Formand for

Udesundby Distriktsraad. Han indtraadte i Sparekassens Ledelse i 1917 og var fra 1935 til 1936 Næstformand for Tilsynsraadet. Ved Siden af Direktionsforretningerne paa Hovedkontoret er Direktør Mortensen beskæftiget med Ledelsen af Sparekassens Filial i Frederikssund.

Efter Direktør Bjellekjærs Død i 1928 var *C. F. Andersen*, der i ca. 16 Aar havde været Fuldmægtig ved Frederiksborg Amt, bleven udnævnt til administrerende Direktør for Sparekassen.

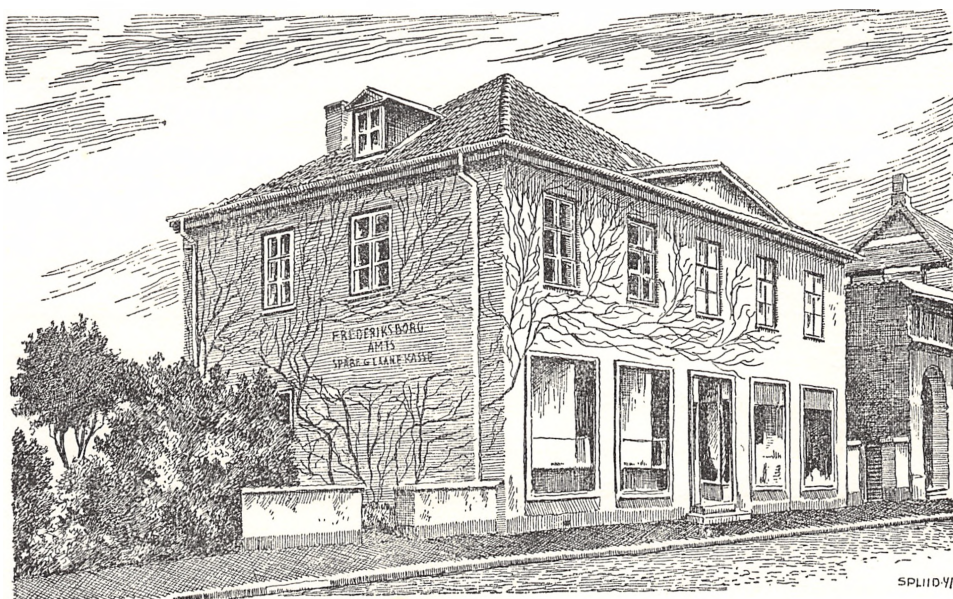
Direktionen leder Sparekassens daglige Virksomhed og danner sammen med Tilsynsraadet Sparekassens samlede Ledelse, i hvilken Direktørerne har Sæde og Stemmeret sammen med Tilsynsraadets Medlemmer i Henhold til Vedtægternes § 7 c og Instruxens §§ 2 og 3.

Direktionen forelægger til Beslutning for den samlede Ledelse alle Begæringer om Laan over 20.000 Kr. — for Prioritetslaans Vedkommende over 6000 Kr. — og gør Forarbejde og Indstilling vedrørende alle de Sager, der henhører under Tilsynsraadet eller den samlede Ledelse.

Direktionen træffer Afgørelse om alle andre Laan samt om Relaxationer og Fornyelser af Laan ved Ejerskifte. Endvidere træffer Direktionen Afgørelse om det underordnede Personales Ansættelse og Lønforhold og afgiver Indstilling til Tilsynsraadet angaaende det overordnede Personales tilsvarende Forhold.

I hvert maanedligt Møde med Tilsynsraadet aflægger Direktionen Beretning om sin Virksomhed i den siden sidste Møde forløbne Tid — derunder om de af den bevilgede Laan.

Angaaende det Arbejde, som Tilsynsraad og Direktion har udført i de sidst forløbne 15 Aar, henvises til de efterfølgende Afsnit, idet her blot anføres nogle almindelige Bemærkninger:

Filialen i Birkerød

Alle vigtigere Beslutninger er truffet i Fællesskab og paa en enkelt Undtagelse nær enstemmigt. Initiativet til Beslutningerne er opstaaet snart i Tilsynsraadet og snart i Direktionen; denne sidste har haft det som naturlig Opgave at forberede og tilrettelægge Sagerne — et Arbejde, der er blevet støttet ved gode Raad og Impulser fra Personalets Side.

I Aarene 1916 til 1928 var Sparernes samlede Indskud som foran meddelt fordoblet fra ca. 22 Millioner Kr. til ca. 44 Millioner Kr. — et Tal, der med nogle Svingninger op og ned nogenlunde har holdt sig uforhandret i de ca. 15 Aar, der er gaaet siden Regnskabsaaret 1927/28.

Denne Fordobling af Indskudene medførte en Fordobling af hele Virksomheden og truede med at sprænge alle Rammer. Sparekassen var »pludseligt« bleven forvandlet fra en middelstor Sparekasse til en efter danske Provinsforhold ret stor Sparekasse, hvis Apparat og Teknik maatte omstilles efter de ændrede Forhold. Den ærværdige noget

gammeldags Sparekasse skulde, idet man søgte at bevare de gode Traditioner, ændres til en mere moderne Institution med hurtigere og sikrere virkende Teknik. At gennemføre dette uden at slaa noget i Stykker har været et væsentligt Formaal for Ledelsens Arbejde i den Periode, der her skal beskrives.

Pladsmangelen, der var meget generende, blev foreløbig afhjulpen ved en i 1930 udført Udvidelse af Hovedkontorets Expeditionsrum m. m., og Filialtjenesten udvidedes efterhaanden stærkt, hvorved Hovedkontoret aflastedes, se derom under Afsnittet »Fialialerne«.

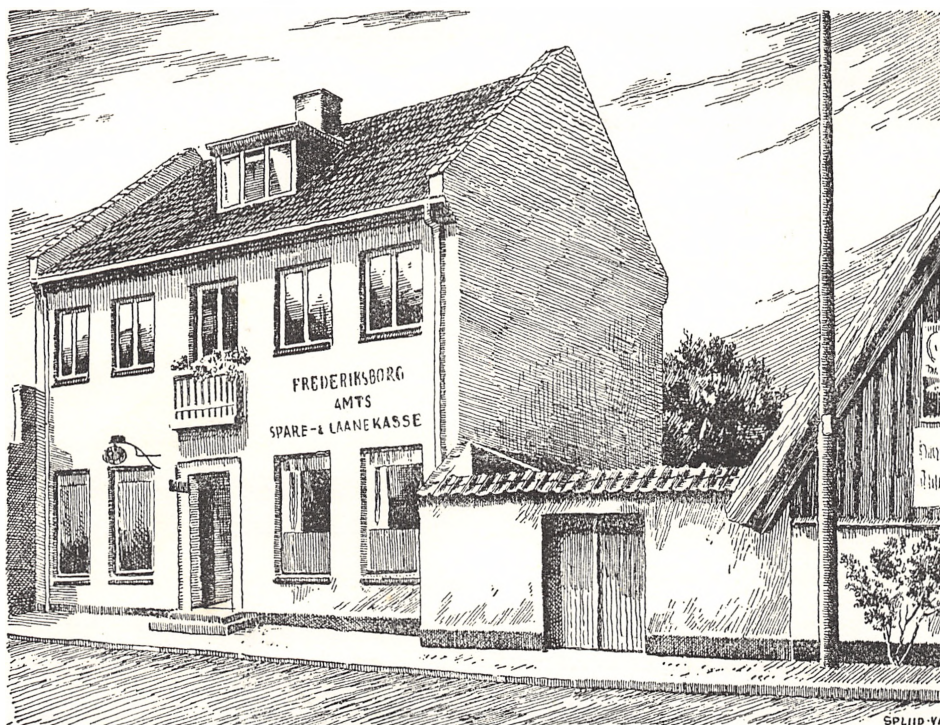
I 1940 købtes Naboejendommen, Slotsgade 48, Hillerød, hvorved nye Udvidelser har kunnet sættes i Værk, og hvorved flere Udvidelser i Fremtiden er muliggjorte.

Filialernes Aabningstider er bleven stærkt udvidede, og det har vakt udelt Tilfredshed hos Hovedkontorets Kunder, at dette Kontor siden September 1930 daglig har holdt aabent fra Kl. 9 til 15 uden Afbrydelse i Middagsstunden.

Til Fremme af Expeditionens Sikkerhed og Hurtighed er der indført Regnemaskiner, Kartoteker, Adressografer m. m., og Løsblade-protokoller har efterhaanden paa de fleste Omraader afløst de »faste« Protokoller.

I 1929 indførtes statsautoriseret Revision ved Siden af den stedlige Revision, hvis Kendskab til Ejendomsforhold i Amtet fremdeles kommer Sparekassen til god Nytte.

Den autoriserede Revision har ydet god Vejledning ved den Omlægning af den daglige Regnskabsføring, der ligeledes har fundet Sted i Løbet af de sidste 15 Aar. Herom skal kort nævnes Hovedbogholderiets Simplificering, den indre Kontrol og Afstemning mellem Bogholderi og Kasse, Indførelse af Kassebilag ved alle daglige Expeditioner, hvilket bevirker, at Notering eller Førelse ved Kassen ikke finder Sted under Expeditionen og ikke sinker denne; endvidere er indført en stærk Udvidelse af den interne Revision, hvilket sidst har

Filiale i Gilleleje

ført til Oprettelse af Kontrollkontoret (se derom under Afsnittet om Revision).

Som det fremgaar af foranstaaende og af Afsnittet om Regnskaber og Statistik, har Størrelsen af det samlede Indskud holdt sig nogenlunde uforandret paa 44—45 Millioner Kr. i de sidste 15 Aar.

Medens Sparekassen altsaa ikke siden 1927 har kunnet opvise varig Fremgang i Indskudene, har den paa et andet, vigtigt Omraade oplevet mere end en Fordobling:

1. April 1927 udgjorde Sparekassens Reserver (Egne Midler) ca. 3,2 Millioner Kr. eller 7,21 % af Sparekassens samlede Forpligtelser og 7,39 % af Sparernes Tilgodehavende.

1. April 1941 var Reserverne (egne Midler) fordoblede til ca. 6,7 Mill. Kr. eller 15,14 % af Sparekassens samlede Forpligtelser og 15,50 % af Sparernes Tilgodehavende.

Skønt Perioden 1927—1942 med Hensyn til Indlaan og Udlaan beklageligvis har været en Stagnationsperiode, har samme Tidsrum glædeligvis været en Periode med anselig Styrkeforøgelse forsaavidt angaar Organisation og Konsolidering, og en Institutions Sundhed beror formentlig afgørende paa, at Rytmen mellem Vækst og Konsolidering aldrig afbrydes.

PERSONALET

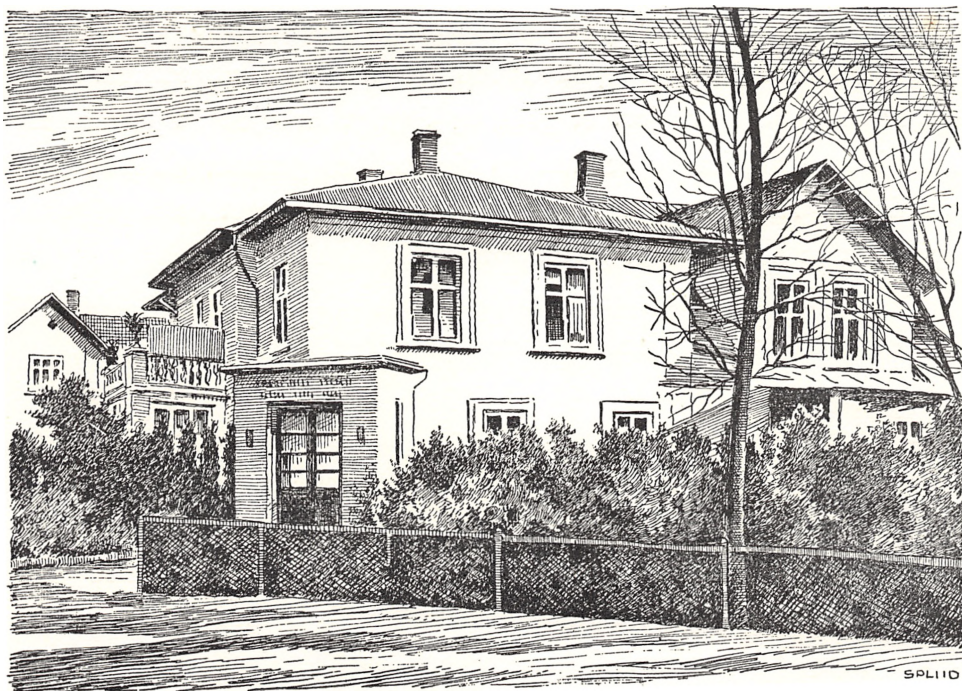
I Slutningen af Aaret 1926 bestod Personalet af Bogholder, Kancelliraad L. Larsen, Fuldmægtig J. Blangsted-Jensen, Kasserer Aa. Christensen og Fuldmægtig H. Hansen samt 7 Assistentter, 2 Kontorister, 2 Elever og Portneren.

Den 22. December 1926 afgik Bogholder Kancelliraad *L. Larsen* ved Døden. Kancelliraad Larsen, der i en Aarrække havde været Fuldmægtig ved Frederiksborg Birk, blev 1. Maj 1899 ansat som Bogholder i Sparekassen. Igennem de 27 Aar, han virkede i Sparekassens Tjeneste, stilledes der under Sparekassens stærke Vækst store Krav til hans betydelige Arbejdsevne og store Dygtighed. Han var meget hjælpsom overfor Sparekassens Kunder, og disse saavel som Sparekassens Ledelse og Personale satte ham højt. Af de Tillidshverv, der blev paalagt ham, kan eksempelvis nævnes Hvervene som Formand for Ligningskommissionen, for Husdyrvoldgiften og som Sekretær og Kasserer for Frederiksborg Amts Landboforening.

Som Bogholder efter Kancelliraad L. Larsens Død valgtes exam. juris. *P. Ringsholm*, der virkede til 1935, da han efter Ansøgning fra traadte Tjenesten for at overgaa til anden Stilling.

I Mellemtiden var de tre ældste Assistentter *L. Larsen*, *E. Friis Møller* og *A. Hansen* bleven udnævnte til Fuldmægtige i 1927.

I 1935 udnævntes Fuldmægtig *J. Blangsted-Jensen*, der havde været i Sparekassens Tjeneste siden 1900, til Kontorchef, idet han sam-

Filialen i Fredensborg

tidig forflyttedes fra Frederikssundfilialen til Hovedkontoret, hvor han virkede til 1937, da han efter sit eget udtrykkelige Ønske vendte tilbage til Arbejdet i den nybyggede Filial i Frederikssund.

Til Bogholder udnævntes i 1935 Fuldmægtig *H. Hansen*, der siden 1937 har været Hovedkontorets Leder.

Til Fuldmægtige er Assistent *Knud Petersen* udnævnt i 1935 og Assistent *H. Olsen* s. A. samt Assistent *G. Laursen* i 1941.

I Januar 1939 døde Assistent *Bo Repstock*, der havde været i Sparekassens Tjeneste siden 1929. Hans pludselige Død i en ung Alder vakte Sorg i Sparekassen og stærk Medfølelse med hans efterladte Hustru og Barn. Repstock var dygtig og meget interesseret i sit Fag og stod paa god Fod med sine Medarbejdere i alle Grader. Kunderne i Fredensborgfilialen, hvor han særlig virkede, satte ligeledes megen Pris paa ham.

I Oktober 1939 bevilgedes der Assistent *Aa. Nielsen* efter Ansøgning Afsked med Pension paa Grund af svigtende Helbred. *Aa. Nielsen* havde i 13 Aar gjort et godt og dygtigt Arbejde i Sparekassen, hvor han særlig havde beskæftiget sig med en gennemgribende Omordning af Arkivet og Kartotekerne, og det er meget beklageligt, at Sparekassen har maattet give Afkald paa hans Arbejde.

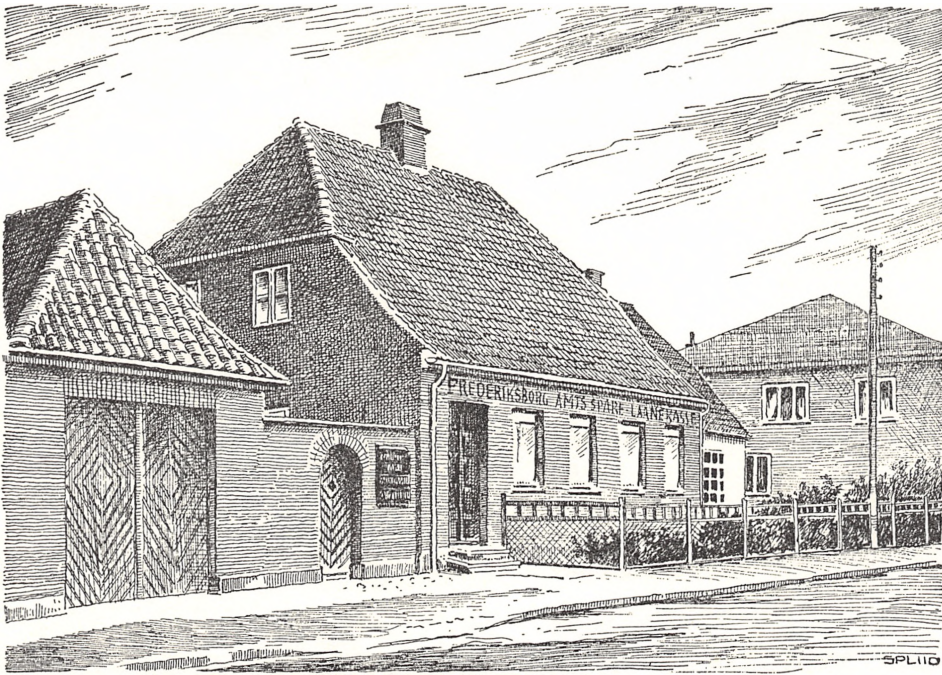
I den Periode, der her beskrives, er yderligere to Funktionærer frattraadte fra deres Tjeneste, men i glædelig Anledning:

Assistent Fru *Enis Laursen* begyndte sit Arbejde i Sparekassen i 1921. Som eneste kvindelige Assistent faldt hendes Arbejde først og fremmest ved Skrivemaskinen; men hendes gode Indsigt og Haandelag medførte, at man kaldte paa hendes Arbejde i alle Kontorets Afdelinger, hvilket Arbejde hun altid ydede beredvilligt og med godt Humør. Efter at hun havde indgaaet Ægteskab med Fuldmægtig i Sparekassen G. Laursen, frattraadte hun i 1940 sin Stilling for helt og holdent at kunne varetage sine huslige Pligter.

Fuldmægtig *A. Hansen* blev ansat i Sparekassen 1920 og udnævntes som foran anført til Fuldmægtig i 1927. Efter at han de første Aar havde gjort Arbejde i Hovedkontorets forskellige Afdelinger, har han siden 1925 væsentligst været beskæftiget med Tjeneste i Filialerne, hvor Kunderne i særlig Grad følte sig vel betjente af ham. Arbejdet med Sparekassens Propaganda og med Skolebørns og unge Menneskers Opsparing har gennem Aarene hvilet paa ham. I 1941 udnævntes han til Direktør for Sparekassen for Frederiksværk og Omegn, en Stilling som hans faglige Dygtighed og hans aabne Blik for Sparekassegerningens sociale og etiske Sider gør ham velegnet til.

Den efterhaanden vidt forgrenede Kontorvirksomhed paa Hovedkontoret og den stærkt udvidede Filialtjeneste har selvfølgelig medført Forøgelse af Personalet, der nu foruden af fornævnte Kontorchef, Bogholder og Kasserer, der alle tre er Prokurister, bestaar af 5 Fuldmægtige, 8 Assisterter, 7 Kontorister og Elever samt Portneren, ialt 24, hvis Navne alle er nævnte paa omstaaende Portrætfortegnelse.

Filialet i Lillerød

Foruden fornævnte Personale har Sparekassen formaaet følgende til at yde Filialerne Assistance som stedlige Tillidsmænd: Sagfører Manicus-Hansen, Hørsholm, Gaardejer Hans Olsen, Haagendrup, Revisor A. Tvermose, Frederiksværk, Murermester Carl Poulsen, Hornbæk, Sognefoged B. Mølgaard, Vixø, Gaardejer Søren Hansen, Slagslunde, Snedkermester A. Nielsen, Ganløse, Boghandler Rosin, Farum, Købmand Glad Jensen, Frederikssund, Fru Kjær Madsen, Frederikssund, og Fru E. Knudsen, Birkerød, hvis Billeder alle findes paa omstaaende Portrætfortegnelse.

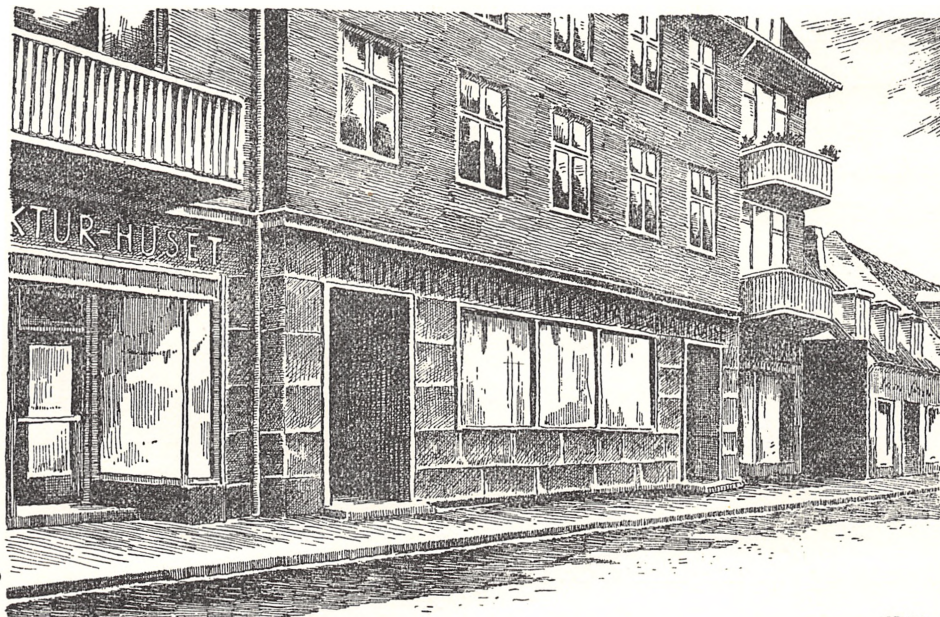
Alle Kasseforretninger i Filialerne udføres under normale Forhold af Funktionærer, der udsendes fra Hovedkontoret, og som daglig afregner med Hovedkontorets Kasserer. Dette System har dog paa Grund af de vanskelige Trafikforhold ikke helt kunnet gennemføres i den sidste Tid, jfr. Afsnittet om Filialer.

Sparekassen uddanner selv sit Personale, der som Regel antages i 17—18 Aars Alderen. For den teoretiske Uddannelse sørger Sparekassen ved Afholdelse af Foredrag over faglige Emner — som Regel 3 à 4 hver Vinter —, ved Undervisning de tre første Ansættelsesaar paa Handelsskolen i Hillerød og et af de følgende Aar ved at sende vedkommende Funktionær til det af Kontorchef Henning Hansen ledede aarlige Sparekassekursus paa Købmandsskolen i København. Et Par af de ældre Funktionærer har af Sparekassen været udsendt til de af den svenske Sparbanksforening arrangerede Instruktionskursus i Stockholm og Upsala, ligesom et Par Funktionærer ved Sparekassens Formidling har haft Lejlighed til at gøre Studier paa deres Ferierejser i Udlandet.

Endvidere har man som et Led i Funktionærernes Uddannelse arrangeret Udveksling med andre Sparekassers Personale, og paa denne Maade har Frederiksborg Amts Sparekasses Funktionærer haft Lejlighed til at gøre Tjeneste f. Eks. i Helsingfors Sparbank og i Sparekassen for Nyborg og Omegn.

Det faste Personale har *Pensionsret* som Medlemmer af en af Sparekassen stiftet og oparbejdet Pensionskasse, der siden 1. November 1938 har været udskilt fra Sparekassens Formue og Regnskab. Pensionskassen, der den 31. Marts 1941 havde 20 ydende Medlemmer og 3 nydende Medlemmer, og hvis Formue pr. samme Dato var 669.243,34 Kr., ledes af en Bestyrelse paa 5 Medlemmer, hvoraf Tilsynsraadet vælger 2 og Personalet 2, medens den administrerende Direktør er selvskrevet Medlem. Formand for Pensionskassens Bestyrelse er for Tiden Stiftamtmand, Kammerherre *W. Oxholm*.

For ca. 10 Aar siden maatte Sparekassen overtage nogle Grunde i Kildekrog ved Hornbæk. Da der viste sig Vanskelighed ved at afhænde disse, fik Ledelsen i 1935 den Idé selv at benytte dem ved paa Arealet at opføre et *Sommerhus* for Personalet. Huset, der døbttes »Kildekroghus«, bestaar af 2 fuldt monterede Lejligheder, der kan

SPLHO.
Filialen i Frederikssund

Opsparing — førte ofte til værdifulde og lærerige Debatter i Tilsynsraadet og til Realisation af nyttige Foranstaltninger i Sparekassens ydre og indre Virksomhed.

Den 12. Oktober 1940 indvalgte i Richard Hansens Sted Sogneraadformand Gaardejer *Jens Chr. Jensen*, Freerslev.

Tilsynsraadet bestaar nu af:

Stiftamtmand, Kammerherre W. Oxholm, S. K. af D., Dbm., p. p. Formand, valgt 1935.

Førligskommissær Karl Hansen, Lillerød, Næstformand, valgt 1922.

Redaktør Rich. Børgesen, Hillerød, Statens Repræsentant, valgt 1935.

Landinspektør Kaj Sørensen, Hillerød, valgt 1923.

Gaardejer H. P. Jensen, Søborg, valgt 1923.

Gaardejer Rasmus Christensen, Ørby, valgt 1929.

Købmand Alfred Warrer, Hundested, valgt 1934.

Gaardejer Hans Hansen, Danstrup, valgt 1936.

Gaardejer Jens Chr. Jensen, Freerslev, valgt 1940.

Tilsynsraadet holder ordinært Møde een Gang om Maaneden, og de fleste af Tilsynsraadets Medlemmer fører tillige dagligt Tilsyn (fører Kontrolkassebogen) i Filialerne.

Tilsynsraadet træffer Bestemmelse om Direktørers og de højere Funktionærers Ansættelse og Lønforhold, afgør alle Spørgsmaal om Gaver og Tilskud af velgørende Karakter, tager Bestemmelse om Aarsregnskabet's Vedtagelse og Overskudets Anvendelse samt foretager alene eller i Forbindelse med Revisionen periodiske Eftersyn af Sparekassens Aktiver. Tilsynsraadet fastsætter endvidere Grundregler for Laans Afdragstid og Forrentning samt fører i det hele Tilsyn med Lovens og Vedtægternes Overholdelse.

Sammen med Direktionen, der altid er til Stede ved Tilsynsraadets Møder for at afgive Indstillinger og Oplysninger, danner Tilsynsraadet Sparekassens samlede Ledelse.

Sparekassens *samlede Ledelse*, i hvilken Direktørerne har Sæde og Stemmeret sammen med Tilsynsraadsmedlemmerne, afgør bl. a. de Laanesager, som ikke henhører under Direktionens Afgørelse.

DIREKTIONEN

Den 19. September 1928 døde Direktør *J. P. Jensen Bjellekjær*, der siden 1916 havde været Sparekassens administrerende Direktør, og som havde været Medlem af Sparekassens Ledelse siden 1908.

Direktør Bjellekjær oplevede i de 12 Aar, han virkede som adm. Direktør, at Indlaanskapitalen voksede fra ca. 22 Millioner Kr. i 1916 til ca. 44 Millioner Kr. i 1928, altsaa en Fordobling. Den Anseelse, Bjellekjær nød, og den Tillid, han gennem sin Virksomhed i Amsraadet og mangfoldige andre Steder havde erhvervet sig, har sikkert i ikke ringe Grad bidraget til den omtalte stærke Vækst i Indskudene. Direktør Bjellekjær gjorde et dygtigt og meget flittigt

Filialen i Frederiksværk

benyttes paa enhver Aarstid. Størstedelen af det gifte Personale tilbringer efter Tur Sommerferien der, og endvidere benyttes det meget til Week-end. Alle Forhold vedrørende Husets Benyttelse, Indretning og Vedligeholdelse ordnes af en af Personalet valgt Komité i Forbindelse med Direktionen.

REVISIONEN

Revisionen i Sparekassen besørgetes i 1927 af de henholdsvis af Frederiksborg Amtsraad og Hillerød Byraad valgte Revisorer, Overretssagfører *C. F. Raaschou*, Hillerød, og Landinspektør *O. Sørensen*, Hillerød. Overretssagfører *C. F. Raaschou* er fremdeles Revisor, efter de nu gældende Vedtægter valgt af Dommeren i Hillerød; medens Landinspektør *O. Sørensen* fratraadte i 1931.

Landinspektør O. Sørensen, der døde i 1935, havde gennem sit store Kendskab til Ejendomsforholdene i Amtet god Lejlighed til at kontrollere Sparekassens Anbringelser. Han følte sig stærkt knyttet til Sparekassen, der paa mange Maader — ogsaa udenfor det revisionsmæssige — nød godt af hans gode Indsigt og af den Tillid, der overalt vistest ham.

Efter Landinspektør O. Sørensens Fratræden valgte Amdtsraadet i 1931 statsautoreret Revisor *H. Riis-Magnussen*. Riis-Magnussen, der siden 1928 havde udført intern Revision i Sparekassen, døde imidlertid i Marts 1932 og naaede saaledes ikke at revidere noget Aarsregnskab. Han efterfulgtes af statsaut. Revisor *Holger Nielsen*, der fungerede til Juni 1939, da han afgik ved Døden.

Sparekassen har under den Omlægning, der i Riis-Magnussens og Holger Nielsens Funktionstid fandt Sted af Bogholderi, Kasse m. m., modtaget god Vejledning og Støtte hos de to Herrer, med hvem Samarbejdet altid har været særdeles godt.

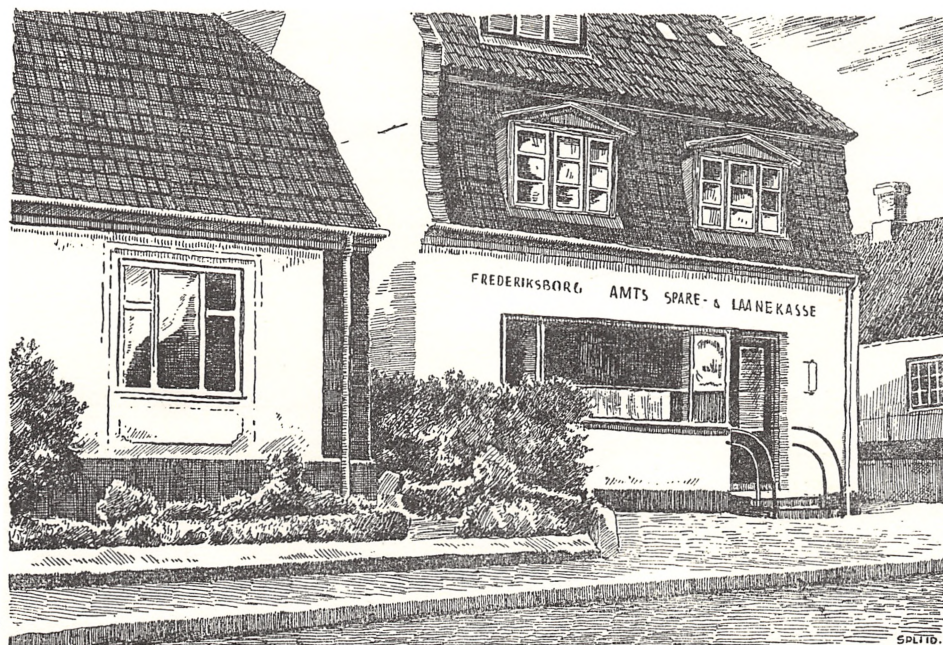
Holger Nielsens Efterfølger som valgt Revisor blev i 1939 statsaut. Revisor *H. C. Steen Hansen*, der siden 1932 havde udført intern Revision i Sparekassen.

Sparekassens nuværende valgte Revision bestaar altsaa af d'Hrr. statsaut. Revisor Steen Hansen og Overretssagfører Raaschou og danner det højeste Led indenfor Sparekassens Revision.

Efter det nuværende Revisionsregulativ er Revisionsarbejdet opdelt i 3 Grupper, nemlig:

De valgte Revisorer,
Den statsaut. Revisor,
Den interne Revision.

Af *de valgte Revisorer*s Hovedopgaver nævnes særlig de i Regnskabsaarets Løb foreskrevne uanmeldte Kasseeftersyn ved Hovedkontoret og Filialerne med samtidig Eftersyn og Gennemgang af Fondsbeholdninger, Aabent Depot, Bankbeholdninger m. m., Revision af

Filialen i Slangørup

Aarsregnskabet og Kontrollering af den interne Revisions Effektivitet samt af, at Lovgivningens og Vedtægternes Bestemmelser vedrørende Regnskabsføringen overholdes.

Den statsautoriserede Revisor alene kontrollerer Bogholderiet i dets Helhed, alle daglige Poster, nye Laan, fører Genpartbogholderi for samtlige Udlaan, Engagementskartothek, gennemgaar Aarsregnskabet enkelte Poster med Specifikationer og Uddrag samt alle tilsvarende Beholdninger m. m. Endvidere fører han Tilsyn med den interne Revision (herunder Kontrollkontoret), hvis Arbejde udføres efter hans Direktiver og i nøje Tilknytning til ham.

Den interne Revision udføres af 3 af Sparekassen ansatte Dag-Revisorer og af Sparekassens Kontrollkontor og omfatter navnlig alle Bevægelser paa Kapital og Renter i Indlaansafdelingen samt Kontiene for Kassekredit. Kontrollkontoret bygger videre paa de daglige Revisorer's Arbejde og foretager en omhyggelig Afstemning og Kon-

trollering af de løbende Renter, Halvaarsrenter og alle stedfundne Bevægelser i Indlaan og afstemmer daglig sine Saldo-Lister med Sparekassens Bogholderi. Kontrollkontoret, som oprettedes i 1940, blev en betydelig Udvidelse af den interne Revision. Arbejdet i dette Kontor udføres af fhv. Bankdirektør *Johs. Forchhammer* og Fru *Inger Grove*.

HOVEDKONTORET

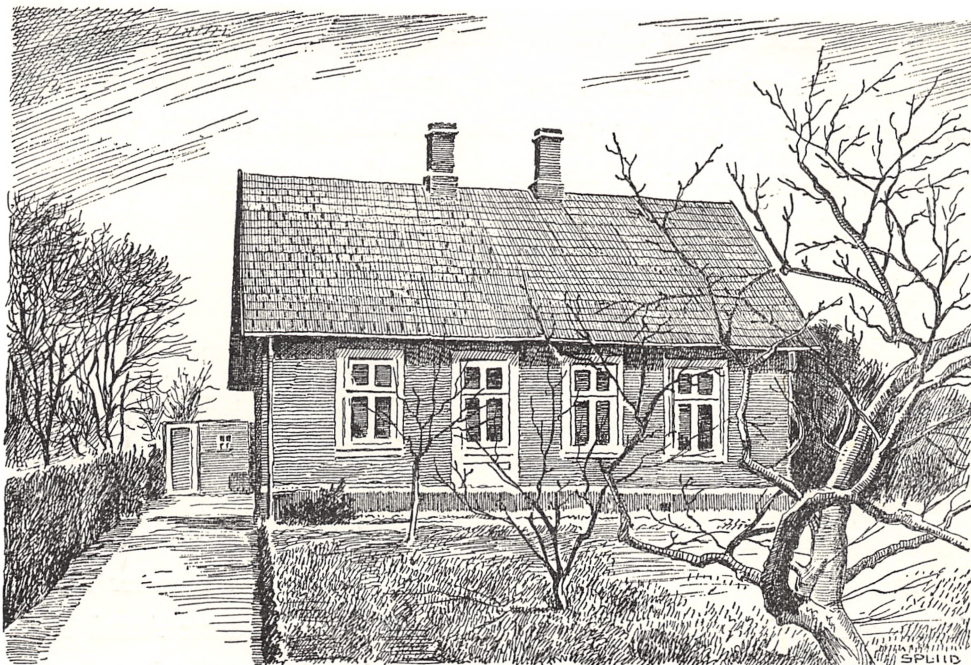
Sparekassens Bygning paa Slotsgade i Hillerød med den for Publikum skjulte smukke Have mod Frederiksborg Slotssø blev opført og indrettet i 1899 og blev sagtens den Gang anset for rigelig og rummelig, men var efterhaanden paa Grund af Sparekassens stærke Vækst bleven for lille. Pladsmangelen var trykkende for Kontorvirksomheden, selv om man til daglig endog tog Ledelsens Mødesal i Brug hertil. Efter nogle forgæves Forsøg paa at købe en Naboejendom, besluttede man sig i 1930 til at foretage en Tilbygning, hvorved Ekspeditionsrummet udvidedes, og nogen Plads yderligere skabtes for den indre Ekspedition.

Det opnaaede viste sig imidlertid utilstrækkeligt. Særlig var det vanskeligt eller umuligt at skaffe Plads til den stærkt udvidede Revision. Det følte derfor som en stor Lettelse, da der i 1940 aabnede sig Mulighed for at købe Naboejendommen Slotsgade 48, Hillerød, hvor Sparekassen tidligere havde haft sin Virksomhed.

I denne nu tilkøbte Naboejendom vil der frem i Tiden kunne foretages alle fornødne Udvidelser, og to gode Revisionskontorer er allerede indrettet der.

Hovedkontoret, der er velforsynet med moderne Kontorinventar, ejer bl. a. ogsaa en Buste i Bronze af Sparekassens mangeaarige Formand og Direktør Anders Christensen. Busten, der staar i Vestibulen, er modelleret af Amtmandinde, Grevinde Olga Schulin, der har skænket den til Sparekassen.

Filialen i Viksø

I Sparekassens Tilsynsraadssal er de tre Vægge smykket med ret store Malerier, udført af Maleren Mogens Ege. De gengiver hver et af Amtets smukke Slotte, nemlig Kronborg Slot, Fredensborg Slot og Frederiksborg Slot. Endvidere staar i Salen et i 1936 erhvervet Rokoko-Spilleur, der efter Traditionen skal have staaet paa Hørsholm Slot.

Siden 1930 har Hovedkontoret daglig holdt aabent fra Kl. 9 til 15.

Paa Hovedkontoret føres alle Sparekassens Forretninger — ogsaa Filialernes —, idet disse sidste i Sparekasselovens Forstand kun er Ind- og Udbetalingssteder.

Hovedkontorets Bygning er bygget af Arkitekt *V. Holck*, der ligeledes har forestaaet Tilbygningen i 1930.

Arkitekt Holck, der døde i 1936, ydede med sin sikre Smag og gode praktiske Indstilling Sparekassen store Tjenester, og Samarbejdet med ham var altid godt.

Som Arkitekter for Hovedkontoret virker nu *C. Lundqvist* og *T. Pullich* i Forening. Deres første Opgave har været i den tilkøbte Naboejendom at indrette gode Revisionskontorer, ligesom de forestaar Bygningen af de 2 Badstuer, der som Jubilæumsgave af Sparekassen bygges i Amtet.

SPAREKASSENS FILIALER

I 1927 havde Sparekassen 10 Filialer. Af disse havde Filialen i Frederikssund daglig aabent; medens Filialerne i Birkerød, Fredensborg, Lillerød, Frederiksværk, Græsted, Gilleleje, Helsingø, Slangerup og Viksø kun holdt aabent 2 Gange ugentlig.

Det blev imidlertid klart, at Sparekassens mange Kunder rundt i hele Amtet ikke blev tilfredsstillende betjent med dette Antal Filialer, der tilmed havde saa begrænset Aabningstid, og det har derfor gennem hele Perioden været Ledelsen magtpaaliggende at udvide Filialtjenesten, en Opgave, der endnu ikke er afsluttet.

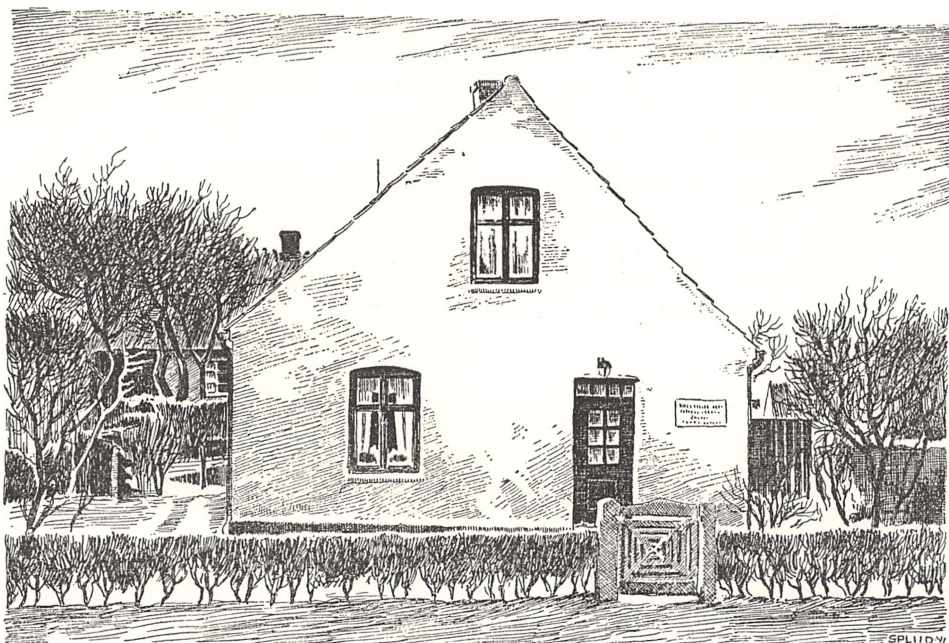
I 1929 vedtoges det at lade Frederikssundfilialen, der hidtil kun havde været aaben hver Formiddag, holde Aabningstid ogsaa om Eftermiddagen.

Samme Aar oprettedes nye Filialer i Hørsholm med daglig Aabningstid og i Ganløse med Aabningstid to Gange ugentlig, hvorhos der indførtes daglig Ekspedition i Filialerne i Birkerød og Lillerød.

De fleste Filialer har nu Kontor i Ejendomme, byggede eller erhvervede af Sparekassen.

1931 opførtes egen Filialbygning i Birkerød. 1933 købtes Filialbygning i Slangerup. 1935 købtes Filialbygning i Helsingø. 1936 indførtes Hverdagstjeneste i Filialerne i Gilleleje, Græsted, Helsingø, Slangerup og Fredensborg. 1937 indrettedes der Filial i Farum i en dør erhvervet Bygning.

Samme Aar indførtes daglig Kontortid i Frederiksværkfilialen.

Filialen i Ganløse

1937—38 byggedes en stor Filialbygning i Frederikssund.

1938 oprettedes Filial i Hornbæk med daglig Ekspedition.

1939 købtes Filialbygning i Lillerød.

Samme Aar opførtes egen Filialbygning i Græsted.

1940 købtes Filialbygninger i Ganløse og Viksø.

Indtil den ved Krigen opstaaede Benzinmangel gjorde det umuligt, besørgedes Filialtjenesten overvejende saaledes, at Sparekassen pr. Automobil sendte en Funktionær, der fungerede som Kasserer, og som dagligt afregnede med Sparekassens Kasserer, medens et Tilsynsraadsmedlem eller en lokal Tillidsmand fungerede som Filialens Leder og som Kontrolkassebogsfører. Denne Ordning, hvorved der kunde betjenes indtil 3 Filialer af en enkelt Funktionær, har ikke helt kunnet gennemføres under de af Krigen affødte vanskelige Trafikforhold, men vil blive genoptagen, saa snart det igen bliver muligt.

Alt Bogholderi, Korrespondance, Dokumentskrivning m. v. vedrørende Filialerne udføres paa Hovedkontoret.

Sparekassen har nu 14 Filialer; de betjenes alle dagligt med Undtagelse af Filialerne i Ganløse og Viksø, der begge holder aabent to Gange ugentlig.

Sparekassens Filialer er alle byggede og indrettede af Arkitekt *T. Pullich*, Birkerød, der i hele Perioden har været Sparekassens Arkitekt for alle Arbejder udenfor Hovedkontoret, medens han for dette sidstes Vedkommende samarbejder med Arkitekt *C. Lundqvist*, Hillerød.

INDLAAN

Da Størrelsen af Sparekassens Indlaanskapital saa at sige bestemmer hele Virksomhedens Omfang, er det naturligt, at man i Sparekassen altid har fulgt Bevægelserne i Indlaanskapitalen med stor Interesse.

I de sidste 15 Aar har Indlaanskapitalens Størrelse i Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse ret konstant ligget paa 44—45 Millioner Kr., medens Kontoantallet har været i regelmæssig Stigning. I 1925 havde Sparekassen 27,942 Konti, i 1941 36,384 Konti. Saa-vel Indlaanskapitalens som Kontoantallets Bevægelser er illustreret i nedenstaaende skematiske Fremstilling.

Stigningen i Kontoantallet har altsaa ikke medført forøget Indskudskapital, med andre Ord, Sparekassen har faaet flere smaa Sparere.

Sparekassens Check-Afdeling har siden sin Oprettelse for ca. 15 Aar siden været i fortsat Stigning; men det er dog i Løbet af de allerseneste Aar, at den væsentligste Stigning har fundet Sted. I et Aar som 1928 indestod i Check-Afdelingen Kr. 310.000, i 1941 var dette Tal steget til ca. 3.000.000 Kr. fordelt paa 650 Konti.

Ved Krigens Udbrud i September 1939 mærkedes selvfølgelig en Del Nervøsitet blandt Indskyderne, en Nervøsitet, der i højeste Grad forøgedes, da der i December 1939 bebudedes øget Kontrol fra Skat-

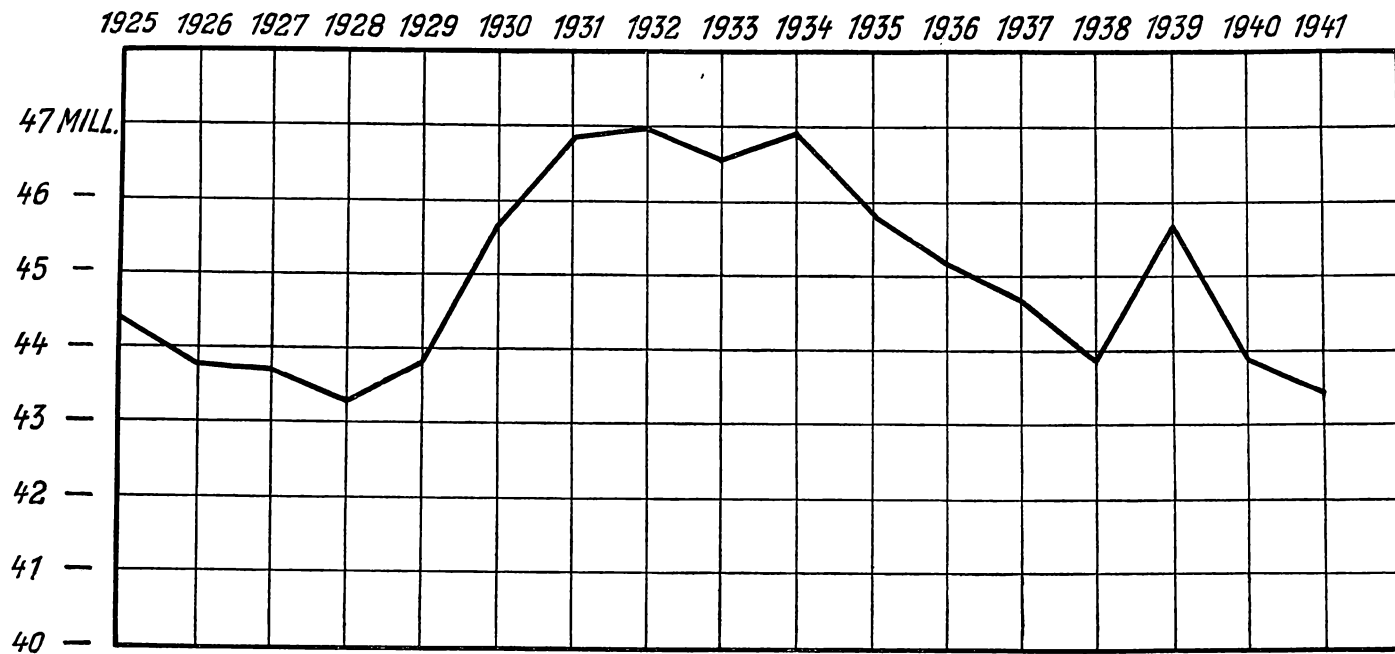

Filialet i Hørsholm

temyndighedernes Side med Indskud i Pengeinstitutterne. Disse Planer om øget Kontrol blev imidlertid opgivne, og man var kommen tilbage til nogenlunde rolige Forhold, da en ny Panik opstod ved Landets Besættelse den 9. April 1940. Store Uddrag fandt Sted, og i nogle Uger saa Sparekassen sig nødsaget til at begrænse Uddragene meget stærkt. Den senere Tids Pengerigelighed har dog forlængst udlignet de store Udtræk.

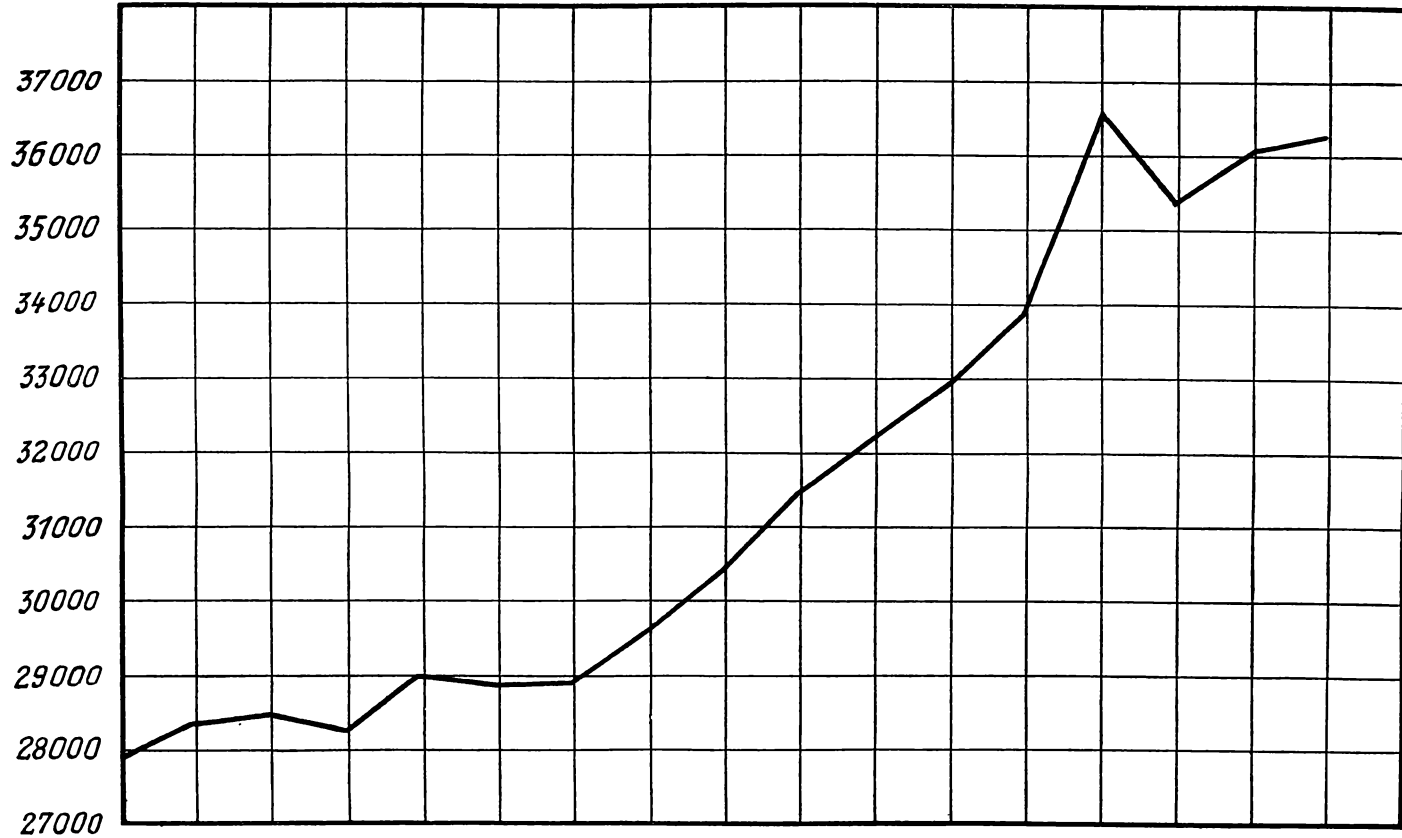
En ny Spareafdeling, »Hver Mand Ejer af Hus og Jord«, med Henblik paa Erhvervelse af eget Hus eller Landbrugsejendom indenfor Sparekassens Virkeomraade aabnedes den 1. August 1939. Efter en mindst 5-aarig kontraktlig Opsparingsperiode paa gunstige Rentevilkkaar, i hvilken Periode Spareren forpligter sig til ved regelmæssige Indskud at opspare 25 % af den beregnede Anskaffelsessum af en Ejendom, prioriterer Sparekassen den erhvervede Ejendom med indtil 75 % af Købesummen. Denne Afdeling har dog, formentlig paa

INDLAANSKAPITALEN 1925—1941

ANTAL INDLAANSKONTI 1925—1941

1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941

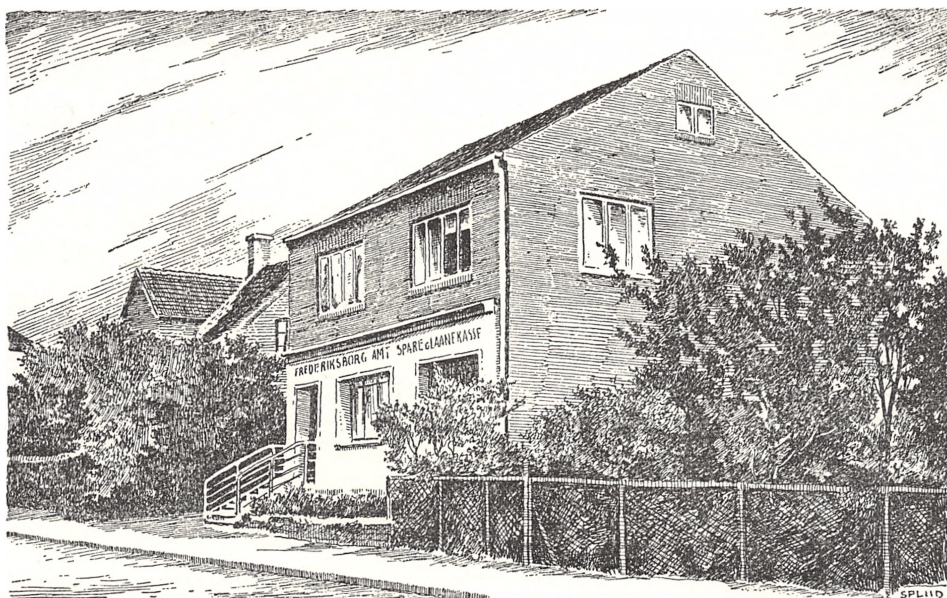
Grund af Krigens Udbrud og de dermed følgende vanskelige økonomiske Tider, kun haft ringe Tilgang.

Sparekassen samarbejder med »Egne Hjem«, Sammenslutningerne for Hillerød og Omegn og for Fredensborg og Omegn. »Egne Hjem«s Formaal er at lære unge Mænd og Kvinder Opsparing af Midler til Køb af egne Hjem, egen Virksomhed o. l., og Sparekassen yder disse Kontohavere $\frac{1}{2}$ % p. a. over højeste Indlaansrente. Desuden giver Foreningen Sparepræmier til Medlemmerne. 1941 indestod ca. Kr. 84.000 fordelt paa Hillerødforeningens 87 Konti og ca. Kr. 22.600 fordelt paa Fredensborgforeningens 51 Medlemmer.

Gennem de forskellige Skolesparekasser og ved Salg af Sparemærker fra Dansk Sparemærke Kasse kommer Sparekassen i Forbindelse med en stor Del af Amtets Skoler, hvis Lærere yder et stort og uegennyttigt Arbejde ved sammen med Sparekassen at virke for Sparetankens Udbredelse blandt Skolebørnene. Efter Samraad med Lærerne og med et af disse nedsat Udvalg uddeles der Sparepræmier til de flittigste Sparere blandt Børnene. Ogsaa paa disses Konti yder Sparekassen Overrente.

Til Stimulering af Sparelysten uddeler Sparekassen forskelligt Propagandamateriel saasom Blyanter, Skemaer, Brochurer, Knive o. l. Eksempelvis kan anføres, at Sparekassen i November 1937 i Forbindelse med Amtets øvrige Sparekasser til samtlige Husstande i Frederiksborg Amt udsendte et Bevis i Form af en Papirsparegris. Naar dette Bevis afleveredes i Sparekassen sammen med Kr. 3, udleveredes en Sparekassebog lydende paa Kr. 5. Sparekassebogen bar dog Paa-tegning om, at Beløbet ikke kunde hæves de første 5 Aar. Resultatet for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasses Vedkommende var, at der blev aabnet 1537 Konti med et samlet Indskudsbeløb paa ca. Kr. 52.000. Saldoen paa disse Konti andrager nu ca. Kr. 142.000, altsaa en Stigning paa Kr. 90.000.

Filiolen i Farum

MIDLERNES ANBRINGELSE (AKTIVER)

Ved Anbringelsen af Sparekassens Midler — Indskudene, for Tiden ca. 46 Millioner Kr. og egne Midler for Tiden ca. 7 Millioner Kr., ialt ca. 53 Millioner Kr. — har det stedse været et fast Princip, at bortset fra, at en passende Del af Likviditetshensyn skal anbringes i Kontantbeholdning, Banktilgodehavender og let realisable Fonds (børsnoterede Obligationer), bør alle Anbringelser finde Sted i det Opland, hvorfra de indskudte Midler stammer, d. v. s. hele Frederiksborg Amt.

Enkelte Smaalaan i Form af Kautions- eller Haandpantelaan er af og til ydet til Kunder udenfor Amtet, ligesom en enkelt Kommune i Amtets Nærhed har modtaget Laan af Sparekassen; men med disse ganske faa Undtagelser er alle Udlaanene placeret i Amtet, og f. Eks. er der af Prioritetslaan ikke nogensinde ydet et eneste udenfor Amtet.

Med Hensyn til Forholdene mellem de enkelte Arter af Anbrin-

gelses har det stedse været en Forudsætning, at der til en Sparekasse af den givne Størrelse maatte stilles ret store Krav til Likviditeten, en Forudsætning, som Erfaringer fra de sidste urolige Aar i høj Grad har bekræftet.

At Likviditetsreserverne efter Sparekassens Størrelse og særlige Forhold, derunder dens Beliggenhed, har maattet være større end for de fleste andre Provinssparekassers Vedkommende, har Ledelsen anset for utvivlsomt, medens man paa den anden Side har været klar over, at de københavnske Sparekasser, der fortrinsvis anbringer deres Midler i Fonds fremfor i Udlaan, naar op paa Likviditetsprocenter, der langtfra er nødvendige eller ønskelige for en Sparekasse som Frederiksborg Amts Sparekasse.

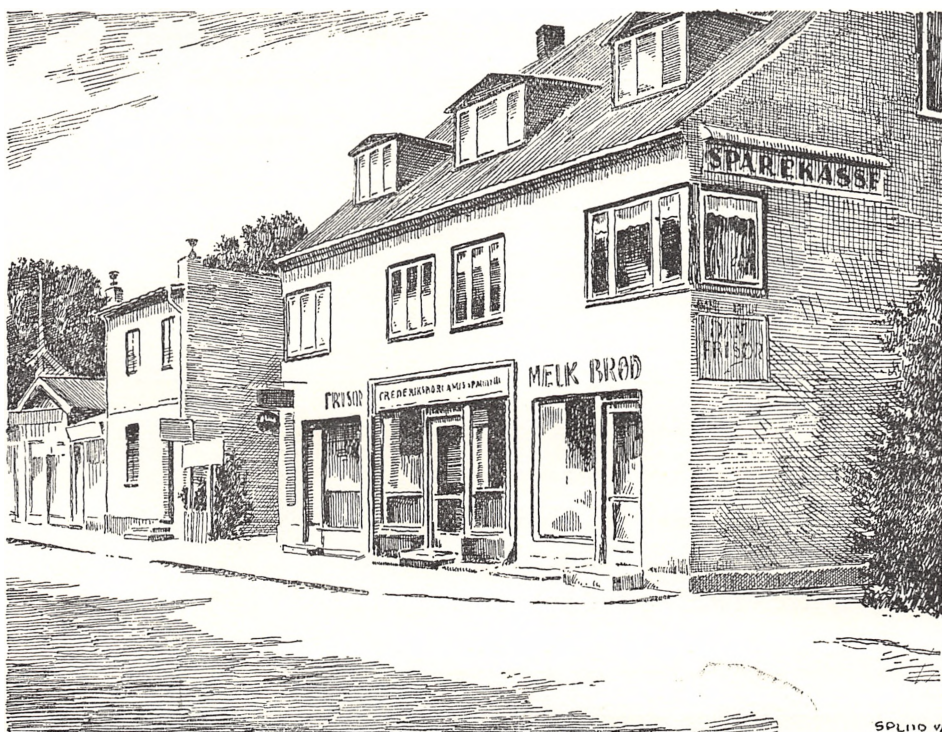
Af de samlede Anbringelser (Balancen) udgjorde Fondsbeholdningen i 1928

for Hovedstadens Sparekasser	31,2 %
» Provinsbyernes »	12,7 %
» samtlige Landets »	17,3 %
» Frederiksborg Amts Sparekasse	14,3 %

I 1940 stillede Forholdene sig saaledes:

Hovedstadens Sparekasser	40,8 %
Provinsbyernes »	11,0 %
samtliges Landets »	19,8 %
Frederiksborg Amts Sparekasse	18,5 %

Ud fra de anførte Betragtninger har Ledelsen ønsket at øge sine Likviditetsreserver ved at søge Procenten af Anbringelser i Obligationer forhøjet saavidt muligt til mindst Gennemsnittet for samtlige de danske Sparekasser, ca. 20 %. Dette Maal var, som det ses af ovenstaaende Opstilling, ikke fuldt naaet i 1940 og heller ikke ved Aflæggelsen af sidste Regnskab pr. 31. Marts 1941 (Procenten var da paa Grund af Salg til Styrkelse af Kassebeholdningen gaet ned

Filiaten i Hornbæk

til 17,3); men i Tiden efter sidste Regnskabsafklæggelse er Maalet naet, idet Obligationsbeholdningen nu, mens disse Linier skrives, er bragt op paa godt 20 % af samtlige Frederiksborg Amts Sparekasses Anbringelser.

Forvisningen om det for Frederiksborg Amts Sparekasse gavnlige i ved sine Anbringelser af Midlerne at ligge i Midten — saa nær op til Gennemsnitsprocenten for samtlige danske Sparekasser som muligt — har i det hele været Rettesnor for Anbringelserne i den Femtenaarsperiode, der her beskrives. De urolige Tider har bekræftet, at langfristede Udlaan ikke bør finde Sted i større Omfang, end Gennemsnitsprocenten for den Art Laan tilsiger.

Udlaanene mod *Prioritet i faste Ejendomme* har gennem hele Perioden udgjort ca. 50 % af samtlige Anbringelser, hvilket nogen-

lunde svarer til Gennemsnitsprocenten for samtlige danske Sparekasser. I de to første Aar af Perioden var Procenterne

31/3 1927 ..... 52,65 %

31/3 1928 ..... 51,66 %

Gennemsnitsprocenten for samtlige danske Sparekasser sidstnævnte Dato (Oplysning pr. 31/3 1927 foreligger ikke) ..... 47,0 %

Ved Periodens Slutning stillede Forholdene sig saaledes:

31/3 1940 ..... 50,91 %

31/3 1941 ..... 49,60 %

Gennemsnitsprocent for samtlige danske Sparekasser den 31/3 1940 (Oplysning for senere Datoer foreligger ikke) ..... 53,1 %

En Del ikke stipulerede Indfrielse har fundet Sted i den sidste Tid væsentligst paa Grund af Omprioritering til Kreditforeningslaan, der ved Kursopgang er bleven gunstigere for Debitorerne, end de har været i mange Aar, og som formentlig i Almindelighed ydes med større Beløb, end Sparekasserne gennemsnitlig kan tilbyde.

Ikke faa ekstraordinære Indfrielse skyldes Debtors Ønske om at eje sin Ejendom ubehæftet.

Prioritetslaanene ydes her kun som 1. Prioritetslaan indenfor primær Laanegrænse — i Almindelighed som Annuitetslaan, dog at smaa Tillægslaan i den senere Tid er bevilgede med faste Afdrag.

Da det ikke kan anses forsvarligt at anbringe væsentlig mere end Halvdelen af Sparekassens Midler i langfristede Prioritetslaan — især ikke i urolige Tider, hvor der stilles store Krav til Likviditeten — er der ikke Udsigt til, at Sparekassen i særlig stort Omfang vil kunne yde disse under normale Forhold meget eftertragtede Laan, før der maatte indtræffe en anselig Stigning i Indskudene.

Smaa Tillægslaan er dog bleven ydet i Perioden; men i det van-

skelige Tidsrum 1932 til 1937 og i Tiden fra Krigsudbrudet til Juni 1941 har Sparekassen helt maattet standse for Udlaan i fast Ejendom.

Udlaan til Kommuner og Foreninger udgjorde ved Periodens Begyndelse i Aaret 1927 23,7 % af samtlige Anbringelser. Gennemsnittet for samtlige danske Sparekasser den 31/3 1928 var 13,3 %. Til Trøst for de ikke faa, der har ment, at Sparekassen favoriserede Kommuner og Foreninger paa andre Laansøgeres, f. Ex. Prioritetslaansøgeres, Bekostning, kan anføres, at Kommune- og Foreningslaanene ved sidst aflagte Regnskab pr. 31/3 1941 kun udgjorde 18,47 % af Sparekassens samtlige Anbringelser (Gennemsnittet for samtlige danske Sparekasser den 31/3 1940 var 14,6 %).

Kommune- og Foreningslaanene har været til stor Gavn for Sparekassens Økonomi, idet de forholdsvis hurtigt indgaaende Afdrag har gjort nye Udlaan mulige og har styrket Sparekassens Likviditet i vanskelige Tider.

Naar man dog har nedbragt denne Udlaansform fra 23,7 % til 18,47 % af Sparekassens samtlige Udlaansmidler og derved bragt den længere ned i Nærheden af Gennemsnitsprocenten (14,6 %), skyldes det Ønsket om at nærme sig den førømtalte Midte og undgaa Ensidighed.

Forøvrigt har den Anskuelse udelt været raadende i Sparekassens Ledelse, at naar man paa Grund af Udlaansmidlernes Knaphed ikke kunde tilfredsstille alle de mange enkelte Laansøgeres Begær om Laan, burde man tilstræbe at gavne de mange under eet ved Udlaan til gode Kommuneforanstaltninger og til Andelsselskabers (f. Ex. Kartoffelmelsfabrikens og Merglingsselskabets) Oprettelse og Trivsel.

Om de øvrige Anbringelsesformer henvises til nedenstaaende Oversigt over *procentvis Fordeling* af Sparekassens Aktiver og Passiver i de to første og to sidste Regnskabsaar af Femtenaarsperioden sammenlignet med nærmest eksisterende Opgørelse over samtlige danske Sparekassers Gennemsnitsprocenter. Det bemærkes, at den stærke Forøgelse

PROCENTVIS

	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1927.	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1928.	Danske Spare- kassers samlet opgjorte Gen- nemsnittspro- cent 31/3 1928.
<i>Aktiver:</i>			
Kasse- og Bankbeholdning	0,34 %	1,47 %	5,3 %
Obligationer og Aktier	14,65	14,27	17,3
Udlaan:			
1. Prioritet i fast Ejendom	52,65	51,66	47,0
2. mod Haandpant	1,06	1,26	2,9
3. mod Selvskyldnerkaution	5,26	4,96	10,8
4. til Kommuner og Foreninger....	23,70	23,70	13,3
5. Kassekredit	0,51	0,83	1,1
Faste Ejendomme	0,39	0,39	0,8
Forskellige Tilgodehavender	1,44	1,46	1,5
	100,00 %	100,00 %	100,0 %

	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1941.	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1940.	Danske Spare- kassers samlet opgjorte Gen- nemsnittspro- cent 31/3 1940.
<i>Aktiver:</i>			
Kasse- og Bankbeholdning	6,69 %	2,02 %	3,2 %
Obligationer og Aktier	17,26	18,45	19,9
Udlaan:			
1. Prioritet i fast Ejendom	49,60	50,91	53,1
2. mod Haandpant	0,61	0,81	1,6
3. mod Selvskyldnerkaution	2,99	3,52	4,3
4. til Kommuner og Foreninger....	18,47	20,02	14,6
5. Kassekredit	1,26	1,14	0,8
Faste Ejendomme	1,70	1,62	1,2
Forskellige Tilgodehavender	1,42	1,51	1,3
	100,00 %	100,00 %	100,0 %

STATUS-OPGØRELSE

	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1927.	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1928.	Danske Spare- kassers samlet opgjorte Gen- snedsprocent 31/3 1928.
<i>Passiver:</i>			
Sparernes Tilgodehavende	90,90 %	90,16 %	91,3 %
Til Sparerne skyldige, ikke forfaldne Renter	2,09	2,08	1,0
Forskellige Fordringshavere	0,11	0,20	1,0
Pensionsfond for Sparekassens Funktionærer	0,18	0,10	0,2
Kursreguleringsfonden	0,11	0,29	0,5
Reservefond o. l. Fonds	6,61	7,17	6,0
	100,00 %	100,00 %	100,0 %

	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1941.	Frederiksborg Amts Spare- kasses procent- vise Fordeling 31/3 1940.	Danske Spare- kassers samlet opgjorte Gen- snedsprocent 31/3 1940.
<i>Passiver:</i>			
Sparernes Tilgodehavende	84,82 %	85,70 %	86,9 %
Til Sparerne skyldige, ikke forfaldne Renter	1,68	1,62	0,8
Forskellige Fordringshavere	0,08	0,08	1,0
Fonds til almenyttige og velgørende Formaal	0,30	0,31	0,1
Kursreguleringsfonden	0,83	0,35	0,8
Reservefond o. l. Fonds	12,29	11,94	10,4
	100,00 %	100,00 %	100,0 %

af *Kasse- og Bankbeholdninger* først og fremmest skyldes Ønsket om at være saa godt rustet som muligt overfor de Krav, der uforudset maatte opstaa i en Tid fuld af Uro. *Haandpantelaan, Kautionslaan* og *Kassekrediter*, hvilke tre Laanformer kun udgør en mindre Del af Anbringelserne, har gennem hele Perioden været ydet væsentlig uden Indskrænkninger, og den lille Nedgang, der har fundet Sted i Perioden, skyldes Mindskelse i det fremkomne Laanebegær. Om de paa Oversigternes Passivside anførte Procenter er der berettet under vedkommende øvrige Afsnit.

Om de *Summer*, der Aar for Aar ialt har været anbragte under de forskellige Udlaansformer, henvises til Afsnittet om Regnskaber og Statistik.

RENTEN

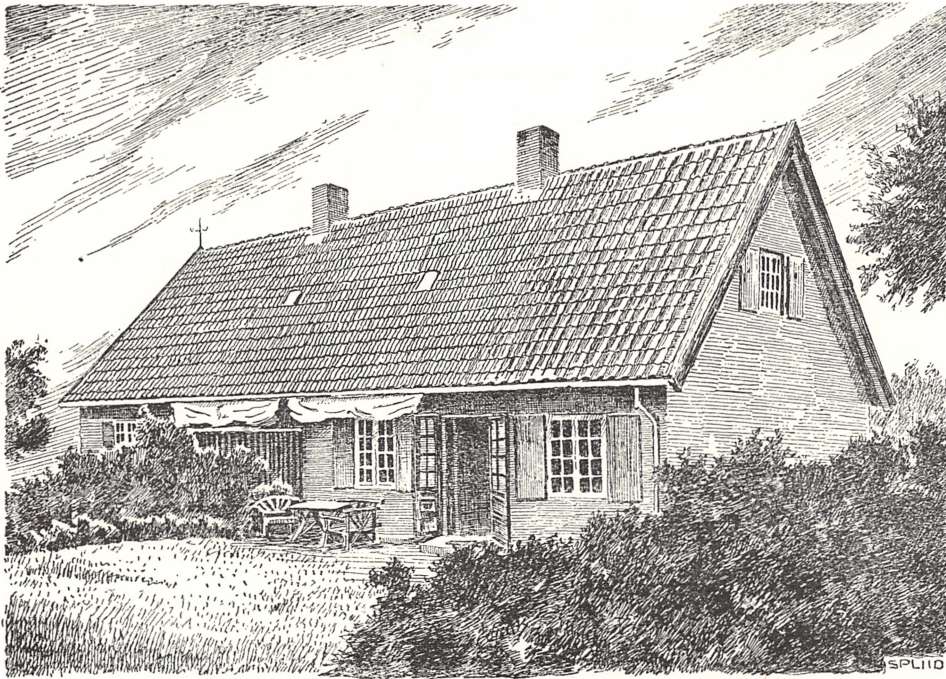
Sparekassens Indlaans- og Udlaansrente har været stærkt svingende de sidste 15 Aar.

Efter en mellem de nordsjællandske Sparekasser og Banker den 14. Marts 1930 truffen Aftale nedsattes *Indlaansrenten* i samtlige Pengeinstituter i Amtet — altsaa ogsaa i Frederiksborg Amts Sparekasse — fra 5, 4½ og 4 % p. a. til 4½, 4 og 3½ % p. a. henholdsvis for Indskud paa 3 Maaneders Opsigelse, Indskud paa Anfordring og Indskud paa Checkvilkaar.

I Februar 1932 indførte Sparekassen i Lighed med de øvrige nordsjællandske Pengeinstituter en Indlaansafdeling paa 5 % Rente p. a. for Indskud paa 4 Maaneders Opsigelse. Denne Afdeling ophævedes dog allerede ved Udgangen af 1932.

Som et første Led af Iværksættelse af Foranstaltninger til en almindelig Konvertering vedtog Rigsdagen Lov Nr. 143 af 1. Maj 1933, der bl. a. (§ 8) bestemte, at Banker og Sparekasser for Indskud paa Anfordring eller med kortere Opsigelsesvarsel end 3 Maa-

Sparekassens Sommerhus „Kildekroghus“

neder højst maatte svare en Rente af 3 % p. a. og for Indskud med længere Opsigelsesvarsel højst 3½ % p. a. Denne Indlaansrente var altsaa gældende, indtil Lovens Tvangsrentebestemmelser ophævedes pr. 15. Juli 1935, da Planerne om Konvertering opgaves.

Indlaansrenten var derefter i ca. 5 Aar til 1. April 1940 for Indskud paa 3 Maaneder og paa Anfordring henholdsvis 4 % og 3½ % i Henhold til en mellem Repræsentanter for alle Landets Banker og Sparekasser den 26. Juni 1935 truffen Renteoverenskomst.

Overenskomsten om fælles Indlaansrente for alle Landets Pengeinstituter har to Gange været fornyet med ændrede Satser, idet man den 6. Marts 1940 vedtog at forhøje Maximum for Renten af Indlaan paa højst 3 Maaneders Opsigelse til 4½ % p. a., medens Indlaansrenten for Anfordringsindlaan uforandret sattes til 3½ % p. a. Disse Bestemmelser sattes for Frederiksborg Amts Sparekasses Ved-

kommende i Kraft pr. 1. April 1940. Den 9. Juni 1941 vedtog Sparekassernes Fællesrepræsentation og Bankforeningerne, at Maximum for Indlaansrenten i alle Landets Pengeinstituter skulde være 4 % for Indlaan paa højst 3 Maaneder og 3 % for Indlaan paa Anfordring, hvilke Bestemmelser for Frederiksborg Amts Sparekasses Vedkommende har haft Gyldighed siden 1. Oktober 1941, idet Checkrenten her samtidig sattes til $2\frac{1}{2}$ % p. a.

Udlaansrenten er i det store og hele steget og dalet med Indlaansrenten, saaledes at den — forskelligt for de forskellige Udlaansformer — har ligget fra ca. $\frac{1}{4}$ % til ca. $\frac{1}{2}$ % over højeste Indlaansrente.

Udlaansrenten for Prioritetslaan har i Perioden været:

indtil 1933	$4\frac{3}{4}$ % p. a.
Fra 1933 til 1935	$3\frac{3}{4}$ —
» 1935 » 1939	$4\frac{1}{4}$ —
» 1939 » 11/12 1941	$4\frac{3}{4}$ —
» 11/12 1941	$4\frac{1}{4}$ —

For de øvrige Udlaansformer har den ligget noget højere — i Almindelighed $\frac{1}{4}$ % højere —, ligesom ganske enkelte Prioritetslaan har været ydede til højere Rentesaetser end de anførte.

Alle Udlaanene er næsten undtagelsesfrit ydede med Ret for Sparekassen til i Laanets Løbetid at forhøje eller nedsætte Renten, hvorved det har været nogenlunde let at holde en passende Margin mellem Indlaans- og Udlaansrenten.

Denne *Rentemargin* beregnes nedenfor som Forskellen mellem paa den ene Side den Procent, som Sparekassens samtlige Udgifter til Indlaansrenter i de forskellige Indlaansafdelinger udgør af det samlede Indlaan (Gennemsnitsindlaansrenten), og paa den anden Side den Procent, som samtlige Indtægter af Udlaansrenter i de forskellige Udlaansafdelinger udgør af det samlede Udlaan (Gennemsnitsudlaansrenten):

	Gennemsnitlig Indlaansrente %	Gennemsnitlig Udlaansrente %	Rentemargin %	Rentemargin for alle Landets Sparekasser %
1927	4,67	5,05	0,38	ikke oplyst
1928	4,67	5,02	0,35	» »
1929	4,66	5,06	0,40	0,85
1930	4,59	4,97	0,38	0,82
1931	4,28	4,84	0,56	0,79
1932	4,36	4,84	0,48	0,75
1933	4,33	4,97	0,64	0,79
1934	3,49	4,01	0,52	0,73
1935	3,31	3,84	0,53	0,62
1936	3,65	4,18	0,53	0,62
1937	3,83	4,38	0,55	0,67
1938	3,80	4,43	0,63	0,68
1939	3,72	4,40	0,68	0,68
1940	3,88	4,56	0,68	0,64
1941	4,02	4,99	0,97	ikke oplyst
Gennemsnit for de 15 Aar	4,08	4,63	0,55	

Af Opstillingen ses det, at Sparekassen trods de forholdsvis store Driftsomkostninger, som Opretholdelsen af 14 Filialer nødvendigvis maa medføre, med Undtagelse af et enkelt Aar har kunnet holde Rentemarginen under Gennemsnittet af samtlige danske Sparekassers Rentemargin.

SPAREKASSENS VELGØRENHEDSFOND

Ligesom Landets øvrige Sparekasser er Frederiksborg Amts Sparekasse i sin Tid oprettet af samfundsinteresserede Mænd med det Formaal at komme de vanskeligst stillede Befolkningsklasser til Hjælp, og Sparekassen var i sine første Aar i Henseende til Formaal og Virke-

maade mest at betragte som en velgørende Institution. Skønt Sparekassen forlængst er gaaet over til at være en Institution, der drives efter forretningsmæssige Principer, har den aldrig tabt sit filantropiske Formaal af Syne. Dette gælder overfor Kunder og tillige overfor de større eller mindre Kredse, der paakalder Velgøreheden.

I Løbet af de sidste 15 Aar er der af Frederiksborg Amts Sparekasse til velgørende Formaal anvendt ca. 277.830,— Kr., hvortil kommer de i Anledning af Jubilæet anvendte ca. 200.000 Kr.

Som Legater til værdige trængende Enker og ugifte Kvinder udbetales nu aarlig ca. 10.000 Kr.

En Mængde her i Landet og særlig her i Amtet eksisterende filantropiske Foreninger modtager aarlige Tilskud fra Sparekassen, der ogsaa i mangfoldige Tilfælde har ydet Tilskud til specielle Formaal.

Herom anføres eksempelvis:

I den meget kolde Februar Maaned 1929 uddeltes 10.000 Kr. i Brændselhjælp til vanskeligt stillede i Amtet.

Fra 1930 har der aarligt været ydet et Legat paa 1000 Kr. til en Student fra Frederiksborg Statsskole.

1930: Tilskud 1000 Kr. til Restaurering af Tiendeladen i Strø.

1932: 2000 Kr. til dansk Skole i Slesvig.

1935: 2000 Kr. til Foreningen til Kræftens Bekæmpelse.

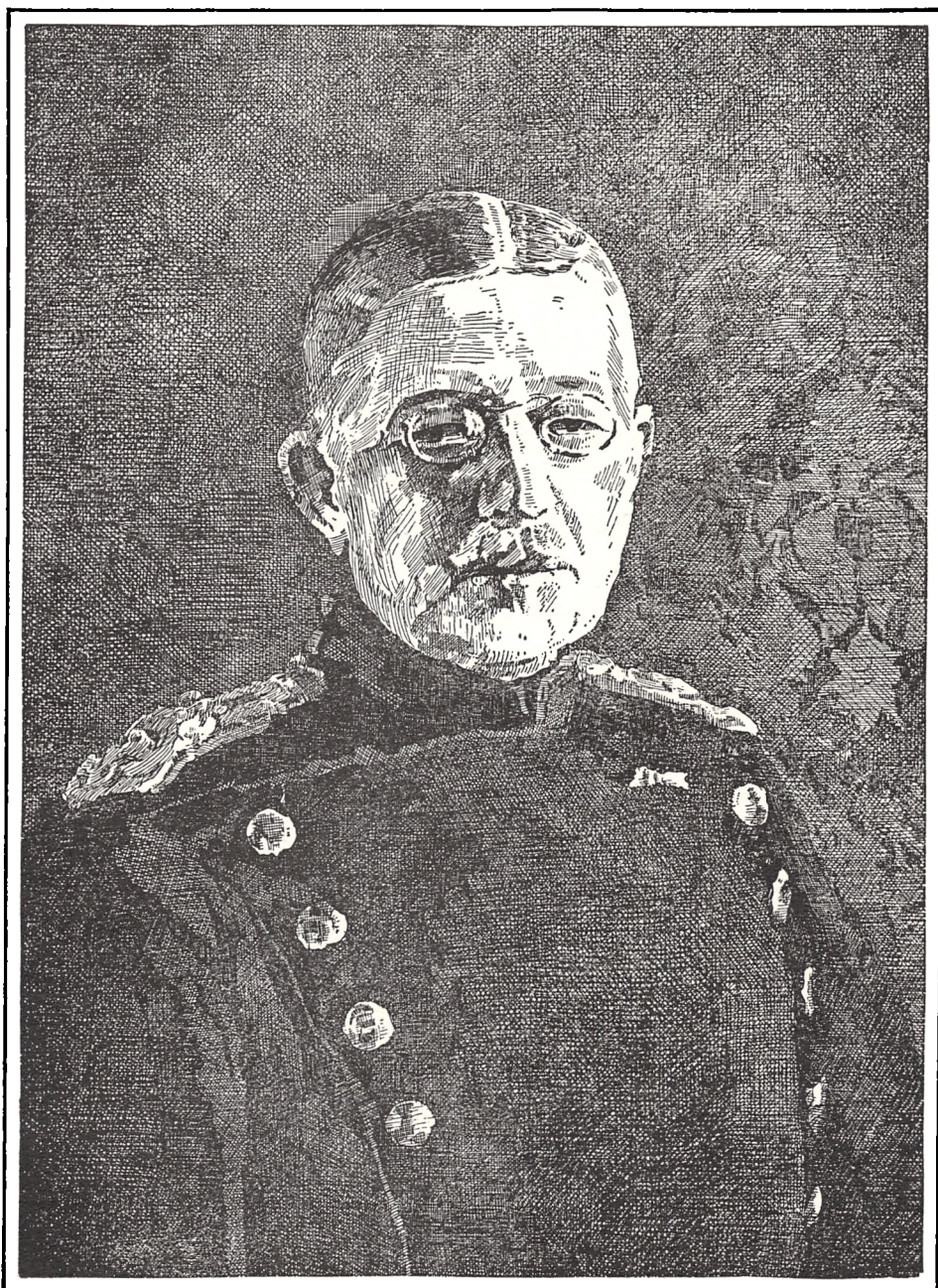
1935: 16.000 Kr. i Anledning af Kong Christian den X's Regeringsjubilæum til Ungdomsskoler m. m. i Amtet.

1937: 3500 Kr. til Nr. Herløv Kirkes Istandsættelse.

1938: 4000 Kr. til sandflugtslidte.

Større Tilskud er endvidere ydet til Nordsjællands Musæumsforening, Nationalmusæet med Hensyn til Æbelholt Kloster, til finske og norske krigsramte o. s. v.

Efter gældende Regler har Sparekassen hidtil kun haft Ret til at anvende indtil 10 % af sit Overskud til velgørende og almennyttige Formaal; men efter det for 1940/41 aflagte Regnskab, hvorefter Spa-

JOHANNES OTTESEN *pix.*

Stiftamtmand R. Howard Grøn

HAKON SPLIID *del.*

rekassens Egenkapital udgør over 15 % af dens samlede Forpligtelser, gælder der ikke nogen ved Lov eller Vedtægt fastsat Grænse for, hvor stor en Del af Overskudet der maa anvendes til almennyttige og velgørende Formaal.

LANDBRUGSKRISEN

Medens Landbrugets Forrentningsprocent af den bogførte Værdi i Aarene 1925/26, 1926/27 og 1927/28 kun udgjorde henholdsvis 1,6 1,3 og 1,8 %, opviste Aarene 1928/29 og 1929/30 Forrentningsprocenter paa henholdsvis 6,2 og 5,6 %.

Grunden til denne Bedring i 1928—1930 var en billigere Produktion og gode Høstaar samtidig med en stærk Stigning i Priserne paa det engelske Marked, navnlig for Flæskets Vedkommende.

I Aarene 1931 og 1932 indtraf imidlertid et meget stærkt Prisfald paa alle danske Landbrugsprodukter baade paa det engelske og det tyske Marked, et Prisfald saa stærkt, at Forrentningsprocenten af den bogførte Værdi i 1932 endog var negativ, nemlig $\div$ 0,5 %, og dansk Landbrug kom herved ud i maaske den sværeste Krise, det nogensinde har gennemlevet. Dette medførte selvsagt en stærk Nedgang i Landbrugernes Netto-Indtægt, og denne er for det daarligste Aar 1931/32 beregnet til kun at have udgjort ca. 200 Millioner Kroner, eller kun Trediedelen af Indtægten i det jævnt gode Landbrugsaar 1928/29, for hvilket Aar den er beregnet til ca. 600 Millioner Kroner.

Denne Situation, som Landmændene selvfølgelig snart mærkede føleligt, skabte mærkelig nok ikke straks Vanskeligheder for Sparekassen, i hvert Fald ikke for *Indlaanskapitalens* Vedkommende. Denne udgjorde d. 31/3 1928 Kr. 43.347.753,99 og steg jævnt i de følgende Aar og udgjorde d. 31/3 1932 Kr. 47.088.817,57. Dog skyldtes denne Opgang noget en Del fremmed Kapital, som fra Institutioner og private Kunder udenfor Amtets Grænser tilflød Sparekas-

JOHANNES GLOS *pinx.*

Stiftamtmand W. Oxholm

HAKON SPLIID *del.*

sen i de Aar. Først efter 1932 mærkedes Virkningerne. Indlaanskapitalen kunde (trods den halvaarlige Rentetilskrivning) ikke holdes oppe og var d. 31/3 1937 gaaet ned til Kr. 44.715.455,47 og d. 31/3 1938 til Kr. 43.915.930,27.

Udlaansvirksomheden, som jo er stærkt afhængig af Indlaanene, var steget betydeligt i de gode Aar og maatte da først blive berørt af Krisens Virkninger. Efterspørgslen efter nye Laan blev saa stor, at Sparekassen i 1932 helt maatte afstaa fra at yde nye Prioritetslaan og langfristede Kommunelaan. Denne Gren af Udlaansvirksomheden er først i de sidste Maaneder af Aaret 1941 kommen i normal Gang igen.

Kautions- og Haandpantlaan har der aldrig været helt lukket for; det drejer sig her om mindre, kortfristede Laan, som Regel ikke over 5 Aar, og Sparekassen har altid, saavidt muligt, opretholdt Ydelsen af disse Laan.

At Restancernes Antal steg noget, var en naturlig Følge af Krisen; men da Sparekassens Udlaan i Landejendomme alle er 1ste Prioritetslaan og de fleste med faste halvaarlige Ydelser, der ikke steg, gik Betalingen af disse nogenlunde godt ind. Sparekassen kom ikke ud for at maatte overtage Landejendomme udover et Par Smaaejendomme og Grundstykker, og Afhændelse af disse har hurtigt fundet Sted.

Den indtraadte Krisetilstand, der altsaa skyldtes Prisfald paa vore Landbrugsprodukter paa de udenlandske Markeder, medførte som bekendt op igennem Trediverne en omfattende Lovgivning til Støtte for det nødstedte Landbrugserhverv. Allerede i April 1931 gennemførtes Lovforanstaltninger, der tog Sigte paa at lette Akkorder ved paa visse — iøvrigt ret strenge — Betingelser at give Tilskud ved Opnaelse af Akkord, og denne Lovgivning udbyggedes yderligere ved senere Tillægslove. Endvidere gennemførtes under 16. November 1931 en Lov, der gav Føgden Ret til paa Skyldne-

rens Begæring at udsætte en Tvangsakkord over en Landbrugsejendom i indtil 3 Maaneder, naar det godtgjordes, at Akkord søgtes opnaaet, og at Skyldnerens økonomiske Forhold stod overfor en Bedring.

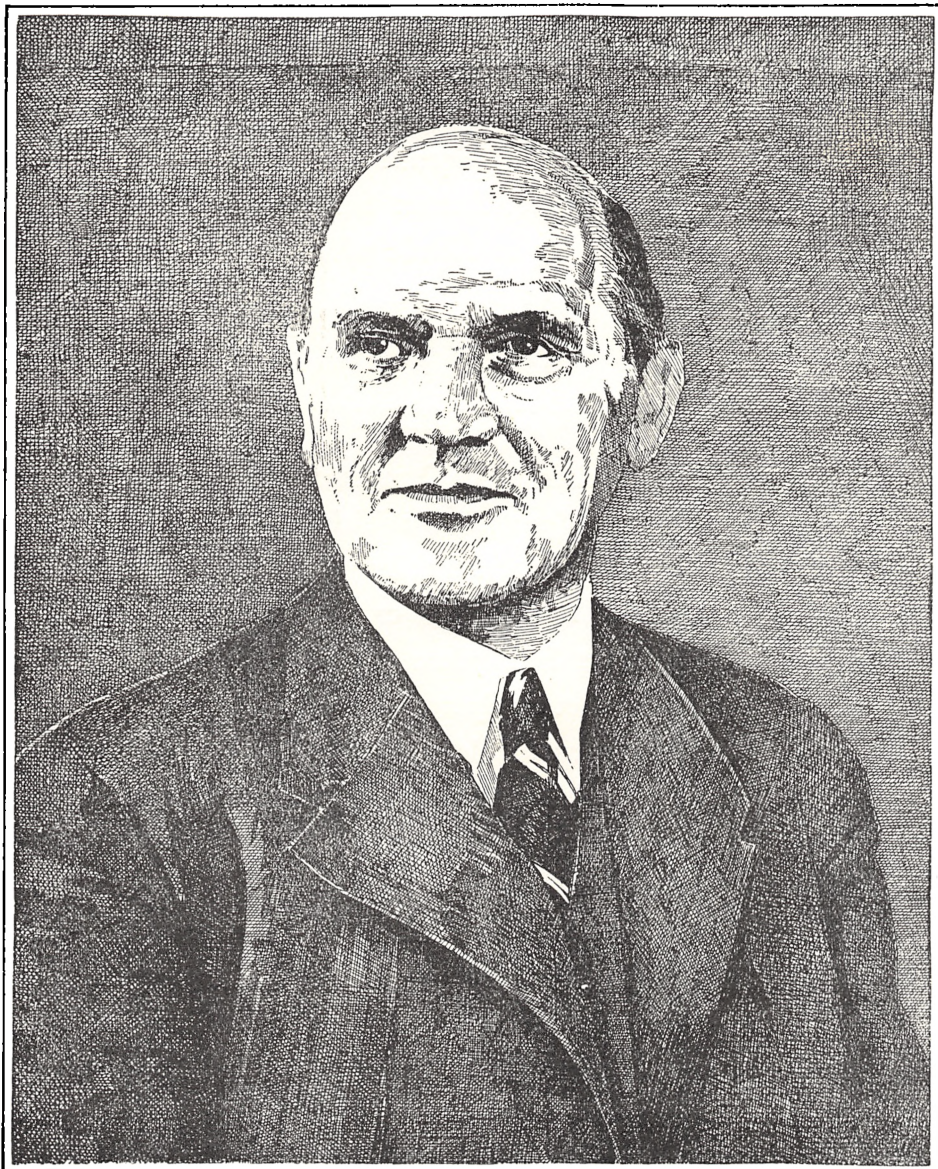
Vigtigere for Sparekasserne end denne Lovgivning, var den i 1932 under 16. Juni paabegyndte Henstandslovgivning, der er fortsat indtil 11. Juni Termin 1941, og som navnlig udformedes ved Lov af 11. Marts 1933 om Betalingshenstand for Ejere af Landbrugs- og Skovejendomme, Fiskere m. fl. Denne Lov er vel nok den, som man indenfor Sparekassen mest maatte befatte sig med i den daglige Administration. Her skal kort nævnes, at Loven navnlig indeholdt Bestemmelse om, at Pantegæld i Landbrugsejendomme i Almindelighed ikke kunde fordres indfriet, uanset tidligere Opsigelse, samt at Prioritetshavere kunde give deres Debitorer Henstand med forfaldne Ydelser fra og med 11. Juni Termin 1931.

Medens den førstnævnte Bestemmelse i Loven om Henstand med Indfrielse af Restgæld navnlig berørte efterstaaende Panthavere og ikke Sparekassens »faste« 1ste Prioritetslaan, gav Bestemmelsen om Henstand med forfaldne, ikke betalte Ydelser Anledning til, at en Del Anmodninger fra Sparekassens Pantedebitorer om Henstand, eller saakaldt »Udløftning« af Ydelser fremkom. De forelagdes og behandlede med Direktionens Indstilling for det ifølge Loven nedsatte Amtsudvalg, hvis Afgørelser i næsten alle Tilfælde faldt sammen med Indstillingen. Som Regel lød Udvalgets Kendelse paa, at to eller tre Ydelser udløftedes, og deres samlede Sum vilde være at afdrage i Løbet af 5 Aar og at forrente med samme Rente som bestemt i Hovedpantebrevet. Tinglysning var ikke nødvendig; dog forfaldt det udløftede Beløb til Indfrielse ved Ejendommens Salg. Antallet af disse »Udløftninger« var i Forhold til Sparekassens Ullaansmængde meget ringe og administreredes med Hensyn til Tilbagebetalingen mere end lempeligt. Loven af 1933 blev forlænget

Aar efter Aar og ændret ved Lov af 16/5 1934, 24/4 1935, og den er som nævnt først bortfalden i 1941.

Af andre Kriseforanstaltninger udgjorde saadanne, der vedrørte Valutaspørgsmaalet og Rentespørgsmaalet, saa at sige et Omraade for sig selv. Herunder kan nævnes Lov af 29. September 1931, der fritog Nationalbanken for dens Guldindløsningspligt, efter at denne havde været i Kraft siden 1926. Følgen af denne Foranstaltning var et Fald i Kronevalutaens Guldværdi paa ca. 20 % i Overensstemmelse med et tilsvarende Fald i det engelske Punds Værdi, hvis Tilknytning til Guldet var løst paa Dage forinden, nemlig d. 20. September 1931. Derefter fulgte paa den danske Lovgivnings Omraade Oprettelsen af Valutacentralen under 30. Januar 1932, og senere gled Lovgivningen over paa Rentepolitikens Omraade, hvorom der udførligt er redegjort i et andet Afsnit af nærværende Festskrift. Det kan for Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasses Vedkommende tilføjes, at Maximalrenteloven af 1. Maj 1933, der først ophævedes fra 15. Juli 1935 at regne, var noget besværlig at administrere, og at hele det ved Rentenedsættelsen paa Indlaan indtjente Overskud kom Laantagerne til Gode.

Da Konverteringsforsøgene var ophørt i 1935, gled Kriselovgivningen over paa Akkord- og Saneringslovene, først og fremmest Lov af 9/4 1936 om Sanering af Landbrugets Gæld og Rentetilskud (ændret ved Lov af 31/3 1937). Disse Love hjalp mangen en Landmand til at afløse og afkorte sin »yderste« Gæld, saasom secundære Prioritetslaan, Kautionslaan, Varegæld o. lign., med Statslaan, for hvilke Staten udstedte 4½ % Kasseobligationer (Saneringsobligationer). Disse Foranstaltninger berørte kun Sparekassen i enkelte Tilfælde og angik næsten udelukkende Kautionslaan. Der blev da som Regel kun en lille Part af Laanet for Kautionsisterne at betale og i mange Tilfælde kun Kurstabet ved Saneringsobligationernes Omsætning.

efter foto

Sparekassedirektør C. F. Andersen

Hakon Sjølund del

Der blev saaledes fra Regeringens Side gjort meget for at afhjælpe Landbrugets Krise, og det tør ogsaa paastaas, at Forholdene bedredes væsentlig i Slutningen af Trediverne. Nu er Krisen afløst af andre urolige Forhold, med stigende Priser, mindre Produktion og Mangel paa mange Stoffer. Landet berøres paany af store Begivenheder ude i Verden, og et Billede af Fremtiden for det danske Landbrug lader sig ikke oprulle nu.

SPAREKASSENS FORBINDELSER

Sparekassens Forbindelser med Omverdenen er mange.

Fundamentet for hele Sparekassens Virksomhed er den trofaste stadigt stigende Kreds af *Indskydere*, hvis Tal pr. 31. Marts 1941 var 36384 med et samlet Indlaan paa ca. 43,5 Millioner Kr. Frederiksborg Amts Sparekasses Indskydere udgør i Tal ca. 30,02 % af hele Amtets Befolkning. Det er Sparernes brogede Skare, der præger Livet i Sparekassen og dens Filialer. Mange ihærdige og ufortrødne Sparere — ikke mindst blandt de alleryngste — har næsten daglig deres Gang her og føler sig blandt Venner, naar de ekspederes af Sparekassens Funktionærer.

For Sparekassens *Laantagere* — ialt ca. 7500 — er der i Almindelighed 2 Glædesdage: den Dag, da Laanet stiftes, og den Dag, da det allersidste Afdrag indbetales. Mellem disse 2 Dage har Laantagerne deres Gang i Sparekassen et Par Gange aarlig, og det tør siges, at ogsaa Laantagerne, der forøvrigt ofte tillige er Indskydere, plejer at føle sig hjemme hos os, og at de trygt søger Raad og Bistand hos Sparekassen. Ikke sjældent ydes Henstand og Læmpelser i Vilkaarene. Mangfoldige Laanere har gennem Laanet hos Sparekassen, f. Eks. til Køb af Hus eller egen Bedrift, faaet Grundlag for en tryggere og lykkeligere Tilværelse.

Laanerne er Forvaltere af Samfundskapital, og deres ofte ved

etter FOTO

Sparekassedirektør Olaf Mortensen

HAKON SPLIID del.

haardt Afsavn præsterede Nedbringelse af Gælden, giver tilsvarende Kapital fri til nye Udlaan — altsaa til Fremgang og Hjælp for andre, og Laaneren, der nedbringer sin Gæld, gør derfor tilsvarende Samfundsnytte som Spareren, der kommer med sine Indskud.

Foruden de private Laanekunder har Sparekassen mange Kunder blandt *Kommunerne, Privatbanerne, Elektricitetsselskaberne* og *Andelsselskaberne*, og mange samfundsnyttige Foranstaltninger er af disse Institutioner, der næsten alle tillige er Indskydere, muliggjorte ved Laan hos Sparekassen.

Det har for Sparekassens Arbejde altid været af stor Betydning, at den har mødt Forstaaelse hos Handelsministeriet, Sparekasseinspektøren og hos Amtets *Embedsmænd* og deres Kontorer. Der er fra disse Autoriteter altid beredvilligt ydet Raad og Bistand, naar Sparekassen i Tide og Utide, officielt eller underhaanden har anmodet derom.

Til *de øvrige Pengeinstituter i Nordsjælland* — Banker saavelsom Sparekasser — staar Frederiksborg Amts Sparekasse i det bedste Forhold. Den 14. Marts 1930 holdtes for første Gang et Fællesmøde her i Sparekassen af disse Instituter, hvor fælles Aftaler blev truffne angaaende Indlaansrenten.

Samtidig vedtoges det, at i Tilfælde af, at nogen af de omtalte Institutioner derefter vilde forandre sine Rentesatser for Indlaan, skulde Meddelelse derom afgives til en af Forsamlingen udpeget, der da skulde indkalde til nyt Møde.

Denne Samvirken mellem de nordsjællandske Pengeinstituter har hele Tiden derefter været opretholdt og fæstnet gennem en Række Fællesmøder, der alle har fundet Sted i Frederiksborg Amts Sparekasse, ligesom de nordsjællandske Sparekasser jævnlig har holdt Møder — i Almindelighed een Gang aarlig — til Drøftelse og Varetagelse af fælles Anliggender.

Sparekassen har fast daglig Forretningsforbindelse med samtlige *københavnske Hovedbanker* samt med Aarhus Privatbank og med

Vexellererfirmaet R. Henriques jr. Endvidere har Sparekassen lejlighedsvis haft Forretningsforbindelse med Danmarks Nationalbank.

Samarbejdet med alle disse har altid været behageligt og til stor Nytte for Sparekassen.

Frederiksborg Amts Sparekasse har gennem den her beskrevne Periode haft mange Forbindelser — forretningsmæssige og kollegiale — med *Landets øvrige Sparekasser*, ikke mindst de københavnske, og mangfoldige er de Tjenester, der er ydet os, naar vi har søgt Raad og Bistand hos Kollegerne.

I sit Arbejde for *Børns og unge Menneskers Opsparing* har Sparekassen modtaget værdifuld Bistand fra »De Danske Skolesparekasser«, »Dansk Sparemærkekasse, samt fra de stedlige Afdelinger af Foreningen »Egne Hjem«. Sparekassens administrerende Direktør er Medlem af De Danske Skolesparekassers Bestyrelse.

Sparekassen er Medlem af *Foreningerne* »Landsforeningen af større Sparekasser i Danmark« og »Centralforeningen for Østifternes Sparekasser«, af hvis Bestyrelser den administrerende Direktør er Medlem, og gennem disse Foreninger har Sparekassen Tilslutning til »Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser«, for hvis Propagandaudvalg Sparekassens adm. Direktør er Formand.

Ligeledes er Sparekassen Medlem af »Sparekassernes Hjælpefond«.

Af udenlandske Forbindelser fremhæves særligt *det internationale Sparekasseinstitut* (Institut International de l'Épargne) i Milano. Sparekassens administrerende Direktør er Medlem af Institutets permanente Komité og Medarbejder ved Institutets Maanedsskrift, »L'Épargne du Monde«. Institutets Direktør, Professor Ravizza, af lagde for nogle Aar siden Besøg i Sparekassen.

Gennem »Nordens Centrala Sparbanksföreningars Delegation« i Upsala er de danske Sparekasser tilknyttet det organiserede *nordiske Samarbejde*, og Frederiksborg Amts Sparekasse har i særlig Grad

sluttet sig til dette navnlig for Propagandaarbejdet og for Personaleuddannelsen meget frugtbringende Samarbejde. Nordiske Kolleger, derunder Upsalakontorets Leder, Direktør J. Jönsson, aflægger ofte Besøg i Sparekassen og modtager i deres Lande med stor Hjertelighed Sparekassens Direktører og Personale, naar disse aflægger Studiebesøg eller deltager i Møder og Kursus i Norge, Sverige og Finland, jfr. yderligere herom under Afsnittet »Personalet«.

STATISTIK OVER NYE INDSKYDERES LIVSSTILLINGER OG OVER DEN KAPITAL, HVORMED DE HAR AABNET DERES KONTI

For nogenlunde at kunne danne sig et Billede af, fra hvilke Samfundslag Sparekassens Indskydere kommer, og med hvilke Beløb de aabner nye Konti, optoges paa Grundlag af Oplysninger ved *nyaabnede Konti* i 2 Aars Perioden 1/4 1937 til 31/3 1939 følgende Statistik:

	Antal Konti		Beløb	
Direktører o. l., — Overordnede Tjenestemænd ved Stat og Kommune.....	0,54 %	29 Konti	0,65 %	Kr. 36.769,97
Detailhandlere, Restauratører og andre Næringsdrivende	2,42 %	129 ”	3,08 %	” 173.478,79
Faglærte Arbejdere, Arbejdsmænd og Søfolk.....	9,94 %	530 ”	5,37 %	” 302.870,44
Fruer (Byer)	3,35 %	179 ”	4,94 %	” 278.550,68
Fruer (Landet)	8,10 %	432 ”	10,37 %	” 584.813,48
Frøkener (Byer)	2,14 %	114 ”	1,63 %	” 91.677,94
Frøkener (Landet)	7,09 %	378 ”	6,18 %	” 348.334,11
Funktionærer i offentlig og privat Tjeneste	3,75 %	200 ”	3,39 %	” 191.455,04
Gartnere (Selvstændige)	0,90 %	48 ”	1,05 %	” 59.204,27
Gravstedslegater.....	1,91 %	102 ”	2,59 %	” 146.043,97
Grosserere, Fabrikanter, Entreprenører	0,34 %	18 ”	0,99 %	” 55.845,12
Haandværkere (Selvstændige)	0,86 %	46 ”	0,80 %	” 45.352,54
Handelsfolk (Kreaturhandlere, Kartoffelhandlere o. l.).....	0,64 %	34 ”	0,57 %	” 32.352,46
Husejere	0,90 %	48 ”	2,26 %	” 127.274,62
Kommuner, Foreninger og Sammenslutninger af forskellig Art..	3,22 %	172 ”	29,80 %	” 1.680.636,73
Landbrugere (Selvstændige).....	4,84 %	258 ”	10,83 %	” 610.679,62
Liberale Erhverv (Sagførere, Læger, Tandlæger, Apothekere o. l.)	0,53 %	28 ”	1,39 %	” 78.328,65
Andre frie Erhverv (Tjenere, Musikere, Repræsentanter m. fl.)	0,53 %	28 ”	0,43 %	” 24.471,24
Partikuliers	1,03 %	55 ”	5,24 %	” 295.261,90
Tjenestefolk (Byer)	1,87 %	100 ”	0,44 %	” 24.961,38
Tjenestefolk (Landet)	12,64 %	674 ”	4,21 %	” 237.251,64
Under Uddannelse (Lærlinge o. l.)	2,23 %	119 ”	0,47 %	” 26.702,89
Børn	30,23 %	1612 ”	3,32 %	” 187.376,05
Ialt...	100,00 %	5333 Konti	100,00 %	Kr. 5.639.693,53

Endvidere optoges pr. 31/3 1939 en

FULDSTÆNDIG STATISTIK BL. A. OVER INDLAANS-
KAPITALENS FORDELING PAA KØBSTÆDER,
BYMÆSSIGE BEBYGGELSER, LAND OG LANDSBYER

med følgende samlede Resultat (Check-Konti dog ikke medregnede):

	Antal Konti		Beløb	
Købstæder med				
Opland	25,2 %	8.799	9.940.230,13	22,2 %
Bymæssig Bebyggelse				
paa Landet	23,1 %	7.996	9.315.299,54	20,9 %
Land og Landsbyer	47,1 %	16.441	20.910.738,28	46,8 %
Udenfor Amtet	4,6 %	1.669	4.517.908,03	10,1 %
Ialt pr. 31/3 1939	100,0 %	34.905	44.684.175,98	100,0 %

UDDRAG AF AARSREGNSKABERNE

Aar	Indskydernes Tilgodeha- vende
	Kr.
1842	49.208
1843	65.368
1844	97.772
1845	128.394
1846	187.126
1847	214.632
1848	193.064
1849	163.066
1850	179.592
1855	549.114
1860	1.086.412
1865	1.809.688
1870	1.991.780
1875	4.046.842

UDDRAG AF AARSREGNSKABERNE

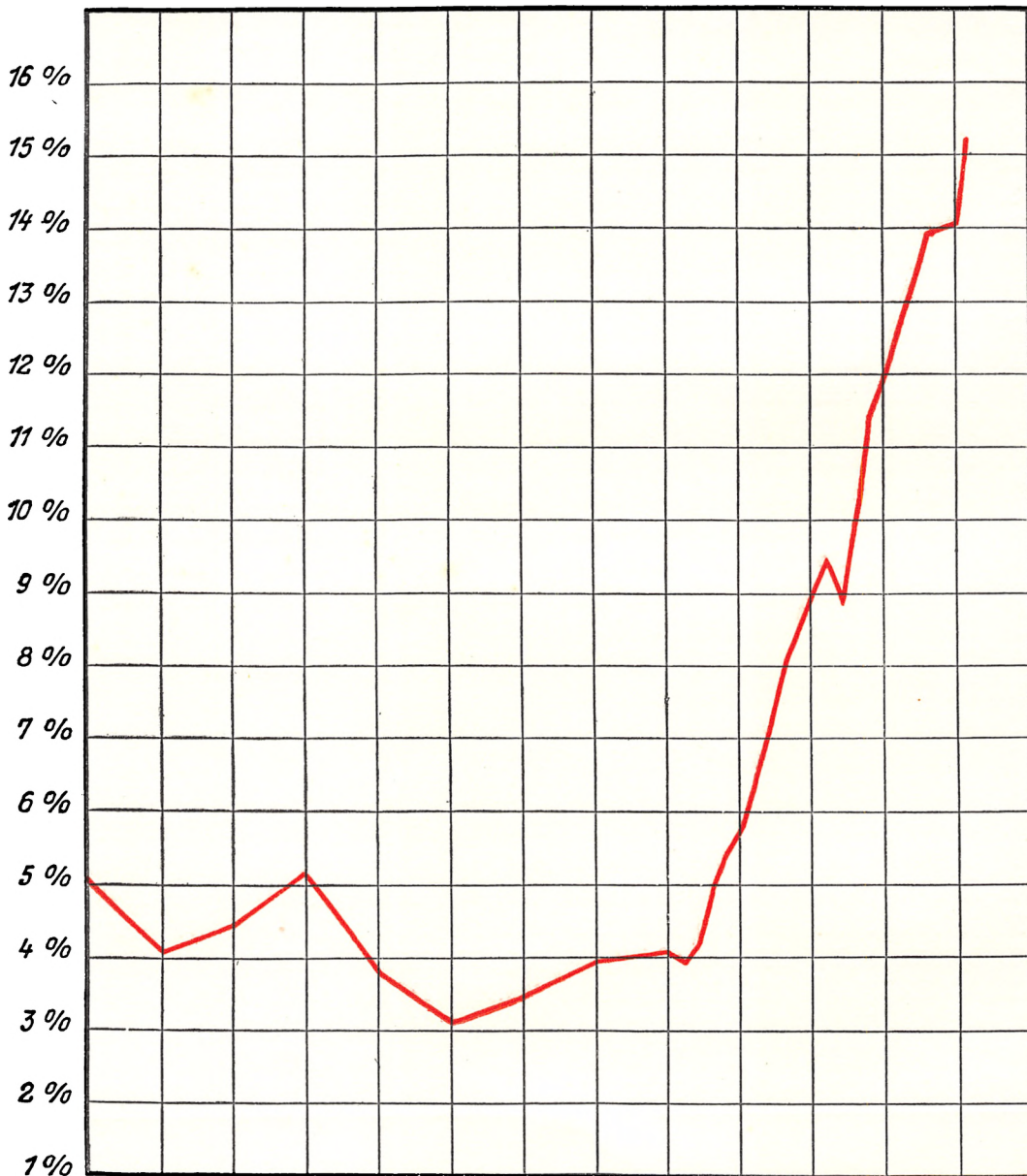
Aar	Indskydernes Tilgodeha- vende	Antal Spare- konti	Udlaan				Børseffekter
			Prioritetelaan	Kommune- og Foreningelaan	Kautionslaan Haandpantelaan Kassekredit	Ialt	
	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1880	4.326.515		3.679.424	73.792	142.742	3.895.958	338.397
1885	7.140.511	9.157	5.477.853	122.674	231.535	5.832.062	1.241.837
1890	7.981.847	10.905	5.990.343	140.130	215.576	6.346.049	1.943.414
1895	9.441.058	13.230	6.761.094	266.183	314.297	7.341.574	2.361.354
1900	10.649.109	15.569	8.091.512	416.686	375.211	8.883.409	2.021.768
1905	14.435.601	18.857	10.554.980	420.156	635.957	11.611.093	3.204.552
1910	18.280.028	21.998	13.060.354	975.480	1.089.114	15.124.948	3.246.400
1915	22.000.079	24.043	15.125.045	1.915.423	1.176.863	18.217.331	3.345.621
1920	34.975.212	26.224	22.845.670	3.718.891	2.193.414	28.757.975	7.360.199
1921	38.009.815	26.464	22.483.176	4.464.736	2.904.972	29.852.884	7.207.684
1922	40.765.718	26.729	22.289.180	5.575.759	3.583.228	31.448.167	8.116.623
1923	43.904.843	27.389	24.599.741	7.678.004	3.716.497	35.994.242	9.589.962
1924	44.067.133	27.659	25.899.468	8.731.589	4.027.816	38.658.873	8.153.658
1925	44.450.146	27.942	25.640.724	9.573.622	3.517.076	38.731.423	7.661.372
1926	43.846.173	28.468	25.338.432	11.057.248	3.614.203	40.009.883	7.427.745
1927	43.713.001	28.509	25.315.879	11.399.313	3.284.174	39.999.366	7.043.244
1928	43.347.754	28.372	24.837.526	11.392.788	3.389.910	39.620.224	6.859.870
1929	43.834.728	29.031	25.055.224	10.821.839	3.359.075	39.236.138	7.749.213
1930	45.693.924	28.978	26.944.064	10.490.939	3.179.534	40.614.537	8.584.100
1931	46.849.705	28.967	28.316.192	10.391.327	3.217.377	41.924.896	9.538.810
1932	47.088.818	29.656	29.760.752	10.011.909	3.147.840	42.920.501	8.134.612
1933	46.630.708	30.434	29.533.720	9.539.302	2.811.807	41.884.829	7.647.064
1934	46.894.868	31.474	28.952.507	10.187.815	2.731.283	41.871.605	8.567.647
1935	45.891.870	32.264	28.061.025	10.260.315	2.746.716	41.068.056	8.953.019
1936	45.247.999	32.961	27.642.304	10.874.874	2.907.610	41.424.788	8.838.406
1937	44.715.455	33.938	27.010.394	11.066.422	3.208.271	41.285.087	8.978.691
1938	43.915.930	36.697	26.598.399	10.915.662	3.101.425	40.615.486	8.110.998
1939	45.728.876	35.429	26.315.650	10.316.215	3.174.370	39.806.235	9.795.800
1940	43.934.656	36.126	26.097.222	10.075.930	2.990.555	39.163.707	9.457.255
1941	43.458.594	36.384	25.412.568	9.285.209	2.664.845	37.362.622	8.839.941

UDDRAG AF AARSREGNSKABERNE

Beholdning i Banker	Sparekas- sens faste Ejen- domme	Udbetalt til velgørende Formaal	Aarligt Overskud	Status- Balance	Egenkapital				
					Kursregu- leringsfond	Konto til Imødegaaelse af Tab paa Aktiver	Reservefond	Samlede Reserver	af de samlede Forplig- telser
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%
184.838	32.682	6.092	8.938	4.551.617			222.976	222.976	5,15
235.130	28.008	6.650	17.026	7.433.909			293.398	293.398	4,11
60.953	21.874	6.738	19.464	8.463.013		50.000	311.922	361.922	4,47
221.100	20.000	3.347	42.444	10.101.486		65.298	431.417	496.715	5,17
77.103	121.437	3.565	10.295	11.256.731		3.179	402.415	405.594	3,74
91.385	86.000	3.497	36.932	15.174.204		69.318	386.492	455.810	3,10
547.029	106.344	3.706	40.092	19.291.941		58.280	584.621	642.901	3,45
1.336.655	105.266	4.025	61.793	23.321.765		45.033	839.894	884.927	3,94
537.879	102.452	7.133	252.788	37.154.119		60.205	1.381.339	1.441.544	4,04
2.769.405	102.892	4.072	177.880	40.416.900			1.527.116	1.527.116	3,93
3.179.771	105.000	5.093	217.659	43.465.233	2.667		1.736.775	1.739.442	4,17
823.723	188.000	3.863	393.784	47.199.954	36.409		2.203.560	2.239.969	4,98
17.335	188.000	6.473	279.708	47.749.857			2.473.267	2.473.267	5,46
772.782	188.000	4.380	141.524	48.159.976			2.614.791	2.614.791	5,74
3.722	188.000	3.710	339.175	48.437.240	8.805	20.967	2.900.000	2.929.772	6,44
60.635	188.000	11.330	283.301	48.087.194	52.270		3.180.000	3.232.270	7,21
599.961	188.000	5.113	286.310	48.077.595	138.507		3.450.000	3.588.507	8,07
706.091	188.000	17.425	213.902	48.809.226	165.375	(Byggfond)	3.650.000	3.815.375	8,48
909.429	188.000	8.612	306.611	51.113.728	291.643	25.000	3.900.000	4.216.643	8,99
76.771	188.000	12.890	380.893	52.615.186	348.617		4.200.000	4.548.617	9,46
759.943	248.000	12.470	401.197	53.051.505	12.582		4.300.000	4.312.582	8,85
2.057.112	248.000	23.788	381.872	52.867.624	330.892	50.000	4.550.000	4.930.892	10,29
1.846.691	265.688	17.080	328.295	53.500.934	624.942	50.000	4.800.000	5.474.942	11,40
1.562.643	306.773	14.018	377.250	52.787.689	441.148	90.000	5.100.000	5.631.148	11,94
1.029.557	352.000	21.525	268.813	52.602.124	462.664	132.000	5.300.000	5.894.664	12,62
725.329	352.000	18.742	327.291	52.325.334	380.977	177.000	5.550.000	6.107.977	13,22
1.476.635	634.354	35.070	222.825	51.835.168	489.967	227.600	5.600.000	6.317.567	13,88
1.925.482	698.000	30.504	119.113	53.281.383	569.916	235.000	5.700.000	6.504.916	13,91
772.747	830.640	25.331	212.266	51.260.339	188.391	276.040	5.850.000	6.314.431	14,05
3.126.387	869.500	23.930	200.288	51.229.770	430.194	306.300	6.000.000	6.736.494	15,14

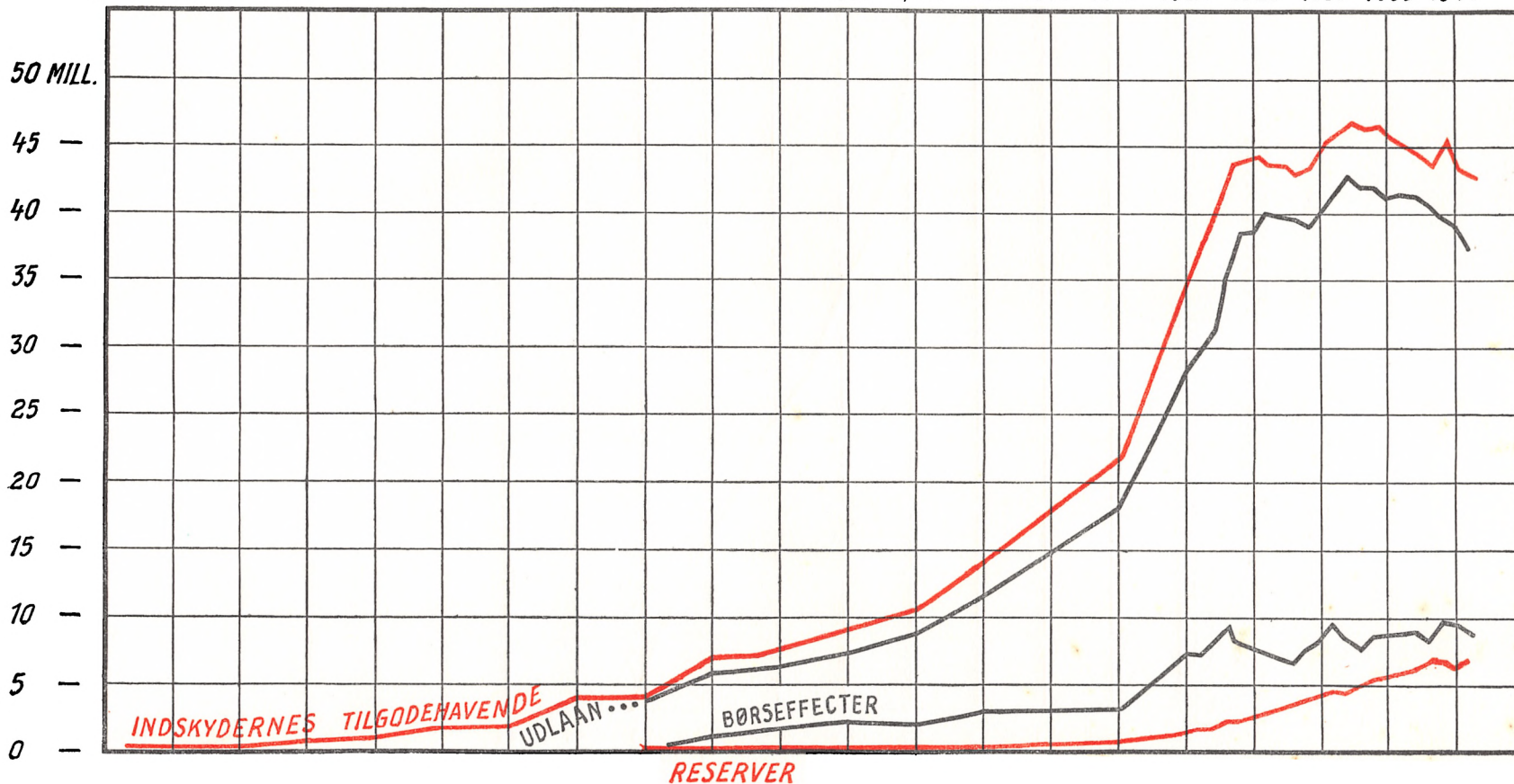
RESERVERNES PROCENTVISE STIGNING I FORHOLD TIL SPAREKASSENS SAMLEDE FORPLIGTELSER

1880 1885 1890 1895 1900 1905 1910 1915 1920 1925 1930 1935 1940

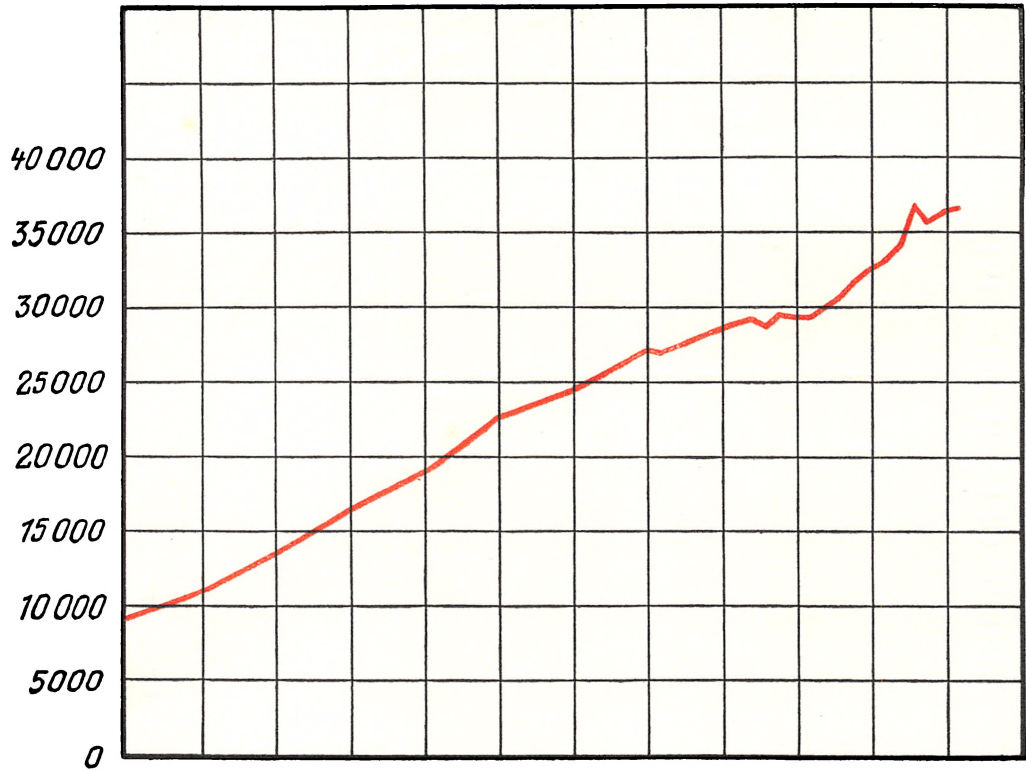
ANBRINGELSER 1842—1941

1842 1845 1850 1855 1860 1865 1870 1875 1880 1885 1890 1895 1900 1905 1910 1915 1920 1925 1930 1935 1940

ANTALLET AF SPAREKONTI

1885 1890 1895 1900 1905 1910 1915 1920 1925 1930 1935 1940

PERSONREGISTER

A.

Aabye, Ane Kirstine, 171.
Aabye, Jeanette Frederikke Emilie, 171.
Aabye, Jørgen Severin, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 146, 171, 180 f., 188 f., V.
Aabye, Mads Niels Røyen, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 123, 128, 131, 136, 143, 146, 162, 171, 188, V.
Aabye, Nanna, 153.
Aabye, Peter Røyen, Købmand, 171.
Aabye, Sophie, 171.
Aagesen, Ane Kirstine, 171 .
Abben, Tømremester, 182.
Abrahams, Charles, Arkitekt, 182.
Alberti, C. C., Overretsprokurator, 141 f., 145.
Alberti, P. A., Politiker, 272.
Albrechtsen, Emilie Hansine, 139, 168.
Albrechtsen, Jens Vilhelm Riber, Prokurator, Bogholder i Sparekassen, 100, 115, 119, 130, 136, 138, 163 f., 227.
Andersen, A., Assistent, XIV.
Andersen, C. F., Sparekassens Direktør, 239, 309 f., 349.
Andersen, Jens Christian Julius, Møller, Medlem af Sparekassens Direktion, 189, 195, 200, 217 f., 232, VI.
Andersen, Ellen Kirstine, 246.
Andersen, Emma, 218.
Andersen, Frederik, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 218, 225, 230, 246, VII.
Andersen, Hans, Formand i Landboforeningen, 246.
Andersen, Jens, Bankbestyrer, Revisor, 246.
Andersen, Jens, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 182, 189, 195, 199, 200, 217, III.
Andersen, Karen, 189.
Andersen, Maren, 232.
Andersen, Margrethe, 189.
Andersen, Peder, Møller, Landvæsenskommissær, Medlem af Sparekassens Direktion, 189, VI.
Andersen Peder, Gaardejer, Sognefoged, 166.
Arntzen, Jens Valentin, Vinhandler, 190.
Arntzen, Kirstine Marie, 190.

Arntzen, Peder Tetens, Bogholder i Sparekassen, 185 f., 190 f., 199, 204.
Arup, E., Professor i Historie, 201.

B.

Bagge, Frøken, 139.
Bang, A., fhv. Stationsforstander, Dagrevisor, XVII.
Bang, Axel, Overretssagfører, 285, 289.
Bang, Præst i Strø, 74.
Bartram, Julie, 163.
Bech, Philippa Cathrine, 203.
Begtrup, Holger, Højskoleforstander, 216.
Bendahl, Eleonora Kirstine, 168.
Bendahl, Jørgen, Skomager, 168.
Bendahl, Kirstine, 168.
Bendahl, Wilhelm, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 137 f., 146, 168 f., 180, 182, 184, 202, 212, 218, V.
Benthin, Cecilie Christine Wilhelmine, 161.
Benthin, Chr., Entreprenør, Premierlieutenant, 161.
Benthin, Henriette Elisabeth Marie, 171.
Benthin, Laurette, 248.
Benthin, Meta Nicolette, 248.
Benthin, Mette Christence, 161.
Benthin, P. L. E., Proprietær, 248.
Bentzen, H. G., Departementschef, 57, 62.
Bentzon, Etatsraad, 147.
Berg, Rektor, 205.
Bjellekjær, J. P. Jensen, Direktør i Sparekassen, 224, 225, 230, 232, 239, 241, 242, 243, 245, 246, 248, 306 f.
Blangsted Jensen, J., Kontorchef i Sparekassen, 214, 227, 314 f., XIII.
Boemann, Mette Christence, 161.
Bonnesen, Christine, 153, 189.
Bonnesen, Sophie, 153.
Bonnesen, Theodor Vilhelm, Proprietær, Medlem af Sparekassens Direktion, 153, 188 f.
Borregaard, Christiane, 160.
Borregaard, Emilie Hansine, 163.
Borregaard, Hans Christoffer, Brændevinsbrænder, Branddirektør, Kammerraad, Medlem af Sparekassens Direktion, Bogholder i Sparekassen, 44, 48, 70, 74, 76, 77, 91, 98, 99 f., 101 f., 150, 159 f., 163, 227.

Brandt, Købmand, 139.
 Brask, Anna Marie, 153.
 Brockdorff, Juliane Marie, Baronesse, 150.
 Bruhn, Anna Sofie Bartholin, 229.
 Bruhn, Johs., Købmand, 231.
 Bruhn, Thomas Ernst Belton, Kæmner,
 Branddirektør, Bogholder i Sparekassen,
 212, 228 f.
 Brøgger, Cathrine Christiane Frederikke, 163.
 Børgesen, Rich., Redaktør, Medlem af Til-
 synet, 304 f., XI.

C.

de Cederfeldt, Anna Cathrine, 151.
 Christensen, Aage, Kasserer i Sparekassen,
 249, 314, XV.
 Christensen, Anders, Gaardejer, Direktør i
 Sparekassen, 190, 196, 199, 217, 218, 221 f.,
 231, 233, 237, 249, 322.
 Christensdatter, Ane, 244.
 Christensen, Ane Kirstine, 224.
 Christensen, Caroline, Høkerenke, 196.
 Christensen, J., Amtstuefuldmægtig, Revisor
 i Sparekassen, 228, 250.
 Christensen, Karen Kirstine, 224.
 Christensen, Maren, 224.
 Christensen, Rasmus, Gaardejer, Medlem af
 Sparekassens Tilsynsraad, 224, 303, 305, X.
 Christian VIII, Konge af Danmark, 22, 24,
 25 f., 46, 56, 58 f., 61, 66, 90.
 Christian X, Konge af Danmark, 342.
 Christiansdatter, Kirstine, 168.
 Christiansen, Christiane, 160.
 Christiansen, Karen, 232.
 Christiansen, Peder, Gaardejer, 232.
 Crone, Helene Elisabeth, 157.

D.

Damm, Agnes Johanne, 227.
 Danner, Louise, Lensgrevinde, 134.
 David, Anton Aron, Godsejer, Brændevins-
 brænder, Folketingsmand, Medlem af
 Sparekassens Direktion, 21, 48, 96 f.,
 112, 150, 158 f., 167, 189, IV.
 David, C. N., Politiker, 261.
 David, Henriette, 159.
 Dinesen, Lars, Politiker, 246.
 Dige, H., Amtsfuldægtig, Dagrevisor, XVII.
 Dorschæus, Emma Caroline Augusta, 173.
 Drewsen, Henriette, 159.
 Drewsen, Joh. Chr., Papirfabrikant, 159, 167.

E.

Ege, Mogens, Maler, 323.
 Erlandsen, Møller, 86.
 Espensen, F., 68.
 Ewertsen, Lægeenke, 139.

F.

Faartoft, N. E., Fuldmægtig, Revisor i
 Sparekassen, 130, 174.

Falbe Hansen, Professor, 268.
 Fasting, Anna Marie, 153.
 Fasting, Charlotte, 152.
 Fasting, Hans Christian, Amtsforvalter, Kon-
 ferensraad, Medlem af Sparekassens Direk-
 tion, 48, 99, 112, 116, 122, 148, 150, 152 f.,
 188, 189, IV.
 Fasting, Hans Christian, Dyrslæge, 152.
 Fasting, Jens Martin, Direktør, 153.
 Fasting, Johan, Kasserer for Holbæk Amts
 Sparekasse, 153.
 Fasting, Laurits Gerhart, Borgmester i Nak-
 skov, 153.
 Fasting, Nanna, 153.
 Fasting, Sophie, 153.
 Fensmark, Johanne Elisabeth, 158.
 Fleischer, Gæstgiver, 111 f., 119, 130.
 Fog, L. F., Conferensraad, 51, 55, 57.
 Foldberg, Valborg, 249.
 Forchhammer, Johs., fhv. Bankdirektør, Kon-
 trolrevisor, 322, XVII.
 Formann, Johnny, 213.
 Frederik VI, Konge af Danmark, 5, 20, 41.
 Frederik VII, Konge af Danmark, 51, 134,
 136, 167.
 Frederiksen, C., Overassistent, Dagrevisor,
 XVII.
 Frendrup, Emma, 231.
 Frendrup, L. R., Købmand, Medlem af Spa-
 rekassens Direktion, 204, 214, 215, 217,
 218, 225, 226, 230, 231, 237, 246, VII.
 Friederichsen, Oline Frideriche, 169.
 Friis Møller, E., Fuldmægtig i Sparekassen,
 314, XIII.
 Frisch Jensen, Købmand, 130, 183.
 Frisch Jensen, Knud, Assistent, XVI.
 From, Andreas, Kammerassessor, Medlem af
 Sparekassens Direktion, Bogholder i Spare-
 kassen, 77, 78, 93, 99, 101, 103, 116, 162 f.
 From, Julie, 163.
 Fønss, Dorothea, 203.
 Fønss, Johan C., Proprietær, 203.
 Fønss, Noline Ane Marie, 203.

G.

Galberg Olsen, Auktionholder, Revisor i
 Sparekassen, 228.
 Gammeltoft, Jens, Proprietær, Folketings-
 mand, Kammerraad, Medlem af Spare-
 kassens Direktion, 116, 130, 136, 146,
 165 f., 171, 188, 189, V.
 Gammeltoft, Ole Christian, Grosserer, 165.
 Gammeltoft, Webekke Marie, 165.
 Giellerup, Anna Kirstine, 165.
 Giellerup, Drude Elisabeth, 165.
 Giellerup, Holger Otto, Møller, Medlem af
 Sparekassens Direktion, 112, 116, 165.
 Gjærn, Jens Bloch, Hospitalsforstander, Med-
 lem af Sparekassens Direktion, Bogholder i
 Sparekassen, 189 f., 203, 204, 211, 213, VI.
 Gjærn, Louise Emilie, 213.

- Glad Jensen, Købmand, 317, XIX.
 Grandjean, Proprietær, 129.
 Grove, Inger, Kontrolrevisor, 322, XVII.
 Grøn, Howard, Amtmand, Kammerherre,
 Formand for Sparekassens Tilsynsraad,
 247, 304, 343.
 Gundestrup, Anna Kathrine Elisabeth, 153 f.
 Gæde, Caroline Henriette, 151.
- H.**
- Hacksen, Anne Margrethe, 172.
 Hansdatter, Bodil, 166.
 Hansdatter, Karen, 232.
 Hansen, Proprietær, 153.
 Hansen, Anders, Gaardejer, Medlem af Spa-
 rekassens Direktion, 196, 199, 203, 225,
 230, 231, VI.
 Hansen, Ane Margrethe Pauline, Jomfru, 139.
 Hansen, Anne Margrethe, 244.
 Hansen, A., Fuldmægtig i Sparekassen, nu
 Sparekassedirektør, 314, 316, XX.
 Hansen, Arne, Assistent, XV.
 Hansen, C., Fuldmægtig, Dagrevisor, XVII.
 Hansen, Hans, Gaardejer, Medlem af Spare-
 kassens Tilsynsraad, 244, 304, 306, XI.
 Hansen, Hans, Bogholder i Sparekassen, 249,
 314 f., XIV.
 Hansen, Henning, Kontorchef, 318.
 Hansen, Herman, Assistent, XIV.
 Hansen, H., Gaardejer, 130.
 Hansen, H. P., Veksellerer, 122, 128, 198,
 217.
 Hansen, Inger Kirstine, 233.
 Hansen, I. A., Politiker, 167, 201.
 Hansen, Jens, Gaardejer, Medlem af Spare-
 kassens Direktion og Tilsynsraad, land-
 brugskyndig Direktør, 225, 230, 231, 247,
 304, 308 f., VII.
 Hansen, Jens, Kontorist, XVI.
 Hansen, Johanne Cathrine, 242.
 Hansen, Karen Marie, 244.
 Hansen, Karl, Husmand, Medlem af Spare-
 kassens Tilsynsraad, 247, 250, 304 f., X.
 Hansen, Marie, 231.
 Hansen, Niels, 166.
 Hansen, Niels Morten, Gaardejer, Medlem af
 Sparekassens Direktion og Tilsynsraad,
 247, 303, VIII.
 Hansen, Richard, Gaardejer, Medlem af Spa-
 rekassens Tilsynsraad, 250, 304 f., VIII.
 Hansen, Sophie, 232.
 Hansen, Søren, Gaardejer, 317, XIX.
 Hartmann, Agnes Johanne, 227.
 Hartmann, Caroline Johanne, 227.
 Hartmann, Constance Nathalie Margrethe,
 227.
 Hartmann, F. C., Murermester, 227.
 Hartmann, Simon Peder, Fuldmægtig i Spa-
 rekassen, 204, 212, 214, 226 f.
 Hassing-Jørgensen, Politiker, 221.
 Hauch, C. J., Kammerherre, 51, 55, 57.
 Hedemann, Olga Cecilie, 247.
 Heegaard, Poul Henrik, Sognefoged, Medlem
 af Sparekassens Direktion, 77, 97, 161,
 162.
 Heegaard, Sophus, Filosof, 162.
 Heegaard, Thrine Thomasine, 162.
 Hildebrand, Kontorist i Sparekassen, 130,
 136, 138.
 Holch, Hansine Henriette Wilhelmine, 205.
 Holch, Hans Chr., Byskriver, Revisor i Spa-
 rekassen, 205, 206.
 Holch, K. Ø., Borgmester, 206.
 Holch, Mogens, Amtsfuldmægtig, 206.
 Holck, Vilhelm, Arkitekt, 211, 250, 323.
 Holm, L. J., Departementschef, 57, 60 f., 62.
 Holten, Nina Catharina, 151.
 Holten, N. A., Direktør for Øresunds Told-
 kammer, Conferensraad, 51.
 Hornemann, Claus, Professor, 157.
 Hornemann, Helene Elisabeth, 157.
 Horneman, Jens Brøchner, Stutmester, Ma-
 jor, Medlem af Sparekassens Direktion,
 48, 70, 78, 99, 112, 150, 157 f.
 Hornemann, Johanne Elisabeth, 158.
 Hvidt, L. N., Nationalbankdirektør, Minister,
 91.
 Høffding, Drude Elisabeth, 165.
 Høeg Lorenzen, C. N., Overretssagfører, Kas-
 serer i Sparekassen, 229, 250.
 Høgsbro, Sv., Højesteretssagfører, 216.
 Hørup, V., Politiker, 269.
 Høyer, Emma Olivia, 174.
 Høyer Olsen, Boghandler, 154, 164.
- J.**
- Jacobi, Anna Josefine, 232.
 Jacobsdatter, Karen, 189.
 Jacobsen, K., Portner, XVI.
 Jacobsen, P. W. (Vilhelm) Jacobsen, Over-
 retsassessor, 62, 65 f.
 Jensdatter, Marie, 246.
 Jensen, Guldsmid, 131, 135.
 Jensen, Gæstgiver, 141.
 Jensen, Anders, Gaardejer, 232.
 Jensen, Anders, Gaardejer, 246.
 Jensen, Ane, 232.
 Jensen, Anna Sofie Bartholine, 229.
 Jensen, Christen, Gaardejer, Sognefoged,
 Medlem af Sparekassens Direktion, 218,
 225, 230, 242, 244, VII.
 Jensen, Ellen Kirstine, 246.
 Jensen, Ellen Margrethe, 246.
 Jensen, Else Kirstine, 244.
 Jensen, H. P., Gaardejer, Medlem af Spare-
 kassens Direktion og Tilsynsraad, 247, 305,
 X.
 Jensen, Hans, Gaardejer, 232.
 Jensen, Jens Chr., Medlem af Sparekassens
 Tilsynsraad, 305 f., XI.
 Jensen, J. P., se Bjellekjær.
 Jensen, Johanne, 232.

Jensen, Karen Marie, 244.
 Jessen, Hansine Margrethe, 172.
 Johansdatter, Ellen Margrethe, 246.
 Johnsen, J., Lærer, 161.
 Johnsen, W. F., Etatsraad, 51, 55, 57.
 Jørgensen, Hans, Husmand, 139.
 Jørgensen, H. H., Kontorist, XVI.
 Jørgensen, Jens, Husmand, 139.
 Jørgensen, Maren, 224.

K.

Kabel, Laurette, 248.
 Karen, i Tjeneste hos Sognefoged Haase, 139.
 Kierkegaard, Petra Severine, 188.
 Kielland, E. J. Scheibels første Hustru, 249.
 Küllerich, Emma, 218.
 Kinch, Cathrine Christiane Frederikke, 163.
 Kinch, Otto Peter, cand. jur., Byskriver,
 Medlem af Sparekassens Direktion, 98, 99,
 101, 163.
 Kjeldsen, Jens, Klædehandler, 209.
 Kjær, J., Kontorist, XVI.
 Kjær Madsen, Frue, 317, XIX.
 Koch, Joh., 27.
 Knudsen, E., Frue, 317, XX.
 Knuth, Adam Christoffer, Baron, 150.
 Knuth, Frederikke Sophie Elisabeth, Grev-
 inde, 151.
 Knuth, Hans Schack, Greve, Amtmand, Kam-
 merherre, 21, 40, 43 f., 46, 48, 50, 56, 69 f.,
 149, 150 f.
 Knuth, Joachim, Greve, Gesandt, 151.
 Knuth, Juliane Marie, Baronesse, 150.
 Krog, Anne Kathrine Elisabeth, 153.
 Krog, Chr. Hansen, Købmand, Jordbruger,
 153.
 Krog, Laurids, Brændevinsbrænder, Kæmner,
 Boghandler, Redaktør, Medlem af Spare-
 kassens Direktion, 21, 37, 44, 48, 70, 78,
 88, 97, 98, 100, 129, 135, 150, 153 f., 163,
 164.
 Krüger, Justitsraad, 40.
 Kyhn, Direktør J. S. Møllers Hustru, 218.
 Købke, Louise Emilie, 213.
 Køhler, Muremester, 182.
 Kølle, Forpagterfrue, 169.

L.

Lange, Michael, Departementschef, 57, 60 f.
 Langstor (Langsdorff), Vilhelmine, Caroline
 Henriette, 165.
 Larsdatter, Ane 232.
 Larsdatter, Margrethe, 189.
 Larsen, Ane Kirstine, 224.
 Larsen, Emma, 231.
 Larsen, Johanne Cathrine, 242.
 Larsen, Juliane, 249.
 Larsen, Karen Marie Jensine, 246.
 Larsen, Knud, Kromand, 168.
 Larsen, L., Fuldmægtig i Sparekassen, 314,
 XIII.

Larsen, Lauritz Otto Vilhelm, exam. juris,
 Kancelliraad, Bogholder i Sparekassen, 214,
 226, 237, 249, 314, XXI.
 Larsen, Vilhelm (C. O. V.), Købmand, Med-
 lem af Sparekassens Direktion, 242, VIII.
 Lassen, Jacobine Sophie, 168.
 Lassen Søren, Forpagter, Medlem af Spare-
 kassens Direktion, 137 f., 163, 184, 188.
 Laursen, Enis, Assistent i Sparekassen, 316,
 XX.
 Laursen, G., Fuldmægtig i Sparekassen,
 315 f., XIV.
 Leigh-Smith, 166.
 Levy, Nationalbankdirektør, 268.
 Lohmann, Jacobine Sophie, 168.
 Lowsen, Emma Caroline Augusta, 173.
 Lowsen, Georg Eichel, Renteskriver, 173.
 Lowsen, Johan Georg, Adjunkt, cand. theol.,
 Revisor i Sparekassen, Kasserer i Spare-
 kassen, 99, 130, 170, 173 f., 186, 204.
 Lowsen, Magdalene, 173.
 Ludvigsen, Jørgen Nielsen, Forpagter, Bræn-
 devissbrænder, Medlems af Sparekassens
 Direktion, 214, 218, 225, 233, 242, 247,
 248, VII.
 Ludvigsen, Meta Nicolette, 248.
 Lund, Camilla Henriette Elisabeth, 188.
 Lund, Chr., Deputeret i Rentekammeret,
 Etatsraad, 62, 65 f.
 Lund, Gemma, Kontorist, XVI.
 Lund, Henrik Ferdinand, Kontorchef, 188.
 Lund, Petrea Severine, 188.
 Lund, Vilhelm Nicolai, Proprietær, Etats-
 raad, Medlem af Sparekassens Direktion,
 146, 188, VI.
 Lund, Webekke Marie, 165.
 Lunddahl, Ellen Kjerstine, 226.
 Lunddahl, J. J., Købmand, 226.
 Lunddahl, Otto Andreas, Dyrlæge, Posthol-
 der, Kasserer i Sparekassen, 174, 204, 226,
 227, 249.
 Lundqvist, C., Arkitekt, 324, 326, XX.
 Lütken, F., 61 f.
 Løppenthin, Møller, 157.
 Løvenørn, Caroline Henriette, 151.
 Løvenørn, Frederikke Sophie Elisabeth, 151.
 Løvenørn, Poul, Kontreadmiral, 151.

M.

Maahr, Sophie, 171.
 Madsen, Chr., Forpagter, Kammerraad, Med-
 lem af Sparekassens Direktion, 44, 48, 77,
 78, 92 f., 98, 100, 115, 150, 155 f., 162,
 163, 203, IV.
 Madsen, Else Kirstine, 244.
 Madsen, Karen Marie, 248.
 Madsen, Enke efter Kammerraad Chr. Mad-
 sen, 98 f.
 Manicus Hansen, Sagfører, cand. jur., 317,
 XIX.
 Marcussen, Henriette, 171.

- Marcussen, Mads Emil, Brændevinsbrænder, Proprietær, Medlem af Sparekassens Direktion, 137, 162, 171 f., 202, 248, V.
- Mariager, Ellen Kjerstine, 226.
- Mengel Thomsen, Edith, Assistent, XV.
- Mentz, August, Professor, 203.
- Mentz, C. G. J., Købmand, Kroejer, Kammerraad, 203.
- Mentz, Philippa Cathrine, 203.
- Mentz, Rudolf Wilhelm Theodor, Proprietær, Kroejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 190, 203.
- Mogensen, Peder, Kromand, 160.
- Moltke, A. W. Greve, Geheimestats- og Finansminister, 51, 55, 57, 71.
- Moltke, Carl Greve, Deputeret i Rentekammeret, Etatsraad, 62, 65 f., 71.
- Mortensdatter, Johanne, 232.
- Mortensen, Amalie, 249.
- Mortensen, Oluf, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Tilsynsraad, landbrugskyndig Direktør, 242, 247, 304, 309 f., 352.
- Mølgaard, B., Sognefoged, Gaardejer, 317, XIX.
- Møller, Forpagter, 169.
- Møller, Ane Cathrine, 203.
- Møller, Carl Ludvig, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, Bogholder i Sparekassen, 21, 99, 112, 115 f., 122, 128, 130 f., 136 f., 142, 153, 162, 165, 169 f., 179, 181, 184 f., 190, 203, 227, V.
- Møller, Christine, 153, 189.
- Møller, Dorothea, 203.
- Møller, Emma Olivia, 174.
- Møller, G., Amtstuefuldmægtig, Revisor i Sparekassen, 99, 100, 130, 174.
- Møller, Jacob Antonius, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 190, 202, 203, VI.
- Møller, Jacob Severin, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 195, 203, 218, VI.
- Møller, Jacob S. M., Købmand, 203.
- Møller, Jørgen F., 183.
- Møller, L., Slotsgartner, XX.
- Møller, Noline Ane Marie, 203.
- Møller, Oline Frideriche, 169.
- Mørch, Christine Elisabeth, 164.
- N.**
- Neergaard, L. de, 156.
- Neergaard, P. S., Amtsforvalter, Justitsraad, 77.
- Nellemann, S., Justitsminister, 205.
- Neumann, Borgmester, 215.
- Nielsdatter, Ane Magdalene, 167, 246.
- Nielsdatter, Karen, 167.
- Nielsdatter, Kirstine, 160.
- Nielsen, A., Snedkermester, 317, XIX.
- Nielsen, Aa., Assistent i Sparekassen, 316, XX.
- Nielsen, Jomfru, 139.
- Nielsen, Chr., Afbygger, 74.
- Nielsen, H., Assistent, XIV.
- Nielsen, Jens, Medlem af Sparekassens Direktion og Tilsynsraad, landbrugskyndig Direktør, 225, 230, 232, 247, 303, 308, VIII.
- Nielsen, Holger, Revisor i Sparekassen, 320.
- Nielsen, Karen Marie Jensine, 246.
- Nielsen, Lars, 167.
- Nielsen, Ole, Udridder, Bud i Sparekassen, 105.
- Nielsen, Rasmus Lars, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 167, 218, 225, 229, 246, VII.
- Nielsen, Sidse, 248.
- Nielsen, Svend, Afbygger, 248.
- Niemann, Hansine Henriette Wilhelmine, 205.
- O.**
- Oldsatter, Anne Margrethe, 244.
- Olsen, Anders, Gaardejer, Sognefoged, 200.
- Olsen, Bodil, 248.
- Olsen, Hans, Gaardejer, 317, XIX.
- Olsen, Henning, Kontorist, XVI.
- Olsen, H., Fuldmægtig i Sparekassen, 315, XIII.
- Olsen, Ole, Gaardejer, 248.
- Ostermann, Anne Margrethe, 172.
- Ostermann, Hansine Margrethe, 172.
- Ostermann, Johannes Andreas, Overlærer, Folketingsmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 21, 129, 132, 137, 157, 164, 172 f.
- Oxenbøll, Charlotte, 152.
- Oxholm, W., Kammerherre, Amtmand, Formand for Sparekassens Tilsynsraad, 8, 203 f., 318, 345.
- P.**
- Paulsen, Anna Cathrine, 151.
- Paulsen, Carl Ludvig, Amtsforvalter, Regimentsskriver, Justitsraad, 44, 48, 69 f., 73, 75, 76, 97, 150, 151 f.
- Paulsen, Nina Catharina, 151.
- Paulsen, Peter, Generalmajor, 151.
- Pedersdatter, Sidse, 248.
- Pedersen, Anders, Gaardejer, 189.
- Pedersen, Ane, 244.
- Pedersen, Caroline, 233.
- Pedersen, Inger Kirstine, 233.
- Pedersen, Jens, Gaardejer, 244.
- Pedersen, Johanne, 166.
- Pedersen, Johannes, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 200, 203, 230, 233, VI.
- Pedersen, Jørgen, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 116, 130, 166 f.
- Pedersen, Lars, Gaardejer, 141, 143.
- Pedersen, Lars, Gaardejer, 246.
- Pedersen, Marie, 246.
- Pedersen, Peder, Sognefoged, se Peter Petersen.

- Pedersen, P., Rigsdagsmand, 201.
 Petersen, Alfred, Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, Revisor i Sparekassen, 228, 231, 232, VII.
 Petersen, Andreas, Brændevinsbrænder, Værtshusholder, Medlem af Sparekassens Direktion, 92 f., 97, 115, 161 f., 170, 248, V.
 Petersen, Anker, cand. jur., Bogholder i Sparekassen, 204, 213, 238.
 Petersen, Anna Josefine, 232.
 Petersen, Carl, Købmand, 162.
 Petersen, Cecilie, 161.
 Petersen, Constance Nathalie Margrethe, 227.
 Petersen, Ernst, Assistent i Sparekassen, 186.
 Petersen, F. W., Kaptajn, Savværksejer, 194.
 Petersen, Georg, Gaardejer, 232.
 Petersen, J. C., Præst, 232.
 Petersen, f. Smith, 232.
 Petersen, Johnny, 213.
 Petersen, Knud, Fuldmægtig i Sparekassen, 315, XIII.
 Petersen, L., Portner, XXI.
 Petersen, Maren, 232.
 Petersen, Mogens (Mogensen), Brygger, 160.
 Petersen, Peter, Gaardejer, Sognefoged, Medlem af Sparekassens Direktion, 146, 181, 182, 184 f., 189, 191, 195, 211, 214, 215, 217, 218, 230, 232, VI.
 Petersen, Sofie, 232.
 Petersen, Svend, Hospitalsforstander, Kancelliraad, 78, 112, 129, 160 f., 162.
 Petersen, Theodor, Politinspektør, 162.
 Pfeil, Carl, Kontorist, XVI.
 Philipsen, Aron, Klædehandler, 164.
 Philipsen, Moritz Carl Theodor, Proprietær, Branddirektør, Rigsdagsmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 112, 119, 143, 146, 164 f., 170, 180 f., 183, 186, 188, 189, 199, V. og Rettelserne.
 Philipsen, Sophie Amalie, 164.
 Philipsen, Vilhelmine Caroline Henriette, 165, 217.
 Pommerenck, Caroline Johanne, 227.
 Pontoppidan, Storkøbmand, 124.
 Poulsen, Carl, Muremester, 317, XIX.
 Pullich, T., Arkitekt, 324, 326, XX.
- R.**
- Raaschou, August, Overretssagfører, Sparekassens Sagfører, Revisor i Sparekassen, 205, 206, 214, 228.
 Raaschou, Carl F., Overretssagfører, Sparekassens Sagfører, Revisor i Sparekassen, 228, 319 f., XVII.
 Rasmussen, Gæstgiver, 130, 138.
 Rasmussen, Kammerraad, 126.
 Rasmussen, Ane Magdalene, 167, 246.
 Rasmussen, Carl Johan, Kancelliraad, Revisor i Sparekassen, 186, 206, 227 f.
 Rasmussen, H., Assistent, XV.
 Rasmussen, Niels, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 130, 167, 202, 218, 246, V.
 Rathjen, Slagteridirektør, 215.
 Raun, Ane Cathrine, 203.
 Reinhardt, Adjunkt, 205.
 Repstock, Bo., Assistent i Sparekassen, 315, XXI.
 Reventlow, Christian Ditlev Fr., Greve, Geheimstatsminister, 152.
 Ringsholm, P., Bogholder i Sparekassen, 314.
 Riis-Magnussen, H., Revisor i Sparekassen, 320.
 Rosenørn-Lehn, Udenrigsminister, 200.
 Rosin, K., Boghandler, 317, XX.
- S.**
- Scheibel, Amalie, 249.
 Scheibel, Ernst J., Proprietær, Kasserer i Sparekassen, 226, 249.
 Scheibel, Valborg, 249.
 v. Schmidten, By- og Herredsfoged, 52.
 Schrøder, Nationalbankdirektør, 289.
 Schulin, Johan Sigismund, Lensgreve, Amtmand, Kammerherre, 189, 190, 204, 247, VIII.
 Schulin, Olga Cecilie, Grevinde, 247, 322.
 Schulin, Vilhelm Peter, Greve, Amtmand, Kammerherre, 245, 246, 247.
 Schwabe, Anna Kirstine, 165.
 Schönheyder, Johan F. G., Direktør i Rentekammeret, 62, 65 f., 68, 71.
 Sindballe, Kr., Professor, 293.
 Smith, Gaardejer, 137.
 Smith, Emma Elisie Julia Eleonora, 166.
 Smith, Michael Frederik Gustav, Proprietær, Jægermester, Medlem af Sparekassens Direktion, 123, 166, IV.
 Sporon, Amtmand, Kammerherre, 52.
 Steen Hansen, H. C., Revisor i Sparekassen, 320, XVII.
 Steglich, A., Købmand, Medlem af Sparekassens Direktion, 218, 225, 233, 237, 245, 307 f., VII.
 Stemann, P. C., Geheimstats- og Justitsminister, 57, 60 f., 71.
 Stengel, Kirstine Marie, 190.
 Svendsen, Anders, Gaardejer, Medlem af Sparekassens Direktion, 225, 230, 232, 247, 248, VII.
 Svendsen, Bodil, 248.
 Svendsen, Johanne, 166.
 Svendsen, Karen Marie, 248.
 Svendsen, Peder, Gaardejer, 166.
 Svitzer, Camilla, 188.
 Sylvest, J., Lokomotivfører, 196.
 Sølling, Cancelliraad, 137.
 Søndergaard, Th., Kontorist, XVI.
 Sørensen, G. Munk, Assistent, XV.
 Sørensen, Kaj, Landinspektør, Medlem af Sparekassens Tilsynsraad, 247, 305, XI.

Sørensen, Marie, 231.
Sørensen, O., Landinspektør, Revisor i Sparekassen, 228, 319.

T.

Thede, Magdalene, 173.
Thune, Christine Caroline Vilhelmine, 164.
Thune, Jens Christian, Bogholder, 164.
Thichy, Emma Elisa Julia Eleonora, 166.
Tietgen, C. F., Direktør i Privatbanken, 124.
Trolle, Lorens Angel Vilhelm, Kæmner, Revisor i Sparekassen, 205, 206, 214, 227, 229.
Trolle, O. C., kgl. Toldkontrollør, Fyrmester, 227.
Tuxen, Frk., 139.
Tvermose, A., Revisor, 317, XIX.

U.

Unsgaard, I. J., Deputeret i Rentekammeret, Etatsraad, 62, 65 f., 68, 71.

V.

Villumsdatter, Karen Kirstine, 224.
Vosbein, Chr., Kaptajn, 164.

Vosbein, Christine Caroline Vilhelmine, 164.
Vosbein, Christine Elisabeth, 164.
Vosbein, Johan Julius, Boghandler, Redaktør, 21, 36 f., 44, 135, 154, 164.

W.

Warburg, Sophie Amalie, 164.
Warrer, A., Købmand, Medlem af Sparekassens Tilsynsraad, 303, 305, X.
Wegelin, Jeanette Frederikke Emilie, 171.
Wilbrecht, 55, 57.
Willerup, Købmand, 141.
Wold, Elise, Jomfru, 139.
Wulff, H., 170.

Y.

York, Lægeenke, 139.

Ø.

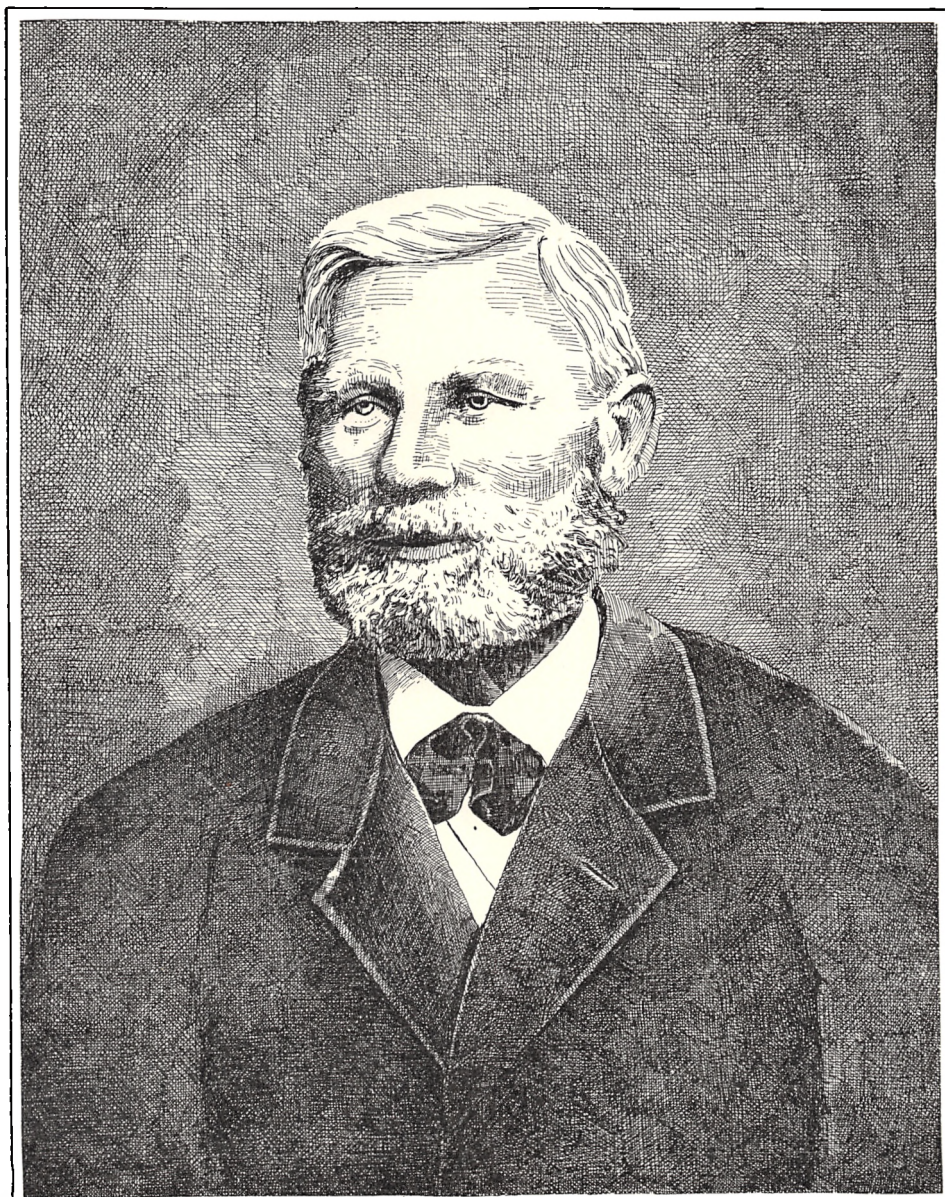
Ølgaard, Eleonora Kirstine, 168.
Ølgaard, Lars, Brændevinsbrænder, 168.
Ørsleff, Købmand, 99.
Ørsted, Anders Sandøe, Generalprokureur, Conferensraad, 57, 60 f., 62, 71.

RETTELSER OG TILFØJELSER

S. 13	L. 7 f. n.	Et Eksempel af nævnte Jubilæumsskrift, den ældste historiske Fremstilling fra en dansk Sparekasse, er ved fhv. Sparekasseinspektør, Dr. polit. H. L. Bisgaards Hjælp fundet, nemlig paa Universitetsbiblioteket i København.
S. 153	L. 7 f. o.	Valdemar, læs: Vilhelm.
S. 164	L. 20 f. o.	Juni, læs: Juli.
	7 f. n.	Slangerup, tilføj: 1837, blev følgende Aar Fattigkommissær og fik med Skolevæsenet paa Stedet at gøre, var 1842—51 i Sogneforstanderskabet, og genvalgte 1856, overtog Stillingen som Formand i Landboforeningen 1856
S. 199	L. 1 f. o.	C., læs: A.
S. 214	L. 16 f. o.	N., læs J.
S. 304	L. 6 f. n.	Rich, læs Rich.
Tavle VI	L. 2 f. n.	Petersen, læs Pedersen.
Tavle XIX	L. 3 f. o.	Tværmosc, læs Tvermose.

PORTRÆTTER
OG INTERIØRER

iflter Foto

W. von Spliid del. 1941

Direktør Jens Andersen, Sigerslev
1872—1890

Amtsforsvalter Fasting, Esrom
1842—1877

Kammerraad Madsen, Trollesminde
1842—1848

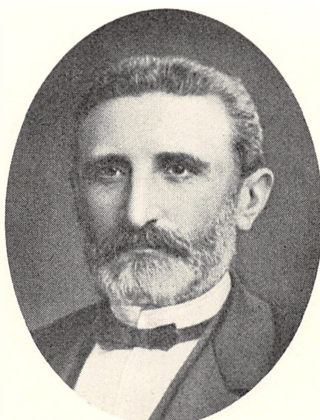
Proprietær G. Smith, Eskemosegaard
1856—1857

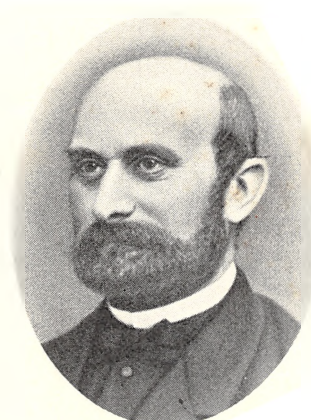
Proprietær A. A. David, Rungstedlund
1842—1852

Brænderiejer A. Petersen, Hillerød
1848—1854

Købmand Carl L. Møller, Hillerød
1852—1863

Branddirektør Philipsen, Hillerød
1852—1877

Kammerraad Gammeltoft, Herlev-
gaard, 1854—1867

Købmand Jørgen Aabye, Hillerød
1857—1869

Købmand Niels Aabye, Hillerød
1857—1869

Gaardejer Niels Rasmussen, Staun-
sholt, 1862—1885

Købmand Bendahl, Frederikssund
1863—1897

Brændevisbrænder Marcussen,
Lønsgaard, 1863—1884

Etatsraad Vilh. Nikolaj Lund,
Annisegaard, 1867—1876

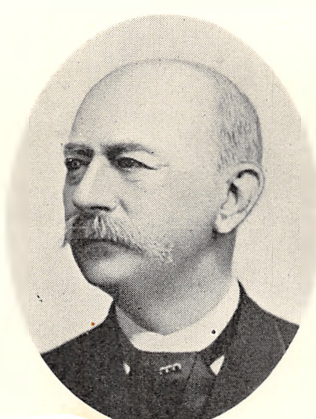
Gdr., Sognefoged Peter Petersen,
Uvelse, 1869—1907

Møller P. Andersen, Haagendrup
1876—1879

Chr. Andersen, Frederiksborg Slots-
mølle, 1876—1897

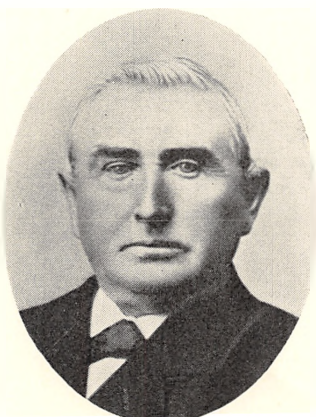
Hospitalsforstander Gjern
(Bogholder ved Sparekassen)
1877—1897

Købmand J. A. Møller, Hillerød
1878—1883

Købmand Severin Møller, Hillerød,
1878—1883

Gaardejer Anders Hansen, Kagerup
1884—1906

Gaardejer Johannes Petersen,
Langstrup, 1884—1906

Købmand L. R. Frendrup, Hillerød
1890—1908

Gaardejer Chr. Jensen, Græse
1892—1920

Gaardejer Frederik Andersen,
Uggeløse, 1892—1921

Direktør J. Ludvigsen
1897—1923

Købmand A. Steglich, Hillerød
1897—1929

Gaardejer Rasmus Lars Nielsen,
Staunsholt, 1900—1921

Gaardejer Anders Svendsen,
Passebæk, 1906—1923

Direktør, Gdr. Jens Hansen,
Langerød, 1906—1936

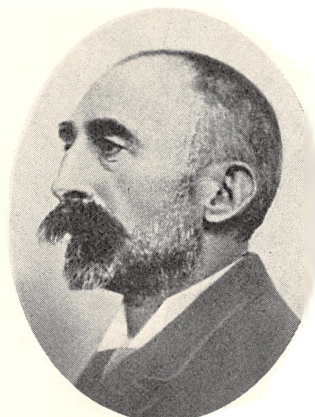
Købmand Alfred Petersen, Hillerød
1908—1916

Direktør Jens Nielsen, Ørby
1908—1934

Købmand Vilh. Larsen, Hillerød
1916—1918

Kammerherre, Amtmand
Grev Schulin, 1920—1922

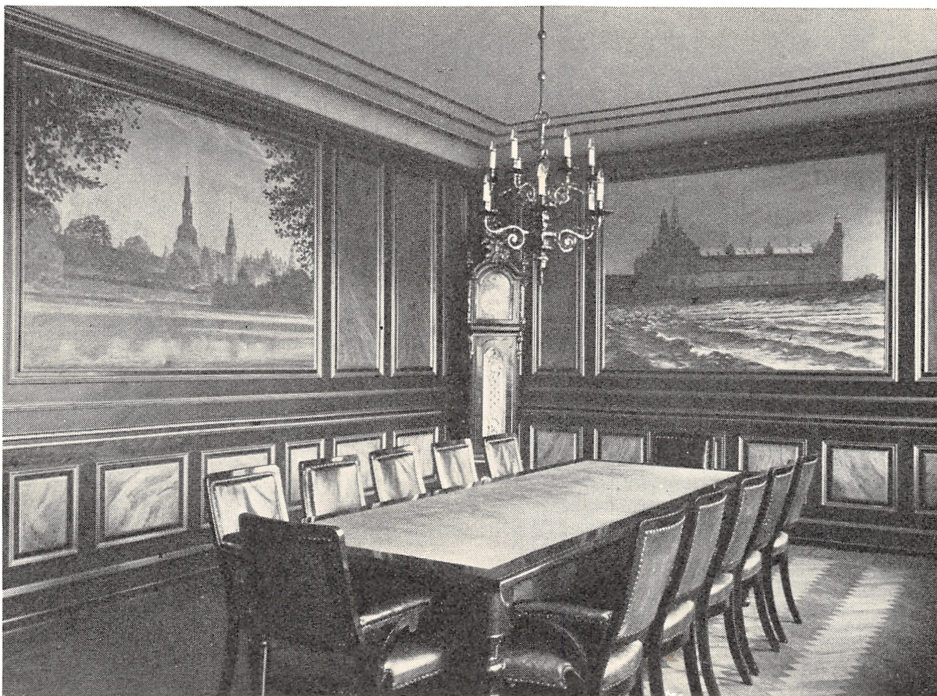
Gaardejer N. M. Hansen, Evetofte
1922—1933

Gaardejer Rich. Hansen, Ferslev
1922—1940

Et Hjørne af Ekspeditionslokalet

Tilsynsraadets Mødesal

Gdr. H. P. Jensen, Søborg.
Født 1870, valgt 1923

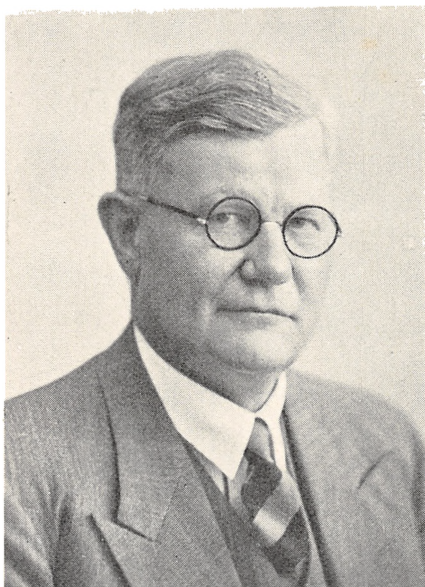
Forligskommissær Karl Hansen, Lillerød.
Næstformand.
Født 1866, valgt 1922

Gdr. R. Christensen, Ørby.
Født 1866, valgt 1929

Købmand Alf. Warrer, Hundested.
Født 1882, valgt 1934

Landinspektør K. Sørensen, Hillerød.
Født 1878, valgt 1923

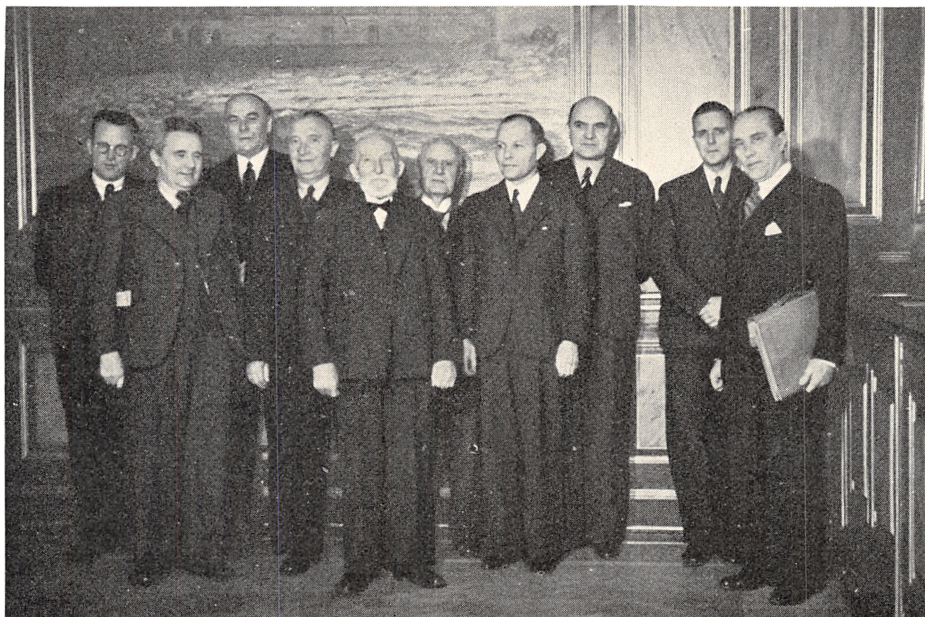
Redaktør Rich. Børgesen, Hillerød.
Statens Repræsentant.
Født 1894, valgt 1935

Gdr. Hans Hansen, Danstrup.
Født 1873, valgt 1936

Gdr. Jens Chr. Jensen, Gørlose.
Født 1880, valgt 1940

Møde med Sparekassedirektørerne fra Nordsjælland

Personalet paa Hovedkontoret 1939

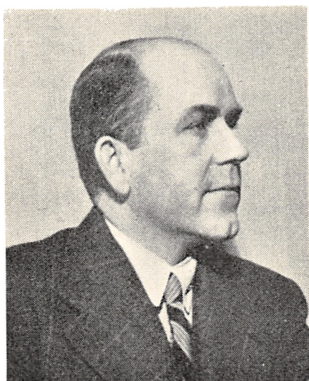
Fuldmægtig L. Larsen.
Født 1903, ansat 1919

Fuldmægtig E. Friis-Møller.
Født 1902, ansat 1919

Kontorchef J. Blangsted Jensen.
Født 1881, ansat 1900

Fuldmægtig K. Petersen.
Født 1903, ansat 1920

Fuldmægtig H. Olsen.
Født 1905, ansat 1921

Fuldmægtig G. Laursen.
Født 1906, ansat 1926

Assistent Herm. Hansen.
Født 1912, ansat 1929

Bogholder H. Hansen.
Født 1900, ansat 1918

Assistent H. Nielsen.
Født 1913, ansat 1929

Assistent A. Andersen.
Født 1910, ansat 1926

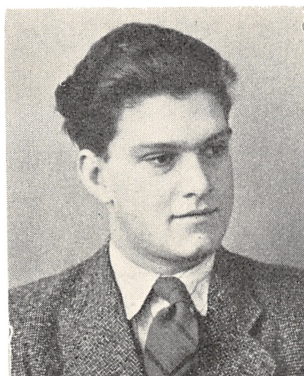
Assistent G. Munk Sørensen.
Født 1911, ansat 1932

Assistent H. Rasmussen.
Født 1916, ansat 1933

Kasserer A. Christensen.
Født 1893, ansat 1916

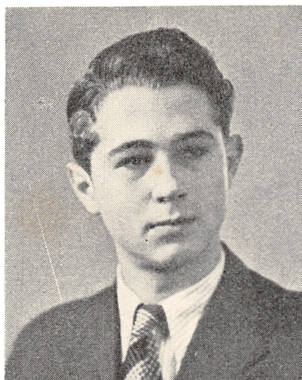
Assistent Arne Hansen.
Født 1920, ansat 1937

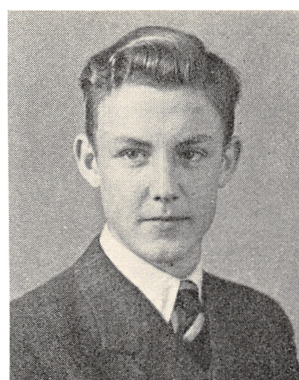
Assistent Frk. E. Mengel Thomsen.
Født 1916, ansat 1937

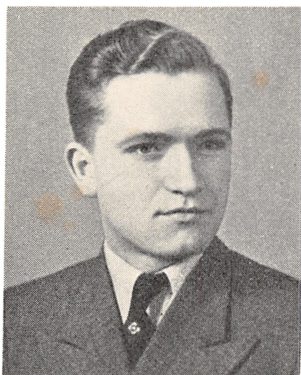
Assistent K. Frisch Jensen.
Født 1921, ansat 1937

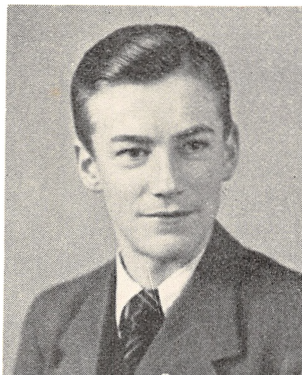
Kontorist Jens Hansen.
Født 1922, ansat 1939

Kontorist Th. Søndergaard.
Født 1923, ansat 1939

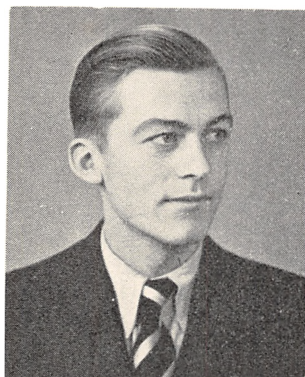
Kontorist Carl Pfeil.
Født 1921, ansat 1939

Kontorist Henning Olsen.
Født 1923, ansat 1940

Kontorist J. Kjær,
Født 1924, ansat 1941

Kontorist H. H. Jørgensen.
Født 1921, ansat 1940

Kontorist Frk. Gemma Lund.

Portner K. Jacobsen.
Født 1892, ansat 1923

Fru J. Grove,
Kontrolkontoret

Amtstuefuldmægtig H. Dige,
Dagrevisor

Fhv. Stationsforstander A. Bang,
Dagrevisor

Statsaut. Revisor, Lektor i Revision,
H. C. Steen Hansen, København.
Valgt Revisor

Overretssagfører C. F. Raaschou, Hillerød.
Valgt Revisor

Fhv. Bankdirektør J. Forchhammer,
Kontrolkontoret

Overassistent C. Frederiksen,
Dagrevisor

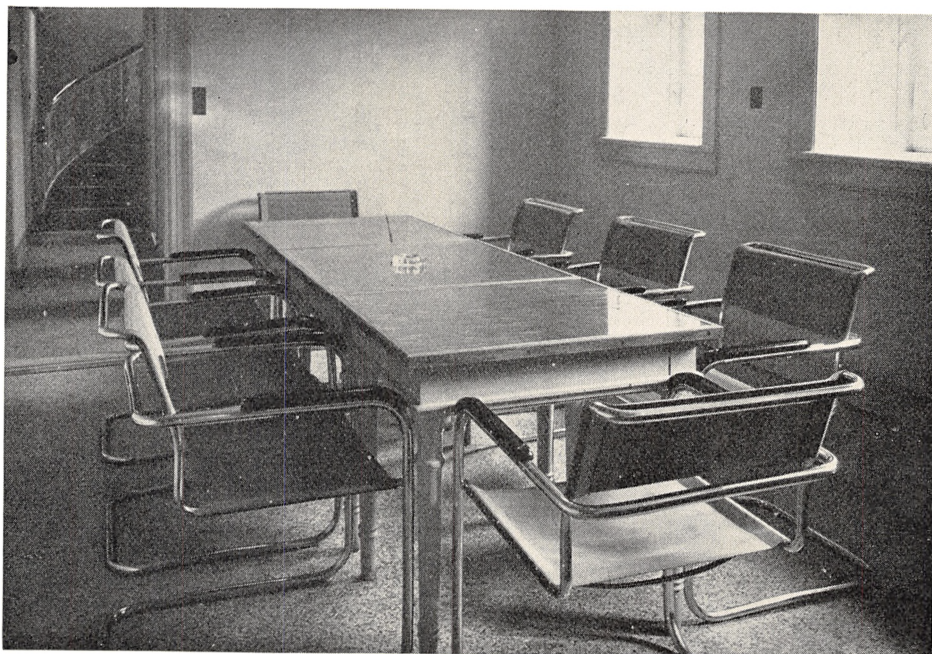

Fuldmægtig C. Hansen,
Dagrevisor

Besøg af Elever fra Sparekasseskolen 1941

Personalets Frokostværelse

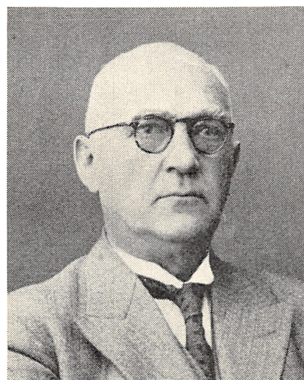
Købmand H. Glad Jensen,
Frederikssund

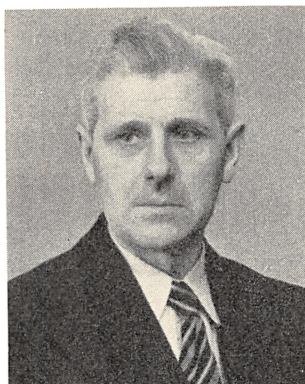
Fru Kjær-Madsen,
Frederikssund

Murermester Carl Poulsen,
Hornbæk

Revisor A. Tværmose,
Frederiksværk

Gdr. Hans Olsen, Haagendrup,
Frederiksværk

Sagfører Manicus-Hansen,
Hørsholm

Gdr. Søren Hansen, Slagslunde,
Ganløse

Snedkermester A. Nielsen,
Ganløse

Sognefoged, Gdr. B. Mølgaard,
Veksø

Fhv. Boghandler K. Rosin,
Farum

Fru E. Knudsen,
Birkerød

TEKNISKE RAADGIVERE

Slotsgartner L. Møller,
Hillerød

Arkitekt Tage Pullich,
Birkerød

Arkitekt C. Lundquist,
Hillerød

AFGAAEDE I PERSONALET

Assistent Aa. Nielsen.
Ansæt 1926, fratraadt 1939

Assistent Fru E. Laursen.
Ansæt 1921, fratraadt 1940

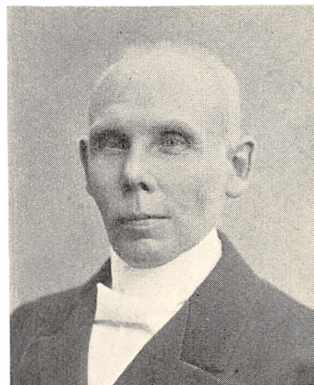
Fuldmægtig Andr. Hansen.
Ansæt 1920, fratraadt 1941.
(Dir. f. Sparek. f. Fr.værk o. Omegn)

Bogholder, Kancelliraad L. Larsen.
Ansatt 1899, † 1926

Assistent Bo Repstock.
Ansatt 1929, † 1939

Portner L. Petersen.
Ansatt 1900, fratraadt 1923

